

55792

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

55792

TÜRKİYE'DE SERBEST BÖLGELER
VE YERSEÇİMİ-PLANLAMA SORUNLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir Plancısı Banu ÇETİNBHAHADIR

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 15 Ocak 1996

Tezin Savunulduğu Tarih : 30 Ocak 1996

Tez Danışmanı

: Prof. Dr. Ayten ÇETİNER

Diğer Jüri Üyeleri

: Prof. Dr. Vedia DÖKMECİ

Prof. Dr. Hale ÇIRACI

İTİ

MANİFESTASYON

OCAK 1996

ÖNSÖZ

“Türkiye’de Serbest Bölgeler ve Yerleşimi-Planlama Sorunları” başlığını taşıyan bu tez için çalışmam süresince bana her konuda yardımcı olan ve bu konuya yönelmemdeki en etkin kişi olan Danışman Hocam, Sayın Prof. Dr. Ayten Çetiner’e teşekkür ederim. Bu çalışmanın yeni kurulacak serbest bölge çalışmalarında ışıktutmasını dilerim.

Araştırmam süresince yardımlarını esirgemeyen Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü Proje ve İnşaat Dairesi Başkanı Sayın Atilla Eryılmaz’a, İstanbul Deri Serbest Bölge Müdürü Sayın Mümin Özyurt’a, Antalya Serbest Bölge Müdürlüğü’nden Sayın Ayla Önel’e ve Süheyla Genç’e, Mersin Serbest Bölge Müdürlüğü’nden Sayın Erol Taşyürek’e, ESBAŞ’dan Genel Müdür Yardımcısı Sayın Teoman Sipaher ve yardımcı olan arkadaşlara, İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi İşletici firması olan Yeşilköy Kargo Taşıyıcıları Koop. İşletme Müdürü Sayın Aydın Süzer’e, Transbaş’dan Sayın Aykut İbaoglu’na ve Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü’ne ziyaretim esnasında araştırmalarımaya yardımcı olan, gerekli kişilerle birebir görüşmemi sağlayan Sayın Aytaç Aslan’a , her aşamada bana yardımcı olan DESBAŞ Genel Müdürü Sayın Nigar Kuş’a ve yazımdaki yardımlarından dolayı Birgül’e ve kardeşim Arzu’ya teşekkür ederim.

Banu ÇETİNBAHADIR
OCAK 1996

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ	VI
HARİTA-PLAN LİSTESİ	VII
TABLO LİSTESİ	VIII
GRAFİK LİSTESİ	IX
ÖZET.....	X
SUMMARY.....	XI
BÖLÜM 1. GİRİŞ	1
1.1. KONUNUN ÖNEMİ	3
1.2. TEZİN ELE ALINIŞI	4
BÖLÜM 2. SERBEST BÖLGELERİN TANIMI, TÜRLERİ VE ESASLARI	6
2.1. TANIM-TÜR VE ESASLARI	6
2.1.1 :Tanımlar-Amaç-Kapsam	6
2.1.2 :Türleri	8
2.1.3 :Serbest Bölgelerde Teşvik ve Avantajlar	11
2.1.3.1.-Serbest Bölgelerin Firmalar Üzerindeki Etkileri ..	11
2.1.3.2.-Serbest Bölgelerin Ülke Ekonomisi Üzerindeki Etkileri	13
2.1.4 :Serbest Bölgelerin Düzenlenme Esasları	17
2.1.4.1.-Serbest Bölgelerin Kurulması, Bakımı ve Geliştirilmesi	19
2.1.4.2.-Serbest Bölgelerde Faaliyet ve İşletme Esasları	20
2.1.4.3.-Teşkilat Yapısı	23
2.2.SERBEST BÖLGELERİN GELİŞİMİ.....	25
2.2.1.-Dünyada Serbest Bölgelerin Gelişimi	25
2.2.1.1.-İrlanda-Shannon Serbest Bölgesi	26
2.2.1.2.-Almanya-Hamburg Serbest Limanı	28
2.2.1.3.-Fransa-Le Havre/Port Autonome Du Havre Serbest Bölgesi	30
2.2.1.4.-Mauritius-Mauritius İhracat İşlem Bölgesi	31

2.2.2.-Türkiye’de Serbest Bölgelerin Gelişimi	32
2.2.2.1.-Türkiye’de Faaliyette Bulunan Serbest Bölgelerin Kuruluş ve İşletme Esasları	36
BÖLÜM 3 :SERBEST BÖLGELER ÜZERİNDEKİ ARAŞTIRMA	40
3.1.SERBEST BÖLGELERİN ÖZELLİKLERİ	42
3.1.1.-Serbest Bölgelerin Dağılımları	42
3.1.2.-Fiziksel Özellikleri	48
3.1.3.-Ekonomik Özellikleri	49
3.1.4.-Sosyal Özellikleri	53
3.1.5.-Yönetime Yönelik Karar ve Raporlar	55
3.2.PLANLAMA DURUMLARI	63
3.2.1.-Mersin Serbest Bölgesi	64
3.2.1.1.-Genel Planlama Esasları	67
3.2.1.2.-Arazi Kullanım Esasları	68
3.2.1.3.-Altyapı Hizmetleri	70
3.2.1.4.-Sorunları	70
3.2.2.-Antalya Serbest Bölgesi	71
3.2.2.1.-Genel Planlama Esasları	74
3.2.2.2.-Arazi Kullanım Esasları	75
3.2.2.3.-Altyapı Hizmetleri	77
3.2.2.4.-Sorunları	77
3.2.3.-Ege Serbest Bölgesi	78
3.2.3.1.-Genel Planlama Esasları	78
3.2.3.2.-Arazi Kullanım Esasları	79
3.2.3.3.-Altyapı Hizmetleri	83
3.2.3.4.-Sorunları	84
3.2.4.-İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi ...	84
3.2.4.1.-Genel Planlama Esasları	85
3.2.4.2.- Sorunları	88
3.2.5.-Trabzon Serbest Bölgesi	88
3.2.5.1.-Genel Planlama Esasları	88
3.2.5.2.- Sorunları	91
3.2.6.-İstanbul Deri Serbest Bölgesi	91
3.2.6.1.-Genel Planlama Esasları	92
3.2.6.2.-Arazi Kullanım Esasları	95
3.2.6.3.-Altyapı Hizmetleri	96
3.2.6.4.-Sorunları	97
BÖLÜM 4 : SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME	98
4.1.-SERBEST BÖLGELERDE YAŞANAN ORTAK SORUNLAR	98
4.1.1.-Mevzuat-Uygulama Sorunları	99
4.1.2.-Finansman Sorunları	99

4.1.3.-Mülkiyet Sorunları	100
4.1.4.-Planlama Sorunları	100
4.1.4.1.-Fiziki Planlama Sorunları	100
4.1.4.2.-Arazi Kullanım Planlaması Sorunları	101
4.1.4.3.-Ulaşım ve Otopark Sorunları	101
4.1.4.4.-Sosyal Donatım Alanları Sorunları	102
4.2.-DEĞERLENDİRME.....	102
KAYNAKLAR	110
EKLER	112
ÖZGEÇMİŞ	231

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1. : Serbest Bölgeye Ülkeden İhracat ve Serbest Bölgeden Ülkeye İthalat	7
Şekil 2.2. : Serbest Bölgeye İhracat	14
Şekil 2.3. : 1956 Yılında Tasarlanan İskenderun Serbest Bölgesi Planı	35
Şekil 3.1. : Zonguldak-Filyos Serbest Bölgesi	45
Şekil 3.2. : Trabzon Serbest Bölgesinin Konumu	60
Şekil 3.3. : Doğu Anadolu Serbest Bölge Alanı	62

HARİTA-PLAN LİSTESİ

Harita 3.1. :Türkiye’de Serbest Bölgeler	41
Plan 3.1. :Mersin Serbest Bölgesi Genel Yerleşim Planı	66
Plan 3.2. :Antalya Serbest Bölgesi Genel Yerleşim Planı	73
Plan 3.3. :Ege Serbest Bölgesi Genel Yerleşim Planı	82
Plan 3.4. :İst. Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi Genel Yerleşim Planı	87
Plan 3.5. :Trabzon Serbest Bölgesi Genel Yerleşim Planı	90
Plan 3.6. :İstanbul Deri Serbest Bölgesi Genel Yerleşim Planı	94

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1. : Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü Teşkilat Şeması ..	24
Tablo 2.2. : İrlanda Shannon Serbest Bölgesi İdari Yapısı	27
Tablo 2.3. : Türkiye’deki Serbest Bölgelerin Kurucu-İşletici Şirketlerinin Yapısı	37
Tablo 3.1. : Faaliyette Bulunan Serbest Bölgelerin Kuruluş Tarihleri	40
Tablo 3.2. : Kuruluş Aşamasında Bulunan Serbest Bölgelerin Kuruluş Tarihleri	42
Tablo 3.3. : Türkiye’de Serbest Bölgeler	43
Tablo 3.4. : Türkiye’deki Serbest Bölgelerde Kullanıcıların Faaliyet Konularına Göre Dağılımı	47
Tablo 3.5. : Bölgeler İtibarıyla Ticaret Hacmindeki Yıllık Değişmeler	57
Tablo 3.6. : Mersin Serbest Bölgesi	65
Tablo 3.7. : Antalya Serbest Bölgesi	72
Tablo 3.8. : Ege Serbest Bölgesi	81
Tablo 3.9. : İst. Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi	86
Tablo 3.10 : Trabzon Serbest Bölgesi	89
Tablo 3.11 : İstanbul Deri Serbest Bölgesi	93

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 3.1. : Serbest Bölge Kurucuları Dağılımı	50
Grafik 3.2. : Ticaret Hacmi Dağılımı	51
Grafik 3.3. : 1995 Yılı'nın İlk Sekiz Ayında Serbest Bölgelerdeki Ticaretin Ülkelere Göre Dağılımı	51
Grafik 3.4. : Serbest Bölgelerde Ticaret Hacminin Sektörel Dağılımı	52
Grafik 3.5. : Serbest Bölgelerin 1995 Yılı İlk Sekiz Aylık Ticaret Hacimleri	53

ÖZET

Çalışma konusunun “Türkiye’deki Serbest Bölgeler ve Yerleşimi-Planlama Sorunları” olarak seçilmesinin amacı, Türkiye’de son yıllarda dış ticaret rejimine verilen önem doğrultusunda ve son zamanlarda gümrük birliği sürecinde tartışılır hale gelen serbest bölgeler hakkında bilinmeyenlere ışık tutmak ve planlama açısından sorunlarını irdelemektir. Sayıları günden güne artan serbest bölgelerin yerlerinin tespitinde ve bölge içi fiziksel ve fonksiyon alanları tertibinde ne düzeyde başarıya ulaşıldığının ölçüldüğü çalışmanın temeli sorunların ve olumsuzlukların ortaya çıkarılarak, olması gereken hakkında bir düşünme sistemi geliştirmektir.

Türkiye’de 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu’nun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 14 adet serbest bölge kurulmasına karar verilmiş, bunlardan 6 adedi faaliyete geçmiş, 6 adedi kuruluş aşamasında bulunmaktadır. 2 adedinin de mahkeme kanalıyla iptaline karar verilmiştir. İptal kararlarının ardında yatan nedenlere bakıldığında yer seçiminde çevresel faktörlere dikkat edilmediği görülmektedir. Bu nedenle çalışmanın bir yönü “serbest bölgelerde yerleşimi kriterlerini belirlemeye yöneliktir.

Serbest bölgelerde planlama sorunlarına bakıldığında ise; mevzuat-uygulama ve finansman yönünden , fiziksel, fonksiyonel ve donatım alanları yönünden sorunlar olduğu görülmüştür. Dolayısıyla çalışmanın ikinci yönü bölgelerle yapılan birebir görüşmeler neticesinde, bölgelerin sorunlarını ortaya çıkararak, ortak hususlarda toplamak ve değerlendirme neticesinde fiziki,çevre değerlendirmesi, hukuki, sosyo-ekonomik ve kullanım verimliliği açılarından “Bir serbest bölge nasıl planlanmalı?” sorusuna cevap aranmıştır.

SUMMARY

“THE FREE ZONES IN TURKEY AND THEIR LOCATION-PLANNING PROBLEMS”

The main aim of the thesis named “The Free Zones In Turkey and Their Location-Planning Problems” is telling about free zones, their importance , Turkey’s free zone policy and the location and planning characteristics of the free zones generally.

The foreign trade policy of Turkey is gaining importance especially in recent years. In this study the subjects are mainly, about how successful the locations of free zones and their interior designs are and about how the planning must be made going through the planning-application problems of the free zones.

A free zone is a region which is thought to be out of customs border although it is inside the country’s national borders, in which the government arrangements related with the current foreign trade and other economical subjects are not applied or partially applied and in which economical activities are encouraged more, compared with the other regions of the country.

Free zones are generally established to encourage foreign trade and foreign capital input. Legislative provisions pertaining to taxes, levies, duties and to customs and foreign exchange obligations are not applicable in these zones. Customs tax is not taken from the goods which are to enter free zones. The free zones, which have a special location from the view point of transportation facilities, are regions which have strict borders so that the entrances to the zones and the exits from the zones are in control. Free zones are not thought to be residential areas as they are only economical and commercial activity areas. Through the aim of increasing the activities of trade and industry, some bureaucratic and technical facilities are offered to the users.

The free zone applications in the world can be summarized in five groups related with their functions:

a) Free Trade Zone : In the free trade zones, which are established in or near sea ports and airports, it is possible to make some actions to the goods like developing, exhibiting, packing and mixing during the staying period in the free zone.

b) Free Production or Export Processing Zone : Export processing zones are established as a result of the international companies' moving their labour-dense production facilities to the developing countries which have low-cost labour. These zones are to make light production industry oriented exportation.

c) Free Ports : Free ports are established in a port area, which has an important location speciality, in order to make import, export, transit trade, transportation and re-export activities freely.

d) Maquildors : Maquildors are established on the border between USA and Mexico. In these regions the main aim is setting the particles, which are made in USA, by using low-cost labour in Mexico and then exporting them to USA without applying customs taxes.

e) Off-Shore Banking Areas : The main aim of such areas is attracting world's money capitals to the region. Off-shore banking areas provide the connection between world banks and foreign activities, which have to go through banks.

When we look at the historical development of free zones in the world, it is seen that during the period of classical colonisation free ports and free trade zones are widespread. After the economical crisis in 1929, "free production zones" also took an important place. Since international companies moved their production activities to the developing countries because of the presence of low-cost labour in these countries, in developed and industrialised countries free ports and free trade zones are generally seen, while on the other hand the under-developed and developing countries directed towards free production and export-processing zones.

Some examples in the world like Ireland-Shannon Free Zone and Mauritius-Mauritius Export Processing Zone are seen as a tool of development policy of the country. As a result of increasing rate of unemployment and the calmness of economy, Ireland Government decided to manage a development program which had three main indicators, that are Shannon Free Zone, Light Industry Action and Tourism, in 1959. On the other hand Mauritius Export Processing Zone policy aimed to provide industrialisation, economical change and decreasing the rate of unemployment by decreasing the dependence to the agricultural (especially sugar) industry. Soon the aim is managed especially with the successes taken in the textile industry sector. And Mauritius is now taking the great step on the way to employ labour mostly in service sector rather than industrial sector by being a finance centre.

In Turkey's historical development of free zones, it is seen that beginning from 1900's some reports are prepared on free zones to canalise enterprises about free zones. However the important results are taken after the decisions of January 24, 1980, since the volume of export and import is developed through the provided free trade setting with these decisions.

The free zones of Turkey are due to the Free Zones Law , No. 3218 and approved in June 6, 1985. This law encompasses the matters related to the establishment of the free zones; the determination of their location and boundaries; their management; the scope of their activities; their operation and the establishment of the installations and facilities within the zone; with the objective of increasing export-oriented investment and production in Turkey; accelerating the entry of foreign capital and technology; procuring the inputs of the economy in an economic and orderly fashion; and increasing the utilisation of external finance and trade possibilities.

In Turkey the Council of Ministers is empowered with the authority to determine the location and boundaries of the free zones. The Council of Ministers also grants permission for the establishment and operation of free zones to public institutions and agencies, resident or non-resident real persons or legal entities. All kinds of industrial, commercial and service activities approved by the Economic Affairs Supreme Coordination Council may be carried out within the free zones. Land and facilities needed within the declared free zones can be acquired pursuant of Expropriation Law.

The free zones in Turkey are directed by the General Directorate of Free Zones which is due to the Undersecretariat of Foreign Trade. As being local organisations there are Free Trade Regional Directorates, which works dependent on General Directorate. The date of commencement of operations shall be when the construction of the perimeter fence, tower and gate have been completed and the regional directorate, police and customs unit have assumed their duties.

The zone may either be operated within the framework of an "Operation Contract" by a company which is called "Zone Operator" or may be established and operated under an "Establishment and Operation Contract" by a company which is called "Zone Founder and Operator (Z.F.O.) ", established in accordance with a decision of the Council of Ministers. The contracts determining the way in which the operator or the Z.F.O. is to operate shall state the financial and administrative obligations of the companies.

In order to establish, develop and maintain the free zones, to support research and training activities, to construct social facilities, to provide incentives for the users and to promote the purchase of goods from Turkey, a "Free Zones Establishment and Development Fund" has been established at the Central Bank of the Republic of Turkey. Fund resources are fees paid for the licenses and permits; fees paid amounting 0,50 percent of the CIF and the FOB value of goods entering and leaving the zone; payments specified in the contracts made with real persons and legal entities managing the free zone and other incomes.

Since the approval of Free Zones Law in 1985, twelve free zones have been established and six of them have begun commercial activities. Mersin and Antalya Free Zones, which are the first examples so that both the land and infrastructure services to be financed are provided by the public sector. As the experience on free zones has been gained, the General Directorate of Free Zones aimed the infrastructure services to be financed by the private sector. Nowadays the

establishing and operating of the free zones is mostly planned to be “buy-operate-transfer” (BOT) system.

If the location of the free zones in Turkey is taken into account, it is seen that free zones are generally located;

a) In the port areas where the international trade activities with the Mediterranean, Middle-East countries and Blacksea countries take an important place. For example, Mersin, Antalya and Trabzon Free Zones.

b) Near the airports or highways which have an important location property from the view point of transportation and physical affairs. For example, Aegean and İstanbul Atatürk Airport Free Zones)

c) In the organised industry zones which have a specialized infrastructure and some characteristics like nearness to the raw materials and production areas and the property of specialisation. For example, İstanbul Leather and Mardin Free Zones.

d) In other areas in which for example regional development is aimed like Zonguldak-Filyos Free Zone.

As seen from the example of the cancellation of İstanbul Trakya Free Zone because of its being established on the land of water supply area, a clear method is not followed during the stage of free zones' location. And the private sector wants to establish a free zone in every city or in every organised industry zone, without understanding its main aim. The companies, who want to establish a free zone, prepare a feasibility report which mostly insists on the investment properties and the feasibility of investment rather than physical analysis. However the feasibility report has to include also the analysis like the location properties of the city, in which the free zone is planned to be, with the scale of the whole country and the region; the physical, environmental, social and economic structure; existing land-use; the regional and master plan of the city and the environment. These analysis provide the free zones to be controlled from the view points of physical and socio-economical structures in macro and micro scales.

The location criterias can be summarised in three groups:

a) The Superiority of Geographical Location ; so that the location's being on international transportation axes, being near to airports, highways, sea ways and hotels.

b) The Superiority of Existing Infrastructure ; so that the near environment has a profitable transportation network, a sea port which has high technology, lifting and unlifting establishments, a perfect communication network, a developed technical infrastructure like electricity, water, sewage systems and social infrastructures like health, education and socially usage areas.

c) The Superiority of Economics ; so that the location's being in the central area where national and international trade are focused on; being near to the industrial areas; having the chance to be fed from commercial and industrial centers and feed them in back; the existence of potential qualified and low-cost labour; the presence of banking and insurance facilities; and in order to show these superiorities the exemptions, the facilities and the encouragements that the government will carry out.

On the other hand in the scale of the free zone some problems are seen as:

a) Regulation and application problems, since the legal arrangement is not clear related with the free zones settlement plans,

b) Finance problems, especially about infrastructure construction,

c) Planning problems in the subjects of physical, aesthetic, zoning, transportation, parking spaces and socially needed areas,

are faced.

According to the Free Zones Law, all approval and supervisory during the construction phase shall be performed by the Free Zone Directorate. But since there are not enough technical personnel in the zone directorates, the zone directorate may delegate its responsibilities concerning approvals and supervisory work to the Zone Founder and Operator Company. And the private sector causes such planning system that maximum land usage is taken as the primary objective. In this situation it is much better to make the free zones settlement plans controlled by local authorities or by profession chambers related with planning.

The plans of free zones have to be thought in international standards and these plans have to be combined with the master plans of the city. The function areas of the free zone should not be a problem for the economic structure of the city. The land usage is also very important in free zones. The zoning principles such as where the production area , the trade area , the banking area, the storage area and the social usage areas will be, should be decided not to cause problems.

The free zones should be perfectly analysed from the view point of environment not to cause an environmental problem in the future. The manipulation areas and parking areas of trays should be planned enough wide . Rather than going through higher densities in the construction, it is much better to design loading and unloading platforms. It is important to plan enough area for social usage area and green areas. The buildings in the free zone should be in harmony from the view points of achitectural and environmental outline.

Thinking about the future and making some projections the potential development areas should be planned near the free zone area.

BÖLÜM I : GİRİŞ

Serbest bölge, bir ülkenin siyasi sınırları içinde, ancak gümrük sınırları dışında sayılan, ticari ve sınai faaliyetlerin kolaylaştırılması amacı ile devlet müdahalesinin en aza indirildiği alan olarak tanımlanmaktadır. (1)

Dünyadaki gelişmelere bakıldığında 18. yüzyılda “serbest liman” fikrinin ortaya atıldığı görülmektedir. Günümüzde dünya ticaret hacmindeki hızlı büyüme çerçevesinde, çeşitli ülkelerde toplam 500 civarında serbest bölge kurulmuş ve bir çok ülkede kurulma çalışmaları devam ettirilmektedir. (1)

Türkiye’de ise serbest bölge kurulması ile ilgili düşünceler Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerine kadar gitmektedir. 1950’li yıllara kadar zaman zaman üzerinde durulan, zaman zaman önemini yitiren serbest bölgeler konusunda; 22.06.1927 tarihinde yayımlanan 1132 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu; 27.05.1946 tarihinde yayımlanan Şark Halı ve Kilimleri ile benzeri hayvan postlarının transit olarak Türkiye’ye ithali ve işlenerek veya işlenmeden ihracı için Eminönü’nde kurulması planlanan serbest bölgeye yönelik 4893 Sayılı Kanun olmak üzere iki farklı kanun yürürlüğe girmiştir. 1132 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu’nu iptal eden ve ekonominin dışa açılma politikalarının bir uzantısı olan ve gerçek anlamda serbest bölge kurulmasına imkan sağlayan 6209 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ise 21.12.1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun uygulanması için 16.08.1956 tarihinde yayımlanan Serbest Bölge Nizamnamesi doğrultusunda 29.12.1956 tarihinde İskenderun Limanı’nda bir serbest bölge kurulması için ilk kararname yayımlanmıştır.(1)

Serbest bölgeler konusunda 1950’li yıllarda atılan bu adımlardan sonra 1980’li yıllara kadar fazla bir çalışma yapılmamıştır. (2)

1980'li yıllarda serbest piyasa ekonomisi ve liberal dış ticaret ile ihracata yönelik sanayileşme politikaları çerçevesinde serbest bölgelerin kurulması tekrar gündeme gelmiştir. (2)

Türkiye'de ihracat için yatırım ve üretimi artırmak, yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandırmak, ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli temin etmek, dış finansman ve ticaret imkanlarından daha fazla yararlanmak amacıyla hazırlanan 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu, 06.06.1985 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilerek, 15.06.1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile ülkemizde kuruluş ve inşaa çalışmaları başlatılan serbest bölgeler, diğer gelişmekte olan ülkelere göre eksikliği duyulan bir örgütlenmeyi sağlamış ve aynı zamanda dış ticaret ilişkilerimizi geliştirmeye katkıda bulunmuştur. (2)

Türkiye'nin dış ticaretinde serbest bölgelerin yeri incelendiğinde; 1994 yılında Türkiye'nin toplam 18 milyar Dolarlık ihracatının % 2,72'sini oluşturan 492 milyon Dolarlık ihracat serbest bölgelere yapılmıştır. Ayrıca, 23 milyar Dolarlık Türkiye ithalatının % 3'ü serbest bölgeler üzerinden gerçekleştirilmiştir. 1995 yılının ilk altı ayında ise toplam ihracatın % 4'ü serbest bölgelere; toplam ithalatın % 1,44'ü serbest bölgelerden gerçekleştirilmiştir. Bu da geçen yıla göre 1995'in ilk altı ayı içinde serbest bölgelere ihracatın iki kat arttığını, serbest bölgelerden ithalatın ise yarıya düştüğünü göstermektedir. (3)

Ülkemizde 1987 yılı başlarında Mersin Serbest Bölgesi ile başlayan serbest bölge faaliyetleri halen altı bölgede sürmekte olup toplam ticaret hacmi 1994 yılında 1.959.000.000.-\$'dır. Bu rakam 1995'in ilk 10 ayında 2.324.000.000.-\$'ı aşmış durumdadır. (4)

Türkiye'de altısı faaliyette, altısı kuruluş aşamasında olmak üzere bugüne kadar toplam 12 adet serbest bölgenin kuruluş kararı alınmıştır. Giderek artan sayısı ve ticaret hacminin yanısıra ülkemizin 01.01.1996 tarihinde Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ne girecek olması, serbest bölgelerin gümrük birliği sürecinde taşıyacağı fonksiyonun güncelliği serbest bölgeleri gündemdeki konu haline getirmiştir.

Gümrük Birliği çalışmaları nedeniyle yapılan mevzuat uyum çalışmaları çerçevesinde Türkiye'deki serbest bölge uygulamasının mevcut durumunu koruyup koruyamayacağı konuları ile ilgili olarak 20-21 Nisan 1995 tarihlerinde Brüksel'de Avrupa Topluluk yetkilileri ile yapılan toplantıda halihazırda Topluluk içindeki serbest bölge uygulamalarında tam bir uyumun bulunmadığını, bunun sağlanmasına yönelik çalışmaların sürdürüldüğü belirlenmiştir. (2) Bu doğrultuda 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu üzerinde yaptıkları incelemede Kanun'un ve müstakilen düzenlenmiş bulunan Türk Serbest Bölgeler Mevzuatı'nda belirgin yaklaşımların yeterince sağlandığını, bu itibarla ayrıca bir yasal düzenleme yapılmasına gerek bulunmadığı çok açık şekilde ifade edilmiştir. Türkiye'de serbest bölge uygulamasının gümrük rejimi değil, bir ekonomi ve dış ticaret politikası olduğu vurgulanmıştır. Brüksel'de yapılan görüşmeler sırasında mevzuat uyumu için 2000 yılının sonuna kadar süre tanınmış olmasına rağmen serbest bölge rejimi şimdiden netleşmiştir. (5)

Böylece Türkiye'deki mevcut durumun gümrük birliği sürecinde de aynen devam etmesinin hiçbir sakınca yaratmayacağı hususunda mutabakata varılmıştır. Anlaşma ile serbest bölgelerde kullanıcı ruhsatları, teşvik ve vergi muafiyeti konularındaki AB gölgesi kalkmıştır. (5)

1.1.KONUNUN ÖNEMİ

Anlaşıldığı üzere bu araştırmaya yönlendiren ilk sebep, ülkemizde son yıllarda dış ticaret rejimine verilen önem doğrultusunda serbest bölgelerin sayısının artması, gümrük birliği konusu ile birlikte serbest bölgelerin konumunun ne olacağının tartışılır hale gelmesiyle birlikte "serbest bölgelerin" ekonomik ve dış ticaret konuları ile güncel bir olgu haline gelmesidir.

Bu araştırmaya yönelirken ikinci ve en önemli etken ise Türkiye'nin dış ticaretinde serbest bölgelere verilen önemin artmasıyla beraber serbest bölge sayısının da hızlı bir artış eğilimi içinde bulunmasıdır. Özel sektörün serbest bölge kurup işletme isteği neredeyse her ilde, her organize sanayi bölgesinde bir serbest bölge kurulmasına yol açmaktadır. Kuruluş teklifi sayısının 60'lara ulaştığı belirtilmektedir. Bu durumda serbest bölgelerin nerelerde kurulması gerektiği konusu önem kazanmaktadır. Bu konuda en bilinen örnek, basında da yer almış olan İstanbul Trakya Serbest Bölgesi örneğidir. Bilindiği üzere bölgenin su havzasında bulunması nedeniyle, yapılan onca yatırımdan sonra mahkeme kararıyla iptal edilmesi Serbest

Bölgeler Genel Müdürlüğü'nün gerekli kriterleri göz önüne almadığını, gerekli fiziksel analizleri yaptırmadığını ve gerekli idari birimlerle mutabakata varmadan Bakanlar Kurulu'nu yönlendirdiğini göstermektedir. Özetle serbest bölgelerin yer seçiminde problemler görülmüş ve yerseçimi kriterleri oluşturulması amacıyla bu çalışmaya yönelinmiştir.

Bu araştırmaya yönelinmesindeki diğer bir amaç ise sayısı giderek artan serbest bölgelerin planlama özelliklerine bakılarak "serbest bölgeler nasıl planlanmalı?" sorusuna cevap aramaya yöneliktir.

1.2. TEZİN ELE ALINIŞI

Tezin ilk bölümünde serbest bölgeler hakkında genel bilgi verilerek konuya giriş yapılmış ve bizi bu çalışmaya iten nedenler ele alınarak, konunun önemi açıklanmış ve araştırmanın bölümlerinde nelerin irdelendiği kısaca açıklanmıştır.

İkinci Bölümün ilk kısmında serbest bölgelere ilişkin tanımlar, serbest bölge türleri, Serbest Bölgeler Kanunu ve Uygulama Mevzuatı çerçevesinde serbest bölgelerin ülkeler ve yatırımcılar açısından avantajları ve dezavantajları, düzenleme esasları; ikinci kısmında ise serbest bölgelerin dünyadaki ve Türkiye'deki tarihi gelişimi ile dünyadan örnekleri ve Türkiye'de faaliyette bulunan bölgelerin kuruluş ve işletme esasları açıklanmıştır.

Üçüncü Bölümün ilk kısmında Türkiye'de serbest bölgelerin dağılımı; fiziksel olarak ve bölgelerde yer alan fonksiyonların tertibi yönlerinden yerseçimi özellikleri; bölgelerin fiziksel, sosyal ve ekonomik özellikleri ve yönetime yönelik karar ve raporlara yer verilmiştir. Bu bölümün ikinci kısmında faaliyette bulunan serbest bölgelerimizin planlama özellikleri, bölgelerde yer alan fonksiyon alanları, donatım alanları ve yapılaşma özellikleri karşılaştırmalı tablolar halinde açıklanmıştır. Bu bölümün üçüncü ve son kısmında bölgelerin planlama sorunları değerlendirilmiştir.

Tezin Dördüncü Bölümünde araştırmadaki benzerlikler ve sorunlar değerlendirilerek çözüm önerileri irdelenmiştir.

BÖLÜM 2: SERBEST BÖLGELERİN TANIMI, TÜRLERİ VE ESASLARI

2.1 TANIM- TÜR VE ESASLARI

2.1.1 : Tanımlar- Amaç- Kapsam:

Serbest Bölge; bir ülkenin siyasal sınırları içinde olmakla birlikte gümrük sınırlarının dışında sayılan; ülkede geçerli olan dış ticaret ve diğer mali-iktisadi alanlara yönelik devlet düzenlemelerinin tamamen ortadan kaldırıldığı veya kısmen uygulandığı ve ekonomik faaliyetlerin ülkenin diğer yörelerine göre daha çok teşvik edildiği bölgelerdir. (1)

Birleşmiş Milletler, Ticaret Kalkınma Konferansının (UNCTAD) tanımlamasına göre "Serbest Bölge bir uluslararası liman (ya da havaalanı) yakınında kurulan, ulusal gümrük alanında özel amaçlarla ayrılmış bir bölge olup, bölgeye malların gümrük işlemlerine konu olmaksızın serbestçe girebilmeleri mümkündür. Bu malların serbest alanda depolanması, işlenmesi, değişik üretim amacı ile kullanılması da mümkündür." (6)

Birleşmiş Milletler Kalkınma ve Sanayi Teşkilatı (UNIDO) tarafından yapılan bir diğer tanımlamaya göre , "Serbest Bölgeler bir ülkenin toprakları üzerinde, uluslararası bir deniz veya havaalanı yakınında, yabancı sermaye, makine, teçhizat, aksam ve parçalar, hammadde vb.nin gümrük ve diğer mevzuat hükümlerine tabi olmadan girebileceği alanlardır." (6)

Serbest Bölgeler genel olarak dış ticareti, yabancı sermaye girdisini desteklemek ve artırmak amacıyla kurulur. Gümrük sınırları dışında sayılan bu bölgelere giren mallardan gümrük vergisi alınmaz ve bu mallar için gümrük işlemleri uygulanmaz.(2) Serbest bölgelerin sınırları kesin olarak belirlenmiş olup, giriş-çıkışlar belirli noktalarda kontrol altındadır. (6)

01.01.1996 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş bulunan Gümrük Birliği çerçevesinde, 1615 sayılı Gümrük Kanununun Uygulanmasına Dair Gümrük Yönetmeliğine, 820'nci maddeden sonra gelmek üzere "Dokuzuncu Bölüm" üst başlığı ve "Serbest Bölgelerde Gümrük Denetimi" alt başlığı konulmuştur. 29.12.1995 Tarih ve 22508 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan bu yönetmeliğin 821'nci maddesine göre serbest bölgelerin tanımı,

Madde 821- Serbest bölgeler, Türkiye gümrük bölgesinin parçaları olmakla beraber;

a) Serbest dolaşımda olmayan eşyanın herhangi bir gümrük rejimine tabi tutulmamak, serbest dolaşıma girmemek kaydıyla konulduğu; gümrük vergileri ile ticaret politikası önlemlerinin ve kambiyo mevzuatının uygulanması bakımından, Türkiye gümrük bölgesi dışında olduğu kabul edilen,

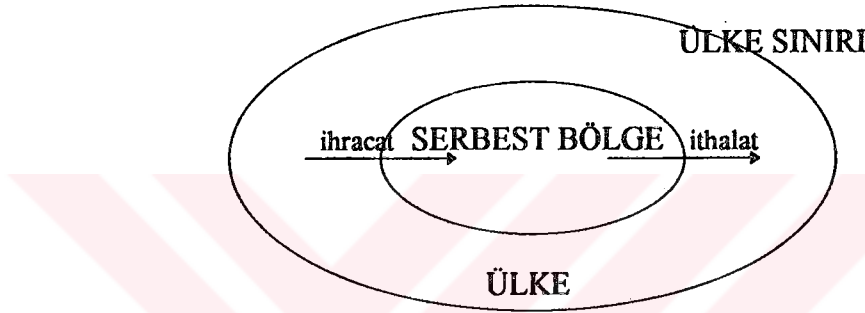
b) Serbest dolaşımdaki eşyanın ise, çıkış rejimi hükümlerine tabi tutularak konulduğu, yerlerdir.

Türkiye'de serbest bölgeler, 06.06.1985 tarihinde kabul edilerek, 15.06.1985 Tarih ve 18785 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'na bağlıdır. (Ek A : Serbest Bölgeler Kanunu) Bu kanun, Türkiye'de ihracat için yatırım ve üretimi artırmak, yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandırmak, ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli şekilde temin etmek, dış finansman ve ticaret imkanlarından daha fazla yararlanmak üzere, serbest bölgelerin kurulması, yer ve sınırlarının tayini, yönetimi, faaliyet konularının belirlenmesi, işletilmesi bölgelerdeki yapı ve tesislerin teşkili ile ilgili hususları kapsar. (3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu-Md. 1)

Türkiye'de serbest bölgeler, Kanun ve Bakanlar Kurulu kararları ile sınırları tespit edilmiş, milli hudutlar içinde olmakla birlikte gümrük hudutları dışında sayılan; giriş-çıkış kapılarında Gümrük ve Gümrük Muhafaza işleri yapılan, kara, deniz ve hava ulaşım kolaylıkları bulunan, altyapıları hazırlanmış; kanun ve yönetmeliği ile işletme koşulları saptanmış özel endüstri veya ticaret bölgeleridir. Serbest bölge ile Türkiye'nin diğer yerleri arasında yapılacak ticaret, dış ticaret rejimine bağlıdır; bölge ile öteki ülkeler ve serbest bölgeler arasında dış ticaret rejimi uygulanmaz. (3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu-Md. 8)

Dünyada serbest bölge uygulamasını benimseyen ülkeler kendi ekonomik, ticari, sınai, fiziki ve hatta siyasi durumlarına göre serbest bölgelerini şekillendirebilmektedirler. Serbest bölgelerin genel anlamda özellikleri şunlardır:

a.) Serbest bölge, ülkede geçerli olan dış ticaret rejimi, gümrük mevzuatı ve diğer yasakların kısmen uygulandığı ya da tamamen uygulandığı bir alandır. Ancak siyasal bakımdan denetime tabidir. Ev sahibi ülkeden bölgeye mal girişi ülkenin ihracatı, bölgeden ülkeye mal girişi ülkenin ithalatı kabul edilir.(Şekil 2.1.1-a) (6)

Şekil 2.1 : Serbest Bölgeye Ülkeden İhracat ve Serbest Bölgeden Ülkeye İthalat

b) Ulaşılabilirlik açısından çoğunlukla özel bir konuma sahip olan serbest bölgeler ülkenin gümrük hattı dışında sayılmaktadır. (1)

c) Serbest Bölgeler ikamet alanları değil, sadece ekonomik ve ticari faaliyet alanlarıdır. Bölgede güvenlik görevlileri ile çalışanların temel ihtiyaçlarını karşılayanların dışında sürekli ikamete izin verilmez. (6)

d) Bölgelerin uzun süreli gelir, kurumlar, servet vergisi vb. vergilerden muaf olması, kambiyo denetiminin esnek olması ya da hiç olmaması ve bunların geleceğe yönelik olarak garanti edilmesi söz konusudur. (6)

e) Bölgelerin özel teşvik hükümlerinden ve kolaylıklardan yararlandırılması neticesinde, her türlü ticari ve sınai faaliyetlerin artması, bir yandan ev sahibi ülke mallarının ihracatını kolaylaştırırken diğer yandan ev sahibi ülkenin ithalatının da kolaylaşması, bölgeye gelecek yabancı ve yerli sermayenin bölgede istihdamı artırıcı etkisi olması söz konusudur. (1)

f) Serbest bölgelerde bürokratik ve teknik imkanlar çerçevesinde kolaylıklar sunulmaktadır. (1)

g) Bölgelerde, ticari işlemlerin konvertibl dövizler üzerinden yapılması bir diğer önemli özelliktir. (6)

Yukarıda sayılan özelliklere ve avantajlara sahip olan serbest bölgelerin ülkelere ve yatırımcılara ayrı ayrı avantajlar sağladığı şüphesizdir.

Ülkeler açısından değerlendirildiğinde serbest bölgelerle amaçlananlar; (8)

- a)İhracata olumlu katkısı olacak yatırım ve üretim merkezleri yaratmak,
- b)Dış finansman ve ticaret imkanlarını artırmak,
- c)İhracata yönelik üretim söz konusu olduğunda yeni istihdam alanları oluşturmak,
- d)Yabancı teknoloji ve sermaye girişini hızlandırmak,
- e)Ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli şekilde temin etmektir.

Serbest bölgelere yatırımda bulunacak firmalar açısından değerlendirildiğinde amaçlananlar;

- a)Fiziki ve teknik imkanları kuvvetli ve dış ticaretin merkezi haline gelen bir prestij bölgesinde yatırımda bulunmak;
- b)Gümrük ve vergi avantajlarından yararlanmak,
- c)Ucuz işgücü temini,
- d)Bürokratik işlemlerin en aza indirildiği bir bölgeden fayda sağlanmaktadır.

2.1.2 : Türleri

Dünyadaki serbest bölge uygulamalarını fonksiyonları itibarıyla 5 grupta toplamak mümkündür :

A-Serbest Ticaret Bölgesi (Free Trade Zones):

Serbest Ticaret Bölgesi limanda, hava alanında veya yakınlarında belli sınırlar içinde, polis gözetimi altında ve ülkenin gümrük sınırları dışında kalan, serbest ticaret yapılmasına izin verilen sahadır. (1) Mallar bölge içine gümrüksüz ithal edilmekte ve belirli süreler depolanabilmektedir. (7)

Bölgede muhafaza esnasında malların geliştirilmesi, ticari amaca yönelik sergilenmesi, ambalajlanması, sınıflanması, markalanması, kırılması, ayıklanması, saflaştırılması, karıştırılması, ayrılması ve paketlenmesi gibi işlemler gümrük tarifelerini değiştirmeksizin mümkün olabilmektedir. Bekleme esnasında yapılabilen bu tür işlemler, malların satışını, dağıtımını ve gemiye vb. yüklenmesini kolaylaştıran unsurlardır. (1)

Serbest ticaret bölgeleri de kendi içinde iki gruba ayrılmaktadır; (8)

A1-) Kapalı Serbest Bölgeler; belli şartlarla belli ekonomik faaliyetlerin yapıldığı ve ülke yasalarının bir kısmının uygulanmadığı alanlardır.

A2-) Açık Serbest Bölgeler; her türlü ticari ve sınai faaliyetin yapıldığı ve ülkeye ait mevzuatın hiç uygulanmadığı alanlardır.

B-Serbest Limanlar (Free Ports):

Ülkenin belli bir limanının ithalat, ihracat, transit ticaret, taşımacılık ve re-export açısından serbest hale getirilmesidir. (7)

Genelde serbest liman olarak seçilen yerler, ülkenin az gelişmiş yörelerinde bulunmaktadır. Bu durum yerel gelişmenin uluslararası faaliyetlerle sağlanmasını beraberinde getirmektedir. Ülke böylelikle işgücünü, döviz gelirini ve gümrük gelirlerini artırmaktadır. Bu limanlar daha çok yerel ve uluslararası ticarete, endüstriye ve turizm faaliyetlerine yöneliktir. Özellikle sanayileşmiş Avrupa ülkelerinde görülen serbest limanlar bir tür dar kapsamlı serbest ticaret bölgesi olarak kabul edilebilir. (1)

C- Serbest Üretim Bölgesi veya İhracat İşlem Bölgesi:

Serbest üretim bölgeleri, ihracata yönelik kalkınma politikası izleyen gelişmekte olan ülkelere; dünya pazarlarına yönelik faaliyette bulunan şirketlere, tümüyle ihracata yönelik üretimde bulunmalarının ve bu arada işgücü ve altyapı konularında avantajlardan ve çeşitli vergi kolaylıklarından yararlanmalarının sağlandığı sınırlandırılmış alanlardır. (1)

Bu bölgeler ihracata yönelik ve hafif imalat sanayiinin gerçekleştirildiği bölgelerdir. Çok uluslu şirketlerin emek yoğun üretimlerini, işgücünün ucuz olduğu az gelişmiş ülkelere taşınması sonucu doğan serbest üretim bölgeleri 1960 yılından sonra

30'dan fazla az gelişmiş ülkede benimsenmiştir. Kore, Tayvan, Malezya, Mauritius ve Çin Halk Cumhuriyeti bunlar arasında sayılabilir. (7)

Serbest üretim bölgelerinde elektronik ve giyim sanayilerinin ağırlık kazandığı gözlenmektedir. Gerek üretim için gerekli makine ve teçhizat, gerekse hammadde ve ara madde temini açısından gümrük ve harçlardan belirli bir süre için geçerli olan muafiyet ve bulunduğu ülkeye sermaye ve teknoloji girişinin hızlandırılması, serbest üretim bölgelerinin en önemli avantajı olarak görülmektedir. (1)

D-Maquildorlar (İkiz Fabrikalar):

İhracat işlem bölgelerinin değişik bir türü olan ikiz fabrikalar ABD-Meksika sınırında kurulmuştur. Burada, Meksika'da şirket kuran firmalar ABD'de imal edilmiş parçaları gümrüksüz olarak ithal etmekte; sonra da bunların montajını yapıp genellikle ABD pazarına ihraç etmektedirler. ABD ise, malın tümüne gümrük vergisi koymayıp sadece malın Meksika'da eklenen değerine vergi koymaktadır. (1)

İkiz fabrikalar önceleri sınır bölgelerinde kurulurken, 1970'lerden sonra ülkenin herhangi bir yerinde kurulmasına izin verilmiştir. (1)

E-Serbest Bankacılık Alanları:

Serbest Bankacılık Alanları da denilen kıyı bankacılığı, ülke dışında sağlanan fonların yine ülke dışında kullanımını amaçlayan bir bankacılık türüdür. Dünya para merkezlerini bölgeye kaydırmayı amaçlayan serbest bankacılık alanları banka kanalından yürümesi zorunlu dış işlemler ile Dünya Bankaları arasında köprü kurma işlevini sağlamaktadır. (7)

Bu tür bankacılıkta tüm işlemler döviz cinsinden yapılmaktadır. Ülkenin bankacılık sisteminin dışında tutulan bu alanlarda genellikle kambiyo kontrolleri , krediler üzerindeki faiz oranları ya hiç yoktur , ya da çok azdır. Ayrıca faaliyet gösteren banka ve sigorta işlemlerinin her türlü vergiden muaf tutulması ve sermaye denetiminin olmayışı sağlanan kolaylıklar arasındadır. (7)

F- Özel Gümrük Kolaylıkları (Antrepolar):

Yurtdışından gelen malların satılıncaya kadar bekletildiği , gümrük kontrolü ve gümrük idaresinin denetiminde bulunan depolardır. Bu malların depolanması sırasında gümrük vergisi ödenmemektedir. Devlet ya da özel mülkiyetli

antrepolarıda bulunan malların ancak satılmasından sonra ithalat vergilerini ödeme yükümlülüğü doğmaktadır.(1)

Antrepoya gelen mallardan ihraç edilecek olanlar için ya da iç piyasaya sürülecek olan kısım için zaman kazanma ve bu süre içinde alıcı ile satıcı arasında malı yakından görerek bağlantı kurma kolaylığı sağlanmaktadır. (6)

2.1.3 :Serbest Bölgelerde Teşvik ve Avantajlar

2.1.3.1 : Serbest Bölgelerin Firmalar Üzerindeki Etkileri

2.1.3.1.1.- Serbest Bölgelerin Firmalara Sağladığı Avantajlar :

Konu yabancı şirketler açısından ele alınırsa, dışarıdan sermaye getiren yabancı şirketlerin serbest üretim bölgelerinde ucuz iş gücü sayesinde en yüksek karı elde etmeleri söz konusudur. (7)

A.- Konu yerli şirketler açısından ele alındığında ise firmaların serbest bölgelerden sağlayacağı avantajlar şunlardır: (7)

a1.)Firmaya zaman ve hız kazandırır; Çünkü firma ihraç edeceği malı serbest bölgeye getirdikten sonra yapacağı bağlantılara, araya işlemler girmeden cevap verebilecektir. Bu hız ve rahatlık ise ihracatçıya dış piyasalarda rekabet gücü sağlayacaktır.

a2.)Firma ülke içinden serbest bölgeye ihraç ettiği mal üzerinde dış pazarın isteğine göre işlem gerçekleştirebilir. Malın gönderileceği dış pazarın gereklerine göre serbest bölgede ambalajlama, paketleme, şişeleme vs. gibi işlemlerini yapan firma yine zaman kazanır.

a3.)Serbest bölgelerden re-export yapılabilmesi, firmaların, yurt dışından ithal edilen malların, ülke içine giriş - çıkış yapılmaksızın, başka bir ülkeye yeniden ihracat yapabilmesini sağlamaktadır. Serbest bölgeler, dış piyasaların iyi bilinmesi şartı ile, bu tür ticari işlemlerde kolaylık getirir.

a4.)Ülkede bazı mamul mal ve girdisini üretilip ihraç eden bazı ihracatçı firmalar serbest bölgede de faaliyet göstererek, kendilerine ikili bir yarar sağlayabilirler. Üretim aşamasında kullanılacak makine, teçhizat ve diğer girdiler serbest bölgedeki fabrikaya gümrüksüz ithal edilebilmektedir.

B.- Serbest bölgede yer alan firmaların yanı sıra, serbest bölgelerin yurt içinde bulunan yerli firmalara da sağladığı avantajlar önemlidir. Şöyle ki; (7)

b1.)Serbest bölgeler, yurt içinde ihtiyaç duyulan her türlü mal ve girdinin daha önce bu bölgelere getirilerek hazır bulundurulmasına imkan tanır. Bu sayede yurtiçi firma talepleri daha hızlı karşılanır ve malların ithalinde görülen yaklaşık 3-6 aylık bekleme süresi ortadan kalkar.

b2.)İthal talebi olan malların serbest bölgelerde sürekli bulunması sayesinde yurtiçindeki ithalatçı firmalar, sermayelerini stoğa bağlamaktan kurtulur ve ihtiyaçları kadar olan malı ithal ederler.

b3.)Mal ve girdilerin serbest bölgelerden düzenli bir şekilde ve kolayca ithal edilebilmesi yerli firmalara rahatlık sağlayacağı gibi kar oranlarının artmasına ve dolayısıyla fiyatların düşürülerek dış piyasaya mal satımında rekabet gücü kazanmalarına yol açabilecektir.

2.1.3.1.2.- Serbest Bölgelerde Firmalara Sağlanan Teşvikler :

Yatırımcı şirketleri ve özellikle yabancı sermayeyi serbest bölgelere çekmek isteyen ülkelerin, şirketlere sağladığı teşvikler bu bölgeleri oldukça cazip kılmaktadır: (7)

a)Gelir ve Kurumlar Vergisi Bağışıklığı :

Bu bağışıklığın süresi 5-10 yıl arasında değişmektedir. Bazı ülkelerde ise kademeli bağışıklık sistemi uygulanmaktadır. Örneğin; İlk 5 yıl % 100 bağışıklık tanınırken; bunu takip eden 3-5 yıl bu oran % 50'ye düşürülmektedir.

b)Gümrük Vergisi Bağışıklığı:

Bilindiği gibi serbest bölgelerde gümrük vergisi alınmamaktadır. Bu bağışıklık hem yatırım aşamasındaki makine ve teçhizat için, hem üretim aşamasında girdi ve hammadde ithalatı için, hem de re-export mallar için söz konusu olduğundan firmalara büyük avantaj sağlamaktadır. Ayrıca yurt dışından serbest bölgelere toptan getirilen malların ülkeye ihtiyaç oldukça peyderpey çıkarılması, gümrük vergisinin de doğal olarak taksitler halinde ödenmesini beraberinde getirmektedir.

c)Sabit Sermaye Yatırım Teşvik Piriimi:

Yatırımcılar için yatırımın finansman yükünü azaltmaya yönelik olarak, yapılan sermaye yatırımlarının %10-15'i kadar teşvik piriimi verilmesidir.

d)Ucuz Kredi:

Bazı ülkelerdeki uygulamalarda, serbest bölgelerdeki ihracatçı firmalara ucuz kredi verilmektedir. Ancak bu uygulamalar Mauritius, Dakar, Hindistan'ın Kaadla ve Bataan Serbest Bölgeleri gibi az sayıdaki bölgede yapılmaktadır.

e)Hızlandırılmış Amortisman İmkkanı:

Özellikle yatırımcılar açısından önemli olan bir diğer teşvik unsuru firmalara hızlandırılmış amortisman için izin verilmesidir.

f)İşçi Eğitimini Gerçekleştiren Firmalara Prim:

İşçi eğitiminin teşvik edilmesinin en önemli nedeni ileri teknolojiyi çekebilmektedir. Bu sebepten serbest bölgelerde işçi eğitimi yapan firmalara belli oranlarda prim verilmektedir.

g)Bürokrasinin En Aza İndirgenmesi:

Bütün bu teşviklerin yanında ölçülmesi oldukça zor olan, fakat etkinliği tartışmasız herkes tarafından kabul edilen bir başka teşvik devlet müdahalesinin ve bürokrasinin minimum düzeye indirilmesidir. Bunun yanında serbest bölgelerde pek çok ülkenin sağladığı kaliteli altyapı hizmetleri de önemli teşviklerden birisidir.

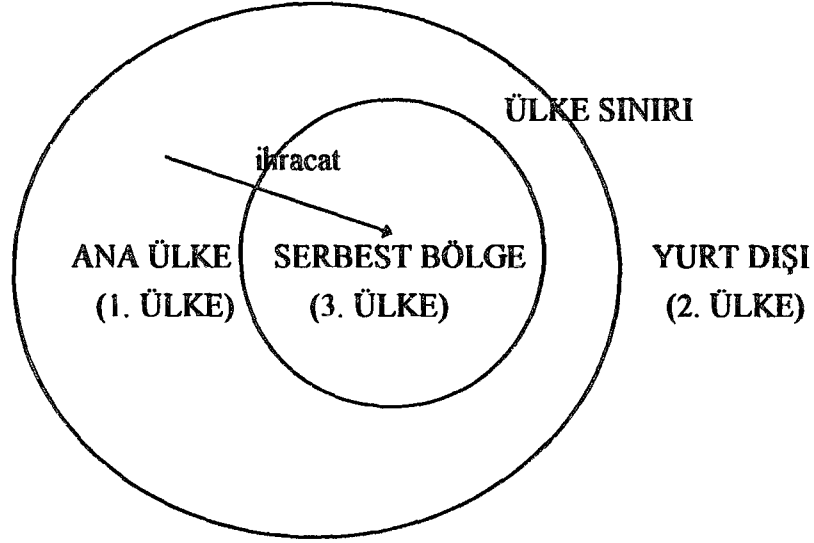
2.1.3.2 : Serbest Bölgelerin Ülke Ekonomisi Üzerindeki Etkileri

Serbest bölgelerin ülke ekonomik yapısı çerçevesinde olumlu ve olumsuz pek çok etkisi bulunmaktadır. Ancak bu etkilerin olumlu ya da olumsuz olmasının hükümetin genel politikasına ve serbest bölge yönetimine bağlı olduğunu unutmamak gerekir. (1)

2.1.3.2.1-) Serbest Bölgelerin Olumlu Etkileri

A-İhracat Artışı:

Bilindiği gibi ana ülkeden serbest bölgeye mal ve hizmet nakli üçüncü ülkeye ihracat sayılmaktadır. (1) (Şekil 2.2 : Serbest Bölgeye İhracat)

Şekil 2.2 : Serbest Bölgeye İhracat

Bu şekilde serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmalar, hammadde ile yarı mamul ve mamul mal ihtiyaçlarını, serbest bölgenin bulunduğu ana ülkeden karşıladıkları oranda, ülke ihracat hacmi genişleyecektir. Bununla birlikte üretim ve servis için gerekli diğer malların bölgenin bulunduğu ülkeden sağlanması ülkenin katma değerini artıracaktır. (1)

Uygulamada bazı ülkelerde serbest bölgelerde yaratılan katma değer % 30-50'sinin ülke içinden sağlanması koşulu getirilmiştir. Örneğin Hindistan'ın Kandle Serbest Bölgesinde ihracatın % 30 değerinin yerli kaynaklardan sağlanan girdilerden oluşması koşulu vardır. Meksika'da ise uygulamada yerli katma değer oranı ancak % 16 oranına ulaşabilmiştir. (1)

B.-Döviz Girdisi Artışı:

Serbest üretim bölgelerinde, bölgeden yapılan ihracat, hem ihracat gelirlerinin artmasını hem de ihracat pazarlarının genişlemesini sağlayacaktır. (1)

Serbest ticaret bölgesi veya serbest limanlarda ise yabancı gemilere verilen hizmetler ile depo ve antrepo gibi alanların kira gelirleri ve işgücü gelirleri ayrıca ülkeye döviz girdisini artırmaktadır. (1)

C.-İstihdama Katkısı:

Serbest bölgeler hem ticaret, hem de üretim faaliyetleri dolayısıyla, bölge çevresine yönelik olarak istihdam talebini artırır. Ancak bunun gerçekleşmesi ülkedeki

işçi ücretlerinin komşu ülkelerdeki işçi ücretlerine göre daha düşük olması ve işgücü ihtiyacının ana ülkeden karşılanmasıyla doğru orantılıdır. (1)

İstihdam yaratmadaki başarıda Meksikada'daki ikiz fabrikalar örnek olarak gösterilebilir. Örneğin bu ülkede 1980 yılında elektronik ve tekstil sektörlerindeki toplam işgücünün %80'inin ikiz fabrikalarda istihdam edildiği görülmektedir. (1)

Serbest bölgelerde doğrudan yaratılan istihdamın yanında dolaylı istihdam da söz konusu olmaktadır. Örneğin, Mısır ve Tayvan 'da serbest bölgede çalışan her bir kişi için ülkede de bir kişilik istihdam yaratıldığı belirtilmektedir. (1)

D.-Yabancı Sermaye ve Teknoloji Girişine Katkısı:

Özellikle üretime dönük serbest bölgelere risk faktörünün düşük olması ve avantajlardan doğacak karlılığın artması sebepleri ile yabancı sermaye girişi fazla olabilmektedir. (1)

Yeni teknoloji girişi ise, ülkenin girişimci, mühendis ve işçilerinin bilgi ve tecrübesine katkıda bulunduğu sürece ekonomik açıdan şüphesiz faydalı olmaktadır. Hatta serbest bölgelerde Tayvan ve Kore'de olduğu gibi işçi eğitim merkezleri açılması teknolojinin yayılmasında önemli bir araç olabilir. Ancak çok uluslu şirketlerin geliştirmekte olan ülkelere teknolojik açıdan bütün bilgilerini transfer etmesi söz konusu olmamaktadır. Yeni teknolojilerin sağlanması ancak şirketlerin aktarmakta sakınca görmedikleri sanayi kollarında olmaktadır. (1)

E.Bankacılık, Transit Taşıma ve Diğer Liman Faaliyetlerinin Etkisi:

Serbest liman ve kıyı bankacılığı faaliyetleri, bulunduğu bölgede ekonomi üzerinde çeşitli olumlu etkiler yaratmaktadır. (1)

Serbest bölgeye ithal malların gümrüksüz getirilmesi, yurt içinde üretim faaliyetinde bulunan ve ithal malı girdi kullanan firmaya kolaylık sağlamaktadır. (1)

Kıyı bankacılığının bulunduğu serbest bölgelere, uluslararası finansman piyasalarından kolaylıkla kredi sağlanmaktadır. (1)

2.1.3.2.2.-) Serbest Bölgelerin Olumsuz Etkileri :

A.İthalat Baskısı Yaratma:

Serbest bölge kurulması ithalatı artırıcı bir baskı yapabilir. Özellikle ihracata yönelik serbest bölgelerde, montaj düzeyinde üretim yapan çok uluslu şirketler üretimde kullandıkları girdileri ithalat yoluyla üçüncü ülkelerden sağlamaktadırlar. Bu şekilde üretim arttıkça ithalat da artacak ve serbest bölgelerin ithalat eğilimi, ülkenin ortalama ithalat eğiliminin üzerinde olacaktır. (1)

B.Serbest Bölgedeki Firmaların Yerli Firmalara Rakip Olması:

Serbest bölgedeki firmalar yerli endüstriye dış piyasada ve iç piyasada rakip olabilmektedir. (1)

Serbest bölgelerin ihracat pazarına yerli firmalara nazaran daha yakın olması durumunda; ulaşım yerli firmalar için bir dezavantaj olacak ve serbest bölgelerdeki işçilik ücretlerinin düşüklüğünün yanısıra ulaşım maliyetlerinin de azalması buradaki firmaların dış piyasada yerli firmalara ciddi bir rakip olmasını beraberinde getirecektir. (1)

Serbest bölgede üretilen malların iç piyasada satılması diğer bir sorunu oluşturmaktadır. Daha iyi altyapı ve hizmet imkanlarından yararlanan serbest bölge firmaları maliyetlerini düşük tutabildiklerinden iç piyasadaki firmalara rakip olabilmektedirler. (1)

Bu durumu önlemek için Hindistan'da serbest bölgede üretilen malların yurt içinde satılması tamamen yasaklanırken; Filipinler'de ise yurt içinde üretilmeyen malların ithaline izin verilmektedir. (1)

C.Sosyal Yapının ve Çalışma Şartlarının Farklılaşması:

Serbest bölgenin kurulmasıyla ekonomik faaliyetlerin artması bölgenin bulunduğu il ve çevresinde önemli ölçüde sosyal ve ekonomik farklılaşma meydana getirmektedir. Serbest bölgelerde grev hakkı bulunmaması ve sendikal faaliyetlere izin verilmemesi işçi ücretlerinin yurt içinde belirlenen seviyeden düşük olmasına ve dolayısıyla ikili ücret düzeyinin doğmasına neden olmaktadır. (7)

D.-Hükümetin Ekonomiye Yönlendirmedeki Etkinliğinin Azalması:

Serbest bölgelerin yayılması, hükümetin ekonomiye denetlemek için oluşturduğu iktisadi ve mali politikaların dışındaki iktisadi faaliyetlerin artması

anlamına gelecektir. Böyle bir ortamda ise hükümetin ekonomiyi yönlendirmedeki etkinliğinin azalması doğaldır. (1)

E.-Çevre Kirliliği ve Yasa Dışı Faaliyetlerin Artması:

Serbest bölgelerde yapılacak faaliyetler eğer bölge kıyıda kurulmuşsa deniz, nehir vb. çevre kirliliğine sebep olabilir. (1)

Diğer taraftan serbest bölgedeki mallar ülkeye gizlice sokulabilir ve kaçakçılık söz konusu olabilir. (1)

Ancak her iki olumsuzluğun da serbest bölgeden değil, yönetimin yetersizliğinden kaynaklanması söz konusudur. (1)

F.Yatırımların Olumsuz Yönde Dağılması:

Serbest bölgelerin kurulduğu illerin belli sanayi merkezleri olarak gelişmesi, sanayilerin serbest bölgelere yakın yerlerde yoğunlaşması bölgeler arası dengesizlikleri de artıracaktır. (7)

2.1.4 : Serbest Bölgelerin Düzenlenme Esasları

Serbest bölge ilan edilen yerlerde ihtiyaç duyulacak arazi ve tesisler Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre sağlanabilir.(Serbest Bölgeler Kanunu-Md.5)

Bakanlar Kurulu tarafından sınırları tespit edilmiş olan serbest bölgeler, bölge alanını çevreleyen çit kule ve kapı inşaatlarının tamamlanması ve Bölge Müdürlüğü, Polis ve Gümrük birimlerinin göreve başlamasından itibaren faaliyete geçmiş ve resmen açılmış olurlar. ((Serbest Bölgeler Kanunu-Geçici Md.2) Her bir serbest bölgenin faaliyet konusu da başlangıçta Mersin ve Antalya için Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu (E.İ.Y.K.K.), daha sonrakiler için ise Yüksek Planlama Kurulu (Y.P.K.) Kararı olarak tespit edilmiş ve uygulanmıştır.

Türkiye'deki serbest bölgelerde yer alan birimler şunlardır:

a)Serbest Bölge Müdürlüğü: Bölgenin mevzuata uygun olarak yürütülmesi ve gerekli koordinasyonun sağlanması için her türlü tedbiri almakla yükümlü bulunan Bölge Müdürlüğü, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü'nün bölgedeki temsilcisidir. Bölge Müdürlüklerinin kuruluş, görev, yetki ve çalışma esasları Bakanlar Kurulu'nun 16.08.1985 tarihli ve 85/9801 sayılı Kararı ile düzenlenmiştir. (Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği-Md.5)

Bölgede arazinin kullanımı, yapı ve tesislerin projelendirilmesi, kurulması ve kullanılmasıyla ilgili diğer bütün izinler ve ruhsatlar Bölge Müdürlüğü'nce verilir ve denetlenir. (Serbest Bölgeler Kanunu -Md.5)

b.)Polis Bürosu: Serbest bölgelerin asayiş hizmetleri polis tarafından yerine getirilir.

c.)Gümrük Muhafaza Müdürlüğü: Bölge giriş çıkışında malların kontrolünü yapar ve 24 saat görev mecburiyeti vardır.

d.)Gümrük Müdürlüğü: Serbest bölgelerde gümrük ile ilgili işleri yürütür.

e.)Bölge Kurucu İşletici (B.K.İ.) ya da Bölge İşletici (B.İ.) Şirketi : Bölge Bakanlar Kurulu Kararına dayanılarak kurulan bir şirket tarafından "İşletme Sözleşmesi" çerçevesinde işletilebilir ya da "Kuruluş ve İşletme Sözleşmesi" çerçevesinde kurulup işletilebilir. (Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği- Md.24)

Bİ veya BKİ'nin çalışma esaslarını düzenleyen sözleşmelerde; bu şirketlerin yönetmelikte belirtilen mali ve idari yükümlülükleriyle birlikte, yönetim ve denetimlerine ilişkin esaslar yer alır. (Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği- Md.24)

Bİ veya BKİ imzalanan sözleşme doğrultusunda;

-Bölgeyi işletmek, altyapının kamu tarafından yapılmayacağının sözleşmede belirtilmesi üzerine, altyapı tesislerini inşa etmek ve parselasyon planına göre inşaat alanlarını yeterli sayıda kullanıcıya kiralamak ve/veya satmak,

-Talep edilen tüm hizmetleri (liman, ambar, taşıma, elektrik, su, akaryakıt, haberleşme vb.) yapmak ve bu hizmetlerle ilgili olarak resmi birimlerle ilişkileri ve koordinasyonu sağlamak,

- Bölgede genel güvenlik önlemlerini almak, alt ve üst yapılarına zarar verenleri tespit ederek, verilen zararları tazmin ettirmek,

-Bölgenin ulaşım, yeşil alan, lokanta, kafeterya vb. alanlarını organize ederek işletmek ve sahanın tüm temizlik ve genel sağlık konularını çözümlmek,

İşletici şirketlerin yetki ve görevleri arasındadır. (Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği- Md.25-26)

2.1.4.1 : Serbest Bölgelerin Kurulması, Bakımı ve Geliştirilmesi

Serbest bölgelerin kurulması, bakım ve onarımı, geliştirilmesi, ilgili araştırma, eğitim ve sosyal tesislerin yapılması, kullanıcıların ve Türkiye'den mal alımlarının teşviki amaçlarıyla Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası nezdinde "Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu" kurulmuştur. (Serbest Bölgeler Kanunu-Md.7)

Fonun kaynakları;

a.)Faaliyet ruhsatı ve izin belgesi karşılığı ödenecek ücretler,

b.)Bölgeye getirilen malların CIF, çıkarılan malların FOB değerleri üzerinden peşin olmak üzere, binde 5 oranında ödenecek ücretler,

c.)Serbest bölgeyi işleten gerçek veya tüzel kişilerle yapılacak sözleşmelerde yer alacak ödemeler,

d.)Diğer gelirler,

dir.(Serbest Bölgeler Kanunu-Md.7)

Bölge Müdürlükleri her yıl temmuz ayının 15'inci günü akşamına kadar bir sonraki yıla ilişkin harcamaları ile gelir tahminlerine ilişkin program tekliflerini Genel Müdürlüğe intikal ettirirler. Genel Müdürlük, merkezin harcamalarını aynı tarihe kadar hazırlar ve bölgelerden gelen teklifler üzerine ilgili bölge müdürlükleri ile yeniden temasa geçmek suretiyle gerekli revize işlemlerini tamamlayarak en geç ağustos ayının son haftası içinde müsteşarlığın bağlı olduğu bakanın onayına sunar. Fon kalemlerinde gelecekte yapılacak her aktarma yeniden müsteşarlığın onayı ile yürürlüğe girer.(Serbest Bölgeler Kanunu-Md.44)

Serbest Bölgelerin kurulması, yönetilmesi ve işletilmesiyle ilgili ayrıntılar göz önünde bulundurularak, her serbest bölge için ayrı bir yönetmelik çıkarılmışken, 1993 yılında bu ayrı yönetmelikler yeniden ele alınarak, "Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği" adı altında birleştirilmiştir.(Ek B : Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği)

3218 Sayılı Kanun'da düzenlenmesi yönetmeliğe bırakılan konularla, serbest bölgelerde faaliyette bulunacak işleticilerin teşekkül tarzı, görev, yetki ve sorumlulukları, bu işletici ve kullanıcılara verilecek faaliyet ruhsatları ve iptali, bunların sınai ve ticari sicillerinin tutulması, fona yapacakları ödemeler, serbest bölge faaliyetlerinin tabi olacağı esaslar, bölgelere giriş için verilecek izin belgesi ile görev kartları, ikamet izni ve çalışma esasları ve serbest bölgelerin işletilmesine dair diğer hususlar bu yönetmelik ile düzenlenir.(Serbest Bölgeler Kanunu-Md.13)

2.1.4.2 : Serbest Bölgelerde Faaliyet ve İşletme Esasları

Bir serbest bölgede faaliyet göstermek isteyen gerçek ve tüzel kişiler, Dış Ticaret Müsteşarlığı Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü'nden "Faaliyet Ruhsatı" almak zorundadırlar. Faaliyet ruhsatı alımı için ise; Genel Müdürlükçe geliştirilen ve başvuruda bulunacak olan firmayı tanıtıcı bilgileri, firmanın serbest bölgede yapacağı faaliyet konusunu, bölgeye transfer edilecek sermaye miktarını, yapılacak ilk yatırım harcamalarını, yıllık istihdam ve yıllık işletme harcamaları ile yıllık faaliyet geliri tahminlerini ve talep edilen alan ve eğer inşaat yapılmaması söz konusuysa inşaat programını öğrenmeye yönelik "Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formu" 'nun doldurulması gerekmektedir. (9) (Ek C : Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formu)Bu müracaat formunda belirtildiği üzere başvuruda bulunan firmaların faaliyet konuları;

a.)Üretim : Üretime ilişkin hammadde, ara madde ile üretilen malların; alım-satımı, depolanması, markalanması, ambalajlanması, etiketlenmesi, sergilenmesi ve bakım- onarımı,

b.)Alım-Satım: Ticareti yapılan malların depolanması, etiketlenmesi, ambalajlanması ve sergilenmesi,

c.)Depolama: Diğer kullanıcı veya kullanıcı olmayan kişi ve kuruluşların mallarının depolanması,

d.)Kiralama: Kullanıcılara hazır işyeri kiralanması,

e.)Montaj-Demontaj: Belirtilen malların montajı ve demontajının yapılması,

f.)Bakım-Onarım: Belirtilen malların bakım ve onarımının yapılması,

g.)Bankacılık, sigortacılık, kıyı bankacılığı, finansal kiralama faaliyetleri,

h.)Diğerleri,

olabilmektedir. Üretilcek, alım-satımı yapılacak, depolanacak, montaj-demontajı yapılacak veya bakım-onarımı yapılacak olan malların cinsi ve tahmini miktarlarının da müracaat formunda belirtilmesi gerekmektedir.

Müracaat formu gerekli şekilde doldurulduktan ve Merkez Bankası nezdindeki özel hesaba bölge tarifesine göre 5000-10.000 Amerikan Doları yatırıldıktan sonra bu form Genel Müdürlüğe ulaştırılır. Müracaat formu incelenerek bölgede faaliyet göstermek üzere "Faaliyet Ruhsatı" verilmesi uygun görülenler, "olumlu görüş" yazısının kendilerine tebliğ edildiği tarihten itibaren 30 gün içinde faaliyet gösterecekleri yeri kiralayarak, kira sözleşmesini Bölge Müdürlüğü'ne onaylattıktan veya yeri satın aldıktan sonra Genel Müdürlükten "Faaliyet Ruhsatı" nı alırlar. Bu süre içinde kira sözleşmesi veya satın alma işlemini yapmayanlar, Faaliyet Ruhsatı alma hakkını kaybederler.(9)

Faaliyet Ruhsatı alan ve serbest bölgede belli bir işyeri bulunan gerçek veya tüzel kişi "Kullanıcı" olarak nitelendirilmektedir. Kendilerine faaliyet ruhsatı verilen kullanıcılar, serbest bölgede faaliyete başlamadan önce, bölge müdürlüğü tescil bürosunda "Sicil Defteri" ne kaydedilirler. (Serbest Bölgeler Kanunu-Md.12)

Serbest Bölgeler için belirlenen faaliyet konuları doğrultusunda, yapacağı faaliyet konusu veya konularını ve bölgeye giriş-çıkış yapılacak malların cinsini aldığı faaliyet ruhsatı ile belgelendiren kullanıcı için belirttiği faaliyet konularının dışına çıkması söz konusu olmamaktadır. Bir faaliyet ruhsatı sadece bir faaliyet konusu için verilmektedir. Eğer birden fazla faaliyet konusu söz konusuysa, faaliyet konusu sayısı kadar faaliyet ruhsatı alınması zorunludur.

Faaliyet ruhsatlarında kendilerine kiralaran arazi üzerinde bina ve tesis yapılacağı açıklanan kullanıcılar bu ruhsatın alınmasını müteakip "yatırım aşaması" na geçmiş olurlar. Bu kullanıcılar müracaat formunda inşaat programı bölümünde proje hazırlık ve inşaat sürelerini belirtirler. Kullanıcılar bu süreler içerisinde projelerini hazırlayıp üst yapılaşma taahhütlerini yerine getirmekle yükümlüdürler. (Serbest Bölgeler Kanunu-Md.8)

İnşaat aşamasındaki tüm onay ve denetim hizmetleri Bölge Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilir. BKİ olan bölgelerde söz konusu onay ve denetim hizmetleri Bölge Müdürlüğü'nce BKİ ' ne de yaptırılabilir. (Serbest Bölgeler Kanunu -Md.8)

Üst yapılaşma taahhütlerini tamamlayan kullanıcılar "İskan Ruhsatı" almak için Bölge Müdürlüğü'ne başvururlar. "İskan Ruhsatı" nın Bölge Müdürlüğünce verilmesiyle yatırım aşaması tamamlanarak, işletme dönemine geçilmiş olur. (Serbest Bölgeler Kanunu-Md.8)

"Faaliyet Ruhsatı" alan gerçek ve tüzel kişiler ve bunların temsilci, görevli ve işçileri ile bölgede her türlü iş veya işlemlerini yürüten kişiler ilgili Bölge Müdürlüğü'nden "Giriş İzin Belgesi" almak kaydıyla bölgeye girebilirler. Kısa süreli girişler için Bölge Müdürlüğü'nce verilen "Özel İzin Belgesi" ile de bölgeye girilebilir. (Serbest Bölgeler Kanunu-Md13)

Bölge Müdürleri, bölge güvenliği ile ilgili taleplerini Valiliğe intikal ettirmekle yükümlüdürler. Valiler, bölgede asayiş hizmetlerinin polis tarafından yerine getirilmesi için özel tedbirler alınması ve bölge sınırlarında, giriş-çıkış kapılarında yeterli sayıda polis ve gümrük muhafaza görevlileri bulundurulması suretiyle bölgenin güvenliğini sağlamakla yükümlüdürler. (Serbest Bölgeler Kanunu-Md.16)

Bölgede faaliyet gösteren kullanıcılar da faaliyet gösterdikleri binalarda yeterli sayıda koruma görevlisi bulundurur ve istihdam ettikleri en az bir koruma görevlisi ile ilgili bilgileri Serbest Bölge Müdürlüğü'ne bildirirler. (Serbest Bölgeler Kanunu-Md.16)

Bölgede günde 24 saat ve haftada yedi gün çalışma yapılabilir. Ancak bölgede yapılacak işler ile yük alıp vermek ve her türlü gümrük işlemlerinin normal çalışma saati içinde yapılması esastır. Normal çalışma saatleri dışında veya tatil zamanlarında gümrükle ilgili iş yapılması yazılı olarak istenildiği takdirde, bu istek Bölge Müdürlüğünce uygun görüldükten ve Gümrük İdaresince kabul edildikten sonra fazla mesai ücretinin yatırılmasını müteakip işin yapılmasına izin verilir.

Bölge Müdürlüğü, çalışma sürelerinin düzenlenmesi konusunda gerekli tedbirleri alır ve duyurur. (Serbest Bölgeler Kanunu-Md.16)

2.1.4.3 : Teşkilat Yapısı

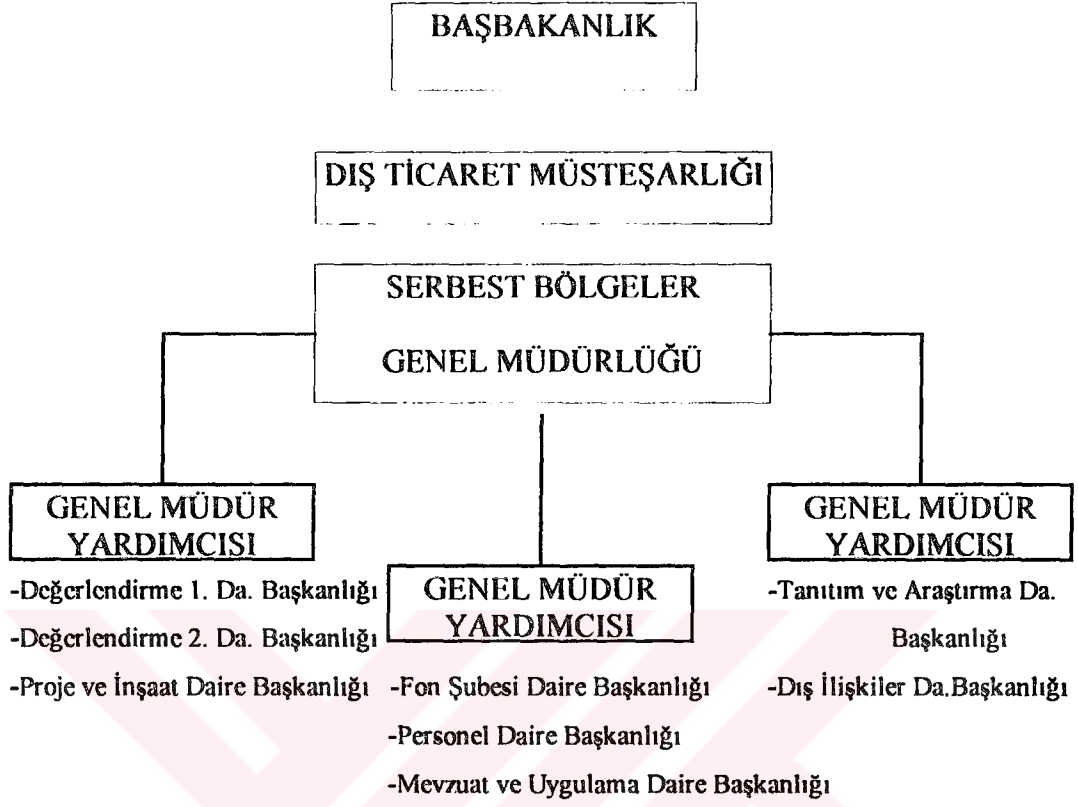
Başbakanlığa bağlı ekonomiden sorumlu Devlet Bakanlığı bünyesinde, Dış Ticaret Müsteşarlığı çatısı altında örgütlenen Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü'nün teşkilat şeması Tablo 2.1.4.3'de verilmiştir. (9)

Serbest Bölgelerin ve Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu'nun yürütme organı, Dış Ticaret Müsteşarlığı-Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü'dür. (9) Genel Müdürlüğe bağlı danışmanların yanısıra, üç genel müdür yardımcısı bulunmaktadır. Genel Müdür Yardımcılıklarına bağlı olarak çalışan Daire Başkanlıklarında Proje ve İnşaat Daire Başkanlığı Bölgelerin yerseçimi.yerleşim planları ve inşaat uygulamaları konularında çalışmaktadırlar.

Serbest Bölgeler Genel Müdürü, serbest bölgeleri taşra teşkilatını oluşturan Bölge Müdürlükleri marifetiyle yönetir ve gerekli koordinasyonu sağlar. (9)

TABLO 2.1 :SERBEST BÖLGELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN TEŞKİLAT ŞEMASI

TAŞRA TEŞKİLATI

BÖLGE MÜDÜRLÜKLERİ

Mersin Serbest Bölge Müdürlüğü
Antalya Serbest Bölge Müdürlüğü
Ege Serbest Bölge Müdürlüğü
İst. Atatürk H. limanı Serbest Bölge Md.
Trabzon Serbest Bölge Müdürlüğü
İst. Deri Serbest Bölge Müdürlüğü
Mardin Serbest Bölge Müdürlüğü
Doğu Anadolu Serbest Bölge Müdürlüğü
İMKB Serbest Bölge Müdürlüğü

İŞLETİCİ/KURUCU ŞİRKETLER

MESBAŞ
ASBAŞ
ESBAŞ
S.S. Yeşilköy Kargo Taşıyıcılar Koop.
TRANSBAŞ
DESBAŞ
MASBAŞ
DASBAŞ
İMKB

2.2.SERBEST BÖLGELERİN GELİŞİMİ

2.2.1.Dünyada Serbest Bölgelerin Gelişimi

Dünyada ilk olarak serbest bölge niteliğinde kabul edilebilecek uygulamalar yaklaşık 2000 yıl öncesinin eski Yunan ve Roma medeniyetlerine dayanmaktadır. (1)

Özellikle klasik sömürgecilik döneminde hammadde-sınai ürün ticaretinin, ulusal otoritelerin müdahalelerinden arındırılmış bu tür yörelerde yürütülmesi avantajlı bulunmuştur. Bu yöreler daha sonra Serbest Liman ya da Serbest Ticaret Bölgesi özelliğine bürünmüştür. (7)

Ortaçağ'da Fransa ve İtalya'da kurulan ancak daha sonra kaldırılan serbest bölgelerin, bugün rastlandığı gibi belirli bir bölgeyi değil, tüm limanı ya da tüm şehri kapsadığı bilinmektedir. (7)

Serbest bölgeler ve liman uygulaması 18. yüzyılda yeniden ortaya çıkmıştır. 1881 yılında Almanya, Hamburg'da ilk serbest bölgeyi kurmuştur. 1939 yılında düzenlenen kanuna bağlı olarak Bremen, Emden, Lübek ve Klei Almanya'nın başlıca serbest bölgeleridir. (7)

Özellikle iki dünya savaşı arasında Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yeni serbest bölgeler kurulmuştur. Kopenhag, Helsinki, Hamburg, Selanik ve Pire bu serbest bölgelerin başlıcalarıdır.(7)

1929 İktisadi bunalımının ardından "Serbest Üretim Bölgesi" denilen serbest bölge türünün ortaya çıkması, çok uluslu şirketlerin iktisadi dar boğazı aşmasına yardımcı olmuştur. Teknolojisi "yoğun emek" kullanmayı gerektiren çok uluslu şirketler üretimlerini, ucuz işgücünün bulunduğu gelişmekte olan ülkelere kaydırmışlardır.(7)

İkinci Dünya Savaşı öncesi kurulan Singapur ve Hong-Kong Serbest Limanları ile daha sonra kurulan Panama, İrlanda, Tayvan ve Güney Kore Serbest Bölgeleri'nin elde ettikleri büyük başarılar, serbest bölgeler fikrinin pek çok ülke tarafından kabul edilmesine katkıda bulunmuştur. Örneğin İrlanda Shannon Serbest Bölgesi'nde yapılan ihracat tutarı kısa zamanda İrlanda sanayi ihracatının %20'sine

ulaşmıştır. Tayvan'da ise toplam alanı 3 km²'den az toplam üç serbest bölgede istihdam edilen kişi sayısı 60.000'e yükselmiş ve ülkenin net döviz gelirlerinin % 50'si bu bölgelerden kazanılmaya başlanmıştır. (1)

Sanayileşmiş ülkelerdeki serbest bölgeler daha çok serbest liman şeklinde oluşurken, gelişmekte olan ülkeler serbest liman yanında serbest üretim bölgelerine de yönelmişlerdir. (1)

Özellikle serbest üretim bölgelerinde 1966 yılından sonra artış olmuştur. 1967 yılında serbest bölgelerin, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Komisyonu'nca, gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarını artırmada önemli bir araç olarak kabul edilmesinden sonra da serbest bölge sayısı hızlanarak artmaya başlamıştır. A.B.D., İngiltere, Almanya, Macaristan, Yugoslavya, Suudi Arabistan, Pakistan, Hindistan, Tayland, Çin gibi çeşitli siyasi rejimlerle idare edilen 100'den fazla ülkede 500 civarında serbest bölge kurulmuştur. 1982 yılı itibariyle en fazla serbest üretim bölgesi, 25 adet olmak üzere Meksika'da bulunmaktadır (İkiz Fabrikalar). 1979 yılından sonra önemli 3 üretim serbest bölgesi de Çin Halk Cumhuriyeti'nde kurulmuştur. (1)

Dünya ticaretinde serbest bölgelerin önemi giderek artmaktadır. 1981'de serbest bölgelerin dünya ticaretindeki payı % 10 iken, bu oran 1985 'de % 20 olmuştur. Bu nedenle serbest bölgeler, ihracatı artırma yönünden giderek daha çekici bir hal almaktadırlar.(1)

Ülkelerin dış ticaretinde önemli rol oynayan dünyadaki serbest bölgelerden İrlanda-Shannon; Almanya-Hamburg, Fransa-Le Havre/Port Autonome ve Mauritius Serbest Bölgeleri'ne ilişkin özellikler takip eden bölümlerde yer alacaktır.

2.2.1.1 : İrlanda-Shannon Serbest Bölgesi

Ülkenin en büyük ve faaliyet bakımından en yoğun serbest bölgesi olan ve 1959 yılında kurulan Shannon Serbest Bölgesi'nde sınai, üretim, depolama ve ulaştırma (hava ve deniz) hizmetleri ağırlıktadır. İrlanda'nın Shannon Uluslararası Serbest Havaalanı'nın tüm alanı serbest ticaret bölgesidir.(1)

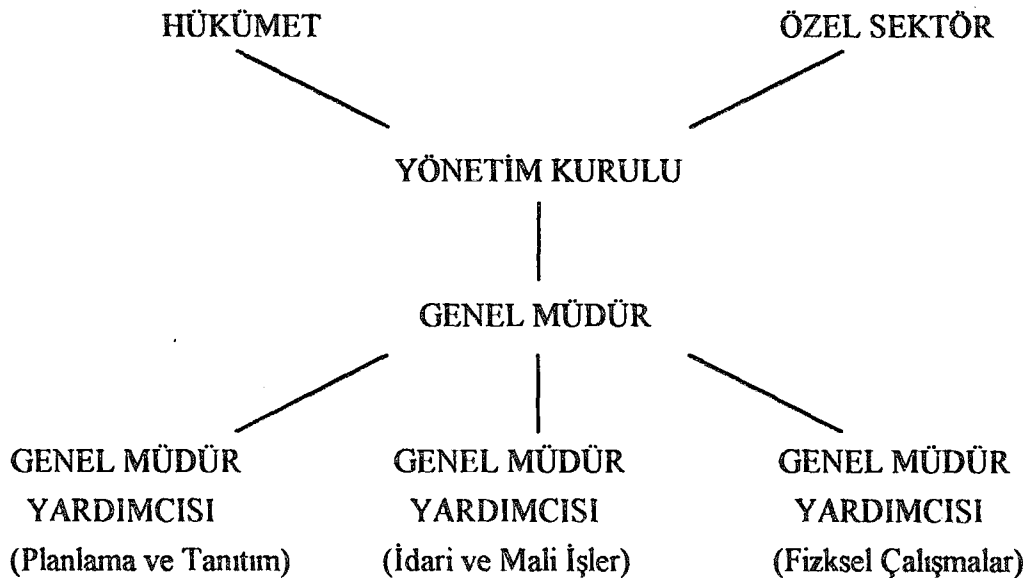
Shannon 1930'lu yıllarda hava sahasının gelişmesiyle gündeme gelmiştir. Shannon Havaalanı 1940 ve 1950'lerde, bulunduğu konumun çok uygun olması nedeniyle, artan bir oranda kullanılmaya başlanmıştır. Ancak hava taşımacılığında yeni

teknolojilerin geliştirilmesi sonucu, Shannon beklenen gelişmeyi gösterememiştir. Bu arada 1959'da istihdam oranındaki belirgin azalmanın da etkisiyle ekonomik faaliyetlerde durgunluk ve dolayısıyla nüfusta da sürekli azalma kaydedilmiştir. Bu nedenlerle İrlanda Hükümeti bölgede sınırlı sorumlu şirket tarzında bir devlet teşkilâtı oluşturarak spesifik bir kalkınma programını uygulamaya koymuştur. 25 yıllık başarılı bir uygulamadan sonra günümüzde uygulanan kalkınma programına ulaşılmıştır. Bu programın başlıca üç temel esası bulunmaktadır. Bunlar; Shannon Serbest bölgesi, Küçük Sanayi Hamlesi ve Turizm unsurlarıdır. (10)

Görüldüğü üzere Shannon'ın kalkınması yalnızca serbest bölge kurularak sağlanmamıştır. Serbest bölge, döviz, teknoloji ve istihdam olanakları bakımından taşıdığı önemle ekonomik faaliyetlerin merkezi durumuna gelmiş ve kalkınmayı sağlayan önemli temellerden birisini oluşturmuştur.(10)

Shannon örneğinde yönetsel yapının özel bir girişim şeklinde ve iki aşamalı hiyerarşik düzende ele alınması düşünülmüştür. Tepede hükümetin ve özel sektörün temsilcilerinden oluşan bir yönetim kurulu, işletme düzeyinde ise bir genel müdür ve üç yardımcısı vardır. Bu üç yardımcıdan ilki planlama ve tanıtımdan; ikincisi idari ve mali işlerden; üçüncüsü ise fiziksel çalışmalardan (müteahhitlik ve bakım hizmetleri dahil) sorumludur. (Tablo 2.2 : Shannon Serbest Bölge İdari Yapısı) Uygulanacak politikaları belirleyen yönetim kurulu genel müdüre tercihlerini seçtiği bir başkan aracılığıyla iletir. (10)

Tablo 2.2 : Shannon Serbest Bölge İdari Yapısı

İrlanda Parlamentosu Shannon Serbest Bölgesi'ni kurarken, 1959'da aynı zamanda özerk bir idare olan Shannon Free Airport Development Company kısa ismiyle SFADCO'yu kurmuştur. SFADCO, bölgenin oluşumu, tanıtımı ve işletilmesiyle görevlendirilmiştir. (10)

Bölgenin özerk idaresinde Sınai Kalkınma Teşkilatı (IDA), İrlanda Ticaret Odası, Maliye Bakanlığı ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı temsilcileri bulunmaktadır. Bölgede faaliyet göstermek isteyen firmaların müracaatları önce IDA tarafından incelenir. (10)

Shannon Serbest Havalimanı Özerk İdaresi, İrlanda Hükümeti'nin sağladığı finansal ve diğer yatırım hizmetlerini yürütmekte ve faaliyetler için yapılan ön fizibilite çalışmalarını yatırımcılara sunarak onlara çeşitli hizmetler temin etmektedir. Komşu şehirlerde şubelere sahip olan kuruluşun ayrıca New York'da pazarlama ve tanıtım amacıyla bir irtibat bürosu bulunmaktadır. (10)

Bölge 1.212.000 m2 büyüklüğe sahip olup, kapalı depolama alanı 10.000 m2 'dir. (1) Shannon Serbest Bölgesi, sınai kalkınma ve hizmet yatırımlarını yürütmeye uygun bir şekilde planlanmıştır. Bölgede, şirketler ofis ve sınai binaları kiralayabilir ya da tamamıyla hizmete ayrılmış alanları satın alabilir veya kiralayabilirler; ya da kendi arsaları üzerinde ihtiyaçlarına uygun binalar inşa edebilirler.(10)

Bölgenin teşvik ve avantajlarına bakıldığında yatırımlar açısından en önemli unsur bölgeye yapılacak yatırımlarda araç-makine, bina yatırım bedelinin ve onaylanan araştırma ve geliştirme proje bedellerinin % 50'sine kadar kapital tahsisinin yapılabilmesidir. (1)

Gümrük formalitelerinin en aza indirildiği bölgede giriş-çıkış işlemlerini denetleyen ayrı bir gümrük birimi vardır. Serbest bölgeye giriş ve bölgeden çıkışlarda sıkı bir gümrük kontrolü yapılmamaktadır. (1)

2.2.1.2 : Almanya-Hamburg Serbest Limanı

Almanya'da serbest bölgeler Serbest Liman İdaresine bağlı olarak kurulup işletilirler. Kuruluş ve genişletme ile ilgili izin mercii ise Maliye Bakanlığı'dır. Bu

bölgelerin döviz ile ilgili işlemlerini Ekonomi Bakanlığı yürütür. Buna göre serbest bölgeler Maliye ve Ekonomi Bakanlıklarının sorumluluğu altında çalışırlar .(1)

Almanya'daki serbest bölge sisteminde Hamburg ve Bremen gibi serbest limanlar sadece gümrük depoları olarak kabul edilmekte ve özel bir serbest bölge statüsü bulunmamaktadır. Bunu sebebi geçmişte serbest bölge kurulması girişimlerinin, serbest piyasa ekonomisi ve iş çevrelerinin ekonomik politikaları ile bağdaşmadığı sebepleri ile vazgeçilmiş olmasıdır. (10)

Ülkede bulunan yedi adet serbest bölgeden önemli bir konuma sahip olan Hamburg Serbest Limanı, 1888 yılında Avrupa'nın en büyük limanlarından biri olan Elbe nehrinin Kuzey Denizi kıyısında 100 km2'lik alan üzerindeki 16 km2'lik alanda kurulmuştur.(1)

Hamburg Serbest Limanı, Hamburg Serbest Liman İdaresi tarafından yönetilmektedir. Serbest limanda 900 kadar firma faaliyet göstermektedir. Bölgede esas itibariyle dış ticaret, gemi yapımı, sınai üretim ve gemi ihtiyaçlarının temini faaliyetleri yürütülmektedir.(10)

Etrafı 3 m yüksekliğinde demir kafesli tellerle çevrili serbest liman içinde gümrük kontrolü yapılmamakta, sadece giriş-çıkış kapılarında gümrük kontrol memurları bulunmaktadır.(10) Buna rağmen bölgeye giriş ve çıkış basit ve kolaydır. Bölgenin içinden geçen otoyolun varlığı buna misal olabilir. (1)

Serbest limanın 40 kapısı olup bunların 17'sinden mal sevkıyatı yapılmaktadır. Kapıların çoğu günde 8-9 saat açık bulunmaktadır. Enten-werder Kapısı ise 24 saat açık tutulmaktadır. Serbest limandan Hamburg şehrine veya Hamburg şehrinden serbest limana mal sokmak ithalat veya ihracat olarak kabul edilmekte ve gümrük işlemlerine tabi tutulmaktadır. Almanya AT üyesi olduğu için, buradan topluluğa ihraç edilen mallardan, topluluğa girişte gümrük vergisi alınmamaktadır. Hamburg Serbest Limanı'nda 240 gümrük kontrolü ve 85 sahil koruma memuru görev yapmaktadır. Asayiş polis teşkilatı tarafından sağlanmaktadır. (10)

Hamburg Serbest Liman arazisi kamuya aittir. Yerler Hamburg Serbest Liman İdaresi'nden kiralanmaktadır. Firmalar kiraladıkları yerler üzerinde Hamburg şehri inşaat idaresinin müsaade ve gözetimi altında bina ve tesisler yapabilmektedirler. (10)

Endüstriyel üretim dışında her türlü transit, depolama, dış ticaret, ambalajlama, montaj-demontaj gibi işlemlerin yapılmasına müsaade edilen bölgede liman sahasının ve deniz bağlantısının uygunluğundan dolayı gemi yapım-onarım-bakım işlemlerinin de yapılmasına izin verilmektedir.(1)

2.2.1.3 : Fransa-Le Havre / Port Autonome Du Havre Serbest Bölgesi

Avrupa Birliği mevzuatında yer alan serbest bölge sisteminin uygulanmadığı Fransa'da daha çok gümrük antrepoları ve geçici ithalat (Perfectionement Active) sistemleri yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. (10)

Sayıları 2.500 civarında olan gümrük antrepolarının mülkiyeti özel sektöre aittir. Antrepoların inşası, altyapısı, işletilmesi ve korunmasıyla ilgili tüm finansman da özel sektör tarafından sağlanmaktadır. (10)

1984 yılından bu yana faaliyette olan Le Havre Serbest Bölgesi, Kuzey Avrupa deniz taşımacılığının odak noktası sayılan Le Havre Limanı içerisinde belli alanların serbest bölge için tahsis edilmesiyle oluşmuştur. Le Havre Fransa'nın en büyük dış ticaret limanı olup, 1990 yılında 182 milyar Fransız Frangı tutarındaki ithalat-ihracat bu liman üzerinden gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda bünyesinde tam teşekküllü bir tersane de bulunduran Le Havre Limanı karışık eşya ve konteyner potansiyeli olarak Avrupanın 5. büyük limanıdır.(1)

Deniz, hava, kara ve demiryolu ulaşım imkanları bulunan Le Havre limanında yaklaşık 560 m2 depolama alanı, 101.172.500 m2 arazi bulunmaktadır. (11)

Depolamaya ve üretime dönük faaliyetlerin yürütüldüğü limanda arpa, petrol ve soğuk hava depoları bulunmaktadır.(11)

1990 yılı itibarıyla 2.43 milyon ton mal giren, ve 2.28 milyon ton mal çıkan serbest bölgede kullanıcılara vergi, resim muafiyeti sağlanarak, bürokrasi en aza indirgenmiştir. Gerektiğinde 5 yıla kadar depolama süresi mümkündür. (1)

Fransız yatırım teşvikleri çerçevesinde serbest bölgelerde yapılacak yeni yatırım ve mevcut tesisleri genişletme çabalarında nakit tahsisi veya diğer yatırım teşvikleri sınırlandırılmamaktadır. 1982'de çıkarılan Teşvikler Yasası doğrultusunda

özellikle kalkınma bölgelerinde yatırım yapanlara büyük ölçüde teşvik yapılması söz konusudur. Fransa Avrupa Topluluğu ülkesi olduğundan, topluluk üyesi ülkeler ile olan ticarî ilişkilerinde gümrük vergileri söz konusu olmaktadır. (1)

2.2.1.4 : Mauritius-Mauritius İhracat İşlem Bölgesi

Hint Okyanusu'nda Madagaskar Adası'nın 900 km doğusunda, 2040 km²'lik 1.048.000 nüfuslu (1988) küçük bir ada olan ve önceleri İngiliz sömürgesinde bulunan Mauritius 1968'de bağımsızlığını kazanmıştır.(11)

1960'larda ülkenin toplam ihracatının % 97'sinin ve gayri safi milli hasılasının (GSMH) % 33 'ünü oluşturan şeker üretimine yani tarım ekonomisine bağımlı idi. 1976'da nüfus artışı ve şeker üretimindeki işgücü doygunluğu, işsizlik oranını % 23'lere indirmiştir. Buna karşılık "Mauritius İhracat İşlem Bölgesi" (Mauritius Export Processing Zone-MEPZ) politikası geliştirildi. Amaç şeker endüstrisine bağımlılığı azaltmak üzere hızlı endüstrileşme ve ekonomik değişimin sağlanmasıdır. (12)

İşsizliği ve şekere bağımlılığı azaltmak üzere özellikle Asya'dan tekstil sektörüne yönelik yatırım kaydedilmiştir. Bununla birlikte LOME Anlaşması ile AB ülkelerine yapılan ihracatta kotanın kaldırılmış olması, gümrük indirimlerinden faydalanılması ve çok ucuz iş gücü gibi faktörler de yabancı sermayeyi serbest bölgede yatırım yapmaya teşvik etmektedir. (12)

1971 yılından itibaren işletmeye açılmış olan Mauritius İhracat İşlem Bölgesi belirli bir sınıra sahip olmayıp ülkedeki konut ve tarım alanları dışında kalan tüm endüstri alanlarıdır.(11)

Serbest bölgedeki ilk faaliyetler mücevherat, elmas traşlama işlemleri ile başlamış, 1980'lerden sonra ise tekstil yatırımları hızlanmıştır. Hong-Kong ve Fransız sermayesi bölgeye büyük ilgi göstermiş ve ülke bu alanda gösterdiği başarı ile örne tekstil ihracatında dünyada üçüncü sırayı almış ve günümüzde iç giyim sanayiinde başı çeken Hong-Kong gibi güçlü rakipleri ile başa baş mücadele verebilmektedir. (12)

MEPZ endüstrilerinin ihracatı temelde % 85 oran ile tekstil sektöründe yoğunlaşmıştır ki bu da AT ülkeleri arasında % 74.5 'lik bir orana sahiptir.(Fransa %34.3; ABD %20.5 ve diğer ülkeler %5) Buna ilâveten MEPZ 80.000'i tekstil

sektöründe olmak üzere 87.000 iş imkanı oluşturmuş; bu durum ise işsizliği % 3'lük oranlara geriletmiştir. (12)

Bu başarıların ardından ortaya çıkan işgücü sorunu ve ülkeye yapılan yatırımların azalması, yönetimi hizmet sektöründe bazı tedbirler almaya itmiş ve son yıllarda off-shore bankacılık faaliyetleri ön plana çıkmıştır. Bankacılık, sigortacılık ve denizcilik hizmetleri ile Mauritius'un bir finans merkezi olması yolunda önemli adımlar atılmıştır. Adanın bölgesel dağıtım merkezi, yoğun bir hava ve deniz trafiğinin olduğu bir antrepo, pazarlama, ticaret ve ihracat merkezi olması hedeflenmektedir. (12)

Önceleri ucuz işgücünün kullanıldığı üretim bölgesiyken, ticarete yönelik serbest bölge oluşumunda adanın Asya ve Afrika arasındaki pazarlara hitap edecek konumda bulunması etkili olmuştur. Bu doğrultuda 1992 yılında Port Louis Serbest Limanı kurulmuştur. Serbest liman vasıtasıyla ithalat, ihracat, depolama, yığinsal ithalat ve parça parça ihraç, paketleme, ambalaj, etiketleme ve montaj sanayii teşvik edilmiştir. (12)

Görüldüğü üzere hükümet, tek ekonomi sektörü olan tarıma bağlı kalmamak amacıyla serbest bölgede çeşitliliği sağlamıştır. Serbest bölgede tekstil sektörünün yanı sıra diğer imalat faaliyetleri ve özellikle maroken eşya yapımı özendirilmektedir. (12)

2.2.2. Türkiye’de Serbest Bölgelerin Gelişimi

Türkiye’de serbest bölgeler üzerine yapılan çalışmaların uzun bir geçmişi vardır. Tarih süresince serbest bölgelerin faydaları özellikle Beyrğlu tüccarı tarafından sık sık dile getirilmiştir. Ancak bu öneriler gümrük gelirlerinin büyük bir kısmının bırakıldığı Düyun-u Umumiye tarafından gelir kaybı yaratacağı; Osmanlı Hükümeti tarafından ise kapitülasyonu genişleteceği endişeleriyle göz ardı edilmiştir. (1)

1908 Devriminden sonra İttihat ve Terakki Partisinin serbest bölgeler konusunda bir komisyon kurması bu konudaki ilk önemli girişimdir. Bu komisyon tarafından önerilen Çekmece Gölü veya Yedi Kule sahillerinde bir serbest bölgenin yüksek maliyeti bu projenin uygulanmasını imkansız hale getirmiştir. (1)

Kurtuluş Savaşı sonrasında bu konu İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası’nda oluşturulan İstanbul İktisat Komisyonu’nun hazırladığı raporda ele alınmıştır. Bu rapor serbest bölgelerin üretim ve dolayısıyla istihdam imkanlarını irdeleyerek, böyle bir serbest mıntıkanın Tophane’de kurulmasını önermiştir. (EK D : İstanbul’da

serbest bölge kurulmasıyla ilgili İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası (İTSO) nın raporu-1926 ve İTSO'nun serbest bölge ile ilgili ikinci raporu (13)

Bu raporun yayınlamasından sonra dünyadaki ekonomik durgunluk hükümeti tedbirler almaya zorlamıştır. Bu sıralarda hükümet bir komisyon oluşturarak Avrupa'daki serbest bölgelerin incelenmesini ve konu hakkında bir rapor hazırlanmasını sağlamıştır. Hükümet ayrıca İstanbul Limanı'nın incelenerek irdelenmesi için Kopenhag Liman Dairesi Başkanlığı'ndan bir rapor istemiştir. (13)

Her iki rapor da İstanbul'da bir serbest mülk kurulumu fikrine olumlu yaklaşmıştır. Danimarkalı heyet serbest mülk olarak Fenerbahçe-Moda arasındaki bölgeyi önermiştir. (13)

Hükümet yapılan çalışmalar doğrultusunda bir kanun taslağı hazırlayarak 1927 yılı başlarında T.B.M.M.'ye sevk etmiştir. Yer tespit yetkisini hükümete veren bu kanun tasarısı hükümetin yetkilerini artırıcı ve bölge üzerindeki hakimiyetini teyit edici niteliktedir. Uygulaması sürekli geciken bu kanunda mülkde yer alacak ticari ve sanayi faaliyetleri: (13)

-Her türlü depolama işlemi,

-Depo edilen malların yeniden ya da değiştirilerek ambalajlanması, sınıflandırılması, temizlenmesi, işlenmesi vb. işlemler,

-İthal ya da ihraç edilen her türlü ilkel maddelerin işlenerek yarı mamul ya da mamul haline getirilmesi,

-Parçaların ülke içinden ya da dışarıdan getirilerek makine, araç vb. montaj işlemleri,

-Ülke içinden ya da dışarıdan getirilen malzeme ile gemilerin ve diğer deniz taşıtlarının onarım ve yapım işlemleri, dir.

Ancak dünya ekonomik krizinin yaygınlaşması ve Türkiye'nin ithalata dönük sanayileşme çabaları Serbest Mülkalar Kanunu'nun güncelliğini yitirmesine neden olmuştur. (1)

Serbest bölgelerle ilgili ilk ve tek uygulama dolaylı bir şekilde Türk Hükümeti-Amerikan Ford Motor Kumpanyası arasında 27.11.1928 tarihinde yapılmış bir anlaşma neticesinde ve özel bir kanunla gerçekleşmiştir. (13)

Anlaşma ile Ford Motor Kumpanyası'na gümrük hudutları dahilinde otomobil, kamyon, traktör ve uçak montajı yapabilme hakkı veriyordu. Serbest bölgeye getirilecek olan her türlü malzeme vergi ve resimden muaf olacak ve burada çalışacak işçi ve memurların ikinci yıl sonunda % 75'i Türk olacaktı. Bazı yedek parça ve aksamların da kalite ve fiyatta büyük farklar olmadığı sürece Türkiye'den alınmasını içeren anlaşma 25 yıl için geçerli olacaktı. (13)

Ford Şirketi anlaşma gereğince bu serbest mıntıkeyi denizyollarına ait Tophane'de kısa bir süre içinde tamamlayarak, 1930'da faaliyete geçmiştir. 500'e yakın istihdam yaratan ve günde 50'ye yakın araba montajı yapılan bölgede hedef 75 araba/gün iken dünya ekonomik krizi bu hedefi imkansız kılmıştır. Giderek düşürülen üretim 1936'da böylece son bulmuştur. (1)

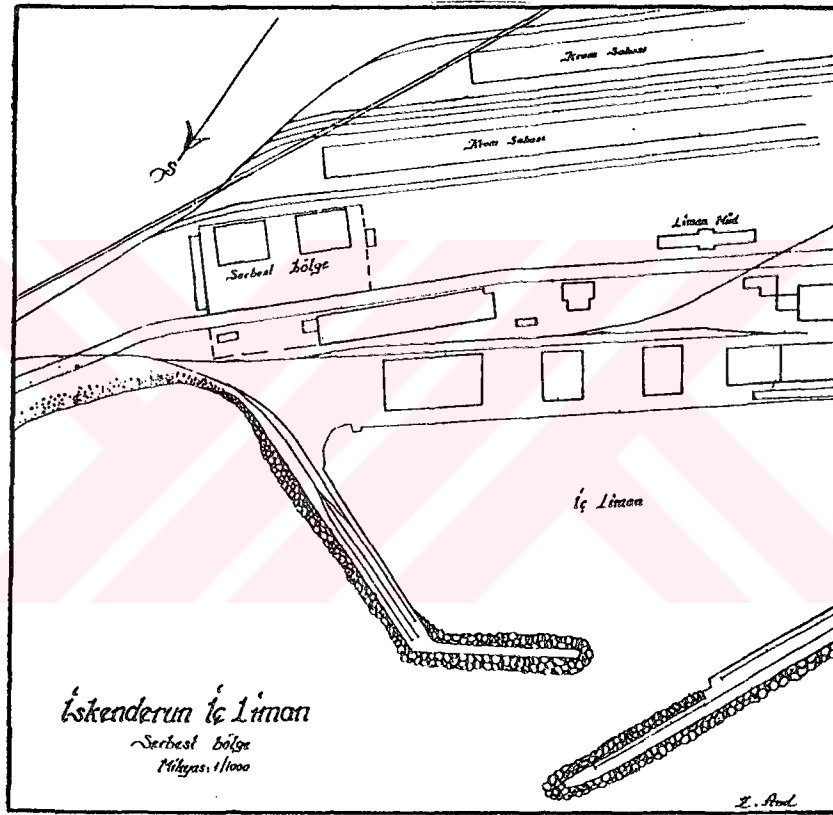
İkinci serbest bölge denemesi, Mayıs 1946 tarihinde gerçekleştirilen şark halı ve kilimleriyle hayvan postlarının ihracına yönelik kurulacak serbest bölge için çıkarılan yasadır. Buna göre Eminönü'nde bir antrepoda depolanacak olan ürünler buradan ihraç edilerek, bu şekilde şark halı, kilim vb. transit ticaretinde artış hedeflenmekteydi. Ancak yasa uygulamaya geçemedi. (13)

1950 yılında Demokrat Parti'nin liberal iktisat politikası serbest bölgeler konusunu tekar gündeme getirmiştir. 1927 Tarih ve 1132 Sayılı Serbest Bölgeler Mıntika Kanunu yürürlükten kaldırılarak, 1953 yılında 6209 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun ilkinde olduğu gibi serbest bölgenin yerinin ve yapılacak faaliyetlerin belirlenmesi yetkilerini Bakanlar Kurulu'na vermiştir. Bu kanunda serbest bölge, gümrük hattı dışında sayılarak burada Pasaport Kanunu, Gümrük Kanunu vb. kontrol ve formaliteler ile tüm vergi, resim, harç vb. kanunlar uygulanmasına karşın; gelir, kurumlar ve esnaf vergileri muafiyeti söz konusu değildir. Türkiye ile özel bir anlaşması olan ülkelerin çıkarlarının korunduğu bu bölgelerde yer alacak faaliyetler; (1)

- a) Dahili ve harici eşya getirilerek depolanması,
- b) Bu eşyanın tanzim ve tasnifi, karıştırılması, tamiri ve yeniden yapılması,
- c) Eşya üzerinde tamir, montaj, sökme ve imalat yapılması,
- d) Gemi vb. deniz taşıt ve araçlarının inşası, tamiri, montajı ve sökülmesi,

dir.

Bu yasaya işlerlik kazandırmak amacıyla 1956 yılında “Serbest Bölge Nizamnamesi” hazırlanmıştır. 1957 yılında TCDD İskenderun Limanı’nda 4600 m2’lik bir sahayı serbest bölge olarak işletmeye açtı. İlk aşamada 2000 ton krom madeni ihraç edilmek üzere bölgeye alındı. Ancak Türkiye’nin o tarihlerdeki ticari ve ekonomik alt yapısı serbest bölgelerin işletilmesi konusunu yeterince destekleyememiş ve serbest bölgeler konusundaki çalışmalara ara verilmiştir. (13) (Şekil 2.3 : 1956 yılında tasarlanan İskenderun Serbest Bölgesi Planı)

Şekil 2.3 : 1956 yılında tasarlanan İskenderun Serbest Bölgesi Planı

Bu sıralarda hâlen 1953 tarihli “Serbest Bölge Kanunu” ile 1956 tarihli “Serbest Bölgeler Nizamnamesi” yürürlükte bulunmaktaydı. Bu yasaya göre bankacılık, sigortacılık, mühendislik ve müşavirlik gibi hizmetler bölge içinde yürütüleliyordu. Ayrıca yasada günün gereklerine göre gerekli düzenlemeler ancak Bakanlar Kurulu tarafından yapılabilmekteydi. Bu ve benzeri mahzurları nedeniyle yeni bir yasal düzenleme zorunlu hale gelmiştir. Sonuçta 06.06.1985 tarihinde kabul

edilerek 15.06.1985 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Serbest Bölgeler Kanunu” ile 1953 tarihli eski kanun yürürlükten kaldırılmıştır. (1)

24.Ocak.1980 kararlarının sağladığı serbest ticaret ortamı çerçevesinde gelişen ihracat ve ithalat hacmi serbest bölgelerin kurulması ihtiyacını tekrar gündeme getirmiştir. Bu amaçla başlatılan çalışmalar sonucu 03.11.1983 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 151 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile doğrudan Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlük olan Serbest Bölgeler Teşkilatı kurulmuştur. Ancak 08.06.1984 Tarih ve 223 Sayılı DPT Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname ile teşkilat “Serbest Bölgeler Başkanlığı” olarak DPT bünyesinde yer almıştır. (1) 14.08.1991 Tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 436 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye istinaden “Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü” olarak Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı’na bağlanan teşkilat 4059 Sayı ve 09.12.1994 tarihli “Hazine Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Kanun” ile yapılan düzenlemeyle Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın bünyesine alınmıştır.

2.2.2.1 : Türkiye’de Faaliyette Bulunan Serbest Bölgelerin Kuruluş ve İşletme Esasları

Türkiye’de serbest bölgelerin yer ve sınırlarını belirleme, serbest bölgelerin kamu kurum ve kuruluşları ile yerli veya yabancı gerçek veya tüzel kişilerce kurulmasına ve işletilmesine izin verme konularında Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.(14)

3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu’nun ilk uygulamaları olan Mersin ve Antalya Serbest Bölgeleri’nde alt yapı ve üst yapı finansmanı kamu tarafından sağlanmıştır. Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü’nce deneyim arttıkça alt yapı hizmetlerinin özel sektörler tarafından finanse edilmesi hedeflenmiştir. Günümüzde ise serbest bölgelerin kurulup işletilmesi “yap-işlet-devret” modeliyle gerçekleştirilmektedir. Alt yapı ve üst yapı finansmanının yap-işlet-devret modeliyle karşılanması modelinin daha da ötesine geçilerek, İstanbul Deri Serbest Bölgesi örneğinde olduğu gibi arazinin de özel sektör tarafından sağlanması planlanmaktadır.

1985 yılından bu yana serbest bölgelerin daha ziyade özel sektör vasıtasıyla kurulduğu gözlemlenmektedir. Özel sektör kuruluş teklifi verdiği bölgeye ilişkin olarak,Ek 2.5’de verilen “Fizibilite Formu”nu doldurarak Bölge Müdürlüğüne vermektedirler. Bu fizibilite formu, BKİ ile ilgili bilgileri, serbest bölge yerini ve

alanını, projenin önemini, hedeflenen sektörleri, yatırım cinsini, konusunu vb.nin yanısıra finans imkanlarını araştırmaya yönelik bir hazırlık çalışması niteliğindedir. Özel sektör tarafından hazırlanan bu rapor Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü'ne bağlı Proje ve İnşaat Daire Başkanlığı tarafından incelenmektedir. (Ek E : Fizibilite Formu)

Anlaşılabileceği üzere serbest bölgeler kamu arazisi veya özel arazi üzerinde kurulabilmektedir. Alt yapı ve üst yapı ise kamu ya da özel sektör tarafından yaptırılabilir. Bu dağılım Tablo 2.3'den görülebilmektedir.

TABLO 2.3 :Türkiye'deki Serbest Bölgelerin Kurucu-İşletici Şirketlerinin Özellikleri

SERBEST BÖLGELER	BÖLGE ARAZİSİ	ALT YAPI FİNANSMANI	ÜST YAPI FİNANSMANI	BÖLGE KURUCU/İŞLETİCİ	YABANCI ORTAK-LIĞI
MERSİN	Kamu	Kamu	Özel Kullanıcılar	Mesbaş	% 0
ANTALYA	Kamu	Kamu	Özel Kullanıcılar	Asbaş	% 0
EGE	Kamu	Özel-Esbaş	Özel Kullanıcılar	Esbaş	% 96,4
İST. A.H.L.	Kamu	Kamu	Kamu	Kamu	-
TRABZON	Kamu	Özel-Transbaş	Özel Kullanıcılar	Transbaş	% 94
İST. DERİ	Özel	Özel-Desbaş	Özel Kullanıcılar	Desbaş	% 0

Türkiye'de günümüze dek serbest bölgeler dört şekilde kurulmakta ve işletilmektedir:

a) Kamu Arazisi Üzerinde Kamu Tarafından Kurulan, Özel Sektör Tarafından İşletilen Serbest Bölgeler:

1985 yılında kabul edilen 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanununu müteakip devlet eliyle kurulan Antalya ve Mersin Serbest Bölgeleri'nde arazi mülkiyeti ve alt yapı finansörü kamu sektörüdür.

Antalya Serbest Bölgesi, devlet mülkiyetindeki brüt 536.740 m2 ve net 325.820 m2'lik bir arazi üzerinde ve Antalya Limanının bitişiğinde kurulmuştur. Bölge halen bir özel sektör kuruluşu olan ASBAŞ tarafından işletilmektedir.

Mersin Serbest Bölgesi, devlet mülkiyetindeki brüt 760.000 m2 ve net 480.000 m2'lik bir arazi üzerinde ve Mersin Limanı'nın bitişiğinde kurulmuştur. Mersin Limanı'na ilaveten kendi liman imkanlarından da yararlanan bölge, halen bir özel sektör kuruluşu olan MESBAŞ tarafından işletilmektedir. Türkiye Serbest Bölgeleri için Mersin Serbest Bölgesi toplam ticaret hacmi itibariyle Türkiye toplamının % 50'sinden fazlasını oluşturmaktadır.

Her ikisi de 1987 sonlarında faaliyete geçen bölgelerin planlama ve bölge düzenleme esasları da benzerlik göstermektedir.

b) Kamu Arazisi Üzerinde Kamu Sektörü Tarafından Kurulup İşletilen İlk ve Tek Serbest Bölge:

İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi'dir. Alt ve üst yapı finansmanı için Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu'ndan 2,9 milyon dolar harcanan ve iki kısımdan oluşan bölgede, 1. kısımda 33, 2.kısımda 47 işyeri bulunmaktadır. 1. kısım 1990'da ; 2. kısım ise 1991'de ticari faaliyete geçmiştir.

c) Kamu Arazisi Üzerinde Özel Sektör Tarafından Kurulup İşletilen Serbest Bölgeler:

Kamu Arazisinde kurulmuş olmakla birlikte Bölge Kurucu İşletici Şirketi (BKİ) tarafından altyapı ve üstyapı finansmanının sağlandığı serbest bölgelerde işletme de özel sektör tarafından üstlenilmiş bulunmaktadır.

Ege Serbest Bölgesi, Toros-Adana Yumurtalık Serbest Bölgesi ve Trabzon Serbest Bölgesi bu şekilde kurulmuştur.

1990 yılında faaliyete geçirilen Ege Serbest Bölgesi ,özellikle yüksek teknolojiye dayalı yatırımları çekmek amacıyla brüt 2,2 km2'lik devlet arazisi üzerinde ve Adnan Menderes Havalimanı'na 4 km. ve İzmir Limanı'na da 12 km.lik mesafede kurulmuştur. Altyapı ve üst yapı finansmanı %96,4 yabancı sermayeli BKİ olan ESBAŞ tarafından sağlanmaktadır.

TDİ Genel Müdürlüğü'nden kiralanen ve Trabzon Limanı'nda yer alan ve 44.000 m2'lik bir alana sahip olan Trabzon Serbest Bölgesi'nin altyapı finansmanı % 94 yabancı sermayeli TRANSBAŞ tarafından sağlanmaktadır.

Yap-işlet-devret modeliyle Adana-Sarımazı mevkiinde 4,7 km2 saha üzerine Tekfen Grubu tarafından kurulan Türkiye'nin en büyük serbest bölgesi olan Toros-Adana Yumurtalık Serbest Bölgesi de alt yapı finansmanı BKİ olan TAYSEB tarafından sağlanmaktadır.

d) Özel Arazi Üzerinde Özel Sektör Tarafından Kurulup İşletilen Serbest Bölgeler:

İstanbul Deri Serbest Bölgesi BKİ olan DESBAŞ'm mülkiyetindeki 114.000 m2'lik bir alan üzerinde kurulmuştur. Bölgenin alt yapı ve üst yapı finansörü 149 ortaklı DESBAŞ halen alt yapı çalışmalarına devam ederken Nisan1995 tarihi itibariyle bölgede ticari anlamda mal giriş-çıkışına başlanmış bulunmaktadır.

BÖLÜM 3 : SERBEST BÖLGELER ÜZERİNDEKİ ARAŞTIRMA

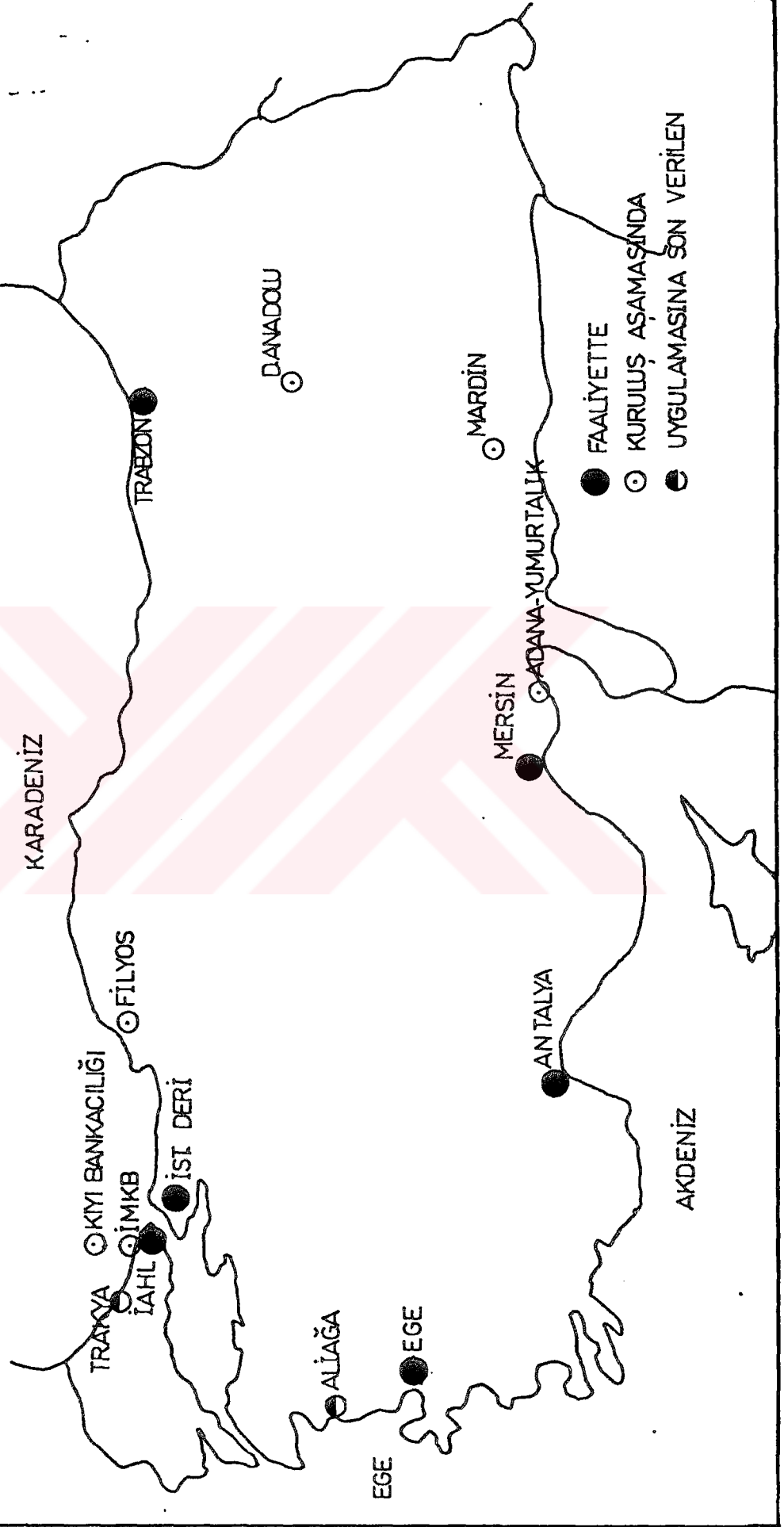
Dünyada 18. yüzyılda serbest liman fikri ortaya atılmış; serbest bölge sayısı 1967 yılında serbest bölgelerin Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Komisyonu'nca, gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarını artırmada önemli bir araç olarak kabul edilmesinden sonra hızlı bir şekilde artmıştır. Dünya ticaret hacmindeki hızlı büyüme çerçevesinde, çeşitli ülkelerde toplam 500 civarında serbest bölge kurulmuş ve kurulma çalışmaları devam ettirilmektedir. (1)

Türkiye'de ise 1985 yılında 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden itibaren 6 adet serbest bölge faaliyete geçmiştir. Harita 3.1'de gösterilen bu serbest bölgelerin adları ve kuruluş tarihleri aşağıdadır: (Tablo 3.1: Faaliyette Bulunan Serbest Bölgelerin Kuruluş Tarihleri)

**TABLO 3.1 : Faaliyette Bulunan Serbest Bölgelerin Kuruluş
Tarihleri**

<u>SERBEST BÖLGE ADI</u>	<u>KURULUŞ KABUL TARİHİ</u>
Mersin Serbest Bölgesi	1983
Antalya Serbest Bölgesi	1983
Ege Serbest Bölgesi	1987
İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi	1990
Trabzon Serbest Bölgesi	1990
İstanbul Deri Serbest Bölgesi	1992

HARİTA 3.1 : TÜRKİYE'DE SERBEST BÖLGELER

Faaliyette bulunan bu serbest bölgelerin yanında, İstanbul Kıyı Bankacılığı Merkezi; İMKB-İstanbul Menkul Kıymetler Borsası; Adana-Yumurtalık;Zonguldak-Filyos; Mardin ve Doğu Anadolu Serbest Bölgeleri kuruluş aşamasında bulunmaktadır. (Tablo 3.2: Kuruluş Aşamasında Bulunan Serbest Bölgelerin Kuruluş Tarihleri)

TABLO 3.2 : Kuruluş Aşamasında Bulunan Serbest Bölgelerin Kuruluş Kabul Tarihleri

<u>SERBEST BÖLGE ADI</u>	<u>KURULUŞ KABUL TARİHİ</u>
İstanbul Kıyı Bankacılığı	1990
Adana Yumurtalık	1985
Zonguldak-Filyos	1994
Mardin	1994
Doğu Anadolu	1994
İ.M.K.B.	1995

Bursa, Samsun, Tuzla Tersanesi, Kayseri vb. bölgeler fizibilite aşamasında iken; İzmir-Aliğa ve İstanbul Trakya Serbest Bölgelerinin uygulamasına ise son verilmiştir. (Harita 3.1 :Türkiye’de Serbest Bölgeler)

Açıklandığı üzere bugüne dek Bakanlar Kurulu tarafından 14 adet serbest bölgenin kurulmasına ve sınırlarına karar verilmiş, bunlardan 6 adedi faaliyette, 6 adedi halen kuruluş aşamasında ve 2 adedinin ise uygulamasına son verilmiş bulunmaktadır. (Tablo 3.3 :Türkiye’de Serbest Bölgeler)

3.1. SERBEST BÖLGELERİN ÖZELLİKLERİ

3.1.1. Serbest Bölgelerin Dağılımları

Tablo 3.1 ve Tablo 3.2’de verildiği üzere faaliyete geçmiş ve kuruluş aşamasında bulunan serbest bölgelerden; Antalya, Mersin ve Adana-Yumurtalık Serbest Bölgeleri Akdeniz Bölgesi’nde; Ege Serbest Bölgesi Ege Bölgesi’nde;

TABLO 3.3 : TÜRKİYE'DE SERBEST BÖLGELER

SIRA NO	SERBEST BÖLGE ADI	KURUCU	İŞLETİCİ	KABUL YILI	FAALİYET YILI	ALANI (M2)	İLAVE ALAN YILI	İLAVE ALANI (M2)	ARAZİ MÜLKİYETİ	ALT YAPI	ÜST YAPI
1	Mersin Serbest Bölgesi	Kamu	Özel (Mesbaş)	1983	1987	776.000	1996	11.000	Kamu	Kamu	Özel (kullanıcılar)
2	Antalya Serbest Bölgesi	Kamu	Özel (Asbaş)	1983	1987	553.321	-	-	Kamu	Kamu	Özel (kullanıcılar)
3	Adana-Yumurtalık Serbest Bölgesi	Özel (Tayseb)	Özel (Tayseb)	1985	-	4.800.000	-	-	Kamu	Özel (Tayseb)	Özel (kullanıcılar)
4	Ege Serbest Bölgesi	Özel (Esbaş)	Özel (Esbaş)	1987	1990	2.200.000	-	-	Kamu	Özel (Esbaş)	Özel (kullanıcılar)
5	İstanbul Atatürk Havalimanı	Kamu	Kamu	1990	1990	13.000	1995	25.000	Kamu	Kamu	Kamu
6	Trabzon Serbest Bölgesi	Özel (Transbaş)	Özel (Transbaş)	1990	1992	38.000	-	-	Kamu (TDİGM)	Özel (Transbaş)	Özel (Transbaş)
7	İstanbul Kıyı Bankacılığı	Kamu	Kamu	1990	PROJE GERÇEKLEŞTİRİLEMEDİ						
8	İstanbul Trakya Serbest Bölgesi	Özel (İsbaş)	Özel (İsbaş)	1990	MAHKEME KARARIYLA İPTAL EDİLDİ						
9	İzmir Aliğa Serbest Bölgesi	-	-	1990	MAHKEME KARARIYLA İPTAL EDİLDİ						
10	İstanbul Deri Serbest Bölgesi	Özel (Desbaş)	Özel (Desbaş)	1992	1995	88.390	1995	25.650	Özel (Desbaş)	Özel (Desbaş)	Özel (kullanıcılar)
11	Zonguldak-Filyos Serbest Bölgesi	Özel (1*)	Özel (1*)	1994	-	10.000.000	-	-	Kamu	Kamu	Özel (kullanıcılar)
12	Mardin Serbest Bölgesi	Özel (Masbaş)	Özel (Masbaş)	1994	-	515.686	-	-	Özel (Masbaş)	Özel	Özel (kullanıcılar)
13	Doğu Anadolu Serbest Böl.	Özel (Dasbaş)	Özel (Dasbaş)	1994	-	499.670	-	-	Kamu	Kamu-Özel (Dasbaş)	Özel (kullanıcılar)
14	İMKB Serbest Bölgesi	Özel (İMKB)	Özel (İMKB)	1995	-	332	-	-	Özel (İMKB)	Özel (İMKB)	Özel (İMKB)

(1*) Zonguldak Serbest Bölgesi'nde henüz kurucu işletici firma belirlenmemiştir.

(2*) Bakanlar Kurulu Kararı ile 499.670 m²'lik alanın tümü serbest bölge ilan edilmesine rağmen bazı alanlar bundan hariç tutulmuştur.

(3*) İMKB Serbest Bölgesinin alanı İMKB Binası içindeki inşaat kullanım alanıdır.

İstanbul Atatürk Havalimanı, İstanbul Deri, İstanbul Kıyı Bankacılığı ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Serbest Bölgeleri ise Marmara Bölgesi'nde; Trabzon ve Zonguldak-Filyos Serbest Bölgeleri Karadeniz Bölgesi'nde; Mardin Serbest Bölgesi Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde; Doğu Anadolu Serbest Bölgesi ise Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır. (Harita 3.1: Türkiye'de Serbest Bölgeler)

Serbest Bölgelerimizin Akdeniz ve Marmara Bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye'nin Ortadoğu ile yoğun ticaret ilişkisi düşünüldüğünde Akdeniz Bölgesi'nde liman özelliği bulunan bu üç serbest bölgenin konum önemi anlaşılmaktadır. Bu serbest bölgeler başta Ortadoğu ülkeleri olmak üzere, Kuzey Afrika ve Avrupa ülkelerine hitap etmektedir. (6)

Bu coğrafi bölgemizde faaliyetlerini başarıyla devam ettiren Mersin ve Antalya Serbest Bölgeleri yanında halen faaliyete geçmemiş olan Adana-Yumurtalık Serbest Bölgesi ağır sanayi yatırımlarına yönelik olarak kurulmuş olup bölgenin Türkiye'nin en büyük ve dünyanın sayılı projeleri arasında yer alan GAP-Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamındaki illerin dışı açılan kapısı olması beklenmektedir. (15)

Marmara Bölgesi'nde İstanbul'da bulunan İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi ise İstanbul'un uluslararası ticarete dönük bir merkez olduğunu doğrulamaktadır. Kıyı Bankacılığı Merkezi ve İMKB örnekleri ise İstanbul'un aynı zamanda ihtisaslaşmış bir hizmet kenti olduğunu göstermektedir. İstanbul'u uluslararası bir finans merkezi haline getirmek amacıyla kurulan İMKB-İstanbul Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesi'nin sağlayacağı teşvik ve avantajlar, bölgede yer alan ülkelerin menkul kıymetlerinin alternatif piyasalara göre daha düşük maliyetlerle işlem görebilmesi için uygun bir ortam oluşturacak ve bölgeye yabancı sermayenin daha yüksek oranda yönelmesini sağlayacaktır. İMKB Serbest Bölgesi'nin diğer amaçları ise, menkul kıymet çeşitliliği sağlayarak uluslararası yatırım çevrelerine güvenli, şeffaf ve merkezi bir pazar sunmak ve uluslararası yatırımcıların ilgisinin çekileceği uluslararası bir piyasa yaratmaktır. (16)

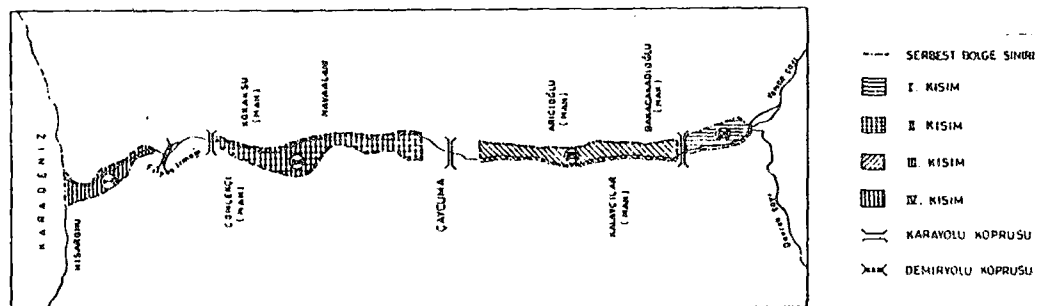
Hizmete yönelik İMKB Serbest Bölgesi ve İstanbul Kıyı Bankacılığı Merkezi haricinde her iki coğrafi bölgede görülen bu serbest bölgelerin belli bir ihtisas üzerinde kümeleşmediği; daha ziyade ulaşım ağlarına yakınlık gibi fiziksel özelliklerin dikkate alındığı görülmektedir. Oysa İrlanda Shannon Serbest Bölgesi örneğinde görüldüğü üzere yeni bir küme oluşturma yoluna gidilmesi imkanı vardır. Bu bölgede yer alan firmalar coğrafi yoğunlaşma ile birbirlerini desteklemekte ve avantajlarını artırmaktadırlar. 1990 yılında faaliyete geçen Ege Serbest Bölgesi ise daha çok elektronik ve yüksek teknoloji amaçlı olarak kurulmuş; İzmir, Manisa ve yöredeki diğer elektronik üzerine çalışacak firmalarla entegrasyon sağlayabilecek ve bu haliyle benzer şekilde küme özelliği gösterebilecek bir serbest bölgemizdir. Aynı şekilde İstanbul Trakya Serbest Bölgesi'nin de tekstil sektöründe kümeleşmesi beklenmekteydi. 1995 yılında faaliyete geçen İstanbul Deri Serbest Bölgesi ise Türkiye'nin ilk ihtisas serbest bölgesi olma özelliğine sahiptir. İstanbul Organize Deri Sanayi Bölgesi içinde yer alan Bölgenin her sektöre açık olmakla beraber, ağırlıklı olarak deri sektörünün ihtiyaçlarını karşılaması beklenmektedir. (17)

Karadeniz Bölgesi'nde faaliyette bulunan Trabzon Serbest Bölgesi ise konum özelliği gereği, Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle oluşan Bağımsız Devletler Topluluğu'na hitap etmekte; Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde bulunan serbest bölgelerin ise Kuzey Irak, Suriye ve İran ülkelerine yönelmesi planlanmaktadır.

(18)

Henüz kuruluş aşamasında bulunan Zonguldak-Filyos ve Doğu Anadolu Serbest Bölgeleri ise bölgesel kalkınmayı sağlamak üzere seçilmiş alanlardır. (18)

(Şekil 3.1-Zonguldak-Filyos Serbest Bölge Alanı)

Şekil 3.1.-Zonguldak Filyos Serbest Bölgesi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan kuruluş aşamasındaki Mardin Serbest Bölgesi'nin yer seçiminde ise Mardin ilinin ihracat konusundaki potansiyelinin yanısıra istihdamı artırıcı bir çekim merkezi olarak düşünülmesi etkili olmuştur. (18)

Bölgeler itibariyle faaliyet konularına bakıldığında karma bir yapı gözlemlenmektedir. Antalya ve Mersin Serbest Bölgeleri'nde ambalajlama, depolama, tasnif, tamir, montaj dahil olmak üzere her türlü işlem ve toptan ticaret, bankacılık, sigortacılık, mühendislik, müşavirlik ve kiralama faaliyetlerine izin verilmektedir. Bunlara ilaveten Antalya Serbest Bölgesi'nde Türk müteahhitlere ait iş makinalarının park edilmesi, bakım-onarımı, kişisel gereksinmelerin karşılanmasına yönelik ticaret ve hizmetlere de yer verilmektedir. (19) Yörenin turistik özelliğine bağlı olarak perakende satış mağazaları ve alış-satış merkezleri kurulmasına ilişkin verilen izinler ise iç piyasadan gelen yoğun tepkiler karşısında, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından çıkarılan 20.07.1995 Tarih ve 22349 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliğinin Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik" ile iptal edilmiş ve bu konular haricinde faaliyette bulunmak istemeyen kullanıcıların yerleri Serbest Bölge sınırları dışında tutulacak şekilde, Antalya Serbest bölge sınırları 28.08.1995 Tarih ve 95/7233 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yeniden düzenlenmiştir.

Ege Serbest Bölgesi'nde ise özellikle elektronik, optik, tıbbi, elektronik hesap makinaları, elektrikli ölçüm aletleri, bilgisayar ve ekipmanları vb. üretimlere öncelik verilmektedir. Bunun yanında Antalya ve Mersin Serbest Bölgelerindeki hizmet ve ticaret faaliyetlerinin aynısı bu bölge için de geçerli bulunmaktadır. (19)

İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi'nde ise üretim faaliyetlerine değil; tekstil, elektronik, optik, tıbbi malzeme vb.'ne yönelik hizmet ve ticaret ile bankacılık-sigortacılık faaliyetlerine izin verilmektedir. (19)

Faaliyet konuları depolama, paketleme, ambalajlama, montaj, demontaj, alım-satım, bankacılık-sigortacılık vb. olan serbest liman niteliğindeki Trabzon Serbest

Bölgesi, Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi ülkeler ile Avrupa ülkeleri arasında transit mal taşımacılığında bir üs olarak faaliyet göstermektedir. (20)

İstanbul Deri Serbest Bölgesi ise ağırlıklı olarak deri ve deri yan ürünleri olmak üzere her türlü imalat, depolama ve alım satım faaliyetlerine yöneliktir.

Bu durumda ülkemizde bulunan serbest bölgeler faaliyet konularına göre gruplandırıldığında, üretim faaliyetleri dışında hizmet ve ticaret gibi konulara yönelik olan İstanbul Atatürk Havalimanı ile Trabzon Serbest Bölgeleri aynı grupta, Ege ile İstanbul Deri Serbest Bölgeleri kendilerine has yüksek teknolojiye dönük veya deri ile ilgili iş kolları gibi sektörlerle hitap etmelerine rağmen, bu bölgeler ile Mersin ve Antalya Serbest Bölgelerini bir diğer grupta değerlendirmek mümkündür.

Türkiye'deki serbest bölgelerde kullanıcıların faaliyet konularına göre dağılımı Tablo 3.4 'de verilmektedir. Buna göre alım-satım faaliyetlerinin % 64,31 oran ile en yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Bu durumda serbest bölgeler ağırlıklı olarak serbest ticaret bölgesi niteliğinde işlemektedir. (4)

TABLO 3.4: Serbest Bölgelerde Kullanıcıların Faaliyet Konularına Göre Dağılımları

FAALİYET KONUSU	ORANI (%)
İşletici	0,22
Kurucu-İşletici	0,34
Alım-Satım	64,31
Bankacılık-Sigortacılık	4,6
Kiralama	7,97
Üretim	10,54
Depolama	7,07
Montaj-Demontaj	1,24
Bakım-Onarım	0,45
Diğer	3,26

3.1.2. Fiziksel Özellikleri

Tablo 3.3'deki serbest bölgelerin genel anlamda nerelerde yer aldığı incelenirse aşağıdaki grupta ortaya çıkmaktadır:

a) Limanlarda kurulan serbest bölgeler :Akdeniz Ortadoğu ülkeleri ya da Karadeniz ülkeleriyle uluslararası ticaretin yoğunlaştığı bu limanlarda kurulan Mersin, Antalya, Adana-Yumurtalık ve Trabzon Serbest Bölgeleri fiziksel açıdan avantajlı durumdadırlar.

b) Havaalanında ya da yakınında kurulan serbest bölgeler : Yine ulaşım ağı ve dolayısıyla fiziksel açıdan konum avantajına sahip bu serbest bölgeler İstanbul Atatürk Havalimanı ve Ege Serbest Bölgeleri'dir.

c) Organize Sanayi Bölgelerinde kurulan serbest bölgeler : Coğrafi konum özelliklerinin ötesinde ihtisaslaşmış bir alt yapıya, hammaddeye ve üretime yakınlık ve kümeleşme özelliklerine sahip organize sanayi bölgelerinde yer alan İstanbul Deri ve Mardin Serbest Bölgeleri'nde dolayısıyla oluşacak firmalar arası rekabet unsuru bir avantaj oluşturmaktadır. (17)

d) Diğer alanlarda kurulan serbest bölgeler : Daha çok bölgesel kalkınmayı sağlamak amacına yöneliktir. Örneğin Zonguldak-Filyos Serbest Bölgesi'nin bölgedeki maden ocaklarının kapatılmasından sonra yeni bir istihdam merkezi oluşturması beklenmektedir. Doğu Anadolu Serbest Bölgesi de aynı şekilde alışverişin güvenlik içinde yapılması ve kaçakçılığın legalize edilmesi amaçlarının yanında Kuzey Irak ticaret potansiyelinin değerlendirilmesi ve bölgesel kalkınmaya yönelik bir araç olarak düşünülmektedir. (21)

Genel olarak bölgelerimizin sahip olduğu su, elektrik, ulaşım, haberleşme imkanları, alt ve üstyapılar gelişmiş ülkeler standardındadır. Elektrik, su ve haberleşme gibi hizmetler vergi, resim ve harç istisnalarından yararlanıldığından daha düşük maliyetlerle temin edilebilmektedir. İklim açısından doğal bir avantaja sahip

olan bölgelerimiz aynı zamanda eğitim, kültür, eğlence ve dinlenme merkezlerine yakındır.(17)

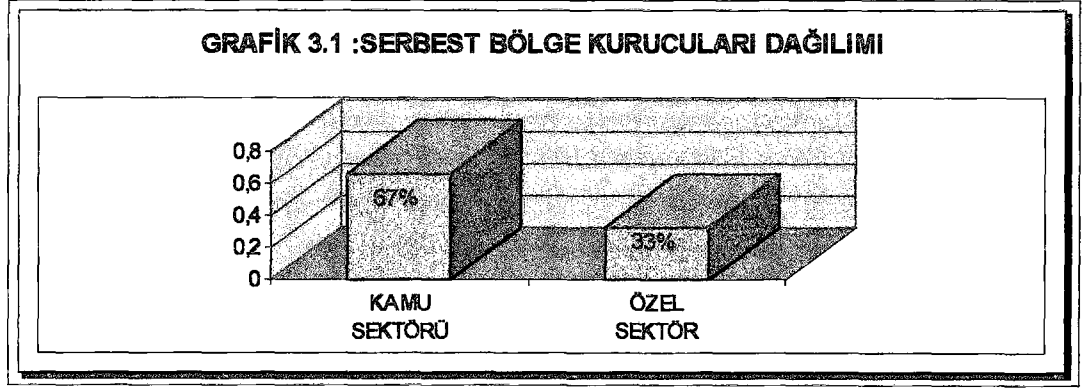
Tablo 3.3'e bakıldığında Mersin Limanı'nın bitişiğinde yer alan Mersin Serbest Bölgesi'nin 760.000 m²'lik kamu arazisi üzerinde; Antalya Limanı'nın yanında yer alan Antalya Serbest Bölgesi'nin 553.321 m²'lik kamu arazisi üzerinde kurulduğu görülmektedir. 2,2 km² büyüklüğündeki Ege Serbest Bölgesi Adnan Menderes Havaalanına 4 km, İzmir Limanı'na 12 km'lik bir mesafededir. Adana-Yumurtalık Serbest Bölgesi 4,8 km²'lik alanı ile İskenderun Körfezi'nde yer almaktadır. Yeni açılan alanlarıyla birlikte toplam 38.000 m² büyüklüğe sahip olan İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi ise hava limanının tüm imkanlarından yararlanabilmektedir. 38.000 m²'lik kamu arazisi üzerinde kurulan Trabzon Serbest Bölgesi Trabzon Limanı'nın içinde yer almaktadır. 114.040 m²'lik alanıyla özel sektör arazisi üzerinde kurulan ilk serbest bölge olan İstanbul Deri Serbest Bölgesi TEM Otoyolu'na 2 km., E-5 Karayolu'na 8 km. ve Kurtköy Havalimanı'na 12 km uzaklıkta bulunmaktadır.

3.1.3. Ekonomik Özellikler

“Serbest Bölgeler” düşüncesinin ortaya çıktığı 1980'li yıllarda serbest bölgeleri kurma ve altyapı finansmanını sağlama görevini kamu sektörü üstlenmiştir. Daha sonra altyapısı yüksek standartlarda hazırlanmış olan bu bölgelerde üstyapıların yapılması ve bölgenin işletilmesi görevi özel sektöre verilmiştir.

Serbest bölgelerle ilgili olumsuz düşüncelerin silinmesi ve doğru yolda olduğunun anlaşılmasıyla beraber özel sektör serbest bölgelerin hem kurulması, hem işletilmesiyle yakından ilgilenmiş ve kamu sektörü yerini özel sektöre bırakmıştır.

Türkiye'deki serbest bölgelerin kurulmasını % 25 oranla kamu sektörü; % 75 oranla özel sektör üstlenmiş durumdadır. Arazi mülkiyetlerine bakıldığında serbest bölgelerin % 67'si kamunun, % 33'ü özel sektörün mülkiyetindedir. (Grafik 3.1 : Serbest Bölge Kurucuları Dağılımı)

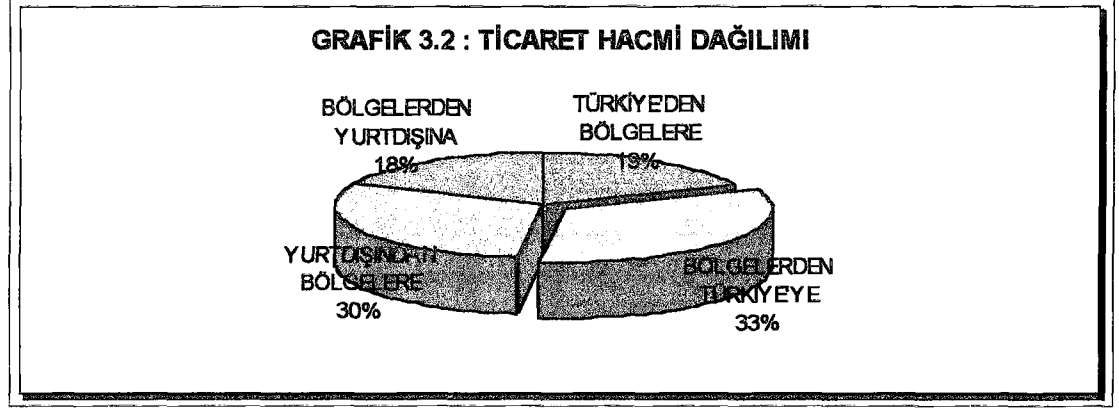

Serbest bölgelerin altyapı finansörü % 16,67 oranında kamu, % 89,33 oranında ise özel sektördür. Üstyapı finansmanı ise Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi dışında tüm serbest bölgelerde özel sektör tarafından genellikle yap-işlet-devret modeliyle karşılanmaktadır.(Grafik 3.1) Yine İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi dışında tüm bölgelerin işletilmesi görevlerini özel sektör üstlenmiş bulunmaktadır.

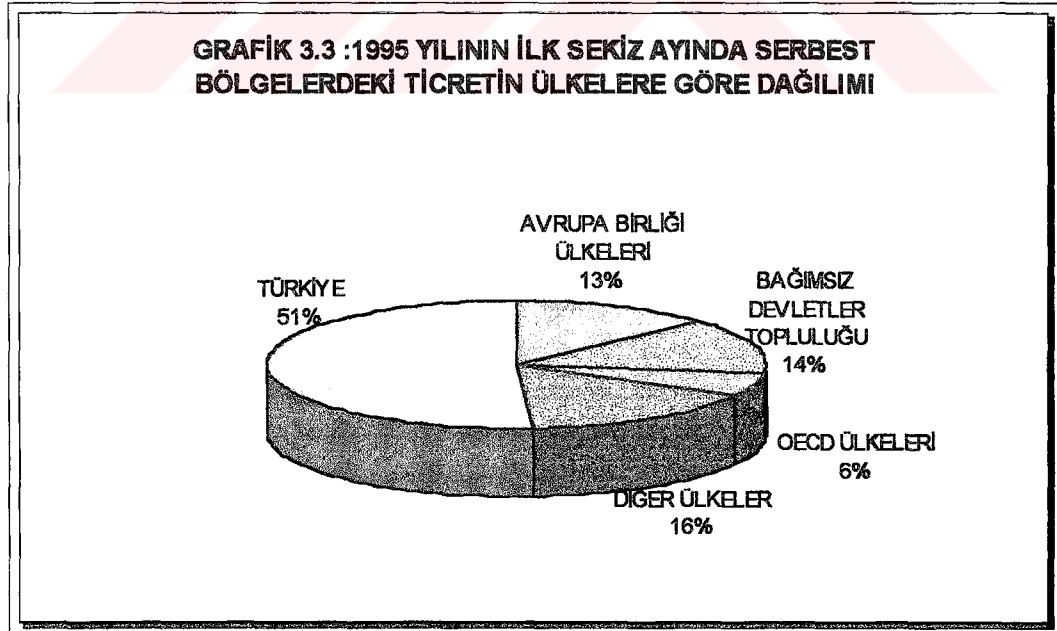
Serbest Bölgelerin kurulması ve işletilmesi görevlerini üstlenen Bölge Kurucu İşletici Şirketlerinin bölgenin toprak tesviye işleri, yol açılması , elektrik , içme-kullanma suyu, atık su , yağmur suyu şebekeleri ve yol üst yapısı vb. işlerini içeren alt yapı çalışmaları için yerli ya da yabancı kaynaklı kredi alma imkanları bulunmaktadır. Nitekim Bakanlar Kurulunun 10.08.1989 Tarih ve 89/14427 Sayılı Kararıyla ESBAŞ ile diğer kullanıcıların , Teşvik Belgesi almak kaydıyla, normal yörelerde yatırım yapanların yararlandıkları oranda Kaynak Kullanımı Destekleme Primi, Teşvik Primi , Yatırım İndirimi ve Finansman Fonu'ndan faydalanmaları kararlaştırılmıştır. Bölge Kurucu ve İşletici Şirketlerinin yapılan altyapı harcamalarını kullanıcı firmalara bölüştürerek "Katkı Payı" alma imkanları da mevcuttur.

Türkiye'de ticari faaliyette bulunan altı serbest bölgenin Ocak 1995 ayında gerçekleşen 159 Milyon ABD Doları tutarındaki ticaret hacmi, Ağustos 1995 sonunda 1,749 Milyar ABD Dolarına ulaşmıştır. Bu rakam 1994 yılının aynı döneminde gerçekleşen 1,156 Milyar ABD Dolarlık ticaret hacmine göre % 51'lik bir artış ifade etmektedir. (3)

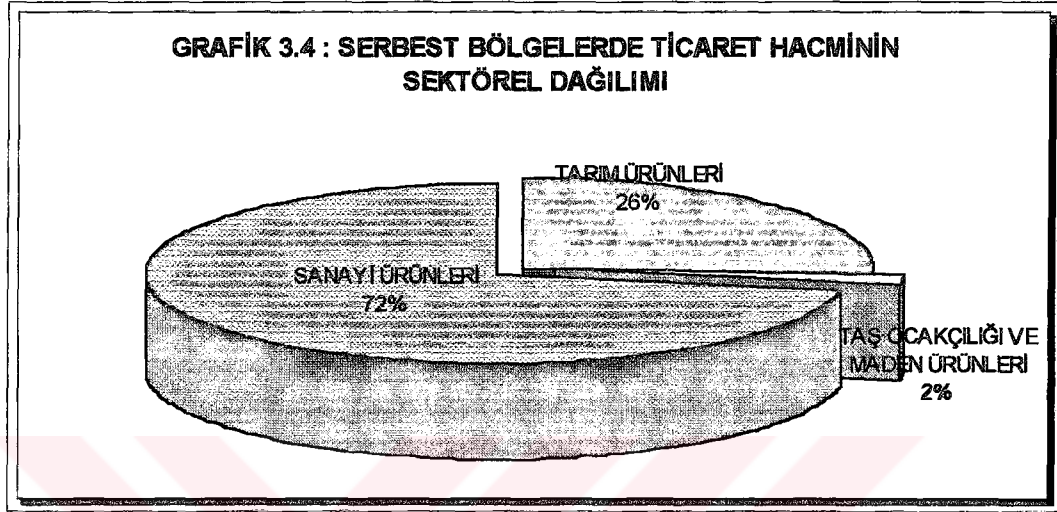
1,749 Milyar dolarlık ticaret hacmi incelendiğinde ; Toplam ticaretin % 19'unun Türkiye'den bölgelere, % 33'ünün bölgelerden Türkiye'ye, % 30'unun yurtdışından bölgelere ve % 18'inin de bölgelerden yurtdışına yönelik olduğu görülmektedir. (Grafik 3.2 : Ticaret Hacmi Dağılımı) (3)

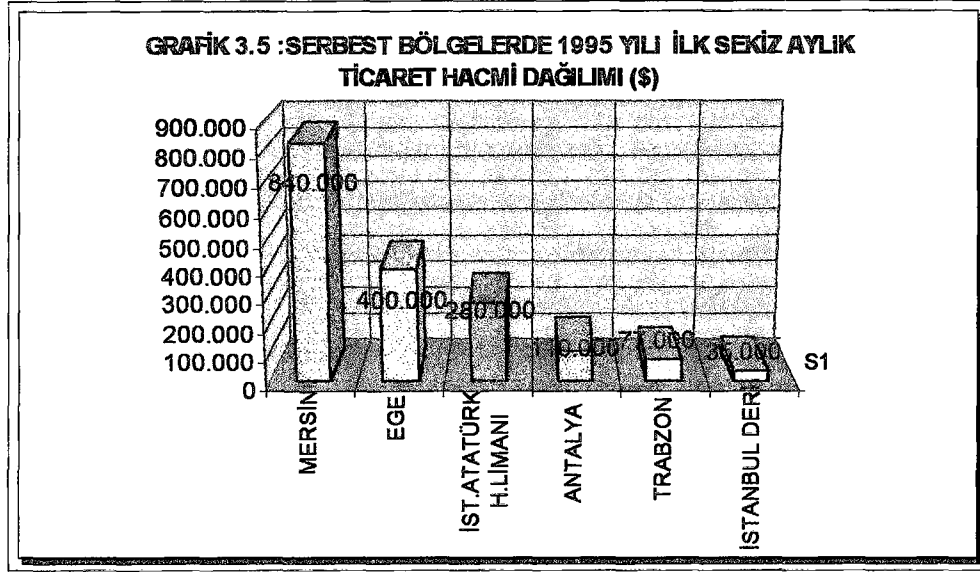
Serbest bölgelerde 1995 yılının ilk sekiz ayında toplam ticaretin % 13'ü Avrupa Birliği ülkeleriyle ; %14'ü Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi ülkelerle ; % 6'sı diğer OECD ülkeleriyle ; % 51'i Türkiye ile ; % 16'sı diğer ülkelerle gerçekleştirilmiştir.(Graf.3.3) (3)

Serbest bölgelerde gerçekleştirilen ticaret hacmi sektörel bazda incelendiğinde; tarım ürünlerinin % 26, madencilik ve taş ocaklığı ürünlerinin % 2 ve sanayi ürünlerinin % 72'lik pay aldığı görülmektedir.(Graf.3.4 :Serbest Bölgelerde Ticaret Hacminin Sektörel Dağılımı) (3)

Bölgeler itibariyle ticaret hacmindeki yıllık değişimler incelendiğinde ; Mersin Serbest Bölgesi faaliyette bulunan diğer beş serbest bölgenin toplam ticaret hacmini tek başına gerçekleştirmektedir. Şöyle ki; Mersin Serbest Bölgesi'nde 1995 yılının ilk sekiz ayında yaklaşık 840 milyon \$'lık ticaret hacmi gerçekleştirilirken, ikinci sırayı alan Ege Serbest Bölgesi 400 milyon \$, İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi 280 milyon\$, Antalya Serbest Bölgesi 110 milyon \$, Trabzon Serbest Bölgesi 77 milyon \$ ve henüz Nisan 1995 ayında faaliyetlerine başlamış olan İstanbul Deri Serbest Bölgesi ise 35 milyon \$'lık ticaret hacimleri oluşturmuşlardır. (17) (Grafik 3.5 : Serbest Bölgelerin 1995 yılı ilk sekiz aylık ticaret hacimleri)

Türkiye'nin dış ticaretinde serbest bölgelerin yeri incelendiğinde; 1994 yılında Türkiye'nin toplam 18 Milyar \$'lık ihracatının % 2,72'sini oluşturan 492 Milyon \$'lık ihracat serbest bölgelere yapılmıştır. Ayrıca 23 Milyar \$'lık Türkiye ithalatının % 3'ü serbest bölgelerimizden gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan 1995 yılının ilk altı ayında toplam ihracatın % 4'ü serbest bölgelere gerçekleştirilirken , toplam ithalatın % 1,44'ü serbest bölgelerden gerçekleştirilmiştir. Bu da geçen yıla göre Türkiye'nin serbest bölgelere ihracatının iki kat arttığını , serbest bölgelerden ithalatın ise yarıya düştüğünü göstermektedir.(3)

3.1.4. Sosyal Özellikleri

1995 Ağustos ayı sonu itibarıyla bölgelerimizde 158'i yabancı , 648'i yerli olmak üzere toplam 806 firmaya faaliyet ruhsatı verilmiş olup, yaklaşık 5000 kişiye istihdam olanağı sağlanmış durumdadır.(3)

Serbest bölgelerdeki firma oluşumlarına bakıldığında; yerli firmalar ülke içerisindeki firmaların genel özelliklerini taşımaktadırlar. Bazı büyük ölçekli firma temsilcileri dışında , çoğu küçük ölçekli ve aile şirketi yapısındaki bu firmaların uzun vadeli stratejiler geliştirmesi söz konusu olamamaktadır. Yabancı firmalarda da birkaç

firma hariç , küçük ölçekli firma görünümü vardır. Henüz gelişme içinde olan bölgelerde kullanıcılar arasında rekabet sağlayacak bir uzmanlaşma gözlemlenmemektedir. Şirketlerin uzun vadeli düşünce anlayışına sahip olmamaları ise yüksek katma değer sağlayıcı yatırımlara yönelmek yerine daha çok alım-satım, depoculuk ve diğer hizmet sektörüne dönük yatırımlara yönelmelerini beraberinde getirmektedir. (17)

İstanbul Atatürk Havalimanı , Mersin ve Antalya Serbest Bölgelerinde yetişmiş insan kaynağı temini kısmen kolay olmasına karşın Adana-Yumurtalık ve Trabzon Serbest Bölgelerinde dil bilen vasıflı eleman bulmak güç olmaktadır. Ülkemizde iş gücü maliyetleri Batı ülkelerindeki kadar yüksek olmamakla birlikte Asya ülkelerindeki işçi maliyetlerinden de hayli yüksektir. Bu durumda Türkiye'deki serbest bölgelerin özellikle Uzak doğuda bulunan ve temelinde ucuz iş gücüne dayanan "İhraç İşlem Merkezleri " ile karşılaştırmak yanlış olur. (17)

Serbest bölgelerde gelir vergisi muafiyeti bulunması kullanıcı firmalar ve çalışan işçiler açısından avantajlı olabilmektedir.

Ülkemizde tekstil ve konfeksiyon gibi alanlarda yetişmiş , nitelikli işgücü potansiyeli mevcuttur. Ancak öncelikli sektörler olarak düşünülen elektronik , optik gibi alanlarda yetişmiş işgücü bulmak oldukça zordur. Yoğun bir şekilde yüksek teknolojiye dayalı üretimin desteklendiği Ege Serbest Bölgesi'nde bu tür nitelikli işçi çalıştırılması ve eğitim verilmesi söz konusu olmaktadır. (17) Ülkemizdeki serbest bölgelerin serbest ticaret bölgesi özelliğinden sıyrılıp üretime yönelmeleri halinde iş gücü konusunda ihtisaslaşmadan söz etmek mümkün olacaktır.

Çalışma saatleri açısından Asya ülkelerinden az , Avrupa ülkelerinden fazla olan çalışma süreleri ülkemizde mevzuat çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ayrıca daha rahat bir yatırım iklimi sağlanması açısından bölgelerde 10 sene süreyle grev ve lokavt yasaklanmış bulunmaktadır.(17)

3.1.5.Yönetime Yönelik Karar ve Raporlar

Ülkemizde serbest bölgeler ilk yıllarında devlet eliyle kurulmuş ve altyapısı yapılmış iken; sonradan özel sektör serbest bölgelerin kurulması ve işletilmesi görevlerini üzerine almıştır.

Bugüne kadar Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü'ne özel sektörden gelen yaklaşık 60 adet serbest bölge kurulması başvurusu yapılmış ,ancak bunlardan 15 tanesi kayda değer bir şekilde fizibilitelerini yapmışlardır. Serbest bölgelerin kurulması için teklif veren yatırımcılar, ikinci bölümde açıklanan fizibilite formunu doldurmakta ve bu şekilde başvuruda bulunmaktadır.

Bu bölümde devlet eliyle kurulan serbest bölgelerin etütleriyle, özel sektör tarafından kurulan serbest bölgelerin işlerlikleri ele alınacaktır.

1980'li yıllardaki ekonomik değişime paralel olarak Türkiye'de ilk kez 12.11.1983 Tarih ve 18219 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Karar ile Antalya ve Mersin Limanları serbest bölge olarak kabul edilmiş ve bu bölgelerin hudutları 1985 yılında kararlaştırılarak, 1987 yılında faaliyete geçmeleri sağlanmıştır. (Ek F : Mersin ve Antalya Serbest Bölgelerinin kuruluş kararnameleri)

Mersin Limanı'nın, sahip olduğu dış ticaret hacmi ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu Ortadoğu Bölgesinin siyasal konjonktürü incelendiğinde serbest bölge olarak potansiyeli anlaşılmaktadır. (6)

Mersin Limanı'nda 3431 m uzunluğunda 23 adet iskele bulunmaktadır. Bunlar tam kapasite ile yılda 4500 adet gemi kabul edebilecek potansiyele sahiptir. Limandan akaryakıt dışında 2 milyon tondan fazla mal ithalatı yapılmaktadır. Bölgede yapılan ihracat 1985-1986 yılı itibariyle 2,5 milyon ton civarındadır. Serbest bölge sayesinde bu rakamların artması söz konusudur. Özetle Mersin alım-satım hacmi ve

liman özellikleri sayesinde, serbest bölge için uygun ticari ve fiziki altyapı olanaklarına sahiptir.(6)

Mersin Serbest Bölgesi'nin hizmet alanı genel olarak Kuzey Afrika ülkeleri, Batı Avrupa ve Ortadoğu ülkeleridir. Serbest Bölgenin açıldığı yıllarda İran- Irak Savaşı'nın devam etmesi nedeniyle Basra Körfezi'nin kapanması bu hizmetin önemini daha da artırmıştır. Bu iki ülke iç pazarına giden ortalama yıllık 8 milyon tonluk yükün 3 milyon tonluk kesimi Ürdün üzerinden geçerken geriye kalan 2 milyon tonluk yük Türkiye'nin Karadeniz limanlarından, 3 milyon tonluk yük ise Mersin ve İskenderun üzerinden İran ve Irak'a geçmektedir. Her iki ülkenin petrol gelirlerindeki düşüş, ithalatlarını kısımlarına sebep olmuşsa da, bunun geçici bir durum olduğu düşünülmüş ve savaş sonunda yoğun olarak imar faaliyetlerine yönelecek olan bu iki ülkeye, serbest bölge üzerinden mal akımının artması söz konusu olmuştur. Ayrıca Mersin'de oluşturulan serbest bölge ile yabancı yatırımlara ve ticari faaliyetlere sağlanan kolaylıkların çekiciliği de Ortadoğu ülkelerine yönelik ticaretin bu bölgelerimize kaymasına neden olmuştur. Böylece serbest bölge sayesinde bölgede yeni katma değerler sağlanması söz konusudur.(6)

Mersin Serbest Bölgesi kuruluş yerini , konumunu, ve özelliklerini doğrularcasına faaliyette bulunan serbest bölgelerin toplam ticaret hacminin yarısını karşılamaktadır.(Tablo 3.5 :Bölgeler İtibariyle Ticaret Hacmindeki Yıllık Değişmeler)

TABLO 3.5 : Bölgeler İtibarıyla Ticaret Hacmindeki Yıllık değişimler

BÖLGELER	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995-01.08
MERSİN	152.447.119	117.782.340	272.532.928	420.353.872	414.641.453	543.148.106	927.740.461	844.224.197
ANTALYA	1.320.972	34.683.069	7.910.060	14.781.448	30.428.003	62.750.205	88.955.127	111.781.444
EGE	0	0	82.200	28.124.162	55.831.538	227.653.424	453.029.793	400.229.715
İST.A.H.L.	0	0	1.583.722	27.947.682	121.788.623	173.741.886	444.915.374	279.923.509
TRABZON	0	0	0	0	4.878.396	13.616.072	44.111.634	77.085.777
İST. DERİ	0	0	0	0	0	0	0	35.539.296
T O P L A M	153.768.091	152.465.409	282.108.910	491.207.164	627.568.013	1.020.909.693	1.958.752.389	1.748.783.938

Antalya Serbest Bölgesi ise gerek Antalya yöresine gerekse ülke ekonomisine katkısı yönünden, Mersin Serbest Bölgesi kadar etkin değildir. Bu bölgenin Mersin Serbest Bölgesi gerisinde olmasının iki önemli nedeni mevcuttur :

a)Mersin'in sahip olduğu coğrafi avantaj ve ulaştırma ağına yakınlığı ikinci planda kalmasına neden olmuştur. (6)

b)Antalya Serbest Bölgesi'nin önemli bir bölümü müteahhitlik firmalarının iş makinaları için ayrılmışsa da bu faaliyet kolu bölgede etkin olamamıştır. Yaklaşık 325.000 m2'lik net arsa kullanım alanından 100.000 m2'si makine parkı, bakım-onarım faaliyeti için ayrılmış olmasına rağmen, uygulamada ancak 35.000 m2'lik alan bakım-onarım konusunda kullanılmaktadır. Ayrıca Antalya ve yöresinin turistik özelliğine rağmen iç piyasadan gelen tepkiler sonucu turistlere yönelik perakende satış üniteleri kapatılarak serbest bölge dışında kalmıştır. Ancak görülen odur ki yöresel özellikler olan turizm ve tarım fonksiyonları Antalya Serbest Bölgesi için cazip ve geleceğe dönük olarak düşünülmesi gereken sektörlerdir. (22)

Türkiye'de Mersin ve Antalya'da serbest bölge kurma kararının alınmasından yaklaşık iki yıl sonra Adana ve İzmir'de yeni serbest bölge kurma kararı alınmıştır. Bu süre içinde Mersin ve Antalya'ya olan yüksek talep yeni iki serbest bölge kurma kararı için önemli bir destek olmuştur. (22) (Ek G : Adana-Yumurtalık Serbest Bölgesi Kuruluş Kararnamesi)

Diğer taraftan özel sektör tarafından Adana ve İzmir için yapılan fizibilite etütleri, diğer serbest bölgelerin varlığını da göz önüne aldığında, projelerin yüksek iç getiri oranına sahip olduğunu göstermiştir.(22)

Önceleri bu dört bölgenin rekabet edebilecekleri düşünülmüştür. Ancak o zamanın Genel Müdürü Sayın Yalçın Alaybeyoğlu bu bölgelerin ağırlıklı faaliyet konularının ve yüklenecekleri konuların farklılıklarını dile getirmiştir. Antalya ve Mersin'in ticaret ağırlıklı bölgeler, Adana Serbest Bölgesinin sanayiye yönelik büyük bir depolama ve dağıtım merkezi; İzmir Serbest Bölgesinin ise yükte hafif pahada ağır

yüksek teknoloji gerektiren bir bölge olması planlandığından bölgelere birbirleriyle rekabet edecek gözüyle bakılmamaktaydı.(22)

Günümüzde ise Antalya Serbest Bölgesi'nin ticaret hacmi bakımından geride kaldığı, Adana-Yumurtalık Serbest Bölgesinin ise henüz ticari anlamda faaliyetine başlayamadığı görülmektedir.

Bu durumda serbest bölge olarak tespit edilen ve işletilmeye başlayan tüm alanların aynı başarıya sahip olamadıkları görülmektedir. Bunun en önemli sebebi, yer seçimindeki isabetsizliktir. Buna ilaveten bölgeler için tespit edilen faaliyet konularının bölge ve çevresiyle gerekli uyumu sağlamaması ve Bölge Kurucu Şirketin spekülatif amaçlı fizibilitelerine göz yumulması başarısızlığın diğer etkenleridir. İzmir-Aliağa ve İstanbul-Trakya serbest bölgelerinin iptali ise Bakanlar Kurulu ile Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü'nün gerekli diğer birimlerle bir takım çalışması içinde bulunmadığını göstermektedir.

1990 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmasına karar verilen İstanbul-Trakya Serbest Bölgesi'nde inşaat faaliyetlerine Mart 1991'de başlanmıştır. İSBAŞ tarafından şirketin ortaklarının arazisi üzerinde kurulacak Serbest Bölgenin bu şirket tarafından işletilmesi ve bölgede tekstil-konfeksiyon sektörü ağırlıklı üretim yapılması planlanmaktaydı. Yine aynı tarihlerde bölgede faaliyet göstermek üzere başvuruda bulunan 65 firmaya faaliyet izni verilmiştir. Yapılan hesaplara göre 1 Milyar \$'lık ihracat potansiyeli bulunan bölgede , 15.000 kişiye istihdam olanağı yaratılması düşünülmektedir.(23) (Ek 3.3 :İstanbul Trakya Serbest Bölgesi Kuruluş Kararnamesi)

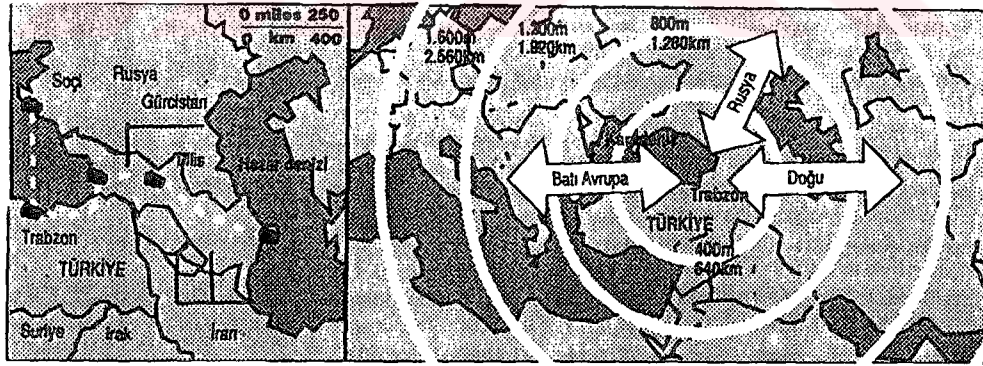
Ancak bu düzenlemeler ile ilgili olarak Mimarlar Odası İstanbul Büyük Kent Şubesi tarafından idari bir dava açılmış olup, yürütmenin durdurulması kararı alınmıştır. Nitekim İSKİ yetkililerine göre, Serbest Bölgenin kurulacağı alan İstanbul'a günde 290.000 m3 su sağlayan Büyük Çekmece Gölünün çevresindeki kısa ve orta mesafeli koruma alanı içinde kalmaktadır.(23)

Buna ilaveten serbest bölgede çalışacak 15.000 civarındaki kişinin işyerlerine daha yakın olma çabasıyla, bölgede çarpık bir yapılaşma ve dolayısıyla yeni bir gecekondu bölgesi oluşturma ihtimalinin yüksek olduğunu unutmamak gerekmektedir.(23)

İstanbul-Trakya Serbest Bölgesi örneğinde Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü'nün özel sektörden gelen kuruluş teklifinin tek yanlı değerlendirilerek Bakanlar Kurulu'na götürdüğü; gerekli birimlerden görüş istenmediğini ve yerel ölçekte gerekli proje analizlerinin yapılmadığını göstermektedir.

Devlet tarafından kurulup işletilen tek serbest bölge olan İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi hem İstanbul'da bulunan ilk serbest bölge oluşu, hem de havalimanına ve karayollarına yakınlığı ile önemli bir konuma sahiptir.

% 94 yabancı sermayeli Transbaş-Trabzon Serbest Bölgesi Kurucu İşletici Şirketi tarafından işletilen Trabzon Serbest Bölgesi, son yıllarda Rusya Devletleriyle gelişen ticaret ilişkileri sonucunda Karadeniz Bölgesi'nin önemli bir limanı haline gelmiştir. (Şekil 3.2 : Trabzon Serbest Bölgesinin Konumu)

Şekil 3.2 : Trabzon Serbest Bölgesinin Konumu

Henüz Nisan 1995 tarihinde ticari faaliyetlerine başlayan İstanbul Deri Serbest Bölgesi ise Organize Sanayi Bölgesi statüsünde yer alan bir bölgenin içinde yer almasından, İstanbul'da Trakya Serbest Bölgesi'nin mahkeme kanalı ile iptal

kararından sonra açılan ikinci serbest bölge oluşundan, İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi'nden farklı şekilde hem yatırıma dönük arsa sunusu bulunduğundan hem de bölgede üretim faaliyetlerine izin verildiğinden ve serbest bölge deri ağırlıklı olmak üzere her sektöre açıldığından dolayı gelişmeye açık bir serbest bölge olarak konumunu korumaktadır.

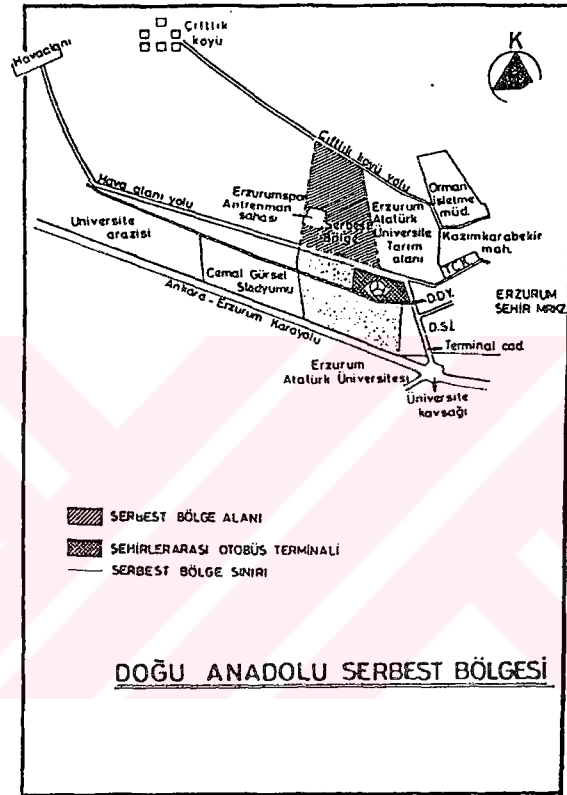
1994 Yılında kurulmasına karar verilen ve henüz ticari faaliyetlerine başlamamış olan Mardin Serbest Bölgesi ise Mardinli sanayicilerin katkısıyla kurulmaktadır. Kurucu İşletici Şirket olan Mas-Baş'ın % 30 hissesi Özel İdare'nindir.(24) (Ek J : Mardin ve Doğu Anadolu Serbest Bölgelerinin Kuruluş Kararnamesi)

Mardin Serbest Bölgesi üretim, ticaret, bankacılık ve sigortacılık ile depolamacılığın yapılabildiği bir serbest bölge olarak planlanmaktadır. Bu nedenle kurulacak üretim tesisleri bölgenin üretim kapasitesini, dolayısıyla ihracatını önemli ölçüde artıracaktır. Mardin ilinin 1992 yılında 7,3 Milyon \$'ın üzerinde olan ihracatın 1993 yılında 10,2 Milyon \$'a yükselmiştir. Türk ekonomisine büyük ölçüde katkıda bulunması beklenen serbest bölgenin ihracatın artması dolayısıyla fabrikaların üretim kapasitelerinin artması ve istihdam yaratması beklenmektedir.(24)

Mardin ve çevre illerinin ithalat ve ihracat potansiyeli gözden geçirildiğinde başta gıda maddeleri olmak üzere birçok ihraç mallarının komşu ülkeler Irak ve Suriye'ye ve buradan diğer Arap ülkelerine aktarıldığı görülmektedir. (24) Mardin Serbest Bölgesindeki faaliyet konularının, Mardin Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan "bisküvi, pirinç, bulgur, mercimek, pamuk, sabun vb." fabrikalarının üretimlerinden etkilenmesi beklenmektedir. (18)

1994 Yılında kurulmasına karar verilen Doğu Anadolu Serbest Bölgesi'nin Kurucu İşletici Şirketi DASBAŞ'tır. Serbest bölge olarak Erzurum ilinin seçilmesi, bu ilin ulaşım imkanlarının çok iyi olması ile doğru orantılıdır. Altyapısı hazır olan fuar alanının serbest bölge olarak belirlendiği Erzurum ilinin uluslararası bir havaalanı ve karayolu ile demiryolu ulaşım imkanları mevcuttur. Tarih boyunca

ticaret merkezi olma özelliğine sahip olan Erzurum'un serbest bölge ile beraber bu özelliğini geliştirmesi beklenmektedir. Bölgenin coğrafi konum itibarıyla İran'a ve Türk Cumhuriyetleri'ne yakın olmasının başarısında etkili olması beklenmektedir. (38) (Şekil 3.3 :Doğu Anadolu Serbest Bölgesi Alanı)

Şekil 3.3 :Doğu Anadolu Serbest Bölgesi Alanı

Erzurum'dan bölgedeki diğer 17 ile ve İran ile Gürcistan'a mal sevkıyatı yapılmaktadır. Erzurum ve yöresindeki tüccarlar büyük çaplı işlem hacimleriyle daha büyük pazarlara hizmet verecek kapasite ve amaçtadırlar. Erzurum-Kars-Ahıska ve Erzurum-Horasan-Iğdır-Aralık-Sederek (Nahcivan) demiryolu projesinin gerçekleşmesi ve Gürcistan'a iki yeni gümrük kapısının (Türkgozü ve Aktaş) açılmasıyla birlikte, Erzurum ili ekonomik bakımdan Kafkasya, Orta Asya, İran,

Nahcivan ve Azerbaycan ile ulaşım kolaylığından dolayı entegre olacaktır. Halen Türk ürünlerinin pazara hakim olduğu Bağımsız Devletler Topluluğu, İran'ın batısı ve Doğu Azerbaycan bölgelerine, Doğu Anadolu Serbest Bölgesi yoluyla daha çok ürün kolaylıkla ve kısa zamanda sevk edilebilecektir. (25)

Ülkemizde benzeri konularda yaşandığı gibi serbest bölgelerin yer seçiminde de problemler yaşanabilmektedir. İstanbul Trakya Serbest Bölgesi örneğinde karşılaşıldığı üzere özel sektöre ve kamu sektörüne hukuki, mali ve kararlılık gibi konularda zarar veren bu örneklerden bir diğeri ise kuruluşundan bu yana 10 yıl geçmesine rağmen hale faaliyete geçmemiş olan Adana-Yumurtalık Serbest Bölgesi'dir.

IV. Bölümde yer seçiminde dikkat edilmesi gereken fiziksel, ekonomik ve sosyal kriterler açıklanarak; klasik planlama aşamaları doğrultusunda yapılması gereken analizlere yer verilmiştir.

3.2. PLANLAMA DURUMLARI

Serbest bölgelerin yerleşim planları bulundukları kentin ve belediyenin imar planlarından bağımsız olarak düşünülmektedir. Yabancı ülke statüsünde ve gümrük sınırları dışında kabul edilen serbest bölgeler aynı zamanda belediye sınırlarının da dışındadır. Bu konu ile ilgili Antalya ve Mersin Serbest Bölgeleri için bulundukları ilin Belediye Meclisleri'nde alınmış bulunan "serbest bölgelerin belediye imar planları dışında tutulması" kararı vardır.

II. Bölümde "Serbest Bölgelerin Düzenlenmesi Esasları" isimli konudan hatırlanacağı gibi 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'na göre inşaat aşamasındaki tüm onay ve denetim hizmetleri Bölge Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak bilindiği gibi inşaat aşamasındaki onay ve denetim hizmetleri kullanıcılara yönelik inşaat ruhsatı, inşaat kontrolü ve iskan ruhsatı gibi hizmetlerdir. Özetle bu madde Serbest Bölge Yerleşim Planı'nın onaylanması hususunu içermez.

Serbest Bölge Yerleşim Planlarını kuruculuğunu kamu sektörünün üstlendiği durumlarda, Serbest Bölge Müdürlüğü ya da Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü yaptırmakta; kuruculuğunu özel sektörün üstlendiği durumlarda ise özel sektör yaptırmaktadır. Uygulamada proje ve inşaat aşamasında Genel Müdürlüğün denetiminin söz konusu olmasına rağmen mevzuattaki onay mercii açığı çözümlenmelidir.

Bu bölümde faaliyette bulunan serbest bölgelerin genel planlama esaslarına, arazi kullanım esaslarına (ulaşım, parsel kullanımı, donatım alanları vb.) ve altyapı hizmetlerine yer verilmektedir.

3.2.1. Mersin Serbest Bölgesi

04.03.1985 Tarih ve 85/9200 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile sınırları belirlenen Mersin Serbest Bölgesi 760.000 m²'lik bir alan üzerine kurulmuştur. Uluslararası taşımacılık ve iletişim hizmetleri ile donatılan bölge Mersin Limanı'nın bitişiğinde yer almaktadır. (Tablo 3.6 : Mersin Serbest Bölgesi)

1987 yılı sonlarında faaliyete geçirilen bölgenin arazisi devlet mülkiyetindedir ve bölge kamu tarafından kurulmuş bulunmaktadır. Bölge halen bir özel sektör kuruluşu olan MESBAŞ- Mersin Serbest Bölgesi İşleticisi A.Ş. tarafından işletilmektedir.

TABLO 3.6 : MERSİN SERBEST BÖLGESİ

KURULUŞ YILI	FAALİYETE GEÇİŞ YILI	MÜLKİYET	KURUCU	İŞLETİCİ	PARSEL ADEDİ	BRÜT ALANI (M2)	NET ARSA KULLANIM ALANI (M2)	FAALİYETE AÇIK ALANI (M2)	KULLANILAN ALAN (%)	TAKS	KAKS
1983	1987	KAMU	KAMU	ÖZEL	190	760.000	480.000	448.862	93,48	0,80 (*)	3,50 (*)

ARAZİ KULLANIMI

FONKSİYON TÜRÜ	PLANLANAN		UYGULANAN	
	ALANI(M2)	ORAN (%)	ALANI(M2)	ORAN (%)
Alım-Satım	160.750	20,82	212.842	28,64
Depolama	77.000	9,97	100.792	13,56
Üretim	170.140	22,03	59.749	8,04
Kiralık Ofis Alanı	14.010	1,82	60.899	8,20
Banka ve Sergi	8.000	1,04	3.650	0,49
Bakım-Onarım	32.600	4,22	8.430	1,13
Benzin İstasyonu	2.500	0,32	2.500	0,34
Donatım Alanları	22.460	2,91	9.625	1,30
Yol Alanı	183.880	23,81	183.880	24,74
Otopark Alanı	15.000	1,94	15.000	2,02
Liman Giriş Alanı	34.800	4,51	34.800	4,68
Rıhtım Alanı	51.000	6,61	51.000	6,86
T O P L A M	772.140	100	743.167	100

DONATIM ALANLARI

DONATIM TÜRÜ	ALANI (M2)
İDARE	1.125
SOSYAL TESİS	5.500
YEŞİL ALAN	3.000
T O P L A M	9.625

İDARİ BİNALAR

İDARİ BİNA	KAT AD.	ALANI (M2)
MESBAŞ-PTT	4	1424
Serbest Bölge Md.	3	1050
Gümrük-Polis	4	1424
T O P L A M	-	3892

(*) :TAKS KAKS oranları faaliyet konularına göre değişiklik gösterdiğinden burada ağırlıklı fonksiyon türü olan alım-satım faaliyet konusunun TAKS ve KAKS'ı alınmıştır.

3.2.1.1 : Genel Planlama Esasları

Bir ana giriş kapısı ve bir liman giriş kapısı bulunan Mersin Serbest Bölgesi 190 parselden oluşmaktadır. Brüt 760.000 m² alandan oluşan bölgenin net kullanım alanı 480.000 m²'dir. Bu alanın henüz 448.862 m²'si kullanıma ve yapılaşmaya açılmıştır. Ayrıca 51.000 m²'lik rıhtım alanı vardır. (Plan 3.1- Mersin Serbest Bölgesi Genel Yerleşim Planı)

Mersin Serbest Bölgesi'nin yerleşim planı boyutları birbirine eşit dikdörtgen yapı adalarından ve birbirini dik kesen yollardan oluşmaktadır. Bölgede yapılacak olan faaliyetlerin etkinlikle sürdürülebilmesi, bu anlamda kullanıcılara gerekli hizmetin verilebilmesi ve arazi kullanımında uyumun sağlanması bakımından, yerleşim planında hizmet, alım-satım, üretim, depolama, montaj-ambalajlama ve bakım-onarım blokları belirtilmiş olup; inşaatlar her blok için tespit edilmiş olan esaslara uygun olarak yapılır. (26) Bu durumda bölgede fiziksel planlamanın yanında zoning-fonksiyon planlaması da yapıldığı görülmektedir.

Mersin Serbest Bölgesi'nde mimari, statik, ısıtma-soğutma, sıhhi tesisat ve elektrik projelerinin kontrolü ve vizesi Serbest Bölge Müdürlüğü'nce belirlenecek (bu kontrolü ve vizeyi yapabilecek eleman ve imkana sahip) bir ihtisas kuruluşuna, ücreti kullanıcı tarafından ödenmek suretiyle yaptırılmaktadır.(26) Bölgede bu hizmet Türk Mühendis ve Müşavirler Birliği tarafından verilmektedir. Proje ve inşaat onayı ve ruhsat işlemleri ise Serbest Bölge Müdürlüğü'nce yapılmaktadır.

Mersin Serbest Bölgesi'nde adalar ortalama 200 m*100 m ebatlarında 20.000 m² büyüklükte olacak şekilde planlanmıştır. Ortalama büyüklüğü 2000 m² olan ve alanları en az 900 m², en çok 11.000 m² olan parsellere % 60 ila % 80 arasında değişen oranlarda inşaat kullanım izni verilmektedir.

Minimum taban inşaat alanının 250 m² olduğu bölgede minimum inşaat toplam alanı 250 m²*2 kat =500 m²'dir. Tüm binalarda yüksekliğin 4 m'den az olmaması gerekmektedir.

Parsel çekme mesafeleri genel olarak ana yoldan 5 m, diğer yoldan 4 m ve komşu parsellerden 3'er m olacak şekilde düzenlenmiştir. Firmalara inşa edecekleri alanla bağlantılı olarak arsa tahsis edilen bölgede inşaat aşamasında bu çekme mesafelerine harfiyen uyulmasına özen gösterilmiştir. Altyapısı devlet tarafından bir elden ve yüksek standartlarda yapılan bölgede arazinin maksimum kullanımı esas alınmıştır.

3.2.1.2 : Arazi Kullanım Esasları

A)Ulaşım

Bölgede brüt alanın yaklaşık % 24'ünü oluşturan yolların hiyerarşisi 4 tip enkesitten oluşmaktadır:

- 24 m'lik cadde
- 16 m'lik cadde
- 14 m'lik yollar
- 8 m'lik yollar

Giriş kapısının her iki yanında giriş ve çıkış işlemlerine yönelik tır parkı bulunmaktadır. Firmalar otopark ve yükleme-boşaltma platformu ihtiyaçlarını kendi parselleri içinde çözmek durumundadırlar.

MESBAŞ, serbest bölgenin gemi ve liman hizmetlerini 51.000 m²'lik rıhtım alanında vermektedir. Toplam 525 m uzunluğunda ve 6,50-9,50 m'lik su derinliği bulunan rıhtımlar gemi yükleme-boşaltmalarında kullanılmaktadır.

Bölgede biri serbest bölge ana girişinde, diğeri serbest bölge liman girişinde olmak üzere 2 adet 60'ar tonluk elektronik bilgisayarlı kantarlarda tartı hizmetleri verilmektedir.

B)Serbest bölge Kullanıcılarına Yönelik Parseller

Alım-satım, üretim, depolama, montaj-ambalajlama ve bakım-onarım blokları faaliyetlerine ayrılmış olan ada ve parseller üzerinde yapılacak olan inşaatta ayrık, bitişik ve sıra düzen prensibinden hareket edilmesi planlanmıştır. (26) Ancak uygulamada faaliyete açılmış bulunan 448.862 m2'lik alanda bütün parsellerde ayrık düzen prensibi benimsenmiştir.

Bölgede aşağıda belirtilen taban alanı ve kat alanı katsayılarına uyulur:(26)

<u>Faaliyet Türü</u>	<u>TAKS</u>	<u>KAKS</u>
Alım-Satım	0,80	3,50
Üretim	0,80	2,00
Depolama	0,80	2,00
Montaj-Ambalajlama	0,60	1,50
Bakım-Onarım	0,70	1,50

Görüldüğü gibi taban alanı kullanım oranları % 60 ile % 80 arasında değişmektedir. Kat alanı katsayılarının ise üretime ve depolamaya yönelik parsellerde daha az, alım-satım gibi ticarete yönelik parsellerde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Kullanıcılar belirtilen katsayılar çerçevesinde parsel alanını kısmen kaplayan yapı alanını çekme mesafelerine uyarak yerleştirirler ve kendilerine tahsis edilen parsel üzerinde yapacakları yapı ve tesislerin yüksekliğini 20 m'nin üzerinde tutamazlar. Mersin Serbest Bölgesi Yapı ve Tesislerinin İnşaat Esasları'nda belirtilen tüm sınırların aşılması Serbest Bölge Müdürlüğü'nün özel iznini gerektirir. (26)

Tablo 3.6'dan görüldüğü üzere faaliyete açılmış olan alanın yaklaşık % 29'unda alım-satım, % 14'ünde depolama, % 8'inde üretim faaliyetleri yapılmaktadır.

C)İdari ve Sosyal Donatılar

Bölge İşletici Şirketi olan MESBAŞ idari hizmetlerini, serbest bölge girişindeki 4 katlı, toplam 1424 m2 alana sahip binada vermektedir.

PTT hizmetleri Mesbaş İdari Binası'nın altında PTT Başmüdürlüğü'ne tahsis edilen bölümde verilmektedir. Serbest Bölge Müdürlüğü 3 katlı toplam 1050 m2 alana sahip binada, Gümrük-Gümrük Muhafaza ve Polis Birimleri 4 katlı toplam alanı 1424 m2 olan binada hizmet vermektedir.

Bölgenin ilk planlanması esnasında 15.000 m2'lik yeşil alan düşünülmüş iken gerçekte 3000 m2 yeşil alan kullanıma açılmıştır. Sosyal amaçlı kullanım alanı ise uygulamada 5500 m2'lik alanı kaplamıştır. (Tablo 3.6 :Mersin Serbest Bölgesi)

3.2.1.3 : Altyapı Hizmetleri

A)Elektrik

Bölgenin elektrik ihtiyacı, Çukurova Elektrik A.Ş.'nin Kromsan Trafo İndirici Merkezi'nden gelen 30 KV'luk iki devreli hat üzerinden sağlanmaktadır. Bölge içinde ise 10 adet trafo ve bu trafolarla bağlı dağıtım panoları ile yeraltı kablo kanalları vasıtasıyla elektrik enerjisi dağıtılmaktadır.

B)Su

Mersin Belediyesi içme suyu hattından bölgeye iki ana koldan giriş yapılmakta ve kullanıcı firmalara 6 atü basınca kadar su temin edilmektedir. Temin edilen su içilebilir özelliktedir. Bölge atık suyu ise şehir kanal şebekesine bağlanmaktadır.

3.2.1.4 : Sorunları

Tablo 3.6'da görüldüğü üzere bölgede % 94'e yakın bir oranda doluluk sağlanmış bulunmaktadır. Bu nedenle bölgedeki eğilimleri daha rahat gözlemlemek

mümkündür. Tabloda planlanan ve uygulanan alanlar arasında farklılıklar görülmektedir. Şöyle ki; bölgenin ilk planlanması esnasında üretim faaliyetlerine % 22 oran ile en yüksek kullanım alanı tahsis edilmiş iken, uygulamada % 29 oran ile alım-satım ilk sırada, % 14 oran ile depolama ikinci sırada bulunmaktadır. Üretim faaliyetleri ise bölgede % 8 oran ile 60.000 m²'lik kullanım alanına sahiptir. Bu durumda ilk planlama esnasında kullanıcı faaliyet konularında tahmin edilen rakamlar tutmamış ve daha sonra kullanıcıların uygulamadaki eğilimleri göz önüne alınarak yeni bir arazi kullanım planlamasına gidilmemiştir.

Bölge Müdürlüğünün teknik konularda yeterli personelinin bulunmaması, inşaat denetim hizmetlerinin başka bir firmaya yaptırılmasına neden olmuştur ve bu durum uygulamada sakıncalar yaratmaktadır.

Bölgedeki taban alanı ve kat alanı katsayıları arazinin ekonomik kullanımı açısından yüksek tutulmuşsa da, bu durum çevresel faktörler yönünden sorunlar oluşturmaktadır.

3.2.2. Antalya Serbest Bölgesi

04.03.1985 Tarih ve 85/9200 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile sınırları belirlenen ve 25.06.1987 Tarih ve 87/11908 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile hudutları yeniden tespit edilen Antalya Serbest Bölgesi 1987 yılı sonlarında faaliyete geçirilmiştir.

Devlet mülkiyetindeki brüt 573.536 m² alan üzerinde kurulmuş olan bölgenin brüt alanı perakende satış üniteleri bölge sınırları dışında bırakıldıktan sonra 536.740 m²'ye düşmüştür. Bu alanın ise yeşil alanlar ve yollar hariç kiraya verilebilecek net 325.820 m² arsa kullanım alanı vardır. (Tablo 3.7 : Antalya Serbest Bölgesi)

Bölge Antalya'ya 12 km mesafede, havalimanına 25 km mesafede ve Antalya Limanı'nın hemen yanında bulunmaktadır.

TABLO 3.7.: ANTALYA SERBEST BÖLGESİ

KURULUŞ YILI	FAALİYETE GEÇİŞ YILI	MÜLKİYET	KURUCU	İŞLETİCİ	PARSEL ADEDİ	BRÜT ALANI (M2)	NET ARSA KULLANIM ALANI (M2)	FAALİYETE AÇIK ALANI (M2)	KULLANILAN ALAN (%)	TAKS	KAKS
1983	1987	KAMU	KAMU	ÖZEL	111	536.740 (2*)	325.820	138.332	42,46	0,80 (1*)	3,50 (1*)

ARAZİ KULLANIMI

FONKSİYON TÜRÜ	PLANLANAN		UYGULANAN	
	ALANI(M2)	ORAN (%)	ALANI(M2)	ORAN (%)
Alım-Satım	75.900	13,00	52.861	14,53
Depolama	83.160	14,24	15.286	4,20
Üretim	111.980	19,17	18.346	5,04
Kiralık Ofis Alanı	-	-	8.716	2,40
Banka ve Sergi	5.100	0,87	3.267	0,90
Bakım-Onarım	104.114	17,83	34.631	9,52
Montaj-Demontaj	-	-	4.991	1,37
Donatım Alanları	9.000	1,54	30.910	8,50
Yol Alanı	111.810	19,14	111.810	30,73
Otopark Alanı	7.500	1,28	7.500	2,06
Arıtma Tesisi	5.000	0,86	5.000	1,37
Rıhtım Alanı	70.500	12,07	70.500	19,38
T O P L A M	(2*) 584.064	100	363.818	100

DONATIM ALANLARI

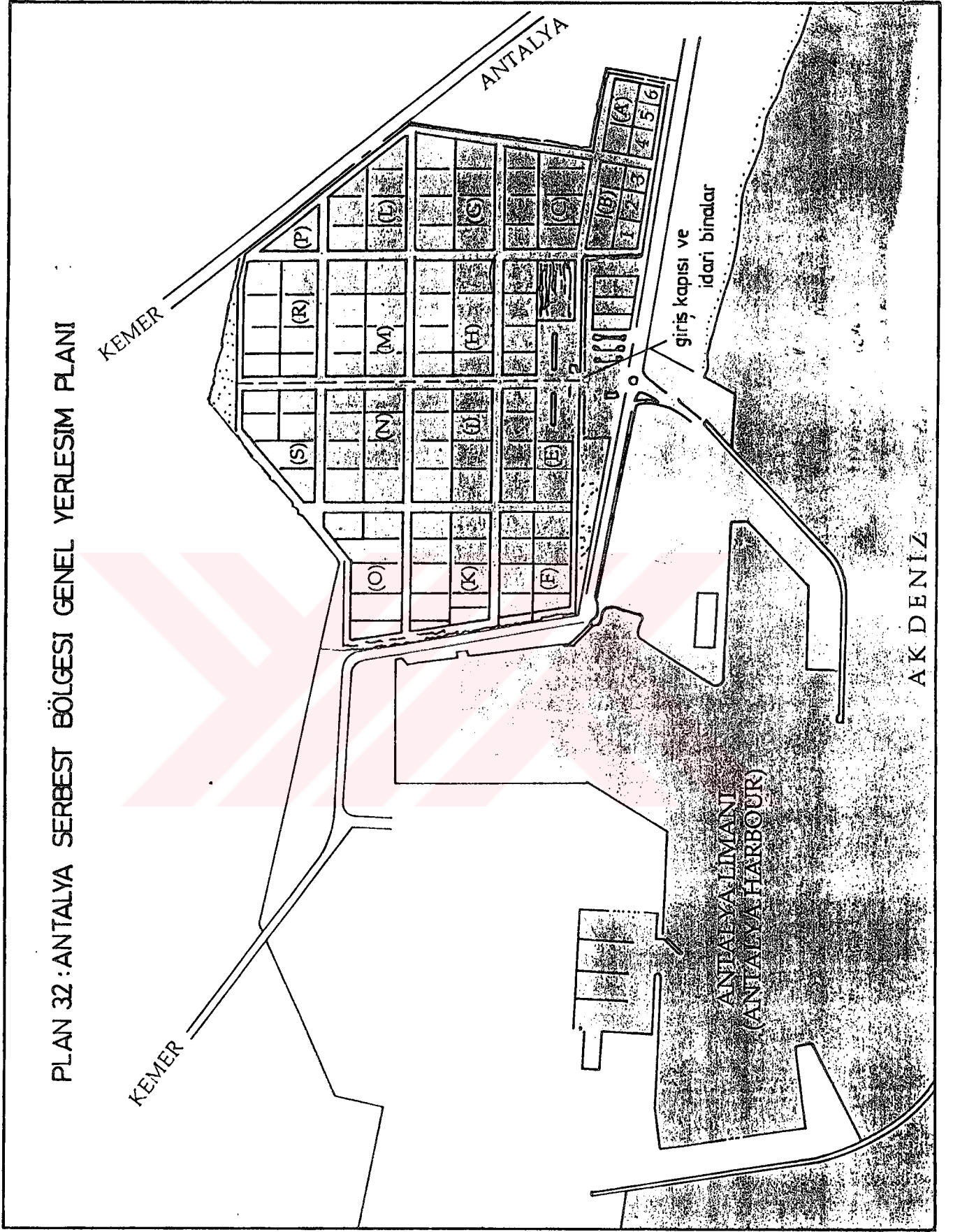
DONATIM TÜRÜ	ALANI (M2)
İDARE	7.300
SOSYAL TESİS	-
YEŞİL ALAN	23.610
T O P L A M	30.910

İDARİ BİNALAR

İDARİ BİNA	KAT AD.	ALANI (M2)
ASBAŞ	B+2	914,55
Serbest Bölge Md.	B+2	914,55
Gümrük-Polis-PTT	2	706
T O P L A M	-	2.535,10

(1*) :TAKS KAKS oranları faaliyet konularına göre değişiklik gösterdiğinden burada ağırlıklı fonksiyon türü olan alım-satım faaliyet konusunun TAKS ve KAKS'ı alınmıştır.
(2*) : Brüt alan bölgeden perakende satış alanlarının çıkarılmasıyla beraber eksilmiştir. Bu sebepten ilk planlama esnasında brüt alan daha fazla görülmektedir.

PLAN 32 :ANTALYA SERBEST BÖLGESİ GENEL YERLEŞİM PLANI

Kurulması ve altyapı finansmanını devletin üstlendiği bölge halen bir özel sektör kuruluşu olan ASBAŞ- Antalya Serbest Bölgesi İşleticisi A.Ş. tarafından işletilmektedir.

3.2.2.1.-Genel Planlama Esasları

Proje çalışmalarına 1985 yılında başlanılmış olan Antalya Serbest Bölgesi'nin altyapısı 1,5 yıl gibi kısa bir sürede tamamlanmış ve 14.11.1987 tarihinde hizmete açılmıştır. Net kullanım alanı olan 325.820 m²'lik alandan bu zamana dek 138.332 m²'si yani % 43'ü kullanıma açılmış bulunmaktadır.(Tablo 3.7 : Antalya Serbest Bölgesi)

Genel anlamda bölgenin planına bakıldığında dama tahtası sisteminde düzgün bir planlama anlayışı göze çarpmaktadır. Bölgede fiziki planlamanın yanı sıra zoning-arazi kullanım planlaması da yapıldığı görülmektedir. (Plan 3.2- Antalya Serbest Bölgesi Genel Yerleşim Planı)

Antalya Serbest Bölgesi'nde Mersin Serbest Bölgesi'ne benzer şekilde, yapılacak olan faaliyetlerin etkinlikle sürdürülebilmesi, bu anlamda kullanıcılara gerekli hizmetin verilebilmesi ve arazi kullanımında uyumun sağlanması bakımından yerleşim planında hizmet, alım-satım, üretim, depolama, montaj-ambalajlama ve bakım-onarım ve makine parkı blokları belirtilmiş olup; inşaatlar her blok için tespit edilmiş olan esaslara uygun olarak yapılır. (27)

Antalya Serbest Bölgesi'nde mimari, statik, ısıtma-soğutma, sıhhi tesisat ve elektrik projelerinin kontrolü ve vizesi, Serbest Bölge Müdürlüğü'nce belirlenecek, (bu kontrolü ve vizeyi yapabilecek eleman ve imkana sahip) bir ihtisas kuruluşuna, ücreti kullanıcı tarafından ödenmek suretiyle yaptırılmaktadır.(27) Bölgede bu hizmet Türk Mühendis ve Müşavirler Birliği tarafından verilmektedir. Proje ve inşaat onayı ve ruhsat işlemleri ise Serbest Bölge Müdürlüğü'nce yapılmaktadır.

Bölgede minimum parsel büyüklüğü 325 m2 olarak bankalara tahsis edilen bir arsadır. Maksimum parsel büyüklüğü ise 16.600 m2'dir. Bunların dışında çekme mesafeleri vb. esaslar Mersin Serbest Bölgesi ile aynıdır.

3.2.2.2.-Arazi Kullanım Esasları

A)Ulaşım

Bölgede giriş kapısından itibaren bölgeye dağıtımı sağlayan refüjlü cadde 23 m olup, diğer yolların tümü 15 m genişliğe sahiptir.

Kullanıcılar araç park yerlerini ve yükleme-boşaltma yapılacak olan alanlarını kendi parselleri içinde düzenlemekle yükümlüdürler. Buna ilaveten bölge girişinde ve serbest bölge sınırları dışında düzenlenmiş bulunan ücretli otopark ile giriş-çıkış işlemlerine yönelik olarak planlanan tır parkları yeterli düzeydedir.

Açıldığı tarihten bugüne kadar Serbest Bölgenin denizyolu bağlantısı hemen yanında bulunan Antalya Limanı ile sağlanmıştır. İlgili mevzuat gereği bu limanda Serbest Bölge adresli mal getiren gemilerin yanaştığı rıhtım ve limanı bölgeye bağlayan 300 metrelik koridor serbest bölge sayılmakta ve malların bölgeye intikalinde herhangi bir güçlükle karşılaşılmamaktadır.

24.08.1994 Tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Antalya Limanı içerisinde yer alan iki rıhtım serbest bölge sınırları içerisine dahil edilmiştir. Bu rıhtımların yükleme-boşaltma ile ilgili üstyapıları tamamlandığında hizmete açılacaktır.

Yılda 2974 gemi kabul kapasitesi bulunan Antalya Limanı'nın 3000 m2 kapalı ambar sahası, 500 m2 yanıcı ambar sahası ve 200.000 m2 açık ambar sahası bulunmaktadır.

B)Serbest Bölge Kullanıcılarına Yönelik Parseller

Alım-satım, üretim, depolama, montaj-ambalajlama ve bakım-onarım blokları faaliyetlerine ayrılmış olan ada ve parseller üzerinde yapılacak olan inşaat

ayrık, bitişik ve sıra düzen prensibinden hareket edilir ve aşağıda belirtilen taban alanı ve kat alanı katsayılarına uyulur: (27)

<u>Faaliyet Türü</u>	<u>TAKS</u>	<u>KAKS</u>
Alım-Satım	0,80	3,50
Üretim	0,80	2,00
Depolama	0,80	2,00
Montaj-Ambalajlama	0,60	1,50
Bakım-Onarım	0,70	1,50
Makine Parkı	0,50	1,20

Yukarıda belirtilen katsayılar çerçevesinde parsel sahasını kısmen kaplayan yapı taban alanı, yapının kullanım amacına uygun bir şekilde parselde yerleştirilir. Gerekli hallerde yapı arka cephesinden en az 3 m derinliğinde arka bahçe payı bırakmak suretiyle bitişik veya sıra düzen prensibine uyulması Bölge Müdürlüğü'nce uygun görülebilir. (27)

Kullanıcılar kendilerine tahsis edilen parsel üzerinde yapacakları yapı ve tesislerin yüksekliğini 20 m'nin üstünde tutamazlar. Bu yüksekliğin aşılması Bölge Müdürlüğü'nün özel iznini gerektirir. (27)

C) İdari ve Sosyal Donatılar

Bölge işletici şirketi olan ASBAŞ ile Serbest Bölge Müdürlüğü 3'er katlı 914,55 m2 alana sahip ayrı binalarda faaliyetlerini sürdürmektedirler. Gümrük, polis ve PTT birimleri ise 2 katlı toplam inşaat alanı 706 m2 olan binada bulunmaktadır.

Bölgede sosyal kullanıma yönelik olarak inşa edilen bir bina ya da tahsis edilen bir arsa söz konusu değildir. Ancak yeşil alan kullanımına ayrılmış olan alan 23.610 m2'dir.

3.2.2.3.-Altyapı Hizmetleri

A)Elektrik

Kepez Elektrik T.A.Ş.'den temin edilen elektrik enerjisi, bölgeye toplam gücü 8710 KWA olan 13 adet trafodan yeraltı sistemi ile dağıtılmakta olup, kapasite sınırı 30.000 KWA'dır.

B)Su

Bölgeye ait derin su kuyusundan sağlanan içme ve kullanma suyu, çevrenin en yumuşak suyu olup kapasitesi 4500 T/gün'dür.

Bölgenin atık suları ise kanalizasyon sistemi ile bölgeye ait arıtma tesisine kanalizasyon edilerek arıtılmaktadır.

3.2.2.4.-Sorunları

1987 yılından itibaren faaliyette bulunan Antalya Serbest Bölgesi'nde kullanıma açılan alan oranı ancak % 43'e ulaşmış bulunmaktadır. Kullanıma açılan alanın % 15'i alım-satım, % 10'u bakım-onarım, % 5'i üretim ve % 4'ü depolama faaliyetlerine ayrılmış bulunmaktadır. Bu bölge de Mersin Serbest Bölgesi'ne benzer şekilde üretim faaliyetleri ağırlıklı olarak planlanmış ve bu tahmin doğru çıkmamıştır. Ayrıca bakım-onarım başlığı altında Arap ülkelerinde inşaat yapan müteahhitlerin araç-makine bakım ve park alanları olarak % 17 oranında bir alan planlanmış iken bu faaliyet konusu da beklenen ilgiyi görmemiştir. (Tablo 3.7 :Antalya Serbest Bölgesi)

Antalya Serbest Bölgesi'nde sosyal tesis alanı bulunmaması, TAKS ve KAKS oranlarının yüksekliği bölgenin planlama sorunlarından. Ayrıca bölgeye dahil edilen rıhtım alanının henüz faaliyete geçirilememesi sıkıntı yaratmaktadır.

Bütün bunların yanında gözlemlenen en önemli husus bölge için üst düzeyde yaşanan fonksiyon karmaşasıdır. Antalya Serbest Bölgesi'nde yöresel

özellikler gereği tarım ürünlerine yönelik kullanışlara ve turizme yönelinmesi gerekmektedir. Ancak bölgeye özel olarak getirilen faaliyet konusu ile turizme yönelik olarak işleyen perakende satış üniteleri, gerekli kontrollerin yapılmaması nedeniyle iç piyasadan gelen, haksız kazanç elde edildiğine dair tepkiler neticesinde iptal edilmiştir. Bu durum bölgenin ticaret hacminde olumsuz etkilere yol açmış bulunmaktadır. Oysa bölgenin “Turizm İhtisas Serbest Bölgesi” olarak faaliyet göstermesi daha doğru olacaktır. Bölge turizme yönelik olarak el yapımı ürünlerin imalatına ve ticaretine yönelmelidir.

3.2.3.Ege Serbest Bölgesi

Bölgenin sınırları Bakanlar Kurulu’nun 11.01.1987 Tarih ve 87/11401 Sayılı Kararı ile belirlenmiştir. 1990 yılında faaliyete geçirilen bölge brüt 2,2 km²’lik bir alan üzerine kurulmuştur.(Ek K : Ege Serbest Bölgesi Kuruluş Kararnamesi)

İzmir’in Gaziemir ilçesinde kurulan Ege Serbest Bölgesi, Adnan Menderes Havaalanı’na 4 km, İzmir Limanı’na 12 km uzaklıktadır. Bölge hi-tech endüstri ve ticaret faaliyetlerine yönelik modern bir endüstri parkı olarak planlanmıştır.

Çevresini toplam 7 km uzunluğundaki tel çitin sınırladığı Ege Serbest Bölgesi’nde arazi devletin mülkiyetindedir. Bölge 1989 yılında kurulan ve ilk özel sektör Bölge Kurucu İşletici Şirket (BKİ) olan ESBAŞ tarafından kurulup işletilmektedir. Altyapı ve üstyapı finansmanı % 96,4 oranında yabancı sermaye payı olan ESBAŞ tarafından karşılanmaktadır.

3.2.3.1.-Genel Planlama Esasları

Bir mastır plan çerçevesinde düzenlenen bölgenin 1’er yıllık 8 fazda etaplanarak inşa edilmesi düşünülmüştür. Bu doğrultuda yapılan mastır planı ve fizibilite raporunda bölge altyapı ve üstyapı inşaatlarının 8 senede bitirilmesi planlanmıştır.(Plan 3.3.-A :Ege Serbest Bölgesi Mastır Planı) Bölgede inşaat faaliyetlerine Nisan 1991 tarihinde başlanmıştır. Talep geldikçe yeni fazların kullanıma açıldığı bir sistem işletildiğinden, dönemin ekonomik konjonktüründen

etkilenen talep sayısı karşısında 1995 yılı itibarıyla 4 sene geçmiş olmasına rağmen, ancak birinci fazın inşası bitirilmiş durumdadır. (Plan 3.3-B :Ege Serbest Bölgesi Faaliyete Açılan Alanı)

Bölgenin planına bakıldığında, rijit formlardan uzak, topoğrafik durum ile bağlantılı organik bir planlama sistemi izlendiği görülmektedir. Bölgenin arazi kullanımı, bölgede yer edinmek isteyen firmaların taleplerine göre belirlenmektedir. Bu durumda kullanıcıların talep ettiği arazi büyüklüğü ve yapmak istediği binanın formu önem kazanmaktadır.

3000 m2'den başlayan değişik büyüklüklerde altyapısı hazır parsellerde arazinin en fazla % 60'ına kadar inşaat izni verilmektedir.

Bölgede proje ve inşaat kontrol hizmetleri ESBAŞ-Teknik Hizmetler Departmanı tarafından yürütülmektedir. Projelerin vize edilmesi ve inşaatların belirli safhalarda denetlenmesi işlemlerini "Ege Serbest Bölgesi Proje ve İnşaat Esasları"nda belirtilen hususlar çerçevesinde yürüten ESBAŞ bu hizmet karşılığında Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü tarafından onaylı tarifedeki ücretleri almaktadır. Bölgede inşaat ile ilgili tüm onay ve ruhsat işlemleri ise Serbest Bölge Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

3.2.3.2.-Arazi Kullanım Esasları

A)Ulaşım

Bölgede yol hiyerarşisi 4 tip enkesitten oluşmaktadır:

Ana Çevre Yolu : 19,5 m genişliğindeki bu yolda 4 araç izi bulunmaktadır.

Bu yol 220 ha büyüklükteki bölgeye dağıtımı sağlayacak bir ring yol niteliğindedir.

İkincil Çevre Yolu : 10,5 m genişlikteki bu yolda bir otopark izine ilaveten iki araç izi vardır. Bölgedeki fazlara ana çevre yolundan itibaren dağıtımı yapmak üzere planlanmıştır.

Çıkamaz Sokaklar : Yer yer küçük cep otoparklar planlanmış olan iki izli 9 m genişliğindeki bu yollar ikincil çevre yolundan itibaren binalara ulaşımı sağlamaktadır.

Çevre Servis Yolu : Bölgede tel çitin etrafını bakım amacına yönelik olarak dolaşmaktadır.

Planda bölgeye giriş ve bölgeden çıkış kapılarının ayrı ayrı düşünüldüğü ve gümrükte giriş-çıkış işlemlerine bağlı olarak ortaya çıkan bekleme süresi doğrultusunda girişte ve çıkışta ayrı ayrı tır parkı tasarlandığı görülmektedir.

Bölge genelinde genel otopark alanlarından ziyade parsel ön bahçelerinin geniş tutularak otopark yapma zorunluluğu getirilmiştir.

B)Serbest Bölge Kullanıcılarına Yönelik Arsalar

Ege Serbest Bölgesi'nde arsalar 3 şekilde değerlendirilmektedir:İnşaat yapmak üzere kiraya verilen arsalar : Belirlenen standartlar çerçevesinde kullanıcıların kendi binalarını yaptıkları bu arsalarda, kullanıcıların Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü'nden aldıkları "Faaliyet Ruhsatı" doğrultusunda alım-satım ya da üretim vb. faaliyet konularına göre faaliyet göstermeleri mümkündür.

Bölgede kullanıcılara tahsis edilen parsellerin yaklaşık % 56'sında üretim, % 17'sinde depolama, % 13'ünde alım-satım faaliyetleri sürdürülmektedir.(Tablo 3.8: Ege Serbest Bölgesi)

- **Açık Depolama ve Sergi Alanları :** Zemini stabilize agrega kaplı, ağır vasıta ve iş makinelerinin sergilenmesine uygun olan alanlar olarak planlanmıştır.

- **ESBAŞ Depo ve Modül Binaları :** Bölgede ESBAŞ'ın kendine ait toplam inşaat alanı 12.000 m2 olan 5 adet genel deposu bulunmaktadır. Ayrıca içinde müstakil depolar bulunan 2 adet depo binası vardır.

TABLO 3.8 : EGE SERBEST BÖLGESİ

KURULUŞ YILI	FAALİYETE GEÇİŞ YILI	MÜLKİYET	KURUCU	İŞLETİCİ	PARSEL ADEDİ	BRÜT ALANI (M2)	NET ARSA KULLANIM ALANI (M2)	FAALİYETE AÇIK ALANI (M2)	KULLANILAN ALAN (%)	TAKS	KAKS
1987	1990	KAMU	ÖZEL	ÖZEL	55 (1*)	2.200.000	1.100.000	350.000	31,82	0,60	

ARAZİ KULLANIMI

FONKSİYON TÜRÜ	PLANLANAN		UYGULANAN	
	ALANI(M2)	ORAN (%)	ALANI(M2)	ORAN (%)
Alım-Satım	-	-	28.690	13,41
Depolama	-	-	37.103	17,34
Üretim	-	-	119.309	55,76
Kiralık Ofis Alanı	-	-	1.017	0,48
Banka ve Sergi	-	-	525	0,25
Donatım Alanları	-	-	885	0,41
Yol Alanı	-	-	15.000	7,01
Otopark Alanı	-	-	11.430	5,34
Aritma Tesisi	1.000	-	-	-
T O P L A M	-	-	213.959	100

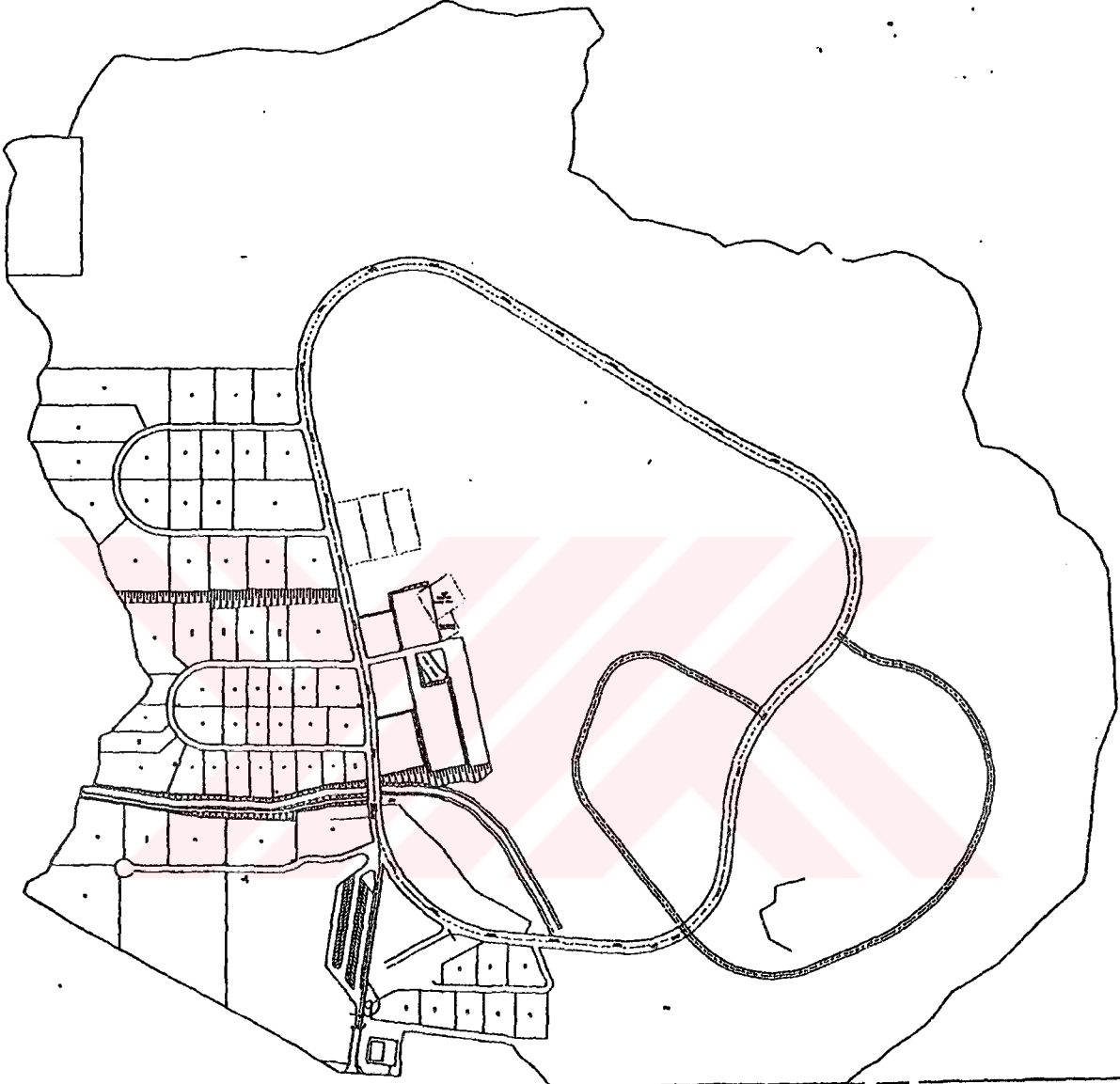
DONATIM ALANLARI

DONATIM TÜRÜ	ALANI (M2)
İDARE	600
SOSYAL TESİS	285
YEŞİL ALAN	-
T O P L A M	885

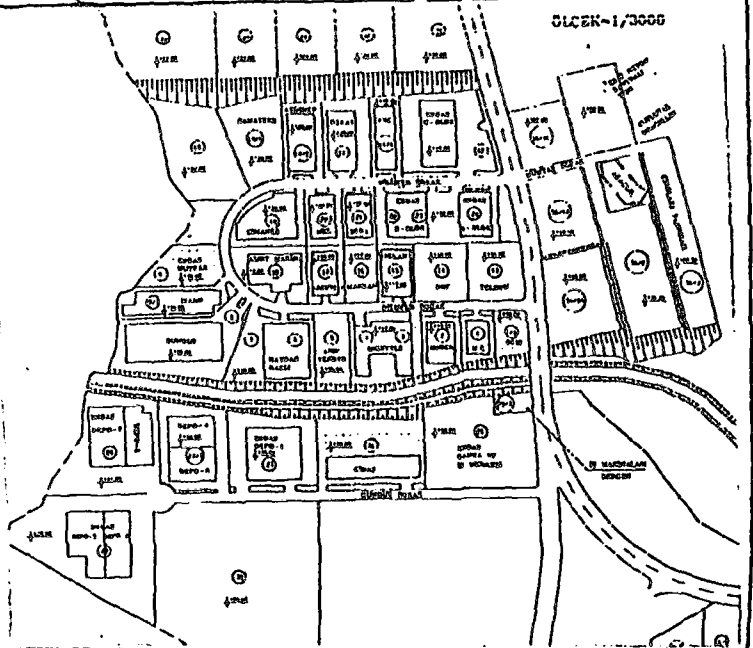
İDARİ BİNALAR

İDARİ BİNA	KAT AD.	ALANI (M2)
ESBAŞ	1	600
Serbest Bölge Md.		
Gümrük-Polis-PTT		
T O P L A M		600

PLAN 33.A:EGE SERBEST BÖLGESİ GENEL YERLEŞİM PLANI

PLAN 33.B:FAALİYETE
AÇILAN ALAN

Depolama faaliyetlerinin yanında ESBAŞ'ın, içinde üretim ve ticari faaliyetlere dönük çalışmalar yapılan 3 adet modül binaları bulunmaktadır.

C)İdari ve Sosyal Donatılar

Mevcut durumda 600 m2 alana sahip geçici bir prefabrik binada sürdürülen idari hizmetler, planda serbest bölgenin girişinde aşağıdaki fonksiyonları da bünyesinde içeren bir yönetim kompleksi şeklinde düşünülmektedir: (28)

- Bölge yönetim büroları
- Gümrük büroları
- İş takibi ile ilgili bürolar
- Sergi salonu
- Güvenlik büroları
- PTT büroları
- Leasing bürosu
- Bankalar
- Kafeterya
- Acil sağlık merkezi

Rekreasyonel donatı olarak restaurant ve sağlık klubünden oluşan küçük bir birim ve iki tenis kortu ile bir kombine basket-voleybol sahası yapılması planlanmaktadır. (28) Uygulamada ise 285 m2'lik sosyal tesis alanı faaliyete geçirilirken yeşil alan bulunmamaktadır.

Bölgede bir parsel ayrılmak suretiyle işletme ve bakım faaliyetlerini sürdürmek için bir "İşletme ve Bakım Merkezi" planlanmaktadır. (28)

3.2.3.3.Altıyapı Hizmetleri

A)Elektrik

Bölgede halihazırda 650 KWA güce sahip iki adet trafo mevcut olup, yeni fazdaki parseller için 1000 KWA'lık yeni bir trafo tesis edilmesi söz konusudur.

B)Kullanma Suyu

İçme ve kullanma suyu üretiminde 200 m derinliğe sahip kuyular kullanılmaktadır. Ayrıca bölgede bahçe sulamasına yönelik bostan kuyuları ve özel bir altyapı sistemi mevcuttur. Sulama suyunun debisi çok düşüktür.

3.2.3.4.Sorunları

Bölgenin ilk planlaması esnasında zoning-arazi kullanım planlaması yapılmaması fonksiyonların karışık bir şekilde yerleşmelerini beraberinde getirmiştir. Bu da bölgenin büyüklüğü dolayısıyla rantabl olmayacağı için altyapının tümünün yapılmamasından kaynaklanan bir ekonomik sorundur.

Bölgede inşaat kullanım alanı parsel alanının % 60'ı olarak tespit edilmiştir. ESBAŞ bu oranı gerekli tüm park alanları ve yeşil alanlar bırakıldıktan sonra kalan alanın kullanımı olarak tanımlasa da kullanıcılar tarafından bu alanlar gerektiği şekilde ayrılmadığından özellikle yükleme-boşaltma işlemleri esnasında alan sıkıntısı çekilmektedir.

Bölge girişinin direkt olarak havaalanından gelen ana yoldan yapılması bu noktada problem yaratmaktadır. Bu durum ESBAŞ tarafından plan üzerinde kavşaklı bir tasarım ile çözülmüşse de, Karayolları tarafından henüz bir girişimde bulunulmamıştır.

3.2.4.İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi

Bakanlar Kurulu'nun 03.03.1990 Tarih ve 90/220 Sayılı Kararı ile ekli krokilerde sınırları belirtilen yerlerde serbest bölge kurulması kararlaştırılmıştır. Bölge 2 ayrı bölümden oluşmaktadır: (Ek L : İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi Kuruluş Kararnamesi)

a) İstanbul Atatürk Havalimanı Dış Hatlar Zemin Katı

b) Atatürk Havalimanı, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yurtiçi Gümrük Hattı Dışı Eşya Mağazaları ve Depoları sahasındaki serbest bölge (Çobançeşme Mevkii)

Bölgede İşletici Şirket bulunmamakta ve bölge hizmetleri Bölge Müdürlüğü tarafından taşeron firmalara yaptırılmaktadır. Halen işletmeciliği Yeşilköy Kargo Taşıyıcıları Kooperatifi üstlenmiş bulunmaktadır.

3.2.4.1.- Genel Planlama Esasları

Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yurtiçi Gümrük Hattı Dışı Eşya Mağazaları ve Depoları sahasındaki serbest bölge 23.08.1995 Tarihli 95/7241 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 25.000 m² büyütülmüştür. Böylelikle bölgede sıkıntı yaratan alan yetersizliği problemi geçici bir süre için çözülmektedir. Bu alan için proje çalışmaları halen devam ettirilmektedir.

Alt ve üstyapı finansmanı için Serbest Bölgeleri Tesisi ve Geliştirme Fonu'ndan 2,9 milyon dolar harcanan ve iki kısımdan oluşan bölgede, 1. kısımda ortalama 10'ar m²'lik 33 ve 2. kısımda 40-125 m²'lik 48 iş yerinin yanısıra 850 m²'lik genel kullanıma yönelik depo yapılmıştır. 1. kısım 1990 yılında, II. kısım ise 1991 yılında ticari faaliyete geçirilmiştir.

Bölge henüz 4750 m² taban alanına sahip binasında faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu binanın inşaat alanı olarak 2500 m²'si genel depolama amaçlı olarak, 5300 m²'si ise kiralık ofis alanı olarak faaliyet göstermektedir. (Tablo 3.9: İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi)

İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi küçük bir alana sahip olduğu için arazi kullanım esaslarına ilişkin bilgilerden ziyade bölgenin genel sorunları üzerinde durulacaktır. (Plan 3.4- İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi Yerleşim Planı)

TABLO 3.9 : İSTANBUL ATATÜRK HAVALİMANI SERBEST BÖLGESİ

KURULUŞ YILI	FAALİYETE GEÇİŞ YILI	MÜLKİYET	KURUCU	İŞLETİCİ	PARSEL ADEDİ	BRÜT ALANI (M2)	NET ARSA KULLANIM ALANI (M2)	FAALİYETE AÇIK ALANI (M2)	KULLANILAN ALAN (%)	TAKS	KAKS
1990	1990	KAMU	KAMU	KAMU	-	38.000 (1*)	17.000	4750	28	(4*)	(4*)

ARAZİ KULLANIMI

FONKSİYON TÜRÜ	PLANLANAN		UYGULANAN	
	ALANI(M2)	ORAN (%)	ALANI(M2)	ORAN (%)
Depolama			2.500	26,64
Kiralık Ofis Alanı			5.300	56,48
Banka			234	2,49
Donatım Alanları			(4*)	(4*)
Yol Alanı			(4*)	(4*)
Otopark Alanı			1.350	14,39
TOPLAM			9.384	100

DONATIM ALANLARI

DONATIM TÜRÜ	ALANI (M2)
İDARE	955 (2 *)
SOSYAL TESİS	100 (2*)
YEŞİL ALAN	2.000
TOPLAM	3.055

İDARİ BİNALAR

İDARİ BİNA	KAT AD.	ALANI (M2)
Kooperatif	(3*)	125
Serbest Bölge Md.		250
Gümrük-Polis		580
TOPLAM		955

(1*) Yukarıdaki brüt alan yeni açılan alanları da kapsamaktadır.

(2*) İdare ve sosyal tesis alanları binanın içinde bu kullanıma tahsis edilen inşaat alanlarıdır.

(3*) İdari kısımlar ayrı birer bina olarak değil, bir binanın içindeki bölümler olduğundan kat adetleri verilmemiştir.

(4*) İlave alan projeleri tespit edilmediğinden henüz belirlenmemiştir.

(5*) Bölgenin ilk planlanması esnasında fonksiyon alanları belirlenmemiştir.

3.2.4.2.- Sorunları

İstanbul'da 1990 yılından beri faaliyette bulunan serbest bölge konum avantajına rağmen, henüz 1995 yılında genişleme imkanı bulabilmiştir. Ancak bu genişlemeden sonra yeni alanların ilave edilmesi güçleşmektedir. Bunun başlıca sebebi şehrin merkezi bir konumunda bulunmasıdır.

Bölgede faaliyet gösteren 4750 m2 taban alanına sahip bina depolamaya yönelik kullanıma göre tasarlanmadığından, bina çevresinde ve içinde manipulasyon alanları yetersiz bulunmakta ve yükleme-boşaltma platformlarının yetersizliği sorun yaratmaktadır. Ayrıca bölge içinde düzenlenen 1350 m2'lik tır ve araç parkının yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

3.2.5.Trabzon Serbest Bölgesi

Bakanlar Kurulu'nun 08.05.1990 Tarih ve 90/450 Sayılı Kararı ile yer ve sınırları belirlenen Trabzon Serbest Bölgesi Trabzon Limanı'nda Türkiye Denizcilik İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nden kiralanın 38.000 m2'lik alan üzerinde kurulmuştur. (Ek M : Trabzon Serbest Bölgesi Kuruluş Kararnamesi)

04.06.1992 tarihinde ticari faaliyete geçirilen Trabzon Serbest Bölgesi Kurucu ve İşletici Şirketi % 94 yabancı sermayeli TRANSBAŞ firmasıdır.

3.2.5.1.-Genel Planlama Esasları

Bir ana giriş kapısı bulunan bölgenin içinde Transbaş, Serbest Bölge Müdürlüğü, gümrük ve polis birimleri 2 katlı toplam inşaat alanı 750 m2 olan yönetim binasında faaliyetlerini sürdürmektedirler. Ayrıca kiralık ofis alanı olarak yine 2 katlı toplam inşaat alanı 750 m2 olan ofis binası bölgeye hizmet vermektedir. Bu iki ofis binası bölgenin hemen girişinde konumlandırılmıştır. (Plan 3.5-Trabzon Serbest Bölgesi Yerleşim Planı)

TABLO 3.10 : TRABZON SERBEST BÖLGESİ

KURULUŞ YILI	FAALİYETE GEÇİŞ YILI	MÜLKİYET	KURUCU	İŞLETİCİ	PARSEL ADEDİ	BRÜT ALANI (M2)	NET ARSA KULLANIM ALANI (M2)	FAALİYETE AÇIK ALANI (M2)	KULLANILAN ALAN (%)	TAKS	KAKS
1990	1992	KAMU	ÖZEL	ÖZEL	(1*)	38.000	(1*)	(1*)	(1*)	-	-

ARAZİ KULLANIMI

FONKSİYON TÜRÜ	PLANLANAN		UYGULANAN	
	ALANI(M2)	ORAN (%)	ALANI(M2)	ORAN (%)
Depolama	11.000	67,07	5.500	71,43
Kiralık Ofis Alanı	600	3,66	600	7,79
Silolar	3.200	19,51	-	-
Donatım Alanları	1.600	9,76	1.600	20,78
T O P L A M	16.400	100	7.700	100

DONATIM ALANLARI

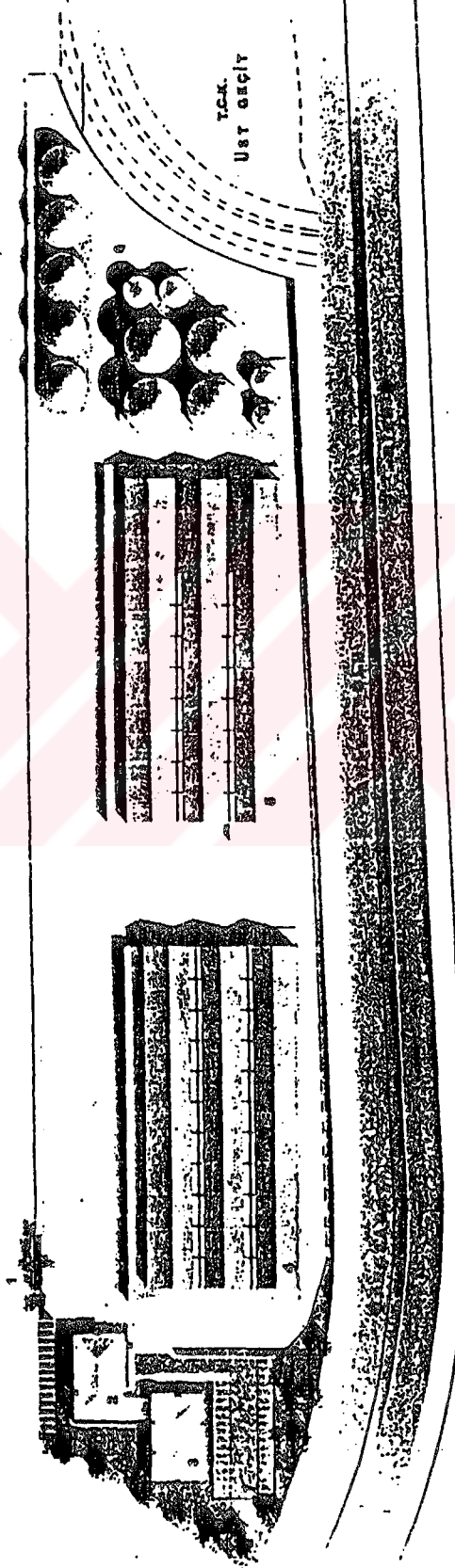
DONATIM TÜRÜ	ALANI (M2)
İDARE	600
SOSYAL TESİS	-
YEŞİL ALAN	1.000
T O P L A M	1.600

İDARİ BİNALAR

İDARİ BİNA	KAT AD.	ALANI (M2)
TRANSBAŞ		
Serbest Bölge Md.		
Gümrük-Polis		
T O P L A M		750 m2 (*)

(1*) 38.000 m2'lik brüt alana sahip olan bölgede 2 adet büro binası, 2 adet depo binası ve silo alanları bulunduğundan bu kısımlar doldurulmamıştır.

PLAN 3.5: TRABZON SERBEST BÖLGESİ GENEL YERLEŞİM PLANI

- 1 ANA GİRİŞ KAPISI
- 2 POLİS / GÜMRÜK BİNASI
- 3 OFİS BİNASI
- 4 HANGAR-1
- 5 HANGAR-2
- 6 SİLÖLER VE TANKLAR
- 7 OTOPARKLAR

Bölgede ilk planlama esnasında tek katlı 5.500 m2 inşaat alanına sahip iki adet depo binası planlanmıştır. Bunlardan bir tanesi halen faaliyette olup diğeri ise inşaat halindedir. Bölgede planlanan yaklaşık 3.200 m2 alana sahip silo ve tank alanları ise ihtiyaç duyulmadığından henüz inşa edilmemiştir. (Tablo 3.10 :Trabzon Serbest Bölgesi)

Bölgede sosyal kullanıma yönelik alan mevcut değildir. Diğer yandan 1.000 m2'lik yeşil alan düzenlenmiş bulunmaktadır.

Bölgedeki idare binasına ilaveten Transbaş finansman ve idari işlerini İstanbul'da Maya Binasında sürdürmektedir.

3.2.5.2.- Sorunları

Özellikle 1995 yılının son altı ayında ticaret hacmi bakımından büyük artış kaydeden Trabzon Serbest Bölgesi'nde alanın küçüklüğü problem yaratmaktadır.

Bölgenin planlanması esnasında kitle organizasyonuna dikkat edildiği gözlemlenmektedir. Ancak sosyal kullanıma yönelik alanların bulunmaması, gelişmekte olan bu bölgenin önemli bir eksikliğidir.

3.2.6.İstanbul Deri Serbest Bölgesi

Bakanlar Kurulu'nun 02.03.1992 Tarih ve 92/2778 Sayılı Kararı ile yer ve sınırları tespit edilen İstanbul Deri Serbest Bölgesi Türkiye'nin ilk ihtisas serbest bölgesi olma özelliğine sahiptir. (Ek N : İstanbul Deri Serbest Bölgesi Kuruluş Kararnamesi)

Tuzla'da İstanbul Organize Deri Sanayi Bölgesi'nde bulunan ve ilk etapta 88.390 m2 alan üzerine kurulan bölgeye Bakanlar Kurulu'nun 10.04.1995 Tarih ve 95/6767 Sayılı Kararı ile 25.650 m2'lik alan ilave edilmiştir. (Tablo 3.11 :İstanbul Deri Serbest Bölgesi)

Türkiye’de özel sektör arazisi üzerinde kurulan ilk serbest bölge olma özelliğine de sahip olan bölgenin kurucu-işletici şirketi DESBAŞ- İstanbul Deri Serbest Bölgesi Kurucu ve İşleticisi A.Ş.’dir.

29.03.1995 tarihinde ticari faaliyete geçirilen bölgede henüz inşaat çalışmaları devam etmektedir.

3.2.6.1.-Genel Planlama Esasları

Bölgede gelişme alanı proje çalışmaları halen devam ederken, 88.390 m2’lik mevcut alan ilk planlamada 54 adet parselden oluşmaktadır. Mevcut bölgenin yollar dışında kalan net arsa kullanım alanı 60.000 m2’dir. Parsellerin alanları 500 ile 1300 m2 arasında değişiklik göstermektedir. Ancak uygulamada yapılan tevhitlerle parsel sayısı 49 olmuş, maksimum parsel büyüklüğü ise 3950 m2’yi bulmuştur. Parsellerde arazi kullanma oranı % 50 ile % 60 arasında değişiklik göstermektedir. (Plan 3.6- İstanbul Deri Serbest Bölgesi Yerleşim Planı)

İstanbul Deri Serbest Bölgesi’nde zoning-fonksiyon planlaması yapılmaksızın, yer tahsisi için başvuruda bulunan firmalara yer verilmiştir. Bölgenin deri ağırlıklı olmak üzere her sektöre açılması ile birlikte bölge farklı sektörlerden yoğun ilgiyle karşılaşmış bulunmaktadır. Halihazırda bölgede farklı sektörler bir arada bulunmaktadır.

Bölgede proje ve inşaat kontrol hizmetleri DESBAŞ tarafından yürütülmektedir. Kullanıcıların hazırladıkları mimari, statik, ısıtma-soğutma, sıhhi tesisat ve elektrik tesisatı projelerinin kontrol edilerek vize edilmesi ve inşaatların belirli safhalarda denetlenmesi işlemlerini “İstanbul Deri Serbest Bölgesi Yapı ve Tesislerinin İnşaat Esasları”nda belirtilen hususlar çerçevesinde yürüten DESBAŞ bu hizmetleri karşılığında Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü tarafından onaylanmış olan tarifiedeki ücretleri almaktadır. Bölgede inşaat ile ilgili tüm onay ve ruhsat işlemleri ise Serbest Bölge Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

TABLO 3.11 : İSTANBUL DERİ SERBEST BÖLGESİ

KURULUŞ YILI	FAALİYETE GEÇİŞ YILI	MÜLKİYET	KURUCU	İŞLETİCİ	PARSEL ADEDİ	BRÜT ALANI (M2)	NET ARSA KULLANIM ALANI (M2)	FAALİYETE AÇIK ALANI (M2)	KULLANILAN ALAN (%)	TAKS	KAKS
1992	1995	ÖZEL	ÖZEL	ÖZEL	49 (1*)	114.040	60.000 (1*)	60.000 (2*)	14.120(2*)	0,50	2,00

ARAZİ KULLANIMI

FONKSİYON TÜRÜ	PLANLANAN		UYGULANAN	
	ALANI(M2)	ORAN (%)	ALANI(M2)	ORAN (%)
Alım-Satım	-	-	35.234	40,92
Depolama	-	-	2.613	3,03
Üretim	-	-	18.840	21,88
Kiralık Ofis Alanı	-	-	2.613	3,03
Banka	-	-	54 (3*)	-
Donatım Alanları	4.500	-	2.813	3,27
Yol Alanı	24.000	-	24.000	27,87
Otopark Alanı	1.250	-	-	-
T O P L A M	-	-	86.113	100

DONATIM ALANLARI İDARİ BİNALAR

DONATIM TÜRÜ	ALANI (M2)	İDARİ BİNA	KAT AD.	ALANI (M2)
İDARE	2.500(4*)	DESBAŞ-Serbest		
SOSYAL TESİS	-	Bölge Md.	1	700 (4*)
YEŞİL ALAN	313(4*)	Gümrük-Polis	1	700 (4*)
T O P L A M	2.813(4*)	T O P L A M	-	1.400

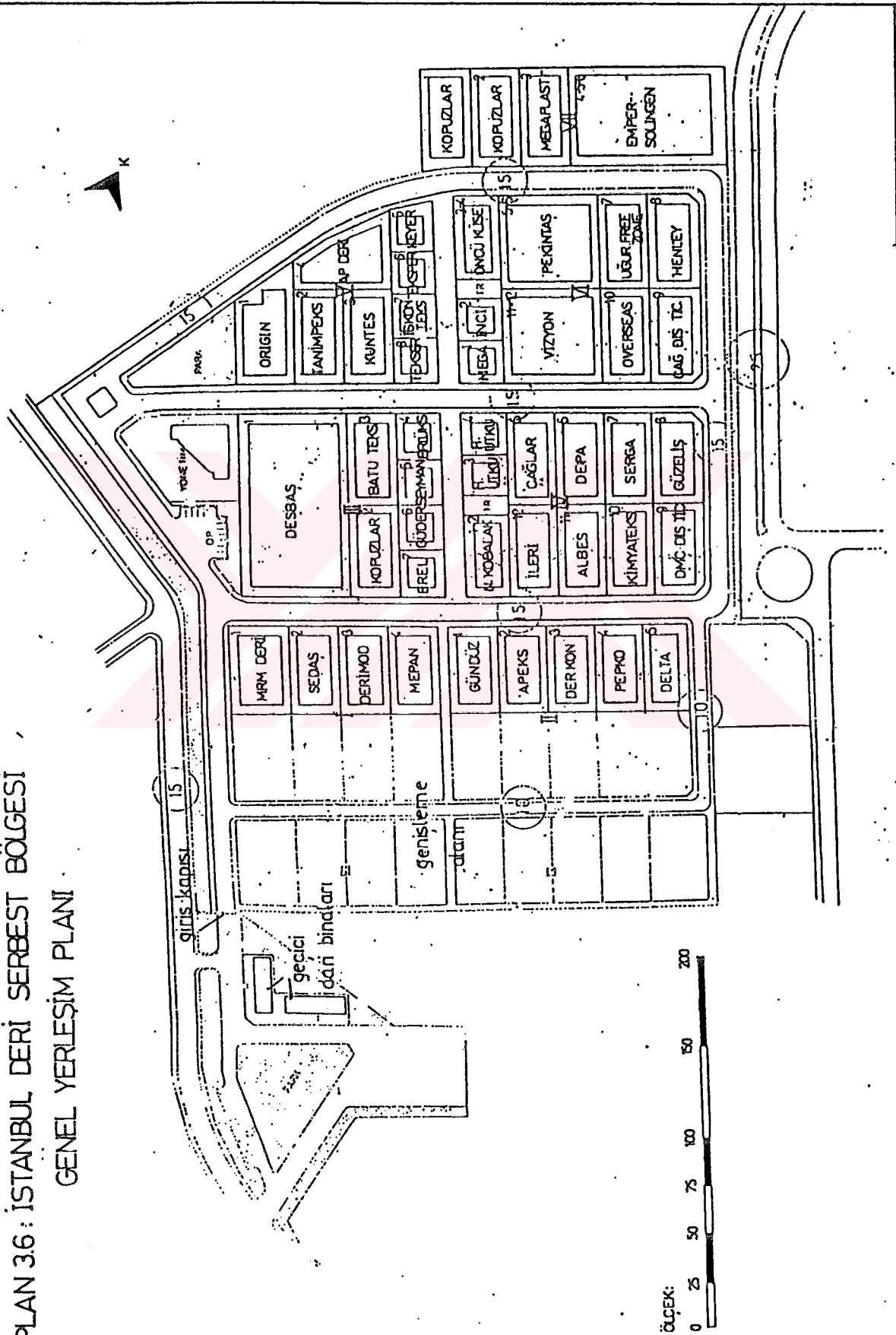
(1*) Bu bilgilere henüz projelendirme aşamasında olan gelişme alanı dahil edilmemiştir.

(2*) Faaliyete açık olan alan arsaların tümü firmalara tahsis edildiğinden arsa alanına eşittir. Ancak kullanıma açılan alan iskan ruhsatı alarak faaliyetlerine başlayanları göstermektedir. Diğerleri henüz inşaat aşamasında bulunmaktadır.

(3*) Bankacılık faaliyetleri için arsa alanı ayrılmamış , ofis binasından alan tahsis edilmiştir.

(4*) Burada verilen alanlar uygulamada gerçekleşen alanlardır.

PLAN 3.6: İSTANBUL DERİ SERBEST BÖLGESİ
GENEL YERLEŞİM PLANI

3.2.6.2.-Arazi Kullanım Esasları

A) Ulaşım

Bölgede yol hiyerarşisi 2 tip enkesitten oluşmaktadır:

- Ana yollar : 9 m'lik taşıt izi ve her iki tarafta 3'er m'lik kaldırım bulunan 15 m'lik yollar bölgenin ana yollarıdır.

- Ara yollar : 7 m'lik taşıt izi bulunan, toplam genişliği 10 m olan yollardır.

İstanbul Deri Serbest Bölgesi'nde kullanıcıların otopark ve yükleme-boşaltma platformu ihtiyaçlarını kendi parselleri içinde çözmeleri beklenmektedir. Ancak bölgede DESBAŞ'a ait genel kullanıma yönelik depo binasının bahçesinde, binada yer alan 70 adet kullanıcıya yönelik otopark planlanmadığı görülmektedir.

Bölgede tır parkının sadece bölgeye giriş yapacak olanlara yönelik olarak bölge dışında tasarlandığı, bölgede bulunduğu halde Türkiye'ye çıkış yapacaklara yönelik tır parkı alanının ise mevcutta bulunmadığı ancak gelişme alanı içinde projelendirildiği görülmektedir.

B) Serbest Bölge Kullanıcılarına Yönelik Arsalar

İstanbul Deri Serbest Bölgesi'nde arsalar mevcut durumda iki şekilde değerlendirilmektedir :

- İnşaat yapmak üzere kiraya verilen arsalar : Yap-işlet-devret modeliyle 49 yıllığına kiraya verilen bu arsalarda kullanıcılar Faaliyet Ruhsatı'nı aldıktan sonra "İstanbul Deri Serbest Bölgesi Yapı ve Tesislerinin İnşaat Esasları"nda belirtilen normlara uygun olarak binalarını yapmaktadırlar.

Bölgede kiraya verilmiş olan arsalarda inşaatlar tamamlandığında yaklaşık % 40'ında alım-satım ve % 22'sinde üretim faaliyetleri yapılması söz konusu olacaktır. (Tablo 3.11) Bölgede deri ile ilgili faaliyetler yanında kimyevi

maddeler, tekstil, elektronik, mutfak gereçleri, çatal-kaşık üretimi gibi konularda da faaliyette bulunulacaktır.

• DESBAŞ Binası : 8000 m2 toplam inşaat alanına sahip olan iki katlı binanın zemin katı genel kullanıma yönelik depo olmakta ve 1. katta ise 26 m2, 16 m2 ve 76 m2 alana sahip olan işyerleri toplam 65 kullanıcıya hizmet vermektedir.

C) İdari ve Sosyal Donatılar

İlk planlama esnasında bölgenin yönetim kompleksi bölge içinde ve giriş kapısından hayli uzakta düşünülmüştür. Ancak bu durumun yönetim kompleksi içinde yer alacak DESBAŞ ve Serbest Bölge Müdürlüğü ziyaretçileri ve iş takipçileri açısından giriş-çıkış işlemleri esnasında problem çıkaracağının anlaşılması üzerine yönetim binası için, giriş kapısına daha yakın olan gelişme alanında yer ayrılması söz konusu olmuştur.

Uygulamada idari bina işlevini geçici olarak bölge dışında bulunan ve gümrük giriş kapısının hemen yanında yer alan 700 m2 alana sahip tek katlı iki adet bina yürütmektedir. Bir binada İstanbul Deri Serbest Bölgesi Gümrük Müdürlüğü ve Gümrük Muhafaza Kısım Amirliği ve Serbest Bölge Polis Karakolu görevlerini sürdürmektedir. Diğer bina ise DESBAŞ ve İstanbul Deri Serbest Bölge Müdürlüğü'ne hizmet vermektedir.

3.2.6.3.-Altyapı Hizmetleri

A) Elektrik

Bölgede iki adet 1000'er KV'lık trafoların hizmet vermesi planlanmaktadır. Parsellere elektrik dağıtım kablo kanalları yer altından geçmekte olup, parsellerin elektrik ihtiyaçlarının 20 KV ile 300 KV arasında değiştiği tespit edilmiştir.

B) Su

Bölgeye ait su kuyusundan sağlanan kullanma suyunun 1000 m3'lük su deposunda depolanarak terfi merkezi vasıtasıyla bölge şebekesine verilmesi

planlanmaktadır. Bölge atık suyu ise İstanbul Organize Deri Sanayi Bölgesi arıtma tesislerine iletilecektir.

3.2.6.4.-Sorunları

Ege Serbest Bölgesi'nde olduğu gibi bu bölgede de proje ve inşaat kontrol hizmetlerinin Bölge Kurucu İşletici Şirkete verilmesi mevzuat ve uygulama açısından sorunlar çıkarmakta ve özel sektörün maksimum alan kullanma isteğine bağlı olarak spekülâtif amaçlarla arazi kiralanmasına yol açmaktadır.

Bölgede eksikliği duyulan yönetim, sosyal donatım alanı,tır parkı, araç parkı ve kantar hususlarının gelişme alanı projelendirilmesi esnasında tasarlanacağı belirtilmektedir. Halihazırda bölgede çekme mesafelerinin yetersizliği, tır manevra alanları ile yükleme-boşaltma platformları düzenlenmesine imkan vermemektedir. Ancak uygulamada komşu parseller anlaşarak çekme mesafelerini ortak kullanma yoluna gittikleri sürece çekme mesafeleri verimli olarak kullanılabilir.

Bölgede ilk planlama esnasında zoning-arazi kullanım planlaması yapılmaması ve bölgenin sonradan deri ile birlikte her sektöre açılması fonksiyonların tertibi yönünden sorunlar çıkarmaktadır. Bu durum tüm kullanıcılar faaliyete geçtiğinde daha büyük sorunlar yaratacaktır. Çünkü deri özelliği gereği koku yaratan bir ürün iken, tekstil-konfeksiyon gibi konular ile iştigal eden firmalar bu kokudan uzak olmak isteyeceklerdir. Aynı şekilde kimyasal ile ilgili ürünlerin de tehlikeleri gereği özel yapılaşma koşulları ve yangın ile ilgili özel tedbirler uygulanmasını gerektirdiğinden ayrı bir alanda konumlandırılması gerekmekte idi.

Bölgede yoğun bir şekilde üst yapılaşma devam ederken, alt yapı inşaatının tam olarak bitirilememesi sorunlar yaratmaktadır.

BÖLÜM 4 : SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Ülke ekonomisine katkıda bulunan, dış ticareti teşvik eden ve aynı zamanda bölgesel kalkınma aracı olarak işlev gören serbest bölgelerin yer seçimlerinin ve planlamalarının isabetliliği bu bölgelerin yerinde ve fonksiyonel anlamda hizmet vermesini sağlayacaktır. Bu durumda serbest bölgelerin fiziksel, sosyo-ekonomik, iktisadi ve fonksiyonellik yönlerinden makro ve mikro seviyelerde incelenmesi ve yeni serbest bölgelerin kurulması tekliflerinde izlenecek yolun gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Ancak serbest bölgelerin kurulmasında metodolojik bir yöntem oluşturma yoluna gitmeden önce serbest bölgelerde yaşanan ortak sorunları değerlendirmek doğru olacaktır:

4.1. SERBEST BÖLGELERDE YAŞANAN ORTAK SORUNLAR

Serbest bölgelerin başarısı ve idari birimlerin tutarlılığı açısından yer ve sınırlarının belirlenmesi oldukça önemlidir. Yer seçimi ile ilgili yaşanan sorunlar III. Bölümde “Yönetime Yönelik Karar ve Raporlar” başlığı altında açıklanmıştır.

Bu bölümde serbest bölgelerde planlama ve yapılaşmaya yönelik olarak yaşanan sorunlar mevzuat, uygulama, finansman ve planlama sorunları olmak üzere 4 başlık altında değerlendirilmektedir:

4.1.1.Mevzuat-Uygulama Sorunları

3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği'nde serbest bölgelerin yerleşim planları ile ilgili hukukî düzen ve bu planların bağlı olacağı yönetmelik belirtilmemiştir.

Her bölge için hazırlanmış bulunan “Bölge Yapı ve Tesislerinin İnşaat Esasları” kullanıcıları bilgilendirmek üzere Bölge Müdürlükleri tarafından hazırlanan ve bölgelere mahsus yapılaşma özelliklerini açıklayan bir kitapçıktır. Sözü edilen İnşaat Esasları ise belirli çekme mesafelerini öngören klasik yapılaşma prensipleri ile dar görüşlü imar uygulamasının dışına çıkamamıştır. Bu uygulama şekli tekdüze bir düzene yol açmasının yanında, ortak kullanım alanları yaratılmasına imkan vermemektedir.

4.1.2.Finansman Sorunları

Finansman sorunları, özellikle serbest bölge kurucu ve işleticisi sıfatını özel sektörün aldığı durumlarda ve altyapı inşaatı aşamasında ortaya çıkmaktadır. Özellikle arazi mülkiyetinin kamuya ait olduğu durumlarda kredi bulma zorlukları yaşanmaktadır. Bu sebeple yer tahsisi yapılan firmalardan alt yapı katılım payı olarak bir ücret alan kurucu-işletici şirketler bölgenin alt yapısını yapabilmektedirler. Ancak bölgenin alanca büyüklüğü yanında, tüm kullanıcıların belirlenmemiş olması-yani pazarlama sorunları alt yapı inşaatının bir aşamada yapılmasını engellemektedir. Bu durum ise bölgede sadece arsa tahsisi yapılan alanların alt yapısının tamamlanmasına yol açmaktadır.

Alt yapı inşaat programının belirsizliği bölgede fonksiyon planlaması yapılmasına engel olmaktadır. Konu ile ilgili detaylı bilgi “Planlama Sorunları-Fonksiyon Planlaması Sorunları” başlığı altında değerlendirilecektir.

4.1.3.Mülkiyet Sorunları

Arazinin kamu sektörüne ait, bölgenin kurulup işletilmesi görevlerinin ise özel sektöre verildiği durumlarda mali sorunlar yaşanabilmektedir.

Bütün bölgelerde kullanıcılara tahsis edilen parseller kiralıktır. Arazi satışı söz konusu olmamıştır.

4.1.4.Planlama Sorunları

Ülkemiz için oldukça yeni bir kavram olan serbest bölgelerde uygulamaya geçildikçe planlama sorunları fark edilmeye başlanmıştır. Özellikle serbest bölge kurulmasını özel sektörün üstlenmesiyle beraber arazinin maksimum kullanımı esas alınmış ve bir anlamda rasyonel planlamadan uzaklaşmıştır.

Serbest bölgelerde planlama sorunları,

- Fiziki planlama sorunları
- Arazi kullanım planlaması sorunları
- Ulaşım ve otopark sorunları
- Sosyal donatım alanları sorunları

olmak üzere dört grupta değerlendirilecektir:

4.1.4.1.-Fiziki Planlama Sorunları :

Ülkemizdeki serbest bölgelerde arazinin maksimum kullanımı endişesiyle yoğun bir yapılaşma uygulanmaktadır. TAKS ve KAKS oranlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Oysa serbest bölgelerde inşaat alanı kadar yükleme-boşaltma platformları, forklift ve vinç manevra alanları gibi manipülasyon alanları da önemlidir.

Klasik imar uygulamaları ile (Örneğin, yoldan 5 m, komşu parsellerden 3'er m çekme mesafeleri vb.) tekdüze ve benzer kitleler oluşturmaktan öteye

geçilememektedir. Serbest bölgelerimizde kitle organizasyonunda hiç bir şekilde ortak kullanım alanı yaratma endişesi görülmemektedir. Bu durum ise birbirine benzeyen sokaklara ve yapı gruplarına yol açmakta ve ülkenin bu prestij bölgelerinde estetik olmayan görünümlere yol açmaktadır.

Planlama anlayışındaki maksimum kullanıma yönelik bu tutum inşaat yapan kullanıcılarda da kendi parseli içinde maksimum inşaat alanını kazanma hırsını oluşturmakta ve spekülatif amaçlara yönlendirmektedir.

4.1.4.2.-Arazi Kullanım Planlaması Sorunları :

Ülkemizdeki serbest bölgelerde genel anlamda zoning-arazi kullanım planlaması görülmemektedir. Bu durumda aynı faaliyet dalında varlıklarını sürdüren firmalar farklı alanlarda yer almakta ve bir arada bulunmaktan kaynaklanan rekabet avantajlarından yararlanamamaktadırlar. Buna ilaveten serbest bölgeye dışarıdan gelenler de faaliyet konularına göre gruplandırmayı algılayamadıklarından adres bulma konusundaki zorlanmalar bireyi psikolojik olarak da rahatsız etmektedir. Ayrıca üretim, depolama gibi faaliyet konularının, alım-satım gibi konulara göre daha farklı alan, yapılaşma ve teknik alt yapı gereksinmesi olduğu unutulmamalıdır. Faaliyet konularının gruplanması sayesinde alt yapı ve üst yapı özellikleri de gruplandırılmış ve seviyelendirilmiş olacaktır. Bu arazinin ekonomik kullanımının yanı sıra rasyonel planlamayı da sağlayacaktır.

4.1.4.3.-Ulaşım ve Otopark Sorunları :

Genel olarak ülkemizdeki serbest bölgelerde yaşanan temel sorun genel kullanıma açık araç ve tır parkı eksikliğidir. Kullanıcıların bireysel olarak otopark ihtiyacını kendi parselleri içinde çözmesi istenmiş ise de bu durumda yoğun yapılaşma dolayısıyla çekme mesafeleri yetersiz kalmaktadır.

Diğer bir sorun olan yükleme-boşaltma platformlarının yetersizliği ise yapılaşma yoğunluğundan kaynaklanmaktadır. Oysa ki konteynırlardan forklift ya da

vinçlerle yükleme-boşaltmanın seri olarak ve kolaylıkla yapılabilmesi için parsellerin ortak rampalar ve platformlar oluşturması gerekmektedir. Bu konunun çözümü ise bölge dahilinde bu konuya yönelik yasal bir uygulama düzenlenmesi ve çekme mesafelerinin rampalar oluşturmaya uygun genişlikte düşünülmesi ile mümkün olacaktır.

Ayrıca serbest bölgelerde ulaşım akslarının daha büyük ölçeklerde düşünülmemesi ve tır trafiğine uygun kavşaklar, durma yerleri ve manevra düzenlemeleri yapılmaması da sorunlar yaratmaktadır.

4.1.4.4.-Sosyal Donatım Alanları Sorunları :

Ülkemizdeki serbest bölgelerde sosyal amaçlı kullanım alanları ve yeşil alanlar sayıca ve alan olarak yetersiz bulunmaktadır. Oysa ki gelecekte daha çok üretime yönelik çalışması beklenen serbest bölgelerde, hem üretim yerlerinde çalışacak iş gücüne hem de giriş-çıkış yapan iş takipçileri, tır şoförleri ve misafirlere hizmet verecek kafeterya, dinlenme alanları, oyun alanları vb.'ne ihtiyaç duyulmaktadır.

4.2.DEĞERLENDİRME

Ülkemizdeki serbest bölgelerin yer seçimi ve planlama sorunlarına değindikten sonra konuyu iki açıdan değerlendirmek uygun olacaktır:

A) Ülke ve bölge ölçeğinde yer seçimi kriterleri

B) Serbest bölge ölçeğinde planlama özellikleri

A) Ülke ve Bölge Ölçeğinde Yer Seçimi Kriterleri

Yer seçimi kriterlerini üç grupta özetlemek mümkündür:

A) Coğrafi Konum Üstünlüğü :

- a1) Ulusal ve uluslararası ana ulaşım ve transit yolları üzerinde bulunması,
 - a2) Havalimanı, karayolu ya da deniz yoluna yakınlığı,
 - a3) Otel ve konaklama yerlerine yakınlığı,
- faktörleri “coğrafi konum üstünlüğü” kriterlerini oluşturmaktadır.

B) Fiziksel ve Alt Yapı Üstünlüğü :

- b1) Güçlü bir ulaştırma ağının varlığı,
 - b2) Alt yapı bakımından gelişmiş bir limanın varlığı (yeterli mendirek, rıhtım, yükleme-boşaltma tesislerine sahip),
 - b3) Yükleme-boşaltma tesisleri
 - b4) Gelişmiş teknik alt yapı (enerji, elektrik ve su şebekesi),
 - b5) Dünyanın önemli ticaret merkezleri ile bağlantıyı sağlamak üzere gelişmiş bir haberleşme ağının varlığı,
 - b6) Gelişmiş sosyal alt yapı (sağlık, eğitim ve sosyal donatım alanları),
- faktörleri “fiziksel ve alt yapı üstünlüğü” kriterini oluşturmaktadır.

C) Ekonomik Üstünlük

- c1) Ulusal ve Uluslararası ticaretin yoğunlaştığı ve odaklandığı merkezi alanda bulunması,
 - c2) Önemli endüstri merkezlerine yakınlığı,
 - c3) İç pazardaki ticaret ve sanayi merkezlerini besleme ve bu bölgelerden beslenme imkanı bulunması (hinterland ile güçlü bir bağlantı),
 - c4) Önemli ihraç pazarlarına yakınlığı ve pazarlama imkanlarının varlığı,
 - c5) Sektörel dağılım ve istihdam durumu bakımından elverişlilik, özellikle “serbest üretim bölgesi” söz konusuysa ucuz ve kalifiye iş gücüne yakınlığı,
 - c6) Bölgede bankacılık, sigortacılık gibi faaliyetlerin gelişmişliği,
 - c7) Bütün bu üstünlükleri ortaya çıkarmak için devletin uygulayacağı muafiyet, teşvik ve kolaylıkların cazibesi,
- faktörleri “ekonomik üstünlük” kriterini ortaya çıkarmaktadır.

Yukarıda sözü edilen üç ayrı üstünlüğe sahip olan serbest bölgeler ülkenin ekonomik ve sosyal yapısına büyük ölçüde katkı sağlayabilecektir. Bir alanda serbest

bölge kurulmasına karar verildiğinde bölge için sağlanan teşvik ve avantajlar, bölgenin fiziksel, ekonomik ve sosyal özellikleriyle birleştiğinde bölgenin üstün yanları ortaya çıkıyorsa yeni endüstri ve yatırımların bu bölgeye yöneleceği düşünülebilir.

Bu başarının elde edilebilmesi için II. Bölümde sözü edilen “fizibilite raporu” nun fiziksel etütlerle desteklenmesi gerekmektedir. Hatırlanacağı üzere fizibilite raporunun kapsamı büyük ölçüde bölgede yapılacak yatırımın olabilirliği ile ilgili bilgilerdir. Fizibilite raporu haritaya, plana ve fiziksel özelliklere dayanan veriler içermemektedir. Oysa gelecek için bir tahmin işlemi olan planlama dünya gerçekleri ile kavramsal sistem arasında ilişki kurmalıdır. Dünya gerçekleri bütün açıklığı ile tanımlanmadan, dünya gerçeklerinin projeksiyonunu yapmak mümkün değildir. Özetle planlamanın temel ilkesi olarak bilinen “Önce teşhis, sonra tedavi” prensibinden yola çıkılarak, yatırıma yönelmeden önce yer seçimi analizlerinin yapılarak bir senteze ulaşılması doğru olacaktır.

Yer seçimi analizlerini altı grupta özetlemek mümkündür:

1) Serbest Bölgenin Yer Aldığı Kentin Ülke ve Bölgesindeki Konumu Analizi :

1/100.000 veya 1/50.000 ölçekli bir harita üzerinde kentin bölge içindeki yeri, idari ve ekonomik açıdan bölgesel etki ve çekim alanları, kentin yakın çevresi ile ulaşım ilişkileri gösterilerek, kentin bölge içindeki yerini ve ekonomik yapısını bir raporla açıklamak gerekmektedir.

2) Fiziksel Yapı ve Çevresel Kaynaklar Analizi :

Üzerinde çalışılan serbest bölge ve yakın çevresindeki alanlarda gelişmeyi yönlendiren doğal eşikler ve doğal kaynaklar analiz edilir. Analiz edilecek konular aşağıdadır:

- Jeomorfolojik ve Topografik Eşikler ; 1/5.000 ölçekli haritalar üzerinde yükselti kuşakları, eğimler ve yüzey şekilleri analiz edilerek yapılaşmaya ve ulaşım elverişli olmayan eğimler belirlenir.
- İklim Durumu ; Haritalar üzerinde hakim rüzgar ve güneşlenme durumları işlenerek uygun alanlar belirlenir.
- Bitki Örtüsü ve Jeolojik Durum ; Çevredeki orman, koru, ağaçlık, mera vb. alanlarla; jeolojik etüt ve rapora dayalı deprem durumu ve heyelanlı alanlarda jeolojik sakıncalı ve yasaklı alanlar değerlendirilir.
- Koruma Alanları ; Çevrede varsa sit alanları tespit edilmeli ve koruma alanlarıyla olan ilişkileri değerlendirilmelidir.
- Toprak Kabiliyeti ; Çevredeki değerli tarım toprakları belirlenir.
- İçme ve Kullanma Suyu Sağlanan Kaynaklar ; Mutlak, kısa-orta-uzun mesafe ve kademeli koruma kuşakları belirlenerek, bu alanlarda kullanma ve yapılaşmaya getirilen sınırlamalar belirtilir.
- Maden Kaynakları ; Ülke ekonomisi açısından ya da stratejik önemi nedeniyle çevresindeki önemli yasal sınırlamalar uygulanacak maden kaynakları belirlenir.

3) Sosyal Yapı Analizi :

Serbest bölgenin yer alacağı kentin nüfus büyüklüğü, nüfus yapısı, iş gücü yapısı ve istihdam potansiyeli (kalifiye ve eğitilmiş iş gücünün varlığı) değerlendirilmelidir.

4) Ekonomik Yapı Analizi :

Serbest bölgenin bulunduğu kentin ekonomik yapısı ve mevcut iş gücünün sektörel dağılımı, sektörel projeksiyonlar, ithalat-ihracat potansiyeli ve mevcut sanayi alanlarında üretime yönelik fonksiyonların mevcudiyeti belirlenmelidir.

5) Mevcut Arazi Kullanışı ve Alt Yapı Analizi :

Serbest bölgenin bulunduğu çevrenin mevcut arazi kullanışı ve mevcut alt yapı imkanları belirlenir. Mevcut arazi kullanışı ile mevcut konut alanları, iş alanları, sanayi alanları, rekreasyon alanları, sosyal donatım alanları, orman alanları, askeri alanlar ve mezarlıklar belirlenir. Serbest bölge sınırları belirlenirken mevcut arazi kullanımının yanında mülkiyet de önem kazanmaktadır. Kentteki mevcut sosyal donatım alanlarının, rekreasyon alanlarının ve konaklama alanlarının mevcudiyeti hem kurulacak serbest bölgede çalışacak iş gücü için, hem de serbest bölgeye yurt içi ve yurt dışından gelen misafirler için önemlidir.

Bunların yanında serbest bölgeler kurulacak alanda iyi ve gelişmiş alt yapı potansiyeli olmalıdır. Özellikle haberleşme imkanları, kullanma suyu temini ve atık suyun arıtılarak deşarjı imkanları önem kazanmaktadır. Anlaşılacağı üzere kentteki mevcut teknik alt yapının kalitesi de yer seçiminde dikkate değer bir kriter olmaktadır.

6) Serbest Bölgenin Yer Aldığı Bölgenin Çevre Düzeni Planı ve Kentin Nazım İmar Planı Kararları Analizi :

Bölge ve kent ölçeğinde yapılan planlarda alınmış bulunan fiziksel mekan kararları, arazi kullanım kararları, ulaşım kararları serbest bölgenin konumlandırılmasında önemlidir. Bölge ölçeğinde çevre düzeni planı ülke ve bölge planları kararlarına bağlı olarak konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanım kararlarını belirlemektedir. Kent ölçeğinde ise kent nazım imar planı kent için yapılmış geleceğe yönelik projeksiyonlarla, nüfus artışına paralel olarak mevcut alanların ve gelişmeye açılacak alanların arazi kullanım planlamasını ve ulaşım kararlarını gösteren önemli bir araçtır. Bu doğrultuda kurulması planlanan serbest bölgenin çevre düzeni ve kent nazım imar planlarının ilkeleriyle ters düşmemesi ve tamamlayıcı nitelikte olması esas alınmalıdır.

Yapılan bu araştırmaların sonuçları değerlendirme aşamasında yorumlanır ve bu doğrultuda çıkacak sentez, harita üzerinde alternatif planlama önerileriyle, teknik raporlarla ve grafik anlatımlarla desteklenir. Şüphesiz bu aşamada Serbest

Bölgeler Genel Müdürlüğü'nün serbest bölge kararı verilme aşamasında çalışmalarına esas aldığı, yatırıma yönelik soruların cevaplandırıldığı fizibilite raporu da projenin olabilirliği açısından devreye girmelidir.

Bu şekilde değerlendirilen serbest bölge önerisinin Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü tarafından incelenmesini müteakip ilgili idari birimlerin de bir araya gelmesiyle çalışmalar değerlendirilmelidir. Karar aşamasında bölge planlarına yol göstermek üzere 5 yıllık Kalkınma Planlarını hazırlayan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin ,Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın, Çevre Bakanlığı'nın , serbest bölgenin yer alacağı kentin vilayetinin ve yerel planlama ile ilgili olarak belediyenin, meslek odalarının, Sanayi ve Ticaret Odaları'nın görüşleri alınmalıdır. Bu katılımlarla beraber ortaya çıkacak plan ve rapor Bakanlar Kurulu'na sevk edilerek, mevcut durumda işleyen prosedürde olduğu gibi Bakanlar Kurulu Serbest Bölge kuruluşu ve sınırları ile ilgili kararnamelemler çıkarılmalıdır.

B) Serbest Bölgelerin Planlama Esasları

Serbest bölgenin konumunun ve sınırlarının belirlenmesinden sonra serbest bölge ölçeğinde planlama özellikleri önem kazanmaktadır. III. bölümde yer alan bölgelerin planlama özellikleri ve sorunları doğrultusunda, fiziki yönden olması gereken düzen ile "Bir serbest bölge nasıl planlanmalıdır?" sorusunun cevabı bu bölümde yer almaktadır.

Ülkemizde yapılmış serbest bölge planlamalarında görülen olumsuzlukların tekrarlanmaması için aşağıda belirtilen hususlar göz önüne alınmalıdır:

- Serbest bölgelerin fiziki plânlamaları, yer alacağı yöre ve bölge planları kararları ile uyumlu olmalıdır.
- Serbest bölge düzenlemeleri bağlı olduğu kent veya çevresindeki mücavir alanları içine alan çevre düzeni, kent nazım imar planlarında yerini almalıdır.

- Serbest bölgeler içinde tertiplenecek fonksiyon alanları, kent ve mücavir alanına sorun yaratmayacak şekilde düzenlenmeli, ulaşım tıkanıklıkları, kirlilik, gürültü, çöp açılarından çevre sorunları yaratmamalıdır.
- Serbest bölge çevresinde varsa sit alanları, yine varsa koruma imar planları dikkate alınmalı ve bu planlarla ilişkileri kurulmalıdır.
- Serbest bölge alanı, sınırları tespit edilmiş olan bölge çevresinden yeşil, ağaçlık alanlar ile tecrit edilmelidir.
- İç ve dış ulaşımı çok iyi çözümlenmelidir. Gerek serbest bölge alanı içinde gerek çevre bağlantılarında tıkanıklığa sebep olunmamalıdır. Ayrıca yeterince otopark alanları serbest bölge içinde düşünülmeli, dışarıya taşmasına engel olunmalıdır.
- Serbest bölgede düzenlenecek fonksiyon alanlarının birbirleriyle ilişkisi düşünülerek yer seçimleri yapılmalıdır.
- Bölgenin gelecekteki genişleme imkanları düşünülmelidir. Çevre faktörleri göz önüne alınarak gelişme alanının büyüklüğü tayin edilmelidir.
- Serbest bölge içinde yer alacak fonksiyonlara uygun binaların, yoğunluk artırıcı olmaması, yüksekliklerin tahdit edilmesi gerekmektedir. Aksi halde kent ve çevresine getirilen yoğunluk, estetik yönden olduğu kadar, imar yönünden de olumsuz etkiler yaratacaktır.
- Serbest bölgenin yer seçiminde, doğal yönden topoğrafik, jeolojik faktörler ile zemin ve su durumu iyi incelenmeli, iklimsel faktörler kontrol edilmelidir.
- Serbest bölge içinde yer alacak kontrol, yönetim, yangın söndürme, PTT, sağlık, banka gibi sosyal donatı alanlarının yer seçimi ve ilişkileri düzenlenmelidir.
- Ayrıca serbest bölge içinde kafeterya, restaurant, park, spor alanı ve oturma yerleri gibi boş zamanları değerlendirilecek yerlerin düzenlenmesi yapılmalıdır.
- Serbest bölgelerde çeşitli fonksiyon alanları ve bunlar için yapılacak bina gruplarında kullanım emsali olan TAKS ve KAKS'ın düşük

tutulması gerekir. Bu husus bölgenin ekonomik olarak kullanımında sakıncalar yaratsa da çevre yönünden pozitif etkiler yaratacaktır.

- Bina aralarında ve bölge içinde yeşil alanlara önem verilmelidir. Binalar arasındaki mekanlar ile binaların mimari yönden uyumu sağlanmalıdır.
- Serbest bölge planlamasında uygulama etapları belirlenmeli ve bu etaplar düzeni bozacak şekilde olmamalıdır.
- Mülkiyette Bakanlıkça arsanın sağlanması, üzerindeki bina ve kullanışların yap-işlet-devret modeli ile kuruluşlara verilmesi veya tahsis edilmesi en uygun yöntem olacaktır.

KAYNAKLAR

- (1) GÜNER, Sedat - Serbest Bölgeler , Anadolu Matbaacılık , 1995
- (2) DURAN, Erkut - DTM, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü Yazışma, 07.07.1995
- (3) DTM, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü Aylık Raporu Ağustos 1995
- (4) DTM, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü Aylık Raporu Ekim 1995
- (5) Dünya Gazetesi , 20.05.1995
- (6) KOÇAK, Yakup - Serbest Bölgeler ve Kıyı Bankacılığı , Şubat 1988, İgeme Yayınları
- (7) ÖZATAY, Bülent - Serbest Bölgeler Uygulaması ve Kıyı Bankacılığı
- (8) CİVAN, Nazmi - KEİB Kapsamında Serbest Bölge Olgusu ve Türkiye’de Serbest Bölgeler
- (9) İTO - Türkiye’de Serbest Bölgeler ve İlgili Mevzuat, 1994/23
- (10) ŞAŞMAZ, Bilgehan -Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü Araştırma Çalışması
- (11) Lloyd’s International Free Trade Zones , 1991, Lloyd’s of London Press Ltd.
- (12) Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü Arşivi
- (13) FRÖBEL-HEINRICHS-KREYE, Uluslararası Yeni İş Bölümü ve Serbest Bölgeler , Çeviri: ÖNER, Yılmaz, Belge Yayınları, Mart 1992
- (14) SAVCI, A.Şahin, Vergi Dünyası Sayı 133, Eylül 1992
- (15) İntermadya Ekonomi Dergisi, 02.10.1994
- (16) DTM, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü Aylık Raporu Mart 1995

- (17) TÜZMEN, Kürşad - Rekabet Avantajı Teorisi Çerçevesinde Serbest Bölgelerimizin İncelenmesi, HDTM Araştırma-İnceleme Dizisi Uzmanlık Tezi, Ekim 1993
- (18) Ekonomik Trend , 30.10.1994
- (19) Ekonomik Trend , 05.02.1995
- (20) Ekonomik Bülten , 16.04.1995
- (21) Sabah Gazetesi Ekonomi Sayfası, 03.01.1994
- (22) ALAYBEYOĞLU, Yalçın - Serbest Bölgeler Hakkında Sorular ve Cevapları No:8, Serbest Bölgeler Başkanlığı, Ağustos 1987
- (23) Panorama , 23.02.1992
- (24) Mardin Serbest Bölgesi Fizibilite Raporu
- (25) DTM, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü Aylık Raporu Haziran 1995
- (26) Mersin Serbest Bölgesi Yapı ve Tesislerinin İnşaat Esasları
- (27) Antalya Serbest Bölgesi Yapı ve Tesislerinin İnşaat Esasları
- (28) Nielsen-Plasil Architects and Planners, İzmir Free Zone Master Plan Report, August 1988

EKLER

Ek A	: 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu	113
Ek B	: Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği	120
Ek C	: Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formu	158
Ek D	: İstanbul'da serbest bölge kurulmasıyla ilgili İTSO raporu-1926 ve İTSO'nun serbest bölgelerle ilgili ikinci raporu	168
Ek E	: Fizibilite Formu	184
Ek F	: Antalya ve Mersin Serbest Bölgesi Sınır Kararnamesi	198
Ek G	: Adana-Yumurtalık Serbest Bölgesi Sınır Kararnamesi	209
Ek H	: İstanbul-Trakya Serbest Bölgesi Sınır Kararnamesi	213
Ek I	: Mardin ve Doğu Anadolu Serbest Bölgeleri Sınır Kararnamesi	216
Ek K	: Ege Serbest Bölgesi Sınır Kararnamesi	220
Ek L	: İst. Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi Sınır Kararnamesi	223
Ek M	: Trabzon Serbest Bölgesi Sınır Kararnamesi	225
Ek N	: İstanbul Deri Serbest Bölgesi Sınır Kararnamesi ...	227

SERBEST BÖLGELER***KANUNU***

İ Ç İ N D E K İ L E R

	SAYFA NO
I - SERBEST BÖLGELER KANUNU.....	1-5
II - SERBEST BÖLGELER UYGULAMA YÖNETMELİĞİ.....	6-33
III- SERBEST BÖLGE FAALİYET KONULARI.....	39-44
IV - SERBEST BÖLGE MÜDÜRLÜKLERİNİN KURULUŞ, GÖREV, YETKİ VE ÇALIŞMA ESASLARI.....	45-46
V -- SERBEST BÖLGELERDE TÜRK LİRASIYLA YAPILABİLECEK ÖDEMELERE DAİR KARAR.....	47

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

SERBEST BÖLGELER KANUNU

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HÜKÜMLER

	SAYFA NO
MADDE 1- Amaç ve Kapsam.....	1
MADDE 2- Yetki.....	1
MADDE 3- Tanımlar.....	1
MADDE 4- Faaliyet Konuları.....	2

İKİNCİ BÖLÜM

SERBEST BÖLGENİN DÜZENLENMESİ

MADDE 5- Bölgenin Düzenlenme Esasları.....	2
MADDE 6- Muafiyet ve Teşvikler.....	2
MADDE 7- Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu.....	3

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAL VE HİZMETLER

MADDE 8- Bölgedeki Mallar.....	3
MADDE 9- Kambyo ve Hizmetler.....	4

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK, KALDIRILAN VE UYGULANMAYAN HÜKÜMLER, YÖNETMELİK

MADDE 10- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Esasları.....	4
MADDE 11- Kaldırılan Hükümler.....	4
MADDE 12- Uygulanmayan Hükümler.....	4
MADDE 13- Uygulama Yönetmeliği.....	5
GEÇİCİ MADDE 1	5
GEÇİCİ MADDE 2	5
MADDE 14- Yürürlük.....	5
MADDE 15- Yürütme.....	5

SERBEST BÖLGELER KANUNU

(15.6.1985 TARİH VE 18785 SAYILI RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMIŞTIR.)

Kanun No: 3218

Kabul Tarihi: 6.6.1985

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HÜKÜMLER

Amaç ve Kapsam

Madde 1- Bu Kanun, Türkiye'de ihracat için yatırım ve üretimi artırmak, yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandırmak, ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli şekilde temin etmek, dış finansman ve ticaret imkanlarından daha fazla yararlanmak üzere, serbest bölgelerin kurulması, yer ve sınırlarının tayini, yönetimi, faaliyet konularının belirlenmesi, işletilmesi, bölgelerdeki yapı ve tesislerin teşkili ile ilgili hususları kapsar.

Yetki

Madde 2- Türkiye'de serbest bölgelerin yer ve sınırlarını belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Serbest bölgelerin, kamu kurum ve kuruluşlarınca, yerli veya yabancı gerçek veya tüzel kişilerce kurulmasına, işletilmesine Bakanlar Kurulunca izin verilir.

Tanımlar

Madde 3- Bu Kanunun uygulanmasında ;

- a) İşletici; Serbest bölgeyi işleten kamu kurum ve kuruluşunu, yerli ve yabancı gerçek veya tüzel kişileri,
- b) Kullanıcı; Faaliyet ruhsatı alan ve bölgede belli bir işyeri bulunan gerçek veya tüzel kişiyi,
- c) Döviz; Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından konvertıbl sayılan paralar veya ödemeyi sağlayan her nevi hesap ve belgeleri,

ifade eder.

Faaliyet Konuları

Madde 4- Serbest bölgelerde, Ekonomik İşler Yüksek Kordinasyon Kurulunca uygun görülecek her türlü sınai, ticari ve hizmetle ilgili faaliyetler yapılabilir.

Fiyat, kalite ve standartlarla ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşlarına kanunlarla ve diğer mevzuatla verilen yetkiler serbest bölgelerde uygulanmaz.

İKİNCİ BÖLÜM

SERBEST BÖLGENİN DÜZENLENMESİ

Bölgenin Düzenlenme Esasları

Madde 5- Serbest bölge ilan edilen yerlerde ihtiyaç duyulacak arazi ve tesisler Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre sağlanabilir.

Yerli veya yabancı gerçek veya tüzel kişiler Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığından ruhsat almak kaydıyla serbest bölgede faaliyette bulunabilir.

Serbest bölgede arazinin kullanımı, yapı ve tesislerin projelendirilmesi, kurulması ve kullanılmasıyla ilgili diğer bütün izinler ve ruhsatlar bölge müdürlüğünce verilir ve denetlenir.

Serbest bölgelerin asayiş hizmetleri polis tarafından yerine getirilir.

Muafiyet ve Tesvikler

Madde 6- Serbest bölgeler gümrük hattı dışında sayılır.

Bu bölgelerde vergi, resim, harç, gümrük ve kambyo mükellefiyetlerine dair mevzuat hükümleri uygulanmaz.

İşletici kuruluşlar ve kullanıcılar yatırım ve üretim safhalarında Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek teşviklerden yararlandırılabilir.

Türkiye'deki tam ve dar mükellef gerçek ve tüzel kişilerin serbest bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratlar, Türkiye'nin diğer yerlerine getirildiğinin kambyo mevzuatına göre tevsiki halinde de, gelir ve kurumlar vergisinden muafıdır.

Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu

Madde 7- Serbest Bölgelerin kurulması, bakım ve onarımı, geliştirilmesi, ilgili araştırma, eğitim ve sosyal tesislerin yapılması, kullanıcıların ve Türkiye'den mal alımlarının teşviki maksadıyla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde "Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu" kurulmuştur.

Fon'un Kaynakları;

- a) Faaliyet ruhsatı ve izin belgesi karşılığı ödenecek ücretler,
- b) Bölgeye getirilen malların CIF, çıkarılan malların FOB değerleri üzerinden peşin olmak üzere, binde 5 oranında ödenecek ücretler,
- c) Serbest bölgeyi işleten gerçek veya tüzel kişilerle yapılacak sözleşmelerde yer alacak ödemeler,
- d) Diğer gelirlerdir.

Serbest bölgelere Türkiye'den getirilen mallar ile yatırım ve tesis safhasında kullanılan mallar, bakım ve onarım maksadıyla bölgelere getirilen araç, gereç ve ekipmanlar bu maddenin (b) bendi hükmü uyarınca bir ücrete tabi tutulmaz.

Fon'a tahsilat ile Fon'dan yapılacak harcamalara ait usûl ve esaslar yönetmelikte belirlenir. Bu Fon Başbakanlık tarafından yönetilir.

Fon'un denetimi, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nca yapılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAL VE HİZMETLER

Bölgedeki mallar

Madde 8- Serbest Bölge ile Türkiye'nin diğer yerleri arasında yapılacak ticaret, dış ticaret rejimine tabidir. Serbest bölge ile diğer ülkeler ve serbest bölgeler arasında dış ticaret rejimi uygulanmaz.

Bedeli 500 ABD dolarının altında olan Türkiye mahrepli mallar, isteğe bağlı olarak ihracat rejimine tabi tutulmayabilir.

Kambiyo ve Hizmetler

Madde 9- Serbest bölgelerdeki faaliyetlerle ilgili her türlü ödemeler dövizle yapılır. Bakanlar Kurulu ödemelerin Türk Lirası olarak yapılmasına da karar verebilir.

Serbest bölgede gemi ve liman hizmetleri işletici tarafından yapılır veya kamu kurum ve kuruluşlarına, gerçek veya tüzel kişilere yaptırılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK, KALDIRILAN VE UYGULANMAYAN HÜKÜMLER, YÖNETMELİK

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Esasları

Madde 10- Serbest bölgelerde, faaliyet gösterecek iş yerlerinde yabancı uyruklu yönetici ve vasıflı personel çalıştırılabilir. Buna ait esaslar yönetmelikte belirlenir.

Serbest bölgelerde Türkiye Cumhuriyeti sosyal güvenlik mevzuatı hükümleri uygulanır.

Kaldırılan Hükümler

Madde 11- 21 Aralık 1953 tarihli ve 6209 sayılı Serbest Bölge Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

Uygulanmayan Hükümler

Madde 12- Serbest bölgelerde;

- 1580 sayılı Belediye Kanununun 15'nci maddesinin 5, 22, 25, 32 ve 47'nci bendleri dışında kalan hükümleri,
- 5682 sayılı Pasaport Kanunu,
- 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de Seyahat ve İkametleri Hakkındaki Kanun ile 2007 sayılı Türkiye'deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkındaki Kanun ile ek ve değişiklikleri,
- 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu,
- 2677 sayılı Sivil Hava Meydanları, Limanlar ve Sınır Kapılarında Görev ve Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun,
- 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanunu,
- 832 sayılı Sayıştay Kanunu,
- 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümleri ile diğer kanunların bu kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz.

Uygulama Yönetmeliği

Madde 13- Bu Kanunda düzenlenmesi yönetmeliğe bırakılan konularla, serbest bölgelerde faaliyette bulunacak işleticilerin teşekkül tarzı, görev, yetki ve sorumlulukları, bu işletici ve kullanıcılara verilecek faaliyet ruhsatları ve iptali, bunların sınai ve ticari sicillerinin tutulması, Fon'a yapacakları ödemeler, serbest bölge ile ilgili faaliyetlerin tabi olacağı esaslar, bölgelere giriş için verilecek izin belgesi ile görev kartları, ikamet izni ve çalışma esasları ve serbest bölgelerin işletilmesine dair diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Geçici Madde 1- Serbest bölgenin faaliyete geçmesinden itibaren on yıl süreyle 5.5.1983 gün ve 2822 sayılı Kanunun Grev ve Lokavt ile arabulucuk hükümleri uygulanmaz.

Ancak bu süre içinde toplu iş sözleşmesi üzerinde çıkacak menfaat uyuşmazlıkları Yüksek Hakem Kurulu'nca karara bağlanır.

Geçici Madde 2- Bu Kanun, bir serbest bölge için, o serbest bölgenin faaliyete geçmesinden itibaren uygulanır. Faaliyete geçiş tarihi ise, o serbest bölge alanını çevreleyen çit, kule ve kapı inşaatlarının tamamlanması ve Bölge Müdürlüğü, Polis ve Gümrük birimlerinin göreve başlaması suretiyle bölgenin resmen açılış tarihidir.

Yürürlük

Madde 14- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 15- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

SERBEST BÖLGELER
UYGULAMA YÖNETMELİĞİ

SERBEST BÖLGELER
UYGULAMA YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ KISIM

GENEL HÜKÜMLER

BİRİNCİ BÖLÜM

AMAÇ, KAPSAM, HUKUKİ DAYANAK, KISALTMALAR VE TANIMLAR

	SAYFA NO
MADDE 1-Amaç.....	6
MADDE 2-Kapsam.....	6
MADDE 3-Hukuki Dayanak.....	6
MADDE 4-Kısaltmalar ve Tanımlar.....	7

İKİNCİ KISIM

BÖLGE MÜDÜRLÜKLERİ VE BÖLGENİN DÜZENLENMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGE MÜDÜRLÜKLERİ, BÖLGELERİN SINIRLARI, ALT VE ÜSTYAPI TESİSLERİ
VE BUNLARIN KORUNMASI

MADDE 5-Bölge Müdürlüklerinin Kuruluş, Görev, Yetki ve Çalışma Esasları.....	8
MADDE 6-Bölgenin Sınırları.....	8
MADDE 7-Altyapı Tesisleri.....	8
MADDE 8-Üstyapı Tesisleri.....	9
MADDE 9-Yapı ve Tesisleri Korunması.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

FAALİYET KONULARI, FAALİYET RUHSATI, GİRİŞ İZİN
BELGESİ VE GÖREV KARTI

MADDE 10-Bölgelerdeki Faaliyet Konuları.....	10
MADDE 11-Faaliyet Ruhsatının Verilmesi.....	10
MADDE 12-Kullanıcıların Sınai ve Ticari Sicillerin Tutulması.....	11
MADDE 13-Giriş İzin Belgesi ve Görev Kartı.....	12
MADDE 14-Faaliyet Ruhsatının İptali.....	12
MADDE 15-Giriş İzin Belgesi, Özel İzin Belgesi ve Görev Kartlarının İptali.....	13

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÖLGE GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASI VE ÇALIŞMA ESASLARI

	SAYFA
MADDE 16-Güvenlik.....	16
MADDE 17-Çalışma Esasları.....	17
MADDE 18-Yabancılar İçin Çalışma İzni.....	18
MADDE 19-İkamet İzni/Gece Çalışma İzni.....	19
MADDE 20-Çalışma Saatleri ile Giriş ve Çıkışların Kontrolü.....	20
MADDE 21-Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Esasları.....	21
MADDE 22-Bölge İçi Toplum Hizmetleri İçin Müracaat Esasları.....	22
MADDE 23-Defter ve Kayıtların Tutulması.....	23

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İŞLETİCİ VEYA BÖLGE KURUCU VE İŞLETİCİSİ

MADDE 24-İşletici veya B.K.İ. ile İşletme veya Kurulu ve İşletme Sözleşmeleri.....	24
MADDE 25-İşletici veya B.K.İ.'nin Mali, İdari ve Hizmet Yükümlülükleri.....	25
MADDE 26-İşletici veya B.K.İ.'nin Yetki ve Görevleri.....	26
MADDE 27-Kullanıcılar ile İlişkiler.....	27

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜMRÜK VE VERGİ MUAFİYETİ İLE TESVİKLER

MADDE 28-Gümrük Muafiyeti.....	28
MADDE 29-Vergi ve Diğer Teşvikler.....	29

ÜÇÜNCÜ KISIM

BÖLGELERDEKİ MALLAR, KİRA VE HİZMET SÖZLEŞMELERİ VE TARİFELER

BİRİNCİ BÖLÜM

İHRAÇ VE İTHAL OLUNAN MALLAR VE TRANSİT MAL TAŞIMACILIĞI

MADDE 30-İhraç Edilen Mallar.....	30
MADDE 31-İthal Edilen Mallar ve Transit/Aktarma Mal Taşımacılığı.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

BÖLGEYE MAL GİRİŞ VE ÇIKIŞI

	SAYFA NO
MADDE 32-Bölgeye Sokulması Yasak Olan Mallar.....	23
MADDE 33-Malların Bölgeye Girişi ve Çıkışı.....	24
MADDE 34-Bölge ile Diğer Varış Yerleri Arası Mal Akımı.....	24
MADDE 35-Malların Satılması Veya Devri.....	24
MADDE 36-Bölgedeki Mallardan Sorumluluk.....	25
MADDE 37-Kalması Zararlı ve İmha Edilmesi Gerekli Olan Mallar	25
MADDE 38-Terk Edilmiş ve Dağınık Mallar.....	26
MADDE 39-Hasarlı Mallar.....	26

DÖRDÜNCÜ KISIM

SERBEST BÖLGELERİ TESIS VE GELİŞTİRME FONU, KIRA VE HİZMET SÖZLEŞMELERİ

BİRİNCİ BÖLÜM

SERBEST BÖLGELERİ TESIS VE GELİŞTİRME FONU

MADDE 40-Fon Hesabı.....	27
MADDE 41-Fon Gelirleri.....	27
MADDE 42-Fon Gelirlerinin Tahsili ve Geri Ödenmesi.....	29
MADDE 43-Fon Alacaklarının ve Para Cezalarının Takibi ve Zamanasımı.....	30
MADDE 44-Fon'dan Harcamalar.....	30
MADDE 45-Harcama Esasları.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

KIRA VE HİZMET SÖZLEŞMELERİ

MADDE 46-Kira Sözleşmelerinde Yer Alması Gereken Özel Şartlar.....	31
---	----

BESİNCİ KISIM

KAMBIYO, BANKACILIK, SİGORTACILIK VE DİĞER HİZMETLER

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMBIYO, BANKACILIK VE SİGORTACILIK HİZMETLERİ

MADDE 47-Kambiyo.....	32
MADDE 48-Bankacılık ve Sigortacılık Hizmetleri.....	33

İKİNCİ BÖLÜM

YÜKLEME VE BOŞALTIMA HİZMETLERİ İLE DİĞER HİZMETLER

	SAYFA NO
MADDE 49-Yükleme ve Boşaltma Hizmetleri.....	33
MADDE 50-Diğer Hizmetler.....	34

ALTINCI KISIM

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

MADDE 51-İtiraz ve Şikayetler.....	34
MADDE 52-İşyerini Kapatma ve Tasfiye.....	35
MADDE 53-İhtilafların Uzlaşma Yoluyla Halli.....	36
MADDE 54-Süre Uzatımı.....	36
MADDE 55-Bölgeye Dahil Edilen Yerlerin Düzenlenmesi.....	36
MADDE 56-Bilgilendirme Hizmetleri.....	37
MADDE 57-İşletici veya B.K.İ.'nin Olmadığı Bölgeler.....	37
MADDE 58-Bekleme Süresi ve Teminat.....	37
MADDE 59-Yürürlükten kaldırılan Yönetmelikler.....	37

GEÇİCİ HÜKÜMLER

GEÇİCİ MADDE 1.....	38
GEÇİCİ MADDE 2.....	38
GEÇİCİ MADDE 3.....	38
MADDE 60-Yürürlük.....	38
MADDE 61-Yürütme.....	38

SERBEST BÖLGELER UYGULAMA YÖNETMELİĞİ
(10.3.1993 TARİH VE 21520 SAYILI RESMİ GAZETE'DE YAYIMLANMIŞTIR)

BİRİNCİ KISIM

Genel Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Hukuki Dayanak, Kısaltmalar ve Tanımlar

Amaç

Madde 1- Bu Yönetmeliğin amacı; Serbest Bölgelerin kurulması, yönetilmesi, işletilmesi ve sözkonusu Kanunun 7'nci maddesi ile kurulan Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu'nun tahsilat ve harcama esasları ile bu Fon'a ilişkin diğer hususları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2- Yönetmelik, 1'nci maddede belirtilen amaçla;

- a) Serbest Bölgelerin yönetilmesi ve işletilmesine dair hususları,
- b) Serbest Bölgeler ile ilgili faaliyetlerin tabi olacağı esasları,
- c) Faaliyet ruhsatının verilmesi veya iptali ile kullanıcıların sınav ve ticari sicillerin tutulmasını,
- d) Serbest bölgelere giriş, çıkış ve serbest bölgede ikamet ile ilgili hususları,
- e) Serbest bölgelerdeki çalışma esaslarını,
- f) Fon'a yapılacak ödemelerle, tahsilatı ve Fon'dan yapılacak harcamaların tabi olacağı esasları,

kapsar.

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı bu kapsam dahilinde kalmak kaydıyla, Yönetmelik hükümlerinin uygulamada işlerliğini sağlamak amacıyla genelge/teblig çıkarabilir.

Hukuki Dayanak

Madde 3- Bu Yönetmelik, 3274 sayılı Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun 7 ve 13'ncü maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Kısaltmalar ve Tanımlar

Madde 4- Bu Yönetmelikte;

- a) Bakanlık; Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakanlık,
- b) H.D.T.M.; Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığını,
- c) Genel Müdürlük; Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğünü,
- d) Bölge Müdürlüğü ; Serbest Bölge Müdürlüğünü,
- e) Bölge Kurucusu; Serbest bölge altyapısının yerli veya yabancı özel sektör veya kamu tarafından yapılması halinde, altyapıyı yapan kuruluşu,
- f) İşletici; Serbest bölgenin yerli veya yabancı özel sektör veya kamu tarafından işletilmesi halinde, bölgeyi işleten kuruluşu,
- g) B.K.İ.-Bölge Kurucu ve İşleticisi- Serbest bölgenin özel sektör tarafından kurulması ve işletilmesi halinde, bölgeyi kuran ve işleten kuruluşu,
- h) Fon; Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu'nu,
- i) Faaliyet Ruhsatı; Serbest bölgede faaliyette bulunma ruhsatını,
- j) Açık Alan Kullanma Ruhsatı; Serbest bölgede sınırlı süreli açık alan kullanımına izin verme ruhsatını,
- k) Giriş İzin Belgesi; Serbest bölgeye Giriş İzin Belgesini,
- l) Özel İzin Belgesi; Serbest bölgeye iş görüşmesi, ziyaret ve benzerleri gibi kısa süreli girişler için verilen Özel İzin Belgesini,
- m) Bölge: Bakanlar Kurulu Kararı ile yeri ve sınırları belirlenen serbest bölgeyi,
- n) Kullanıcı: Faaliyet Ruhsatı alan ve serbest bölgede belli bir işyeri bulunan gerçek veya tüzel kişiyi,
- o) Tarife: Serbest bölgede faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilere verilen yer ve hizmet ücretlerini gösterir tarifeyi,
- p) Döviz: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nca alım-satım konusu yapılan, efektif dahil yabancı paralar ile ödemeyi sağlayan her nevi hesap, belge ve vasıtaları,
- r) Kanun; 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nu,

s) Yönetmelik; Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği'ni,
ifade eder.

İKİNCİ KISIM

Bölge Müdürlükleri ve Bölgenin Düzenlenmesi

BİRİNCİ BÖLÜM

Bölge Müdürlükleri, Bölgenin Sınırları, Alt ve Üstyapı Tesisleri
ve Bunların Korunması

Bölge Müdürlüklerinin Kuruluş, Görev, Yetki ve Çalışma Esasları

Madde 5- Bölge Müdürlüklerinin kuruluş görev, yetki ve çalışma esasları Bakanlar Kurulu'nun 16.8.1965 tarihli ve 85/9801 sayılı Kararı ile düzenlenmiştir.

Bölgenin Sınırları

Madde 6- Bölgenin sınırları, Bakanlar Kurulu'nun ilgili Bölgenin kurulmasına ilişkin Kararnamesinde belirtilen sınırlarıdır.

Bölge ve Bölge dışındaki liman rıhtımlarına yanaşarak veya deniz yoluyla lash ve limbo yapmak suretiyle Bölgeye mal getiren ve götüren gemilerin ve deniz araçlarının, Liman Başkanlığı ve/veya Liman İşletme Müdürlüğünce belirlenen rıhtım veya yerlerde işgal ettikleri deniz alanları ile bu yerlerden malların Bölgeye getirilip götürülmesi için takip edilen yol, gümrük işlemlerinin yapılması açısından, Gümrük İdaresinin gözetiminde olması şartıyla serbest bölge kabul edilir.

Altyapı Tesisleri

Madde 7- Bölgede drenaj, kanalizasyon, arıtma tesisi, yol, su, elektrik, haberleşme tesisleri gibi altyapı tesisleriyle Bölge sınırları, kantar, kaçak eşya ambarı, giriş-çıkış kapıları ve sair bina ve tesisler, ilgili yatırımcı bakanlıklarca inşa ettirilebileceği gibi, İşletici veya B.K.İ.'ne de yaptırılabilir.

Kamuya ait liman, havaalanı ve sair tesisler dahilinde serbest bölge kurulması halinde altyapı için gerekli iş ve işlemler, Genel Müdürlük tarafından, ilgili kurum ve kuruluşlarla da gerekli koordinasyon sağlanarak ve uygun görüşleri alınarak, ihtiyaç duyulan yapı ve tesisler hizmete hazır hale getirilir.

Bölgenin B.K.İ. tarafından kurulup ve işletilmesi halinde B.K.İ., H.D.T.M. ile akdettiği "Kuruluş ve İşletme Sözleşmesi"nde belirlenen şartlar çerçevesinde; Bölge için tahsis edilen arazide faaliyetlerin yürütülmesi için çalışma üniteleri ve diğer kapalı işyeri inşaatını ve Bölgedeki altyapı ile bu altyapının Bölge dışındaki altyapıyla bütünleşmesini sağlayacak inşaatları faaliyet ruhsatının verilmesinden itibaren sözleşmesinde belirtilen süre içinde tamamlamakla, Bölgeyi yurtiçinde ve yurtdışında tanıtmakla, işyeri talebinde bulunan müteşebbislere kapalı işyerlerini kiralamakla, Bölge özel arazi üzerinde kurulduğu takdirde talep halinde satmakla, satılan açık arazilerin altyapısını arazi bedelleri tahsil olununcaya kadar inşa etmekle, arazilerde Kullanıcı binalarının yaptırılmasını takip etmekle ve Bölgenin kuruluş ve işletmesi ile ilgili diğer işleri tamamlamakla, yükümlüdür.

Üstyapı Tesisleri

Madde 8- Bölge için tahsis edilen Hazine veya mülkiyeti kamuya ait arazi, H.D.T.M. tarafından işletici veya B.K.İ.ne bir sözleşme ile tamamen veya kısmen kiralanabileceği gibi, H.D.T.M. tarafından faaliyeti uygun bulunan Kullanıcılara da bir sözleşme ile kiralanabilir.

Genel Müdürlükten Faaliyet Ruhsatı alan Kullanıcılar, İşletici veya B.K.İ. ile kira sözleşmelerini yaparak Bölge Müdürlüğünün onayından sonra Bölgede yatırım faaliyetine başlarlar. Faaliyet ruhsatlarında kendilerine kiralanmış arazi üzerinde bina ve tesis yapılacağı açıklanan ve proje hazırlık ve inşaat süreleri belirlenmiş olan Kullanıcılar, bu süreler içerisinde projelerini hazırlayıp üst yapılaşma taahhütlerini yerine getirirler ve "İskan Ruhsatı" almak üzere Bölge Müdürlüğüne başvururlar.

İnşaat aşamasındaki tüm onay ve denetim hizmetleri Bölge Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilir. B.K.İ. olan Bölgelerde sözkonusu onay ve denetim hizmetleri Bölge Müdürlüğünce B.K.İ.ne de yaptırılabilir. "İskan Ruhsatı"nın Bölge Müdürlüğü'nce verilmesiyle yatırım aşaması tamamlanarak, işletme dönemine geçilmiş olur.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen proje ve inşaatın, "Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formu"nda belirtilen süreler içinde tamamlanması gerekir. Bu süreler "Faaliyet Ruhsatı"nda belirtilen işletme süresine dahil edilmez.

Bölge içinde bina ve diğer tesisler, Kullanıcılara kiraya verilmek veya devredilmek üzere Kullanıcı, İşletici veya B.K.İ. tarafından yapılabilir veya yaptırılabilir. İşletici veya B.K.İ.'nin bu şekilde bir girişimde bulunmayacağının Bölge Müdürlüğünce yapılan araştırma neticesinde anlaşılması halinde, bu yapı ve tesisler, faaliyet ruhsatı almak koşuluyla, diğer gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılabilir veya

yaptırılabilir. Bu şekilde yapılan yapı ve tesislerin İşletici veya B.K.İ. tarafından kiraya verilmesi halinde, İşletici veya B.K.İ.'nin bu hizmetine ilişkin alacakları, yapılan sözleşmede belirlenir. Yapı ve tesisler kiraya verilmeden önce kiracının Genel Müdürlükten faaliyet ruhsatı alması gerekir.

Kiraya verilen veya devredilen yapı ve tesislerin asgari toplam kapalı inşaat alanı, her Bölge için Genel Müdürlükçe ayrıca belirlenmediği takdirde, 500 m2'den az olamaz.

Arazisi ve Üstyapısı kendi mülkiyetinde olan B.K.İ. ve Kullanıcılar, sözkonusu arazi veya Üstyapıyı Kullanıcılara, H.D.T.M. ile yapmış olduğu sözleşme esasları dahilinde satabilir veya devredebilir.

Yapı ve Tesislerin Korunması

Madde 9- Bölge Müdürleri, Bölgenin alt ve üstyapı tesisleri ile sınırlarının korunması ve değişikliklerin devamlı gözetim ve denetimi altında yapılmasını ve teslim alınmasını sağlamakla yükümlüdürler. Kullanıcıların tasarrufta bulundukları yer ve tesislerin kullanılır halde geri teslim edilmesi ve gerekiyorsa eski durumuna getirilmeleri maksadıyla Bölge Müdürlüğü tarafından belirlenecek olan tazminatın tahsili için İşletici veya B.K.İ. ile Bölge Müdürlüğü gerekli tedbirleri birlikte alırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

Faaliyet Konuları, Faaliyet Ruhsatı, Giriş İzin Belgesi ve Görev Kartı

Bölgelerdeki Faaliyet Konuları

Madde 10- Serbest Bölgelerde, Yüksek Planlama Kurulu'nca (Y.P.K.) uygun görülecek her türlü sınai, ticari ve hizmetle ilgili faaliyetler yapılabilir.

Faaliyet Ruhsatının Verilmesi

Madde 11- Bölgede faaliyette bulunmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, "Faaliyet Ruhsatı" almak için "Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formunu" Genel Müdürlüğe doğrudan teslim edebilecekleri gibi, ilgili Bölge Müdürlüğü kanalıyla veya taahhütlü olarak posta yoluyla da gönderebilirler. Müracaatın posta yoluyla yapılması halinde Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formunun postaya verildiği tarih, Genel Müdürlüğe teslim tarihi olarak kabul edilir.

"Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formu"nın doldurulup, yukarıda belirtilen şekilde verilmesi ve Faaliyet Ruhsatı Müracaat Ücretinin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdindeki Fon hesabına yatırılmasıyla müracaat yapılmış olur. Bölge Müdürlüğü, işletici veya B.K.İ.nin görüşü alındıktan sonra müracaatın değerlendirilmesi sonucunda Bölgede faaliyet göstermek üzere "Faaliyet Ruhsatı" verilmesi uygun görülenler, bu durumun kendilerine tebliğ edildiği tarihten itibaren 30 gün içinde faaliyet gösterecekleri yerleri kiraladıktan ve Bölge Müdürlüğüne onaylattıktan veya satın aldıktan -satın alma işlemi sadece arazisi özel mülkiyete ait olan Bölgeler için geçerlidir- sonra Genel Müdürlükten "Faaliyet Ruhsatı"nı alırlar. Bu süre içinde kira sözleşmesi veya satın alma işlemini yapmayanlar, Faaliyet Ruhsatı alma hakkını kaybederler.

Genel Müdürlük, Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formu üzerinde gerekli değerlendirmeleri yapar ve koşulların uygun olmadığının anlaşılması halinde yapılan müracaatı reddedebilir.

"Faaliyet Ruhsatı"; müracaatçının talebi, faaliyet konusu, yatırım tutarı ve benzeri diğer hususlar Bölgeler itibariyle gözönünde bulundurularak 99 yıla kadar uygun görülen süreyle verilir.

Faaliyet Ruhsatı süresi ve Faaliyet Ruhsatı Müracaat Ücretine ilişkin esaslar Genel Müdürlükçe belirlenir.

Depolama Faaliyet Ruhsatına sahip Kullanıcılar, diğer Kullanıcıların veya Kullanıcı olmayan gerçek ve tüzel kişilerin mallarını, düzenledikleri depo kira sözleşmesini Bölge Müdürlüğüne onaylattıktan sonra, depolama işlemini yapabilirler.

Kullanıcıların Sınai ve Ticari Sicillerinin Tutulması

Madde 12- Kendilerine "Faaliyet Ruhsatı" verilen gerçek ve tüzel kişiler, faaliyete başlamadan önce, Bölge Müdürlüğü Tescil Bürosunda "Sicil Defteri"ne kaydedilirler. Yapılan kayıtta, ruhsatta bulunan bilgiler ile ilgilinin icra edeceği meslek ve ticari faaliyet dalı aynen işlenir ve ilgiliye bir ticaret veya sınai sicil numarası ile bunun da üzerine işlendiği bir "Sicil Belgesi" verilir. İlgilinin faaliyete başlamasından sonra da, yıllık gelir ve giderleri, bilanço ile kar ve zarar hesapları sonuçları ile faaliyetlerini belirleyen belli başlı bilgiler kayıtlara işlenir. İlgili, meslek veya ticari faaliyetinde herhangi bir değişiklik olduğunda, bu durumu Bölge Müdürlüğüne bildirmek ve dolayısıyla bu tür değişiklikleri sicil kaydına işletmek zorundadır. İlgili, yıllık faaliyetine ait bilgi ve belgeleri, her takvim yılı sonundan itibaren en geç dört ay içinde, talep edilmeksizin, Tescil Bürosuna bildirmek veya vermekle yükümlüdür.

Bölgede faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişilerin sicilleri, patent, lisans ve know-how gibi hususlar hariç olmak üzere, Bölge Müdürlüğünün izni ile incelenebilir.

Giriş İzin Belgesi ve Görev Kartı

Madde 13- "Faaliyet Ruhsatı" alan gerçek ve tüzel kişiler ve bunların temsilci, görevli ve işçileri ile Bölgede her türlü iş veya işlemlerini yürüten kişiler, ilgili Bölge Müdürlüğünden "Giriş İzin Belgesi" almak kaydıyla, Bölgeye girebilirler. Kısa süreli girişler için Bölge Müdürlüğünce verilen "Özel İzin Belgesi"yle de Bölgeye girilebilir.

"Giriş İzin Belgesi", Bölge Müdürlüğünce düzenlenir. Üzerinde ilgili Bölge Müdürlüğünü tanımlayan ibare ve bu Müdürlüğün mührü, tanzim tarihi, taşıyanın resmi, adı ve soyadı, işyeri ve adresi ile geçerlilik süresi bulunur. Özel İzin Belgesinde taşıyanın adı ve soyadı bulunmaz. Bu belgeler farklı renklerde düzenlenir ve Özel İzin Belgesi çıkışta ilgililere iade edilir.

Bölge Müdürlüğü ile diğer kamu kurumu birimlerinde ve işletici veya B.K.İ. nezdinde çalışan görevlilere, "Giriş İzin Belgesi"ndeki bilgileri kapsayan ve Bölge Müdürlüğü tarafından düzenlenen "Görev Kartı" verilir. Anılan görevliler, ancak bu kartlarını göstererek Bölgeye girip, çalışabilirler.

Bölgenin kuruluş aşamasında veya faaliyete geçmelerinden itibaren yapılan inşaat, bakım ve onarım işleri için işletici, B.K.İ. ve/veya Kullanıcılar tarafından günlük olarak temin edilen işçilere hüviyet ibrazı karşılığında Özel İzin Belgesi verilebilir. Bu duruma göre verilen özel izin belgeleri, çalıştırılan işçi sayısı dikkate alınarak düzenlenir. İşçi sayısında değişiklik olduğu takdirde, fazla verilen kartlar geri alınarak iptal edilir, eksik olması durumunda ise yeni kartlar düzenlenerek ilgililerine verilir.

Faaliyet Ruhsatının İptali

Madde 14- Aşağıdaki hallerin mevcudiyeti halinde, Genel Müdürlük tarafından yapılacak inceleme ve değerlendirmeler neticesinde;

a) Kanun ve Yönetmelik hükümleri ile Genel Müdürlük tebliği, genelge, yazılı talimat ve emirlerine uyulmadığının ve Bölge düzenini bozucu davranışlarda bulunulduğunun Bölge Müdürlüğünce düzenlenen tutanakla sabit bulunması,

b) Bölge dışındaki faaliyetler nedeniyle elde edilen kazanç ve iratların, Bölgede elde edilmiş kazanç ve iratlar gibi gösterilmesi ve/veya bu amaçla sahte veya muhteviyatı yanıltıcı belge kullanılması suretiyle vergi kaçırıldığının belirlenmesi,

c) "Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formu"nda belirtilen şart ve niteliklere uyulmadığının, bu şart ve niteliklerin yitirilmiş veya beyan edilen hususların gerçek dışı olduğunun sonradan yapılan araştırma ve incelemeler veya ihbarlar üzerine gerçekleştirilen denetimler neticesinde tesbit olunması ve

Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formunda beyan edilen hususlarda meydana gelen değişikliklerin bildirilmemesi,

d) Yönetmeliğin 41'nci maddesinde belirtilen mücbir sebep hallerinden birinin mevcudiyetinin yetkili mercilerce tevsik edilmesi hali hariç olmak üzere, inşaat projesinin Bölge Müdürlüğünün onay tarihinden itibaren 60 gün geçmesine rağmen inşaat başlanmamış olduğu veya kiralanan işyerinde 6 ay içinde fiilen faaliyete geçilmediğinin Bölge Müdürlüğünce tutulacak bir tutanakla belirlenmesi,

e) Genel Müdürlük ve Bölge Müdürlüğünce Bölge faaliyetleri dolayısıyla istenilen bilgi ve belgelerin, belirtilen süreler içinde verilmemesi veya yanlış verilmesi halinde, ikinci kez yazılan yazıya rağmen cevap verilmemesi veya yanıltıcı ya da yanlış bilgi verilmesi,

f) Kullanıcı veya kullanıcının sorumlu ve yetkili temsilcisi ve görevlileri tarafından Bölge tesis, araç-gereç ve ekipmanlarına veya üçüncü kişilere zarar verildiğinin, yapılan yazılı uyarıya rağmen, tekrarlandığının Bölge Müdürlüğünce tutulan bir tutanakla tesbit edilmesi,

g) Kullanıcıların, işletici veya B.K.İ. ile yaptıkları sözleşme hükümlerine uymadıklarının Bölge Müdürlüğünce oluşturulan bir Komisyonca en az iki kez tesbit edilmesi ve üçüncü tesbitten sonra durumun yazı ile tebliğinden itibaren 15 günlük sürenin geçmesine rağmen, aykırı uygulamaya devam edilmesi,

hallerinde "Faaliyet Ruhsatı" iptal edilir. Bu durumda Fon'a gelir kaydedilmiş olan "Faaliyet Ruhsatı Müracaat Ücreti" geri ödenmez.

Faaliyet ruhsatında belirtilen sürenin sona ermesi veya ruhsatları yukarıdaki nedenlerle iptal edilmiş olmasına rağmen faaliyetine devam etme girişiminde bulunanlar, Bölge Müdürlüğünün talebiyle polis ve gümrük muhafaza yetkililerince Bölge dışına çıkarılır. Bu şahısların Bölgede bulunan malları Yönetmeliğin 52'nci maddesine göre tasfiye işlemine tabi tutulur.

Giriş İzin Belgesi, Özel İzin Belgesi ve Görev Kartlarının iptali

Madde 15 - Faaliyet ruhsatı iptal edilenler ile yanlarında çalışanların, "Giriş İzin Belgesi" veya "Görev Kartı" olup da, 14'ncü maddede belirtilen davranışlarda bulunanların bu davranışlarının Bölge Müdürlüğünce düzenlenen bir tutanakla tesbiti halinde, "Giriş İzin Belgesi" veya "Görev Kartı" Bölge Müdürlüğünce iptal edilir ve durum ilgiliye tebliğ edilir. Söz konusu iptal hallerinin "Özel İzin Belgesi" taşıyanlarda görülmesi durumunda, görevlilerce belge geri alınır ve bu kişiler Bölge dışına çıkarılır.

Kullanıcılar, yanlarında çalışanların işlerine son vermeleri halinde, durumu aynı gün içinde Bölge Müdürlüğüne bildirmekle yükümlüdürler. Bu durumda işine son verilenlerin "Giriş İzin Belgeleri" Bölge Müdürlüğüne iptal edilir. Ancak bu kişilerin Bölgede yeni bir iş bulmaları ve "Giriş İzin Belgeleri"nin sürelerinin de dolmamış olması halinde söz konusu belgeleri gerekli değişiklik işlemlerinin tescilinden sonra iade edilir.

"Giriş İzin Belgesi", "Görev Kartı" veya "Özel İzin Belgesi" iptal edilen kişi, polis ve gümrük muhafaza görevlileri tarafından Bölge dışına çıkarılır ve bu kişilerin yanlarında bulunan gümrüğe tabi eşyaları gümrük mevzuatına ve Bölgede bulunan malları da Yönetmeliğin 52'nci maddesi hükümlerine göre işleme tabi tutulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bölge Güvenliğinin Sağlanması ve Çalışma Esasları

Güvenlik

Madde 16- Bölge Müdürleri, Bölge güvenliği ile ilgili taleplerini, Valiliğe intikal ettirmekle yükümlüdürler. Valiler, Bölgede asayiş hizmetlerinin polis tarafından yerine getirilmesi için, özel tedbirler alınması ve Bölge sınırlarında, giriş-çıkış kapılarında yeterli sayıda polis ve gümrük muhafaza görevlileri bulundurmak suretiyle Bölgenin güvenliğini sağlamakla yükümlüdürler.

Bölgede faaliyet gösteren Kullanıcılar da faaliyet gösterdikleri binalarda yeterli sayıda koruma görevlisi bulundurur ve istihdam ettikleri en az bir koruma görevlisi ile ilgili bilgileri Bölge Müdürlüğüne bildirirler.

Çalışma Esasları

Madde 17- Kullanıcılar ve bunların Bölgedeki işyerleri ile bu işyerlerinde çalışanlar, Bölge Müdürlüklerinin gözetim ve denetiminde, Türkiye Cumhuriyeti çalışma mevzuatı hükümlerine tabi tutulurlar.

Türkiye sınırları içindeki işyerleri için öngörülen asgari ücret ve fazla çalışma esasları, B.K.İ. veya işletici ile Kullanıcıların işyerleri için de uygulanır.

Bölgede çalışanlar ile işverenler arasında yapılan "İş Akdi" üç nüsha olarak düzenlenir ve bir nüshası Bölge Müdürlüğüne verilir.

Bu madde'nin uygulaması ile ilgili şekil ve usullere ilişkin esaslar Genel Müdürlükçe çıkarılacak tebliğ/genelgelerle düzenlenir.

Yabancılar için Çalışma İzni

Madde 18-Kullanıcılar,Bölgede çalıştırma ihtiyacı duydukları yabancı yönetici ve vasıflı personel için "Çalışma izni" almak üzere, Bölge Müdürlüğüne veya Genel Müdürlüğe müracaat ederler.

Müracaat, "Çalışma izni Belgesi" almak için hazırlanmış matbu formların ve eklerinin doldurularak imzalanması suretiyle yapılır.

Yapılan bu talep, Genel Müdürlük tarafından ilgili mercilerle de koordinasyon sağlanmak suretiyle değerlendirilir ve uygun görülenlere "Çalışma izni Belgesi" verilir.

Kullanıcılar, yanlarında çalıştırdıkları kişilerin Bölge içindeki hareket ve davranışlarından, çalışma esnasında üçüncü şahıslara veya Bölgeye verdikleri zararlardan müteselsilen sorumludurlar.

İkamet izni/Gece Çalışma izni

Madde 19-Bölgede ikamet yasaktır.Ancak,güvenliğin sağlanması için Bölgenin kontrol ve korunmasıyla görevlendirilmiş olan güvenlik, gümrük muhafaza ve koruma görevlilerinin, keza yaptıkları işlerin mahiyeti gereği Bölgede ikamet zorunda bulunanlar ile Bölgede işgünü takip eden gece de çalışmak zorunda bulunanların ikamet/gece çalışma izinleri, güvenlik ve gümrük idaresine yazılı bilgi verilmek suretiyle, Bölge Müdürlüğünce verilir. Bölgede verilen ikamet/gece çalışma izinleri sınırlı olup, ancak yukarıda belirtilen görevliler için hüküm ifade eder. Bu izin hiç bir şekil ve suretle bu görevlilerin yakınlarını veya ailelerini kapsamaz.

Kullanıcılara verilen ikamet/gece çalışma izni; Faaliyet Ruhsatı, Giriş izni Belgesi veya Görev Kartlarından birinin iptali halinde,ilgili Bölge Müdürlüğünce derhal iptal edilir.

Bölgelerde, yukarıda belirtilen nedenler dışında, ikamet izni ile ilgili düzenleme yapmaya Müsteşarlığın bağlı olduğu Bakanlık yetkilidir.

Çalışma Saatleri, Giriş ve Çıkışların Kontrolü

Madde 20- Bölgede günde 24 saat ve haftada yedi gün çalışma yapılabilir. Ancak, Bölgede yapılacak işler ile yük alıp vermek ve her türlü Gümrük işlemlerinin normal çalışma saati içinde yapılması esastır. Normal çalışma saatleri dışında veya tatil zamanlarında Gümrükle ilgili iş yapılması yazılı olarak istenildiği takdirde bu istek, Bölge Müdürlüğünce uygun görüldükten ve Gümrük İdaresince kabul edildikten ve fazla mesai ücretinin yatırılmasını müteakip işin yapılmasına izin verilir.

Bu amaçla, B.K.İ. veya İşletici, Bölgede resmi çalışma saatleri dışında da Bölge Müdürlüğünün talebiyle gerekli personeli bulundurmak zorundadırlar. Bölge Müdürlüğü, çalışma sürelerinin düzenlenmesi konusunda gerekli tedbirleri alır ve duyurur.

Bölge kapılarından giren kimselerden, günlük muhafaza veya güvenlik görevlilerine duruma göre "Giriş İzin Belgesi", "Görev Kartı" veya "Çal İzin Belgesi"ni gösterilmesi talep edildiğinde, anılan belgelerden ilgisine göre birini gösteremeyenler Bölgeye alınmaz.

Gümrük muamelelerine tabi olmaksızın Bölgeye mal giriş ve çıkışlarını önlemek amacıyla, Bölge kapılarında araç ve kişiler, Gümrük Muhafaza görevlilerince, gerektiğinde aranabilir, Bölge Müdürlüğünün talebiyle Kullanıcıların işyerleri ve araçlarında da arama yapılabilir.

Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Esasları

Madde 21- Bölgede faaliyette bulunan Kullanıcılar ile bunların yakınlarında bir iş aktine göre çalışan işçiler hakkında yabancı uyruklular da dahil olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Mevzuatı hükümleri uygulanır. Ancak, Türkiye ile diğer ülkeler arasında sosyal güvenlik konusunda yapılan sözleşmeler varsa, bu sözleşme hükümleri de tatbik olunur. Sosyal Güvenlik Kurumlarına yükümlülere sigorta primleri döviz veya Türk Lirası olarak ödenebilir. Hak sahiplerine tediyeyle ise bu kurumlar tarafından Türk Lirası olarak yapılır.

Bölge İçi Toplum Hizmetleri İçin Müracaat Mercii

Madde 22- Bölgede faaliyette bulunan Kullanıcılar ile bunlara yardımcı hizmetleri verenler, gerek duydukları elektrik, su, gaz, akaryakıt gibi ihtiyaçlarının karşılanması, haberleşme hizmetlerinin sağlanması, ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerinin yapılması, iş yerlerinin veya civarlarının temizlenmesi ve temizlikle ilgili aksaklıkların giderilmesi, sağlık sorunlarının çözülmesi, iş kazası ve hastalık hallerinde ilk yardım müdahalesi ile cankurtaran araç ve gereçlerinin temini gibi hizmetlerin ücreti mukabilinde yerine getirilmesi için, B.K.İ. veya İşletici yetkililerine müracaat ederler.

Bölge Müdürlüğü anılan hizmetlerin B.K.İ. veya İşletici veya diğer kuruluşlar tarafından iyi ve yeterli şekilde temini için gerekli denetim ve gözetimi yapar ve yazılı talimatlarıyla uyarılarda bulunur.

Defter ve Kayıtların Tutulması

Madde 23- Bölgedeki faaliyetlerin düzenli bir şekilde yürütülmesinin temini amacıyla B.K.İ. veya İşletici ile

Kullanıcılar, kanunen tutmak zorunda oldukları defterlerini Türkçe düzenlemekle, Bölge Müdürlükleri ile Genel Müdürlükçe yetkili kılınan merci ve görevlilerce talep edilecek bilgi ve belgeleri zamanında vermekle ve her türlü defter, belge ve diğer gerekli dokümanı bu merci ve görevlilerin kontrolüne açık bulundurmakla yükümlü olup, muhasebe kayıtlarına, Bölge dışındaki faaliyetlerine ilişkin hesaplarını hiçbir şekilde ve surette işleyemezler.

İşletici, B.K.İ. ve Kullanıcılar, Genel Müdürlükçe belirlenen özel faturayı kullanmakla yükümlüdürler.

İşletici, B.K.İ. ve Kullanıcılar fatura ve ticari defterlerini, hesap döneminden önce, Bölge Müdürlüğüne onaylattıktan sonra kullanabilirler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İşletici veya Bölge Kurucu ve İşleticisi

İşletici veya B.K.İ. ile İşletme veya Kuruluş ve İşletme Sözleşmeleri

Madde 24- Bölge, Bakanlar Kurulu Kararına dayanılarak kurulan bir şirket tarafından "İşletme Sözleşmesi" çerçevesinde işletilebilir ya da Bakanlar Kurulu Kararına dayanılarak kurulan bir şirketle "Kuruluş ve İşletme Sözleşmesi" imzalanarak kurulabilir ve işletilebilir.

Yukarıdaki fıkrada belirtilen hallerden; birinci durumda yapılan sözleşmeye "İşletme Sözleşmesi", yetki alan şirkete "Bölge İşleticisi"; ikinci durumda yapılan sözleşmeye "Kuruluş ve İşletme Sözleşmesi", yetki alan şirkete ise "Bölge Kurucu ve İşleticisi" -B.K.İ.- denilir.

İşletici veya B.K.İ.'nin çalışma esaslarını düzenleyen sözleşmelerde; bu şirketlerin Yönetmelikte belirtilen mali ve idari yükümlülükleriyle birlikte, yönetim ve denetimlerine ilişkin esaslar da yer alır.

İşletici veya B.K.İ.'nin Mali, İdari ve Hizmet Yükümlülükleri

Madde 25- İşletici veya B.K.İ.'nin mali, idari ve hizmet yükümlülükleri aşağıda belirtilmiştir:

a) Serbest Bölge olarak belirlenen Hazine veya kamu kuruluşlarına ait arazinin M.D.T.M. tarafından İşleticiye İşletme Sözleşmesi imzalanmak suretiyle tahsisi halinde İşleticinin yükümlülükleri, sözleşmede belirlenir.

Bölgedeki Hazineye ait binalar ile, Kullanıcılar tarafından inşa ettirilen ve bilahare "Faaliyet Ruhsatı" süresinin sona ermesiyle mülkiyeti kendiliğinden Hazineye geçen bina ve tesislerin işletilmesinin İşleticinin kullanımına bırakılması halinde, kiralamaya ilişkin özel ve genel şartların kapsamı Genel Müdürlük ile İşletici arasında yapılan işletme sözleşmesinde ayrıntılı olarak hüküm altına alınır. Bölgede bina ve tesis yapıp bilahare "Faaliyet Ruhsatı" süreleri dolan Kullanıcıların, talepte bulunmaları halinde, faaliyet ruhsatlarını da yenilemiş olmaları kaydıyla aynı bina ve tesisler, İşletici tarafından kendilerine tercihli olarak kiralanır.

b) B.K.I.; Bölge Müdürlüğü, Güvenlik ve Gümrük birimleriyle ihtiyaç duyulan diğer birimler için inşa edeceği bina veya binalardan inşaat bedeli ve kira talep etmez. Ancak, Bölgenin Hazine arazisi veya bir kamu kuruluşuna ait arazide kurulması halinde; altyapı için gerekli giriş-çıkış kapı ve yollar, iç yollar, yeşil sahalar, Bölge Müdürlüğü, Güvenlik, Gümrük birimleriyle diğer idari bina ve tesislerin bulunduğu alanlar ve elektrik, su ve doğal gaz gibi altyapı hizmetlerinin dağıtımında kullanılan araziler için B.K.I.'nin kira ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

c) İşletici veya B.K.I., İşletme veya Kuruluş ve İşletme Sözleşmesiyle işletmesine bırakılan Bölge alanlarındaki altyapı tesislerinin ziya ve hasarlarından doğan bakım ve onarımı karşılamakla yükümlüdürler.

d) İşletici veya B.K.I. Yönetmelikle belirtilen görevlerle birlikte H.D.T.M. ile arasında akdedilen İşletme veya Kuruluş ve İşletme Sözleşmesinde öngörülen diğer iş ve hizmetleri de yerine getirmekle yükümlüdür.

İşletici veya B.K.I.'nin Yetki ve Görevleri

Madde 26- İşletici ve B.K.I.'nin yetki ve görevleri aşağıda belirtilmiştir:

a) İşletici veya B.K.I. olarak H.D.T.M ile akdettiği "İşletme" veya "Kuruluş ve İşletme Sözleşmesi" hükümleri doğrultusunda Bölgeyi işletmek. Altyapının kamu tarafından yapılmayacağını sözleşmede belirtilmesi halinde, Bölgenin altyapı tesislerini inşa etmek ve parselasyon planına göre inşaat alanlarını yeterli sayıda Kullanıcıya kiralamak ve/veya satmak,

b) İşletme veya Kuruluş ve İşletme Sözleşmesinde yeralan esaslar çerçevesinde, Kullanıcıların faaliyetleriyle ilgili müracaatlarını kabul etmek ve Kullanıcılarla, iskele, arazi, depo, ambar, hangar ve antrepoların işletilmesine yönelik "Kira Sözleşmeleri" ve Kullanıcıların Bölge içinde talep edecekleri gemi, liman ve diğer hizmetlerin yapılması veya kendi sorumluluğunda yaptırılmasını temin edecek "Hizmet Sözleşmelerini" düzenlemek ve birer örneklerinin gönderildiği Bölge Müdürlüğünce üç işgünlü içinde reddedilmeyen kira

sözleşmelerini akdetmek, reddedilenleri müracaatçılara bildirmek ve akdedilen sözleşmelere istinaden de ücret ve kiralar ile depozitoları peşin olarak tahsil etmek,

c) Kullanıcılarla akdedilen sözleşmelerde; kiralanan parsellerde ve diğer yerlerde emniyet ve sağlık önlemlerinin alınmasına imkan veren, izin alınmaksızın herhangi bir değişiklik yapılmasını engelleyen, depo, ambar, hangar ve antrepolarda ve diğer yerlerde Bölge ile ilgili mevzuatta belirtilen veya teblig ya da genelgelerle duyurulan çalışma şekil ve hususlarının dışına çıkılmasını önleyen ve dolayısıyla Bölge düzeninin titizlikle korunmasını sağlayan hükümlere yer vermek,

d) Bölge Müdürlüğü, Liman, Havameydanı, Gümrük, Güvenlik teşkilatları ve diğer kamu birimlerine Kullanıcılar tarafından verilmesi gereken bilgi ve belgeleri temin etmek,

e) Elektrik, su, gaz ve akaryakıt teminine ve haberleşme hizmetlerini kesintisiz sağlamaya yönelik tedbirleri almak ve ilgili kamu ve özel kuruluşlarla bu konuda koordinasyonu sağlayarak ücretlerin tahsili ve ilgili birimlere tediyesini sağlayıcı düzenlemeler yapmak,

f) Bölgede yangın tehlikelerine karşı, Kullanıcıların kiraladığı tüm tesis ve binaların sigortasını yaptırtmak, yangın önleme ve su boşaltma ekipmanları ile yeterli ölçüde itfaiye araç ve gereçlerinin hazır bulundurulması, genel güvenlik önlemlerinin aldırılması, iş ve diğer kazalarda yaralanma veya ani hastalanma hallerinde gerekecek ilk müdahale, yardım ve cankurtaran teşkilatının kurulması hususlarında yerel kamu kuruluşlarıyla gerekli koordinasyonu sağlamak,

g) Bölgenin alt ve üst yapılarına zarar verenleri tespit etmek ve bu zararları tazmin ettirmek,

h) Bölge içinde ihtiyaç duyulan ulaşım ve taşıma taleplerini karşılamak, planlanan park ve yeşil alanları oluşturmak, bakım ve korunmalarını sağlamak, umumun ihtiyaçlarına cevap verecek lokanta, kafeterya, büfe ve benzeri yerleri organize etmek, işletmek veya işlettirmek ve sahanın tüm temizlik ve genel sağlık konularını çözümlmek.

Kullanıcılar ile ilişkiler

Madde 27- Kullanıcılar, Bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla yapılmasını istedikleri işlerle ilgili olarak "Serbest Bölge İşlem Formu"nu doldurarak Bölge Müdürlüğü'ne vermek ve Fon'a ödenmesi gereken ücreti Bölge Müdürlüğü veya Bölgedeki T.C. Ziraat Bankası ya da diğer bankalara ödeyip, aldıkları iki makbuz kopyasından birini Bölge Müdürlüğüne verilen "Serbest Bölge İşlem Formu" nüshasına ekleyerek işletici veya B.K.İ. yetkililerine teslim etmek suretiyle, müracaatlarını yaparlar. Fon'a ödeme olmadığı hallerde "Serbest Bölge İşlem Formu"nın kalan nüshalarının Bölge Müdürlüğünden alınıp, işletici veya B.K.İ. yetkililerine verilmesiyle müracaat işlemi tamamlanır.

"Serbest Bölge İşlem Formu", Kullanıcı ile İşletici veya B.K.I. arasındaki iş ilişkisini belirtilen, hizmet sözleşmesi niteliğinde haiz olup, İşletici veya B.K.I. yetkililerince bu formun imzalanarak bir nüshasının Kullanıcıya verilmesiyle sözleşme akdedilmiş olur.

Kullanıcılar, Bölgeye gelen ve giden veya Bölgede bulunan mallar için ihtiyaç duydukları yükleme, boşaltma, taşıma, istifleme ve diğer hizmetlerini ücreti karşılığında İşleticiye veya B.K.I.'ne yaptırırlar. Kullanıcıların Bölgedeki faaliyetleri nedeniyle ihtiyaç duydukları araç, gereç ve ekipmanları İşletici veya B.K.I. sağlayamadığı takdirde, Kullanıcılar, Bölge Müdürlüğünün izni ve İşletici veya B.K.I.'nin koordinasyonu dahilinde, aynı Bölgede faaliyette bulunan diğer Kullanıcılardan da temin edebilirler. İşletici veya B.K.I. bu hizmetlerden dolayı Kullanıcıya Bizzat yaptığı koordinasyon hizmeti karşılığında koordinasyon ücreti dışında başka ücret talep etmemektedir.

Kullanıcının "Serbest Bölge İşlem Formu", kamu veya özel bir kuruluş tarafından yerine getirilmesi gereken bir hizmet talebini karşılayorsa, özel kuruluş tarafından yerine getirilecek işler için Bölge Müdürlüğünden ön izin alınmak kaydıyla, hizmet ücretinin İşletici veya B.K.I. veznesine ödenmesi ve alınan iki makbuz kopyasından birinin Bölge Müdürlüğünden getirilen "Serbest Bölge İşlem Formu" nüshasına eklenmek üzere, İşletici veya B.K.I. yetkilisine verilir.

İşletici veya B.K.I. tarafından yürütülen hizmetlere ilişkin tarifeler ve esaslar Genel Müdürlük tarafından belirlenir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Gümrük ve Vergi Muafiyeti ile Teşvikler

Gümrük Muafiyeti

Madde 28- Serbest Bölgeler, gümrük hattı dışındadır. Serbest Bölgelerde Gümrük mükellefiyetlerine dair mevzuat hükümleri uygulanmaz. Bölgeye giriş-çıkış noktalarında Gümrük Kanunu ve ilgili mevzuat hükümleri uygulanmakla beraber, Bölgeye giren ve Bölgeden yurtdışına çıkan mallar için gümrük vergisi, resim, harç ve diğer mali yükümlülükler, Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu hariç, uygulanmaz.

Serbest bölgelerden Türkiye'ye ihracatı Teşvik Mevzuatı çerçevesinde yapılacak ihracat ve ithalat işlemleri, yürürlükteki ihracatı Teşvik Tebliği hükümlerine tabidir.

Vergi ve Diğer Tesvikler

Madde 29- Serbest Bölgelerde vergi, resim, harç ve kambiyo mükellefiyetlerine dair mevzuat hükümleri uygulanmaz.

Türkiye'de yerleşik tam ve dar mükellef gerçek ve tüzel kişilerin, Bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratları, Türkiye'nin diğer yerlerine transfer edildiğinin kambiyo mevzuatına göre tevsiki halinde, gelir ve kurumlar vergilerinden muaftır.

İşletici veya B.K.T. ile Kullanıcılar yatırım ve üretim safhalarında, Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek tesviklerden yararlanırlar.

Hiç bir gerçek veya tüzel kişi, "Faaliyet Ruhsatı" almaksızın, Serbest Bölge teşviklerinden yararlanamaz.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Bölgedeki Mallar, Kira ve Hizmet Sözleşmeleri ve Tarifeler

BİRİNCİ BÖLÜM

İhraç ve İthal Olunan Mallar ve Transit Mal Taşımacılığı

İhraç Edilen Mallar

Madde 30- Türkiye'den Bölgeye sevk edilen mallar, dışticaret rejimine tabi tutulur ve bu rejime göre ihraç edilmiş sayılır. Bölge ile diğer ülkeler ve Serbest Bölgeler arasında dışticaret rejimi uygulanmaz. Bölgeden yurtdışına mal gönderilmesi ve hizmet verilmesi serbesttir.

Dışticaret rejiminde öngörülen süre içinde, Türkiye'den Bölgeye ihraç edilip tekrar Türkiye'ye geri getirilen mallardan 41'nci maddenin (a) bendinde belirtilen ücret alınır.

Bir parti olarak toplam fatura bedeli 500 A.B.D. Dolarının altında kalmak üzere Bölge Müdürlüğü veya Bölge Müdürlüğü onayı ile işletici veya B.K.T. ya da Kullanıcı tarafından Bölgeye getirilen Türkiye mahreli mallar, isteğe bağlı olarak ihracat işlemine tabi tutulmayabilir.

Bölgeden çıkartılan mallar için;

- "Menşe Şahadetnamesi", Gümrük Kanunu ve buna bağlı Gümrük Yönetmeliğinin ilgili;

- "A.TR. Dolaşım Belgeleri", 10.01.1979 tarih ve 16515 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "A.TR Dolaşım Belgeleri Yönetmeliği";
- "EUR.1 Sertifikası", 22.05.1992 tarih ve 21235 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "EUR.1 Dolaşım Sertifikaları Yönetmeliği";

hükümlerine göre, Ticaret ve Sanayi Odalarına üyelik şartı aranmaksızın, Bölge Müdürlüğünün yazısına istinaden mahalli Odalarca verilir.

Serbest Bölge Gümrük İdareleri, vize edilmek üzere ibraz olunan "A.TR Dolaşım Belgeleri" ve "EUR.1 Sertifikası"nın doğruluğunun kontrolünü ve sözkonusu Belge ve Sertifikada kayıtlı eşyanın muayenesini yaparak vize eder.

Serbest Bölgelerdeki malların menşei ve bu mallar için A.TR Dolaşım Belgeleri ve EUR.1 Sertifikası düzenlenmesiyle ilgili olarak;

Serbest Bölgeler, Gümrük Kanununun 15'nci maddesi uyarınca, Türkiye siyasi sınırları içinde yer almakla beraber, vergi ödeme mükellefiyeti açısından gümrük hattı dışındadır. Bölgelerde üretilen mallar, Gümrük Kanunu'nda belirtilen menşei kriterleri; Türkiye'de elde edilen Türkiye menşeli ürünler - Tümüyle üretilme kriteri - veya tümüyle Türkiye'de elde edilmemiş yabancı menşeli veya menşei belirsiz girdiler ihtiva eden eşyanın, Türkiye'de gördüğü değişiklik ve işlem dolayısıyla Türkiye menşeli sayılması- Esaslı değişim kriteri çerçevesinde, "Türkiye Menşeli" hüviyetine haizdir.

Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında bir Ortaklık yaratan Ankara Anlaşması'nın 4'ncü maddesinde belirtilen "Geçiş Dönemi"nin gerçekleşme şartları, usûlleri, sıra ve sürelerini belirleyen Katma Protokol'ün 2'nci maddesi, kapsamında, Türkiye veya Topluluk'da ithal işlemleri tamamlanmış, gerekli gümrük vergisi ve eşitkili vergi veya resimleri tahsil edilmiş ve bu vergi ve resimleri tam veya kısmi bir iadeden yararlanmamış olan üçüncü ülkeler çıkışlı serbest dolaşım durumunda sayılan malların, Bölgede ham, yarı mamül veya mamül halde bulunmaları dolayısıyla veya bunların Bölgede üretilen bir malın bünyesine girmesiyle üretilerek millileşen eşya için, eşyanın tarife pozisyonunda meydana gelen değişikliğe bakılmaksızın, düzenlenen A.TR Dolaşım Belgeleri, Serbest Bölge Gümrük İdareleri'nce vize edilir.

Katma Protokol'ün 3'ncü maddesinde belirtildiği şekilde, Türkiye veya Topluluk'da elde edilen ve imaline Türkiye veya Topluluk'da serbest dolaşım durumunda bulunmayan üçüncü ülkeler çıkışlı maddeler giren mallar için A.TR. Dolaşım Belgeleri düzenlenmesi, imallerine giren üçüncü ülkeler maddeleri için Ortak Gümrük Tarifesi'nde öngörülen "Fark Giderici Vergi"nin 2/72 ve 3/72 sayılı Ortaklık Konseyi Kararları hükümlerine göre

ihracatçı ülke Türkiye'de, Serbest Bölge Gümrük İdaresi'nce tahsil edilmesiyle mümkündür. Söz konusu mallar için düzenlenen A.TR Dolaşım Belgeleri, Serbest Bölge Gümrük İdareleri'nce vize edilir.

Türkiye ile EFTA Devletleri Arasında Akdedilen Anlaşma'ya Ek Protokol B'de yer alan hükümlerin Türkiye'deki Serbest Bölgelerde yerine getirilmesi ile Türkiye menşei kazanan ürünler için Menşe Şahadetnamesi ve EUR.1 Sertifikası düzenlenir ve bu sertifika Serbest Bölge Gümrük İdaresi'nce vize edilir.

İthal Edilen Mallar ve Transit/Aktarma Mal Taşımacılığı

Madde 31- Bölgeden, Türkiye'ye sevk edilen mallar dış ticaret rejimine tabi tutulur ve bu rejime göre ithal edilmiş sayılır. Bölge ile diğer ülkeler ve Serbest Bölgeler arasında dış ticaret rejimi uygulanmaz.

Transit/Aktarma taşımaya tabi malların Bölgeye giriş ve çıkışı Bölge Müdürlüğü'nün izniyle yapılır.

Yabancı bir memleketten başka bir yabancı memlekete veya Türkiye'den yabancı bir memlekete gitmek ya da yabancı bir memleketten Türkiye'ye gelmek üzere Bölgeden geçen/geçirilen eşya, Bölgede "Transit" halinde sayılır. Transit olarak geçen/geçirilen eşyanın, Serbest Bölgede aktarma edilmesi, karaya çıkarılması veya bir süre kalması transit halini değiştirmez.

Yabancı bir ülkeden deniz, hava, demiryolu ve karayoluyla Serbest Bölge limanına getirilen eşyanın, deniz yoluyla yabancı bir limana veya diğer bir Serbest Bölge limanına sevkı "Aktarma" sayılır.

İKİNCİ BÖLÜM

Bölgeye Mal Giriş ve Çıkışı

Bölgeye Sokulması Yasak Olan Mallar

Madde 32 - Aşağıdaki malların Bölgeye sokulması yasaktır:

- a) Ateşli silahlar ve bunların mühimmatı, parlayıcı, patlayıcı, yanıcı, yanmayı artırıcı ve radyoaktif maddeler ile tehlikeli ve zehirli atıklar,
- b) Sağlık Bakanlığınca müsaade edilenler dışındaki bilumum uyuşturucu maddeler.

Malların Bölgeye Girişi ve Çıkışı

Madde 33- Malların Bölgeye girişi ve çıkışı ile ilgili usul ve esaslar Genel Müdürlükçe çıkarılacak genelge/tebliğlerle düzenlenir.

Bölge ile Diğer Varış Yerleri Arası Mal Akımı

Madde 34- Serbest Bölge adresli olduğu halde herhangi bir nedenle Bölgeye dahil olmayan bir yere boşaltılan mallar veya Bölgeye ait olmayan bir varış yerine adres edilmiş, fakat Bölgeye dahil bir yere boşaltılan mallar, adres edildikleri varış yerlerine Gümrük İdaresinin gözetim ve denetimi altında en seri şekilde gönderilir. Ancak Bölge adres verilerek gönderilen mallar en kısa zamanda Serbest Bölgeye intikal ettirilir. Ancak, serbest bölge adresli malların Bölgeye gelip, yer olmaması nedeniyle Gümrük antreposuna veya bir başka yere depolanması halinde, geçici kabulle yurtiçine satıldığında veya sair şekilde yurtiçine sokulduğunda ya da yurtdışına gönderildiğinde bu mallar serbest bölge hükümlerine tabi olur. Bölge depolarının yeterli olmasıyla bu uygulamaya son verilir.

Bölge içerisindeki eşyanın yükleme, boşaltma, nakletme, ve sair işlemleri için gerekli ekipman, araç ve gereçlerin geçici olarak Bölgeye sokulmasına, Bölge Müdürlüğünün yazılı talebi doğrultusunda, Gümrük Muhafaza Müdürlüğünce tutulan "Giriş-Çıkış Defteri"ne kaydı suretiyle Gümrük İdaresince izin verilir.

Serbest Bölge adresli veya çıkışlı olup, deniz yoluyla gelen veya giden eşyanın, Bölgenin denize rıhtımı olmaması veya limanı olmasına rağmen yakın bir limandan getirilmesi veya götürülmesi durumunda Bölge ile olan bağlantısı, Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğünce tescilli ve Bölge Müdürlüğünce tanzim ve tescilli "Serbest Bölge İşlem Formu"na istinaden ve "Transit Beyannamesi" düzenlenmesine gerek kalmadan, Gümrük İdaresince görevlendirilecek memurun refakatinde gemiden doğrudan Bölgeye alınmasıyla veya Bölgeden gemiye götürülmesiyle sağlanır. Geminin bulunduğu yer ile Bölge arasındaki koridor, Serbest Bölge olarak addedilir. Bir Serbest Bölgenin fiziki olarak ayrılmış olan kısımları arasındaki mal sevkıyatı gümrük gözetiminde yapılır.

Havaalanları içi veya sınırındaki serbest bölgelere havayoluyla gelen-giden tehlikeli maddelerin özel kaplar içerisinde getirilerek apronda bekletilmeksizin hazır bulundurulacak araçlar ile Serbest Bölge hava aracına aktarılması için B.K.İ. veya işletici, Havaalanı ve Gümrük İdareleri ile gerekli koordinasyonu sağlar.

Malların Satılması veya Devri

Madde 35- Kullanıcılar, Bölgeden yurtdışına veya Türkiye'ye toptan satış yaparlar. Kullanıcılar ve Bölgede depo kiralayan firmalar, Bölge Müdürlüğüne yazılı olarak bildirmek kaydıyla,

aynı Bölgedeki diğer Kullanıcılara toptan satış yapabilir veya mallarını toptan devredebilirler.

Bölge Müdürlüğünün özel izni dışında Bölgede hiçbir şekil ve surette perakende satış yapılmaz. H.D.T.M.'nin özel izniyle gerekli görülen Bölgelerde, Bölge içinde perakende satış mağazaları veya alış ve satış merkezleri kurulabilir. Perakende satış mağazaları ile alış ve satış merkezlerinin tabi olacağı esaslar H.D.T.M.'nce belirlenir.

Bölgedeki Mallardan Sorumluluk

Madde 36-Bölgede faaliyette bulunan Kullanıcılar, mallarındaki kayıp ya da sayı, çeşit ve ağırlık bakımından meydana gelen noksanlık ile mal kalitesindeki değişikliklerden dolayı Bölge Müdürlüğüne karşı sorumludurlar. Kullanıcılar, malların tabiatından ileri gelen bir kayıp ve noksanlığın varlığını veya mücbir sebepten dolayı bu farklılığın doğduğunu kanıtlamaları halinde bu sorumluluk ortadan kalkar.

Bölgedeki mallarda; normal işlemler, tabii aşınma, fire veya benzeri nedenler dışında, bir eksikliğin veya sebebi açıklanamayan bir fazlalığın tesbit edilmesi halinde, ilgili Kullanıcı, İşletici veya B.K.I. bu durumu Bölge Müdürlüğüne yazılı olarak bildirir ve gerekli yükümlülükleri yerine getirir.

Kalması Zararlı ve İmha Edilmesi Gerekli Olan Mallar

Madde 37- Kullanıcıların Bölgedeki işyerlerinde bulunan mallarının, Bölgedeki diğer Kullanıcılara ait mallara zarar verici olduğunun veya sağlık kurallarıyla bağdaşmadığının Bölge Müdürlüğü, İşletici veya B.K.I.'nce tesbiti halinde, bu malların Bölgeden çıkarılması veya imha edilmesi Bölge Müdürlüğünce Kullanıcıdan yazılı olarak talep edilir. Bu talebin, tebliğ edildiği tarihten itibaren 24 saat içinde yerine getirilmeye başlanılmaması halinde, masrafları Kullanıcı tarafından karşılanmak suretiyle İşletici veya B.K.I. tarafından gerekli işlem tamamlanır.

Malların imhasına, Bölge Müdürlüğü ve İşletici veya B.K.I. yetkilileri ile Bölge Müdürlüğünce tayin edilecek ve mallar üzerinde ihtisası olan bir eksperin de bulunduğu, üç kişilik komisyon tarafından karar verilir. İmha kararı, imha gerçekleşmeden Gümrük İdaresine bildirilir, Gümrük İdaresince aynıyat kontrolü yaptırıldıktan sonra imha Gümrük İdaresinin denetiminde gerçekleştirilir. İmha edilen mallar, Kullanıcının kayıtlarından silinir ve durum Gümrük İdaresine bildirilir. Bölge içerisinde imha yeri bulunmaması durumunda Bölge Müdürlüğünün izni ile imha edilmek üzere Bölge dışına çıkarılacak mallar için ithalat rejimi uygulanmaz.

Bölgedeki faaliyet dolayısıyla Bölgeye getirilen malların; Bölge Müdürlüğü, Gümrük İdaresi, İşletici veya B.K.İ. yetkililerince oluşturulan bir komisyon tarafından herhangi bir ekonomik değer taşımadıkları anlaşılan kap, ambalaj maddeleri ve bunların atık ve döküntüleri, çöpler, Bölge Müdürlüğünce bilgi verildiği halde Serbest Bölge Gümrük İdaresince alınmayan ve atılmasında sakınca görülmeyen maddeler İşletici veya B.K.İ. yetkililerince, Gümrük İdaresi ve Bölge Müdürlüğü görevlilerinin gözetimi altında Bölge dışındaki temizlik hizmetleriyle görevli kamu görevlilerine veya bu işi yapan özel kişilere teslim edilir. Şayet bu yetkililerce, atıkların Bölgeden uzaklaştırılması için bir ücret talep edilirse, bu ücretler Kullanıcılar veya diğer ilgililerce ödenir. Söz konusu maddelerin imhası gerekiyor ise yukarıdaki fıkra da belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde imha işlemi gerçekleştirilir.

Terk Edilmiş ve Dağınık Mallar

Madde 38- Bölgede, hiç bir Kullanıcıya ait olmayan parsellere bırakılmış veya terk edilmiş mallar, Bölge Müdürlüğünün gözetim ve denetimi altında İşletici veya B.K.İ. tarafından toplatılarak, bu konuda tutulacak kayıt defterine işlenir ve Yönetmeliğin 52'nci maddesine göre tasfiye edilir.

Yükleme, boşaltma, taşıma ve sair işlemler esnasında ambalajlarından dağılmış, dökülmüş ve tekrar ambalajlanmasından sonra arta kalan sahibi belli dağınık mallar, İşletici veya B.K.İ. tarafından, toplama, süpürme ve tekrar ambalajlama masrafları Kullanıcı tarafından ödendiği takdirde, sahiplerine teslim edilir. Aksi halde terk edilmiş mal işlemine tabi tutulur.

Hasarlı Mallar

Madde 39- Gerek Bölgeye sokulurken veya Bölgeden çıkartılırken ve gerekse Bölge içinde işleme tabi tutulurken, hasarlı ambalajda bulunduğu veya kurcalanmış olduğu tesbit edilen şüpheli mallar için Bölge Müdürlüğünce, İşletici veya B.K.İ.'nin yükleme boşaltma işlerini yapan kişi veya kuruluş yetkilileri ile gemi kaptanı, acenta ve nakliyecinin veya temsilcilerinin bulunduğu üç kişilik bir komisyon oluşturularak, mallar sınıflandırılır, sayılır veya tartılır ve tekrar ambalajlanır. Bu komisyona, malların nakliye sigortasını yapan sigortacı veya temsilcisi de katılabilir. Durum, bir tutanakla tesbit edilerek, Bölge Müdürlüğüne bildirilir. Tutanakta, mallarda tesbit edilen fazlalık veya eksiklikler belirlenir. Eksiklik veya fazlalık durumunda, duruma göre gemi kaptanı, acenta, nakliyecisi veya kullanıcı, Yönetmeliğin 36'ncı maddesi hükümleri gereğince sorumlu tutulur. Sahipsiz mallar, terk edilmiş mallar olarak addedilir ve 38'nci madde hükmüne göre işleme tabi tutulurlar.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu, Kira ve Hizmet Sözleşmeleri

BİRİNCİ BÖLÜM

Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu

Fon Hesabı

Madde 40- Kanunun 7'nci maddesi uyarınca kurulan "Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu" ile ilgili ödemelerin yapılması için Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde, Türk Lirası ve A.B.D. Doları veya diğer döviz cinsinden hesap açılır. Bölge Müdürlükleri de, kendi bölgeleri dahilinde Fon'a yapılan tüm ödemelerin merkez hesaplarına beş iş günü içinde aktarılmasını teminen Bölgede mevcut T.C.Ziraat Bankası şubesinde ya da T.C.Ziraat Bankasının bulunmaması halinde kamu veya özel bankalardan herhangi birinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası adına Türk Lirası, A.B.D. Doları veya diğer konvertibl döviz cinsinden döviz hesabı açtırırlar.

Fon Gelirleri

Madde 41- Fon gelirleri aşağıdaki kalemlerden oluşur:

a) Bölgelere Türkiye'den getirilen mallar ile yatırım ve tesis safhasında kullanılan mallar, bakım ve onarım maksadıyla bölgelere getirilen araç, gereç ve ekipmanlar hariç, Bölgeye getirilen malların CIF, çıkarılan malların FOB değerleri üzerinden peşin olmak üzere, binde 5 oranında ödenacak ücretler,

b) Faaliyet Ruhsatı almak için yapılan müracaatlarda, Genel Müdürlükçe 11'nci maddeye göre belirlenecek olan "Faaliyet Ruhsatı Müracaat Ücreti",

c) Giriş İzin Belgesi karşılığında alınan yıllık 10 A.B.D. Doları veya eşdeğeri Türk Lirası ile bu Belgenin ve Özel İzin Belgesinin zayiinden dolayı yeniden düzenlenmesi hallerinde ödenen 10 A.B.D. Doları veya eşdeğeri Türk Lirası ücretler,

d) Kanun'un 7'nci maddesinin (d) bendinde belirtilen diğer gelirlerden olmak üzere;

1) Bölgede faaliyet gösteren banka ve sigorta kuruluşlarının Bölge faaliyeti nedeniyle elde ettikleri gelirlerinden -banka ve sigorta kuruluşları için yapmış oldukları bütün muameleler nedeniyle kendi lehlerine nakden veya hesaben tahakkuk eden paralardan- binde 5 oranında alınacak olan paylar. Bu payların

ödeme vadesi, ödemeye konu olan gelirin üçer aylık dönemler itibariyle Ocak, Nisan, Temmuz ve Ekim aylarının en geç 20'nci günü mesai saati bitimidir.

2) İşletici veya B.K.İ. ile yapılan işletme veya Kuruluş ve İşletme Sözleşmelerinde yer alan ve bu şirketlerin; Bölgenin işletilmesi veya kuruluş işletilmesi ile ilgili faaliyetleri, sonucunda tahakkuk eden net aylık gelirlerinden %4 oranında alınan paylar ile bu sözleşmelerde yer alan diğer ücret ve gelirler,

3) İşletici tarafından kiralananan arazilerin bilahare Kullanıcılara kiralanması halinde elde edilen kira gelirlerinin %90'ı ile B.K.İ.'ne kiralananan arazilerin Kullanıcılara kiraya verilmesi halinde elde edilen kira gelirlerinin %63'ü, İşletici veya B.K.İ. tarafından tahsil edildiği ayı takibeden ayın 20'nci günü mesai saati bitimine kadar,

Kullanıcılara kiralananan ve üzerlerinde herhangi bir bina ve tesis olmayan parsellerin kira tutarları, İşletici veya B.K.İ. tarafından Bölgelere göre ayrı ayrı belirlenir ve Genel Müdürlükçe bir üst limit belirlenip onaylanmasından sonra Kullanıcılara duyurulur.

4) Bölge içinde bina ve tesislerin, Kullanıcılara kiraya verilmek veya devredilmek üzere, Bölge Müdürlüğü tarafından yapılması veya yaptırılması ve bu şekilde inşa edilen bina ve tesislerin İşletici veya B.K.İ. tarafından kiraya verilmesi halinde veya Faaliyet Ruhsat süreleri sonunda mülkiyeti Hazineye geçen bina ve tesislerin İşletici veya B.K.İ. tarafından kiraya verilmesi halinde, İşletici veya B.K.İ.'nce tahsil edilen kira bedelinin %90'ı tahsil edildiği ayı takibeden ayın 20'nci günü mesai saati bitimine kadar,

5) Bakım, onarım veya tamir gibi nedenlerle Bölgeye geçici olarak getirilen ve 58'nci maddede belirtilen süresi sonunda Bölge dışına çıkarılmayan mallar ile araç, gereç ve ekipmanların CIF değeri üzerinden alınacak binde 5 oranında ücretler, aynı amaçla Bölgeden çıkarılan ve 58'nci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen demirbaş ve yatırım mallarının 12 ay içinde Bölgeye getirilmemesi halinde maddede belirtilen teminat,

Bölgeye bakım, onarım veya tamir gibi nedenlerle geçici olarak getirilen ve 58'nci maddede belirtilen süresi içerisinde Bölge dışına çıkarılan malların Bölge içinde gördüğü hizmet dolayısıyla oluşan katma değer üzerinden binde 5 oranında alınacak ücretler,

e) İşletici, B.K.İ. ve Kullanıcıların, Yönetmelik hükümlerine, İşletme ya da Kuruluş ve İşletme Sözleşmelerine veya Müsteşarlıkça belirlenen esaslarla, genelge, yazılı talimat ve emirlerde yer alan hükümlere aykırı olarak taahhütlerini zamanında veya hiç yerine getirmemeleri halinde sözleşmede belirlenen oranda tahsil edilecek cezai şart, masraf ve faizler, Fon hesabına aktarılır.

İşletici veya B.K.İ.'nin, işleticilik faaliyeti dışında, ayrıca Faaliyet Ruhsatı almak ve ayrı muhasebe kayıtları tutmak kaydıyla yaptığı veya yaptırdığı bina ve tesisleri kiraya vermek veya Bölgede yapılması öngörülen faaliyet konularında faaliyet gösteren kuruluşlara ortak olmak suretiyle elde ettikleri gelirlerden sözleşmelerinde belirtilen pay alırlar.

Bu gelirlerden başka;

Faaliyet Ruhsatı almak için yapılan müracaatlarda; Kullanıcı adaylarına ruhsat ücretlerini yatırmalarına rağmen müracaatın reddedilerek faaliyet ruhsatı verilmemesi veya mücbir sebep olarak;

- Faaliyetini sürdürmesine engel olacak yangın, yer sarsıntısı ve su basması gibi doğal afetler,
- Herhangi bir kamu otoritesi tarafından faaliyetin fiili icrasının yasaklanması veya engellenmesi,
- Uluslararası ekonomik ilişkilerde ambargo, kota ve/veya ekonomik hayata müessir olabilecek diğer değişmelerin faaliyetin ciddi bir şekilde yürütülmesine imkan tanınamaması gibi unsurların yetkili mercilerce tevsik edilmesi ve bu durumun Genel Müdürlüğe uygun görülmesi,

hallerinde yatırılan ücretin tamamı iade edilir.

Bunun dışındaki durumlarda ise faaliyete hiç başlanmayacağı- nın veya faaliyetin sona erdiğinin bildirilerek, ruhsat ücretinin iadesinin talep edilmesi halinde, fazla ödenen ücretin tamamı Fon'a irad kaydedilir,

Fon'a yapılacak ödemeler karşılığında verilecek makbuzlar, ödemeyi yapanın adı soyadı, Kullanıcının ticaret unvanı, ödeme miktarı, ödemelerin çeşidi gibi konularda ayrıntılı bilgiler ihtiva eder.

Bölge Müdürlüklerince yapılan tahsilat , tahsilatı takibeden günün mesai saati bitimine kadar; 40'ncı maddede belirtilen banka şubesine yatırılan tahsilat ise beş iş günü içinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nda açtırılan döviz ve Türk Lirası hesaplarından ilgisine aktarılır.

Fon Gelirlerinin Tahsili ve Geri Ödenmesi

Madde 42- Hiç alınmamış veya eksik alınmış Fon gelirlerinin tahsili ve fazla alınmış Fon gelirlerinin geri ödenmesi aşağıdaki esaslara göre yapılır:

a) Kamuna ve Yönetmeliğe göre tahsili gereken Fon Gelirlerinin ödenmediğinin veya eksik ödendiğinin anlaşılmaması halinde sözkonusu gelirler, geliri doğuran olayın başlangıç tarihinden itibaren 3 yıl içinde ilgili Bölge Müdürlüğünce yazı

ile Kullanıcılardan istenir. Bölge Müdürlüğü yaptığı tahakkukı Kullanıcıya bildirerek tahakkuk kağıdı üzerinde imza alır. Bu suretle tahakkuka bilgi edinmekten, tahakkuk kağıdını imzalamaktan çekenlere yazılı tebligat yapılır.

b) Kullanıcılar, bu isteklere karşı onbeş gün içinde tahakkukı yapan Bölge Müdürlüğüne itirazda bulunabilirler. Bu süre zarfında itirazları olmadığını tahakkuk kağıdı üzerinde yazı ile beyan edenlerin ödemesi gereken Fon gelirleri, itiraz yollarına gitmek bakımından kesinleşmiş olur. Bu gelirler tahakkukun kesinleştiği takip eden günden itibaren bir ay içinde ödenir.

c) Kullanıcıların itirazları Bölge Müdürlüğünce bir ay içerisinde incelenerek karara bağlanır. Bölge Müdürlüğünce verilen karar onaylanmak üzere Genel Müdürlüğe gönderilir. Genel Müdürlükçe bir ay içerisinde sözkonusu karar onaylanır veya reddedilir. Genel Müdürlükçe onaylanan karar Kullanıcılara, İdari Yargıya itiraz hakları saklı kalmak kaydıyla, Bölge Müdürlüğünce tebliğ edilir. Bu tebligatın yapılış tarihi, İdari Yargıda itiraz için başlangıç tarihi sayılır.

d) Genel Müdürlük ve/veya Bölge Müdürlüklerince yapılan incelemelerde, Kanuna ve Yönetmeliğe göre fazla alındığı tesbit edilen "Fon Gelirleri", geliri doğuran olayın başlangıç tarihinden itibaren bir yıl içerisinde geri verilir. Kullanıcılar, ancak maddi hesap hatası sebebiyle fazla almış Fon gelirinin geri verilmesini aynı süre içinde isteyebilirler.

Fon Alacaklarının ve Para Cezalarının Takibi ve Zamanasımı

Madde 43- Ödenmeyen Fon gelirleri ve bunlara ilişkin para cezaları, İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre takip edilir.

Fon alacakları ceza uygulamasını gerektiren bir fiile ilişkin olduğu ve bu fiilin zamanasımı daha uzun bulunduğu takdirde, mezkur alacaklarda Türk Ceza Kanunu'nun dava ve ceza zamanasimleri hakkındaki süreler uygulanır.

Fon'dan Harcamalar

Madde 14- Bölge Müdürlükleri her yıl Temmuz ayının 15'nci günü akşamına kadar bir sonraki yıla ilişkin harcamaları ile gelir tahminlerine ilişkin program tekliflerini Genel Müdürlüğe intikal ettirirler. Genel Müdürlük, merkezin harcamalarını aynı tarihte kadar hazırlar ve Bölgelerden gelen teklifler üzerinde ilgili Bölge Müdürlükleri ile yeniden temasa geçmek suretiyle gerekli revize işlemlerini tamamlayarak en geç Ağustos ayının son haftası içinde Müsteşarlığın bağlı olduğu Bakan'ın onayına sunar. Fon kalemlerinde ilerde yapılacak her aktarma yeniden Müsteşarlığın onayı ile yürürlüğe girer.

Genel Müdürlük ve Bölgeler, kendi bütçeleri çerçevelerinde kendilerine ayrılan ödenekler itibarıyla harcama yaparlar. Harcamaların yapılmasında, merkezde harcamanın büyüklüğüne göre ilgili Bakan, Müsteşar, Müsteşar Yardımcısı ve Genel Müdür, Bölgelerde ise Bölge Müdürleri ile yetkili kıldıkları personel, ilgili Bakan'ın onayı ile kesinleşen parasal limitler dahilinde yetkilidir. Kanun, Kararname, Tüzük ve Yönetmeliklerle tutar ve oranları kesin olarak tesbit edilmiş harcama ve aktarmaların yapılmasında Genel Müdürlük yetkilidir.

Harcama Esasları

Madde 45-Genel Müdürlük tarafından yapılacak harcamalar için, öncelikle ilgili daire başkanlığı tarafından mali işlerle sorumlu daire başkanlığına bir talepte bulunulması ve bu talebin mali işlerden sorumlu genel müdür yardımcısı kanalıyla Genel Müdürlük Makamının olurlarına sunulması gerekmektedir.

Genel Müdürlük tarafından Fon'dan alınan satın almalarda satın alma komisyonu, mali işlerin bağlı bulunduğu genel müdür yardımcısının başkanlığında, harcamanın ilgili bulunduğu daire başkanı bu daireden bir memur ile mali işlerle ilgili daire başkanlığının bir memurundan oluşturulur. Satınalma Komisyonu kararları, 44'ncü maddede belirtilen harcama limitleri dikkate alınarak ayrıca ilgili merciin onayına da sunulur.

Bölge Müdürlükleri nezdinde yapılacak harcamalar, Bölge Müdürü veya yokluğunda tevkil edeceği kişinin başkanlığında, biri mali işler ve muhasebe servisinden olmak üzere, iki memurdan oluşur ve bu şekilde görevlendirilen personelin listesi her mali yılın başlamasından bir ay önce Genel Müdürlüğe bildirilir.

Fon adına harcama yapmaya yetkili olan personelin listesi de yine merkez ve bölgeler teşkilatı itibarıyla olmak üzere Genel Müdürlük tarafından Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilir.

Fon'un Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdindeki nakit mevcudu, Genel Müdürlük tarafından Hazine Bonosu ve Devlet Tahviline yatırılarak nemalandırılabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Kira ve Hizmet Sözleşmeleri

Kira Sözleşmelerinde Yer Alması Gereken Özel Şartlar

Madde 46- Kullanıcılarla İşletici veya B.K.İ. arasında akdedilen kira sözleşmelerinde aşağıdaki şartları içeren hükümler de yer alır:

a) Kira sözleşmeleri, Kullanıcıya daha önce verilen "Faaliyet Ruhsatı"nda belirtilen süreden daha uzun bir süre için akdedilemez. "Faaliyet Ruhsatı" süresinin sona ermesiyle veya "Faaliyet Ruhsatı" iptaliyle, tarafların birbirlerine feshi ihbarda bulunmaları suretiyle kira sözleşmeleri feshedilir. Bu takdirde kiradan ve kira sözleşmesinde belirtilen depozitodan işleyen süreye ait kira, keza yapılması gereken tamir ve sair giderler indirilerek, bakiye miktar Kullanıcıya iade edilir. Kullanıcının, borçlu kalması halinde kendisinden tamir veya sair giderlerin tazmini için gerekli kanuni yollara başvurulur. Kullanıcı, fesih işlemini müteakip bir ay içinde kendisine ait eşya ve eşyaları beraberinde götürmediği takdirde bu mal ve eşyalar, tasfiye işlemine tabi tutulur.

b) Kiralanan parseller üzerinde Kullanıcılar tarafından yaptırılan bina, hangar, depo, ambar, fabrika gibi bilmum gayrimenkuller; menkuller hariç tutulmak suretiyle, Kullanıcıya "Faaliyet Ruhsatı" süresinin sona ermesiyle birlikte Hazine'nin mülkiyetine geçer.

c) "Faaliyet Ruhsatı" ve sözleşme sürelerinin bitiminde 25'inci maddede hükümlü uyarınca işletilmesi B.K.f.'ne bırakılan parsel ile bunun üzerindeki tesisleri, B.K.f. aynı Kullanıcıya tahvil kiralamak istemese, yapılacak sözleşmede parsel ve bina kira birim fiyatları ayrı ayrı gözönünde tutularak kira tutarı hesaplanır ve tercihli olarak bu Kullanıcıya kiralanır.

d) Kullanıcı, kiraladığı parselde yangın ve diğer tehlikelere karşı gerekli önlemleri almak ve buradaki bina ve tesislerin yangına karşı sigortalarını yaptırmak zorundadır.

e) Kullanıcı, kiraladığı yere giren ve çıkan bütün mallardan sorumlu olup, Yönetmelik hükümlerine uymakla yükümlüdür.

BEŞİNCİ KISIM

Kambiyo, Bankacılık, Sigortacılık ve Diğer Hizmetler

BİRİNCİ BÖLÜM

Kambiyo, Bankacılık ve Sigortacılık Hizmetleri

Kambiyo

Madde 47- Bölgedeki faaliyetlerle ilgili olarak mal bedelleri, Fon, hizmet ve işçi ücretleri ile ikramiyeleri ve kiralara ilişkin ödemeler dövizle yapılır. Bölgede Türk Lirası ile yapılan ödemeler hakkında 16.9.1985 tarih ve 95/9801 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında belirtilen esaslar uygulanır.

Bölgede yatırımda bulunan Türkiye dışında yerleşik gerçek ve tüzel kişiler, sermayelerinin nakdi kısmını döviz olarak getirirler.

Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı sermaye kuruluşları veya Türkiye dışında yerleşik gerçek ve tüzel kişiler, Bölgeye döviz olarak getirdikleri nakdi, aynı ve gayrimaddi haklarla ilgili sermayelerini ve bunlardan elde ettikleri her türlü kazanç ve iratlarını satış ve/veya tasfiye bedellerini, istediklerinde Türkiye'nin diğer kesimlerine ve yurtdışına transfer etmekte serbesttirler. Ancak bu kişiler, transfer edecekleri kıymetleri Bölge Müdürlüğüne bildirmekle ve bu kıymetlerin kendilerine aidiyetlerini tevsik etmekle yükümlüdürler.

Türkiye'de yerleşik kişilerin Bölgeye ihraç etmiş oldukları nakdi sermayenin ve yatırımlardan elde edilen her türlü kazanç ve iratların, satış ve/veya tasfiye bedellerinin Türkiye'nin diğer kesimlerine transferi serbest olup, aynı sermayenin ihracı ise H.D.T.M.'nin iznine tabidir. Söz konusu nakdi ve aynı sermayenin ve yatırımlardan elde edilen her türlü kazanç ve iratların, satış ve/veya tasfiye bedellerinin yurtdışına ihracı ise serbesttir.

Bankacılık ve Sigortacılık Hizmetleri

Madde 48-Bölgede bulunan banka -kıyı bankacılığı hariç-ve sigorta şirketleri genel hükümlere göre faaliyet gösterirler.

Bölgedeki bankalar, Bölgedeki faaliyetleriyle ilgili olarak öncelikle Kullanıcılara kredi verirler.

Bölgedeki bankacılık faaliyetleriyle ilgili olarak Serbest Bölgeler mevzuatında belirtilmeyen hususlar, 25.4.1985 tarihli ve 3182 sayılı Bankalar Kanununun 74'ncü madde hükmüne tabi olur. Bölgede banka kurulması ve yabancı bankaların şube açmasına ilişkin olarak 18.9.1990 gün ve 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında belirlenen esaslar uygulanır.

İKİNCİ BÖLÜM

Yükleme ve Boşaltma Hizmetleri ile Diğer Hizmetler

Yükleme ve Boşaltma Hizmetleri

Madde 49- Bölgeye gelen malların yükleme, boşaltma ve taşıma hizmetleri, İşletici veya B.K.I. tarafından yapılır. İşletici veya B.K.I.'nin olmadığı Bölgelerde bu hizmetler Bölge Müdürlüğünün bilgisi dahilinde diğer özel kişi veya kuruluşlara da yaptırılabilir.

Anılan hizmetlerin özel kişi veya kuruluşa yaptırılması halinde, Bölge Müdürlüğü, İşletici veya B.K.İ. ile bu kişi veya kuruluş arasında bir sözleşme akdedilir. İşletici veya B.K.İ.'nce hazırlanan "Serbest Bölge Hizmet Tarifesi", Bölge Müdürlüğünün de görüşü alınarak Genel Müdürlükçe onaylanır. Hizmet ücretlerinin tahsiline dair usul ve esaslar, bu tarifiede belirlenir.

Diğer Hizmetler

Madde 50- Bölgede, nakliye acenteliği, gümrük komisyonculuğu, yeminli mali müşavirlik, serbest muhasebeci mali müşavirlik, serbest muhasebecilik, müteahhitlik, eksperlik, mühendislik, mimarlık ve ticari gözetme hizmetleri gibi çeşitli hizmet faaliyetlerinde çalışmak isteyenler, "Faaliyet Ruhsatı" ve/veya Bölge Müdürlüğünden temin edecekleri "Giriş İzin Belgesi" ile bu hizmetleri yerine getirebilirler.

ALTINCI KISIM

Çeşitli Hükümler

İtiraz ve Şikayetler

Madde 51- Bölge ile ilgili olarak; ruhsat, izin ve hizmet ile ücretler hakkındaki itiraz ve şikayetler aşağıdaki şekilde yapılır:

a) Ruhsat ve İzin ile ilgili itiraz ve şikayetler;

"Faaliyet Ruhsatı", "Giriş İzin Belgesi" ve "İnşaat Ruhsatı" gibi ruhsat ve izinler hakkındaki itiraz ve şikayetler Genel Müdürlüğe yapılır.

b) Hizmet ve Ücretlerle ilgili itiraz ve şikayetler;

Hizmetleri veren İşletici veya B.K.İ. ile ilgili itirazlar Kullanıcılar tarafından itiraz ve şikayet konusu olaya muttali olduğu tarihten itibaren en geç üç gün içinde ilgili Bölge Müdürlüğüne yapılır.

İnceleme konusu yapılan itiraz ve şikayetlerin gerçek ve inandırıcı olduğu kanaatine varılması üzerine, durum İşletici veya B.K.İ. yetkililerine aksettirilir ve bu husustaki cevaplara ve Müsteşarlık ile İşletici veya B.K.İ. arasında akdedilen sözleşme hükümlerine göre tekrar incelemesi yapılır. İtiraz ve şikayetin haklı bulunması halinde yapılan işlemin düzeltilmesi veya yerine getirilmeyen bir hizmet varsa, bunun yapılması İşletici veya B.K.İ.'den yazılı olarak talep edilir. İşletici veya B.K.İ. tarafından bu uyarıya uyulmaması halinde, Bölge Müdürlüğünce gerekli önlemler alınır ve durum Müsteşarlığa duyurulur.

İşyerini Kapatma ve Tasfiye

Madde 52 - İşyerini kapatmak isteyen veya "Faaliyet Ruhsatı" iptal edilen ve Yönetmeliğin 8'nci maddesinin 5'nci fıkrası hükmüne tabi olan Kullanıcılar, parselleri üzerindeki bina ve tesislerini Müsteşarlığın uygun görmesiyle bir başka gerçek ve tüzel kişiye satabilir veya devredebilir. Yönetmeliğin 8'nci maddesinin 5'nci fıkrası hükmüne tabi olmayan Kullanıcıların bina ve tesislerinin mülkiyeti, "Faaliyet Ruhsatı"nın iptal edilmesiyle Hazineye intikal eder.

Bölgede işyerini kapatarak, işyerindeki mallarını tasfiye etmek isteyen Kullanıcılar, tasfiye tarihinden en az bir ay önce üçüncü kişilerin de muttali olmalarını temin için mahalli yayı vasıtalarıyla 8'er gün ara ile iki kez ilan yaparak bu durumda Bölge Müdürlüğünü ve işletici veya B.K.İ.'ni aynı süre içinde haberdar ederler.

Bölge Müdürlükleri tasfiyesini isteyen Kullanıcıya, ancak üçüncü şahıslara hiç bir borcunun kalmadığının kanıtlanması halinde, müsaade edebilirler. Bu müsaade ile birlikte, Bölge Müdürlüğü memurlarından biri ile işletici veya B.K.İ. tasfiye işi için görevlendirilir.

Kullanıcı, iş yerinin tasfiye işlemini tamamlamadan kaybolur veya işlemin sonuçlandırılmasını sürüncemede bırakır ya da olumsuz bir tutum içinde bulunursa, tasfiye işlemi ilgili Bölge Müdürlüğünce tayin olunan bir görevlinin başkanlığında işletici veya B.K.İ. veya mahallî mesleki kuruluşlar tarafından tayin edilen bir görevlinin iştirakiyle bir Tasfiye Komisyonu teşkil olunarak sonuçlandırılır.

Komisyon, Kullanıcının mallarına el koyar ve borçlarının tamamen ödenmediğini tesbit ederse, malların açık arttırma ile satışını yaparak borçları ödeme yoluna gidebilir. Satış yapan kuruluşça yapılan giderler, hizmet karşılığı alacaklar ve yapılmış giderler, satış için yapılmış giderler, komisyonca yapılan harcamalar Kullanıcıya zimmet kaydedilir ve borçların tasfiyesi sırasında öncelikle karşılanır. Satış bedeli alacakların tamamını karşılamazsa garameten dağıtılır. Komisyon tarafından, açık arttırma satış tarihi 15 gün önceden bir gün ara ile iki kez ilan edilir. İlk satışta malların fatura değerinin, yoksa rayiç değerinin yüzde yetmiş beş muhammen bedeli üzerinden satış yapılır. İlk satışta mallar satılmadığı takdirde ikinci satışta ilk teklif olunan fiyat arttırılarak satış yapılır.

Kullanıcının hiç bir borcu olmadığının tesbiti ve mallarına da sahip çıkılmaması halinde ise, sahipsiz kalan bu mallar veya satıstan sonra ve borçların ödenmesini müteakip bakiye kalan para, Komisyon tarafından Fon'a gelir kaydedilir. Fon'a gelir kaydından itibaren 10 yıl içinde mal sahibi Kullanıcının talepte bulunması halinde, bu meblağ kendisine ödenir.

Bölge içinde tasfiye edilemeyen eşya; yukarıda belirtilen Komisyon tarafından tutulacak bir tutanakla Gümrük İdaresine teslim edilerek, 1615 sayılı Gümrük Kanunu'nun 141'nci maddesine göre çıkarılan "Gümrüğe Terk Edilen, Terk Edilmiş Sayılan, Müsadere Edilen Eşyanın Tasfiyesine İlişkin Tüzük" hükümlerine göre tasfiye edilir. Ancak, tasfiye işlemlerinde, kambiyo ve dışticaret rejimi ile konulan tahdidi ve takyidi hükümler dikkate alınmaz.

Gümrük İdaresi ve tasfiyeyi yapmakla görevli kamu kuruluşunun yapmış oldukları masraflar ve diğer ücretler, satış bedelinden düşülerek tahsil edilir ve geriye kalan miktar Fon'a gelir kaydedilmek üzere ilgili Bölge Müdürlüğüne iade edilir. Bu maddenin beşinci fıkrasında belirtilen giderler, harcamalar ve alacaklar öncelikle karşılandıktan sonra geriye kalan kısım Fon'a gelir kaydedilir.

İhtilafların Uzlaşma Yoluyla Halli

Madde 53- Kullanıcılar ile işletici veya B.K.İ. veya Bölgede faaliyet gösteren diğer kişi ve kuruluşlar arasındaki Toplu İş Sözleşmesi üzerinde çıkacak menfaat uyumsuzlukları dışında kalan iş ilişkilerinden doğan ihtilafların halli için, Bölge Müdürlüğüne müracaat edilerek, ihtilaflar uzlaşma yoluyla çözümlenebilir.

İhtilafların Bölge Müdürlüğü nezdinde uzlaşma yoluyla çözümlenmesi halinde, bu durum bir tutanakla tesbit olunur ve bu tutanağın birer örneği taraflara verilir. Tutanağın bir örneği de Bölge Müdürlüğünde alıkonulur.

Süre Uzatımı

Madde 54- Yönetmelikle tayin edilmiş sürelerle ilişkin hükümlerin uygulanmasında, zorlayıcı sebepler veya beklenmeyen haller dikkate alınarak, Genel Müdürlükçe tesbit edilecek esas ve usullere göre süre değişimi yapılabilir.

Bölgeye Dahil Edilen Yerlerin Düzenlenmesi

Madde 55-Deniz ve hava limanlarında ayrılarak, Bölgeye dahil edilen yerlerin tabi olacağı genel esaslar için de Yönetmelikteki hükümler uygulanır. Ayrıca bu yerlerin özel şartlarına göre gerekli görüldüğü hallerde Müsteşarlıkça ilave esaslar belirlenir.

Bilgilendirme Hizmetleri

Madde 56 - Dışticaret faaliyetlerinin arttırılmasına katkıda bulunmak amacıyla;

- Yabancı müteşebbislerle temasları sağlamak ve geliştirmek,
 - Uluslararası istatistiki değerleri aktarmak,
 - Know-how, lisans ve işbirliği önerilerine ilişkin bilgi iletmek,
 - Sanayileşmiş ülkelerdeki firmalar ve bu ülkelerdeki dış ticaret politikaları hakkında bilgi aktarımı sağlamak,
- gibi konularda yapılabilecek bilgilendirme hizmetleri için, başta uluslararası bilgi bankaları olmak üzere, çeşitli ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlardan sağlanan veriler, Genel Müdürlükçe Kullanıcılara iletebilir.

İşletici veya B.K.İ.'nin Olmadığı Bölgeler

Madde 57- İşletici veya B.K.İ.'nin bulunmadığı Bölgelerde Yönetmelikle verilen görevler, Bölge Müdürlüklerince yürütülür.

Bekleme Süresi ve Teminat

Madde 58- Bakım, onarım veya tamir gibi nedenlerle Bölgeye geçici olarak gelen ve Kullanıcıların ekonomik olarak malik olmadıkları mallar ile araç, gereç ve ekipmanlar İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi'nde bir ay ve diğer Bölgelerde ise 12 aydan fazla kalamaz.

Kullanıcıların defter ve belgelerinde kayıtlı demirbaşlar ile yatırım mallarının bakım, onarım veya tamir gibi nedenlerle Bölge dışına geçici olarak çıkarılması sırasında bunların defter ve belgelerinde kayıtlı değerleri üzerinden binde 5 oranında bir teminat Fon Hesabına yatırılır ve bu teminat Bölge dışına geçici olarak çıkarılan malların Bölgeye girişinde ilgisine iade edilir.

Teminat olarak Türk Lirası, döviz, banka teminat mektubu veya Hazine tahvil ve bonoları kabul edilir.

Yürürlükten Kaldırılan Yönetmelikler

Madde 59- Daha önce çıkarılmış olan;

- 12 Ekim 1985 tarih ve 18896 numaralı Resmi Gazete'de yayınlanan Mersin Serbest Bölgesi Yönetmeliği ve Antalya Serbest Bölgesi Yönetmeliği,
- 30 Ekim 1988 tarih ve 19974 numaralı Resmi Gazete'de yayınlanan Ege Serbest Bölgesi Yönetmeliği,
- 13 Mayıs 1990 tarih ve 20517 numaralı Resmi Gazete'de yayınlanan İstanbul Atatürk Hava Limanı Serbest Bölgesi Yönetmeliği,
- 5 Eylül 1990 tarih ve 20626 numaralı Resmi Gazete'de

- yayınlanan Adana-Yumurtalık Serbest Bölgesi Yönetmeliği,
- 12 Şubat 1991 tarih ve 20784 numaralı resmi Gazete'de
yayınlanan İstanbul-Trakya Serbest Bölgesi Yönetmeliği,
- 11 Mart 1991 tarih ve 20811 numaralı Resmi Gazete'de
yayınlanan Trabzon Serbest Bölgesi Yönetmeliği,

yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Hükümler

Geçici Madde 1- Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce B.K.İ. ve işleticilerle imzalanmış olan:

- Mersin Serbest Bölgesinin MESBAŞ- Mersin Serbest Bölge İşleticisi A.Ş. tarafından 10.10.1986 tarihinden 10.10.2006 tarihine kadar işletilmesine dair,
- Antalya Serbest Bölgesinin ASBAŞ- Antalya Serbest Bölge İşleticisi A.Ş. tarafından 10.10.1986 tarihinden 10.10.2006 tarihine kadar işletilmesine dair,
- Ege Serbest Bölgesinin ESBAŞ- Ege Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi A.Ş. tarafından 30.10.1989 tarihinden 30.10.2019 tarihine kadar kurulup işletilmesine dair,
- Adana-Yumurtalık Serbest Bölgesinin TAYSEB- Toros Adana Yumurtalık Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi A.Ş. tarafından 12.12.1990 tarihinden 12.12.2020 tarihine kadar kurulup işletilmesine dair,
- Trabzon Serbest Bölgesinin TRANSBAŞ- Trabzon Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi A.Ş. tarafından 10.07.1991 tarihinden 10.07.2010 tarihine kadar kurulup işletilmesine dair,

Sözleşmelerde yer alan lehte hükümler, sözkonusu sözleşmelerin süresi sonuna kadar saklıdır.

Geçici Madde 2- Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce alınan "Faaliyet Ruhsatları"nda yer alan hükümler saklıdır. Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihe kadar "Faaliyet Ruhsatı" almış olan Kullanıcılar, talep ettikleri takdirde Yönetmeliğin 11'nci maddesinin 4'ncü ve 5'nci fıkralarındaki haklardan yararlandırılırlar.

Geçici Madde 3- Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihe kadar başlamış işlemlere, ilgili bulundukları Serbest Bölge Yönetmeliğindeki hükümlere göre devam edilir. Bu Yönetmeliğin lehte olan hükümleri, başlamış olan işlemlere de uygulanır.

Yürürlük

Madde 60- Bu Yönetmelik Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 61 - Bu Yönetmelik hükümlerini Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakan yürütür.

SERBEST BÖLGE FAALİYET RUHSATI MÜRACAAT FORMU

FREE ZONE OPERATING LICENCE APPLICATION FORM

HAZİNE VE DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI
SERBEST BÖLGELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

UNDERSECRETARIAT OF TREASURY AND FOREIGN TRADE
GENERAL DIRECTORATE OF FREE ZONES

İNÖNÜ BULVARI
06510 EMEK / ANKARA
TÜRKİYE
Telefon : (90) (312) 212 82 59- 212 88 00/1931-1924
Fax : (90) (312) 212 89 06

Lütfen, Formu doldurmadan önce "AÇIKLAMALAR" bölümünü dikkatlice okuyunuz.
Please, read the "EXPLANATIONS" part carefully before filling the Form.

HAZİNE VE DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI
Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü
UNDERSECRETARIAT OF TREASURY AND FOREIGN TRADE
General Directorate of Free Zones

..... Serbest Bölgesi'nde faaliyet göstermek istiyoruz. Gerekli belgeler ekte sunulmuş olup, müracaatımızın incelenmesini ve Faaliyet Ruhsatı verilmesini arz ederiz.

Bu Form ve eklerindeki bütün bilgilerin doğru olduğunu, değişiklik olduğunda en geç bir ay içerisinde bilgi vereceğimizi, Form'da belirttiğimiz hususları Yönetmelik hükümlerine göre yerine getireceğimizi ve Serbest Bölgedeki faaliyetimizin çevre kirliliğine neden olmayacağını beyan ve taahhüt ederiz.

We intend to operate in Free Zone. We are enclosing related documents for your assessment and request the approval of the Operating Licence.

We hereby declare and certify that all information given in this Form and its enclosures is correct and also that amendments made by ourselves will be forwarded within one month, associated documents will be accomplished in compliance with the provisions of the Regulation and our Free Zone activity will not be caused environmental pollution.

Tarih (Gün/Ay/Yıl)
Date (Day / Month /Year)

...../...../19

Yetkili İmzalar
Authorized Signatures

Ekler: (Lütfen Form'la birlikte verdiğiniz ekleri işaretleyiniz.)
Enclosures: (Please mark the given enclosures with the Form.)

- ☐ 1. Müracaatçı ve Serbest Bölge faaliyeti hakkında tanıtıcı bilgi (Ayrı bir sayfa olarak).
Descriptive information about the Applicant and its Free Zone operation (On a separate sheet).
- ☐ 2. İmza sahibinin yetki belgesi ve imza sirküleri ile (varsa) firma temsilcisinin yetki belgesi ve imza örneği.
Authorization document and specimen of signature of the owner of the signature and (if any) power of attorney and document of signatory of firm agent.
- ☐ 3. Müracaatçı firmanın kuruluş ilanının yer aldığı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi (Yabancı firmalar için kendi ülkelerinde geçerli olan kuruluş belgesi).
Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi that announces Applicant Firm (The establishment documents of the firm which is established outside of Turkey).
- ☐ 4. Son üç yıllık bilanço, kar ve zarar cetveli.
Last three years' balance sheets, income statements.
- ☐ 5. Müracaat ücretinin Merkez Bankası'na yatırıldığını gösterir banka dekontunun aslı ve bir fotokopisi.
The original copy and a photocopy of application fee receipt made to the Central Bank of Turkey.
- ☐ 6. (Varsa) Son üç yılda Türkiye'ye getirilen döviz tutarını gösterir belgeler.
(If any) Documents related to the foreign currency brought into Turkey in the last three years.
- ☐ 7. Banka, Sigorta, Kıyı Bankacılığı ve Finansal Kiralama kuruluşları için Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğü'nden alınan İzin Belgesi.
Branch Establishment Permit from General Directorate of Banking and Exchange for Banks, Insurance, Off-Shore Banking and Financial Leasing institutions.
- ☐ 8. Doldurulmuş Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formu'nun bir fotokopisi.
A Copy of filled Operating Licence Application Form.

BÖLÜMLER
SECTIONS

I.	FIRMA YI TANITICI BİLGİLER Information About Applicant Firm
-----------	--

Adı / Ticaret Ünvanı :
Name/Trade Name :

Merkez Adresi :
Headquarter's Address :

Telefon / Phone: **Faks / Fax :**

Faaliyet Konusu :
Type of Activity :

Ticari ve/veya Sınai Sicil Kaydının Yapıldığı Yer ve Numarası :
Location and Number of Commercial and/or Industrial Registration :

Kuruluş Tarihi :
Establishment Date :

Kayıtlı Sermayesi :
Registered Capital :

Ödenmiş Sermayesi :
Paid in Capital :

Ortak Sayısı : **Yerli Ortak Payı : %** **Yabancı Ortak Payı : %**
Number of Partners **Local Partner's Share** **Foreign Partner's Share**

Başlıca Ortakların İsimleri Names of Main Partners	Uyruğu Nationality	Ödenmiş Sermayedeki Payı (%) Share in the Paid in Capital (%)
---	-------------------------------------	--

1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

(Varsa) Temsilcisinin Adı :
(If Any) Representative's Name :

Adresi :
Address :

Telefon / Phone : **Faks / Fax :**

(Varsa) Ana Şirketin Adı :
(If Any) Home Firm's Name :

Adresi :
Address :

Telefon / Phone : **Faks / Fax :**

II.

SERBEST BÖLGEDE YAPILACAK FAALİYET

Proposed Free Zone Activity

Hangi konuda Faaliyet Ruhsatı isteniyorsa yalnız o kutu işaretlenecektir.

Only one box should be marked, which is related to the requested Operating Licence.

☐ **Üretim** : Üretime ilişkin hammadde, ara madde ile üretilen malların; alım- satımı, depolanması, markalanması, ambalajlanması, etiketlenmesi, sergilenmesi ve bakım-onarımı yapılabilir.

Production : Purchasing and selling, storing, marking, packing, labelling, exhibiting and repair - maintenance of raw materials, semi - produced goods related with production and final products.

☐ **Alım-Satım** : Ticareti yapılan malların; depolanması, etiketlenmesi, ambalajlanması ve sergilenmesi yapılabilir.

Purchasing-Selling : Storing, labelling, packing and exhibiting of the goods that are subjected to purchasing and selling.

☐ **Depolama** : Diğer kullanıcı veya kullanıcı olmayan kişi veya kuruluşların malları depolanabilir.

Storage : Goods that are owned by other users or non-user real or legal entities can be stored.

☐ **Kiralama** : Kullanıcılara hazır işyerlerinin kiralanması yapılabilir.

Renting : Completed warehouses can be rented to the users.

☐ **Montaj-Demontaj** : Bölüm XIV (E)'de belirtilecek malların montajı veya demontajı yapılabilir.

Assembling-Disassembling: Assembling or disassembling of the goods that will be stated in Section XIV (E).

☐ **Bakım-Onarım** : Bölüm XIV (F)'de belirtilecek malların bakım ve/veya onarımı yapılabilir.

Repair-Maintenance : Repair and/or maintenance of the goods that will be stated in Section XIV (F).

☐ **Bankacılık**

Banking

☐ **Sigortacılık**

Insurance

☐ **Kıyı Bankacılığı**

Off-Shore Banking

☐ **Finansal Kiralama**

Financial Leasing

☐ **Diğerleri** :

(Yukarıda belirtilen faaliyetlerin dışında kalanlar, lütfen açıklayınız.)

Others :

(Other activities that are not stated above, please explain.)

III. (VARSA) MÜRACAATÇI FİRMANIN BAŞVURULAN SERBEST BÖLGE VEYA DİĞER SERBEST BÖLGELERDE SAHİP OLDUĞU FAALİYET RUHSATINA İLİŞKİN BİLGİLER
(If Any) Explanations Related to Applicant Firm's Operating Licence at This or Other Free Zones

Serbest Bölgenin Adı Name of the Free Zone	Faaliyet Konusu Type of Operation	Faaliyet Ruhsat No Nr. of Operating Licence
.....		
.....		
.....		

IV. SERBEST BÖLGEYE TRANSFER EDİLECEK SERMAYE MİKTARI (A.B.D. \$)
Amount of Capital to be Transferred to the Free Zone (US \$)

Ayni Sermaye / Capital in Kind		Nakdi Sermaye / Capital in Cash	
Türkiye'den From Turkey	Yurtdışından From Abroad	Türkiye'den From Turkey	Yurtdışından From Abroad

V. TALEP EDİLEN FAALİYET RUHSATI SÜRESİ
Requested Operating Licence Period

- ☐ Kiracı Firmalar
Tenant Firms 1 - 10 YIL
1 - 10 Years
- ☐ İşyeri Sahibi Firmalar
Firms Having Closed Area 1 - 20 YIL
1 - 20 Years
- ☐ Özel Projeler
Special Projects 21 - 99 YIL (GENEL MÜDÜRLÜKÇE BELİRLENEN ESASLARA GÖRE)
21 - 99 Years (According to principals determined by the General Directorate)

VI. TALEP EDİLEN ALAN
Requested Area

- 1- Açık Alan / Open Area : m2 2- Kapalı Alan / Closed Area : m2
(Bölgede bina inşa edecek kullanıcılar) (Bölgede hazır kapalı alan kiralayacak kullanıcılar)
(Users to construct a building in the Zone) (Users to rent a closed area in the Zone)

VII. İNŞAAT PROGRAMI (Açık alan kiralayacak kullanıcılar dolduracaktır.)
Construction Schedule (To be filled by users to rent open area.)

- Proje Hazırlama Süresi (ay) : İnşaatın Taban Alanı(m2) :
Project Design Period (month) Base Area of the Construction (m2)
- İnşaat Süresi (ay) : İnşaatın Kat Sayısı :
Construction Period (month) Number of Floors
- İnşaat Tipi : İnşaatın Toplam Alanı (m2) :
Type of Construction Gross Construction Area (m2)

VIII. SERBEST BÖLGEDE YAPILACAK YATIRIM HARCAMALARI (CARİ FİYATLARLA- ABD \$)
Investment Expenses in the Free Zone (In Current Prices - US \$)

	Türkiye'ye To Turkey	Yurtdışına Abroad	Toplam Total
Bina Building			
Makina-Tec̢hizat Machinery and Equipment			
İşgücü Man Power			
Diğ̢erleri (Belirtiniz) Others (Specify)			
Toplam Total			

IX. İHTİYAÇLAR
Requirements

Su / Water : m3/ay/m3/month
Telefon/Phone : Hat /Line
Faks / Fax : Hat / Line

Elektrik / Electricity
A. Kurulu Güç: KVA
Installed Capacity KVA
B. Enerji : KWh
Energy KWh

X. YILLIK İSTİHDAM
Annual Employment

	T.C. Uyruklu Turkish	Yabancı Uyruklu Foreign	Toplam Total
Yönetici Administrator			
Büro Personeli Office Personnel			
Vasıflı İşçi Qualified Worker			
Vasıfsız İşçi Unqualified Worker			
Toplam Total			

XI. FAALİYETE GEÇİLDİĞİNDE TAHMİNİ YILLIK İŞLETME HARCAMALARI (CARI FİYATLARLA -ABD\$)
Average Annual Estimated Expenses During the Operation (in Current Prices - US \$)

	Türkiye'ye To Turkey	Yurtdışına Abroad	Toplam Total
Hammadde ve Aramaları <i>Raw materials and Intermediate Goods</i>			
İşçilik ve Personel Giderleri <i>Workmanship and Personnel Expenses</i>			
Finansman Giderleri (Kredi, Faiz) <i>Financial Expenses (Credit, Interest)</i>			
Gayri Maddi Haklar (Patent, Lisans, vs.) <i>Intangible Rights (Patent, Licence, etc.)</i>			
Diğer Giderler <i>Other Expenses</i>			
Toplam <i>Total</i>			

XII. BÖLGEDE YAPILACAK FAALİYETLE İLGİLİ YILLIK TAHMİNİ BRÜT FAALİYET GELİRİ (ABD \$) Annual Estimated Gross Income From Free Zone Operation (US \$)	
---	--

Tahmini Yıllık Brüt Gelir :
Estimated Annual Gross Income

XIII. FAALİYETİNİZLE İLGİLİ ÇEVRE KİRLİLİĞİNİ NASIL ÖNLEYECEKSİNİZ, AÇIKLAYINIZ.
Describe How You Intend to Prevent Environmental Pollution

[illegible]

XIV. SERBEST BÖLGEDE YAPILACAK FAALİYETE İLİŞKİN BİLGİLER
(II NCİ BÖLÜMDE BELİRTİLEN FAALİYETİ AÇIKLAYINIZ.)
Explanations Related to Activity in the Free Zone (Explain the Activity Specified in II.th Section)

A. Üretim
Production

Üretilen Başlıca Mallar Main Goods to be Produced	Ortalama Yıllık Üretim Average Annual Production	
	Miktar Quantity	Değer (\$) Value (\$)
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
Toplam <i>Total</i>		

B. Alım-Satım
Purchasing-Selling

Satın Alınacak Başlıca Mallar Main Goods to be Purchased	Türkiye'den From Turkey		Yurtdışından From Abroad	
	Miktar Quantity	Değer (\$) Value (\$)	Miktar Quantity	Değer (\$) Value (\$)
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
Toplam <i>Total</i>				

Satılacak Başlıca Mallar Main Goods to be Sold	Türkiye'ye To Turkey		Yurtdışına Abroad	
	Miktar Quantity	Değer (\$) Value (\$)	Miktar Quantity	Değer (\$) Value (\$)
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
Toplam <i>Total</i>				

C. Depolama
Storage

Deponun Cinsi <i>Type of Storage</i>	Alanı (m2) <i>Area (m2)</i>	Hacmi (m3) <i>Volume (m3)</i>
.....		
Depolanacak Başlıca Mallar <i>Main Goods to be Stored</i>		Ortalama Yıllık Miktar <i>Annual Average Quantity</i>
.....		
.....		

D. Kiralama
Renting

Kiraya Verilecek Binanın Cinsi <i>Type of the Building to be Rented</i>	Kapalı Alan (m2) <i>Closed Area (m2)</i>	Hacmi (m3) <i>Volume (m3)</i>
.....		

E. Montaj-Demontaj
Assembling-Disassembling

Montajı-Demontajı Yapılacak Mallar <i>Goods to be Assembled-Disassembled</i>	Ortalama Yıllık Miktar <i>Annual Average Quantity</i>
.....	
.....	

F. Bakım-Onarım
Repair-Maintenance

Bakım-Onarımı Yapılacak Mallar <i>Goods to be Repaired-Maintained</i>	Ortalama Yıllık Miktar <i>Annual Average Quantity</i>
.....	
.....	

G. ☐ Bankacılık
Banking

☐ Sigortacılık
Insurance

☐ Kıyı Bankacılığı
Off-Shore Banking

☐ Finansal Kiralama
Financial Leasing

H. Diğerleri (Belirtiniz)
Others (Specify)

AÇIKLAMALAR Explanations

Lütfen Form'u daktilo ile doldururken aşağıdaki hususlara dikkat ediniz.

Please fill the form with a type writer and while filling pay attention to the following matters.

1- I inci bölüm: Bu bölüme faaliyet ruhsatı talebinde bulunan müracaatçının ünvanı tam ve kısaltma yapılmadan yazılacaktır. Müracaatçının faaliyet konusu çok kapsamlı ise ana faaliyet konuları yazılacaktır. Müracaat formunu imzalayan yetkili dışında, müracaat işlemlerini takip ve tamamlama hususunda bir başka kişi görevlendirilmiş ise "firma temsilcisi" ile ilgili bölüm doldurulacak ve temsilcinin yetki belgesi ve imza örneği eklenecektir.

1- Section I: The full trade name of the applicant shall be put in this section without any abbreviation. If the applicant has a wide span of activities, the main ones should be written here. If another person is appointed to complete and follow the necessary proceedings of the Application Form other than the authorized person who has signed the Form, then the "representative of the firm" part shall be filled and the authorization document and a specimen signature of the representative shall be attached to the Form.

2- II nci bölüm: Faaliyet konularından yalnızca bir tanesi işaretlenecektir. İkinci bir konuda faaliyet göstermek isteyen müracaatçıların ayrı bir Müracaat Formu doldurarak yeni bir faaliyet ruhsatı almaları gerekir. Aynı şekilde; Bankacılık, Sigortacılık, Kıyı Bankacılığı ve Finansal Kiralama konularından da yalnız bir tanesi seçilecektir.

2- Section II: Only one subject of activity shall be marked. A separate Application Form has to be filled in for different fields of activities. In the same manner only one subject of activity shall be chosen among Banking, Insurance, Off-Shore Banking and Financial Leasing.

3- V inci bölüm: Müracaatçılar durumlarına göre değişik sürelerde faaliyet ruhsatı talep edebileceklerdir. Serbest bölgede hazır işyeri kiralayarak kapalı alanda faaliyet gösterecek olan kiracı müracaatçılar en fazla 10 yıllık bir süre için, kendi işyerini inşa ederek faaliyette bulunacak yatırımcı müracaatçılar ise 20 yıla kadar bir süre için faaliyet ruhsatı talep edebileceklerdir. Özel proje getiren müracaatçılar, Genel Müdürlükçe belirlenen esaslara göre, 99 yıla kadar faaliyet ruhsatı süresi talep edebileceklerdir.

3- Section V: The applicant may apply for Operating Licences for different time periods. The tenant applicants that wish to rent completed office in a closed area may only apply for a maximum period of 10 years. Other applicants that wish to make the construction of their own office may apply for a maximum period of 20 years. Applicants that bring specific projects may apply for a maximum period of 99 years according to principals determined by the General Directorate

4- X uncu bölüm: Serbest bölgede yürütülecek faaliyet için istihdam edilecek personel sayısı belirtilecektir. İstihdam edilecek yabancı personelin, yönetici veya vasıflı personel (uzman) niteliğine sahip olması gerekir. Ancak, ilgilinin çalışacağı firmanın sahibi veya ortağı olması halinde bu şart aranmaz.

4- Section X: Number of persons to be employed by the user in connection with its activities in the free zone shall be indicated in this section. Foreign nationals that are being employed should be managers or experts. However, if the foreign national is either owner or share holder of the firm, then this condition will not be valid.

5- XI inci bölüm: Müracaatçı serbest bölgede faaliyete geçtiğinde yapacağı işletme giderlerini tahmini olarak belirtecektir. Örneğin, alım-satım faaliyeti yapacak müracaatçılar hammadde ve ara malları bölümünü doldurmayacaklardır.

5- Section XI: Applicants shall state the estimated operational cost of their enterprises in the free zone. For instance, applicants in charge of purchasing and selling activities shall not fill the section in relation with raw materials and intermediate goods.

6- XIV üncü bölüm: Bu bölümde II nci bölümde işaretlenen faaliyet konusuna ilişkin ayrıntılı bilgi verilecektir. Örneğin; alım-satım konusu işaretlenmişse (B) kısmı, bakım-onarım işaretlenmişse (F) kısmı doldurulacaktır.

6- Section XIV: Detailed information on the subject of activity marked in section II shall be stated in this section. For instance, Part (B) should be filled by the firms in charge of purchasing and selling activities, Part (F) should be filled by the firms in charge of repair and maintenance activities.

7- Formda ilgili bölüme yer darlığı nedeniyle yazamadığınız ve gerekli gördüğünüz bilgileri ilgili bölüm numarasını belirterek ayrı bir kağıt üzerine yazabilirsiniz. Genel Müdürlük veya Bölge Müdürlüklerini telefonla arayarak veya şahsen başvurarak ayrıntılı bilgi alabilirsiniz.

7- If there is not enough space, other matters which are considered necessary might be stated on a separate sheet indicating the related section number and attaching to the Form. You may wish to call or apply in person to the General Directorate or the Zone Directorate to get further information.

Bu bölümde, serbest bölgeler konusunda yasa, kararname ve raporlardan oluşan 9 ek yer almaktadır.

Bu eklerden I ve II no'lu ekler, sırasıyla 1926 ve 1927 yıllarında İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası'nca serbest bölgeler konusunda hazırlanmış raporlardır. Ek III'te 1927 yılında çıkarılan ve İstanbul'da serbest bölge kurulması konusunda hükümete yetki veren yasa metni yer almaktadır. Ek. V'de ise Ford Motor Şirketi'ne İstanbul Tophane'de bir «serbest yer» kurma hakkı tanıyan sözleşme metni yer almaktadır. Avrupa'daki serbest liman ve bölgeleri incelemek üzere, Ticaret Bakanlığı'nca görevlendirilen Oda Deniz Ticareti Şubesi Müdürü Mehmet Ali Nafset'in incelemelerini içeren 1928 tarihli rapor ise Ek IV'te yer almaktadır.

1929 Haziran ayından 1930 yılının ilk günlerine kadar uzanan altı aylık süre içinde ticaret sermayesinin örgütü Ali İktisat Meclisi ve İktisat Bakanlığının işbirliğiyle bir ekonomik program hazırlanmıştır. Daha sonra bürokratik çevrelerce, Şakir Kesebir Planı diye adlandırılan bu plan, 1929 Dünya Buhranı içindeki değişik politika arayışları yüzünden uygulamaya girmemiştir. Planda yer alan serbest bölgelerle ilgili bölüm Ek VI'da yer almaktadır.

Ek VIII'de ise, 1927'de çıkarılan serbest bölge yasasının yerine geçen 6209 Sayılı Serbest Bölge Kanunu metni bulunmaktadır. Söz konusu kanun, hâlâ yürürlüktedir. Bu eki 1956'da İskenderun'da serbest bölge kurulmasını öngören Hükümet Kararnamesi izlemektedir. Son ek ise Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi'nin 18 Şubat 1977'de kabul ettiği Serbest Bölge ve Liman Yasası'nı ayrılmıştır.

I'den V'e kadar olan ekler, en azından genç kuşağın anlayabileceği kadar Türkçe değildir. Bu nedenle metinlerin özü zedelenmemeye çalışılarak, bugünkü dile çevrilmesi yararlı görülmüştür.

EK I

SERBEST BÖLGE İNCELEMELERİ

İstanbul'da Serbest Bölge Kuruluşu İle İlgili Rapor

11 Aralık 1926 tarihinde yazılmıştır

İstanbul kenti aslında önemli ticaret yollarının bir geçit noktasıdır. Yüzyıllardan beri bu görevi yapmıştır. Gerçekten de İstanbul, Port Sait, Marsilya, Aden, Malta, Mavr gibi evrenin belli başlı ticaret yolları üzerinde değilse de, Rusya gibi henüz sanayii

el değmemiş ve çok büyük bir yüzey üzerinde yerleşmiş, sömürge mal ve eşyalarına sürekli gereksinmesi olan bir ülkenin ithalat ve ihracatının büyük bir bölümüne sahiptir, İstanbul'un, Romanya, Bulgaristan kıyılarına geçiş alanı sağlayan Karadeniz havzası ile en önemli ticaret mallarının ve sömürge eşyasının Cebelitarık Boğazı aracılığı ile Batı'dan ve Süveyş Kanalı yolu ile de Güney ve Güney Batı'dan büyük bir kolaylıkla dökülüp geldiği Akdeniz'in birleştiği yerde bulunduğundan merkezi ve dağıtım durumu ile, çok geniş ve doğal limanı ile kendine özgü bir önemi vardır.

İstanbul'un bugünkü iç hinterlandı Rumeli yakasında dar olmakla birlikte gerek genel iç ticaretimiz gerekse Anadolumuzun çok zengin bir geleceğe doğru yol alan ihracatı için özellikle endüstriyel bir serbest bölgenin önemli bir rol oynayabileceğinin hatırdan çıkarılmaması gereklidir.

Bu hinterland sorununda önemle göz önünde bulundurulacak bir nokta vardır. Serbest bölge ve liman işlerinde hinterland deyimi iç hinterlanddan başka bir anlam taşır. Serbest bölgeyi temelde ilgilendiren alan iç hinterland, yani serbest bölgenin yerleşmiş bulunduğu devlet sınırı içindeki birbiriyle komşu ve birbirine bitişik topraklar değildir. Serbest bölgenin gerçek hinterlandı olan iktisadi hinterlandın pek de siyasi sınırlara uymadığını açık örneklerle görürüz. Bazan gümrük birlikleri, bazan da şiddetli ekonomik gereksinmeler, iklim ve coğrafya gerekleri nedeniyle, yine malların özelliği, ticaretin iyi bir biçimde yürütülmesinde yetenek ve buna eşlik eden sermaye ve örgüt çoğu zaman siyasal sınırları aşarak bir liman hinterlandını çok uzak alanlara ve —deniz ulaşımı varsa— sınırdaş bulunmayan bölgelere kadar da genişletir. Bu türe örnek olarak, Almanya'nın savaşta önce Amerika'yı iktisadi ve ticari sürüm alanı, hinterlandı durumuna getirdiği ileri sürülebilir. Buna göre Rusya, İran ve Bulgaristan da bir bakıma bizim hinterlandımız durumuna gelebilirler. Bilgi, çalışma, yetenek, örgüt ve sermaye ile İstanbul serbest bölgesini bu ülkelerin iç ve dış satımları için önemli bir merkez durumuna getirmek olanağı vardır. Yine bu hinterland konusunda İstanbul'da son bulan şark Demiryolu bakımından Balkan Yarımadasından Kuzey Doğu ve Doğu bölümlerini ve İstanbul'dan geçerek Karadeniz'den Tuna'ya giden ve Orta Avrupa'ya doğru uzayan deniz yolu ve Tuna Nehri suyolu ile ilişkili olarak Tuna'nın Kuzeyinde bulunan çanağı gözönünde bulundurmazlık edemeyiz. Herhangi bir liman için bir iktisadi hinterlan-

dın kurulması olasılığı bulunması, o limanda serbest bölgenin oluşturulması için en güçlü nedenlerden biridir.

İstanbul'da serbest bölge oluşturulmasının ulusal ticaret filomuz için de yeni ve geniş bir ulaşım kaynağı oluşturması bunun doğal bir sonucudur.

Sözün kısası, kabul edilebilecek bir özveride bulunmak koşulu ile, kurulacak bir serbest bölgenin gerek kent gerek ülke için zararlar sonuçlanması, herhangi bir biçimde düşünülemez. Sağlayacağı yararlar ise —her türlü koşullar ve ihtimaller göz önünde bulundurularak— yukarıda sayılmıştır.

Serbest Bölge Nerede Kurulmalıdır?

Serbest bölgenin nerede kurulabileceği sorusu karşısında bulunulduğu zaman, ilk olarak anımsanacak esaslar: Gemilerin esenliğini güvence altına alacak bir liman, modern bindirme-indirme araçlarına sahip bir rıhtım, gelecek ticari malların konulmasına, saklanması ve işlenmesine ayrılabilen depo, antrepo ve benzeridir.

İstanbul dolaylarında Yenikapı, Fener, Göztepe ve kıyıları gibi serbest bölge kurulmasına elverişli yerler varsa da, en büyük sakınca bunları kullanılabilir duruma getirebilmek için gerekli olan dalgakıranlarla rıhtımlara, depo ve antrepolara milyonlarca liranın harcanmasına ve uzun zaman beklemeye gerek göstermesidir. Buna göre bugünkü durum veri kabul edilerek, gerekli sürat ile birlikte mümkün olduğu kadar az fedakarlık gerektirecek bir yer aramak zorunlu oluyor. Bu durumda da hem limanın içinde bulunması, hem de rıhtım, hazır depo ve antrepo yapılarını içermesi dolayısı ile daha sonraları Deniz Yolları yönetimine verilen Tophane rıhtımı ile binaların anımsanması doğaldır. Fakat bu konuda açıkça görüş bildirebilmek için İstanbul limanında bulunan çeşitli depo ve antrepolar ve bunların; yüzeyleri, hacim bakımından kapasiteleri ile ilgili olarak aşağıdaki bilgilerin verilmesi uygun olur.

Gümrük Yönetiminin Ambar ve Antrepoları

Bu ambarlarla antrepolar, bugün Sarayburnu'nda yapılmakta bulunan saç ambarlardan başka İstanbul ithalat gümrüğüne Galata Başmüdürlüğü'ne ait olanlar, Kabataş antrepoları, Sarayburnu ve Yalı Köşkü ambarı, Fener antrepoları, Kuruçeşme ambarları, Ayvansaray ambarları adları altında sekiz gruptan oluşmakta ve bunlardan en büyükleri olan İstanbul ve Galata ambarları simetrik bir biçimde 9045 ve 8718 metrekare alana ve 36180 ve

35092 metreküb hacme sahiptirler. Sarayburnu'ndaki saç ambarın yapımı bittiği takdirde gümrük antrepo ve ambarlarının toplam alanları 41692 metrekare arazi üzerinde 165,592 metreküplük bir hacme ulaşacaktır.

Rıhtım Şirketi Ambar ve Antrepoları

Rıhtım şirketinin Galata'daki dört antreposu toplam olarak 6211 metrekare üzerinde 24641 metreküplük bir hacme ve İstanbul yakasındaki çeşitli depolar ile Kuruçeşme Deposu ve depo alarak kullandığı 3 numaralı gemi 16616 metrekare alan üzerinde 86989 metreküplük depolama hacmine sahiptir. Bunların toplamı da 22442 metrekare üzerinde 111610 metreküplük depolama hacmine ulaşır.

Bu iki sınıf ambar ve antrepoların depolama hacimleri önemli bir toplama ulaşmakla birlikte, yukarıda verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere bunlar birbirlerinden çok uzak, ayrı ayrı yerlerde bulundukları gibi, büyük bir bölümlerinde gümrük işlemleri ile, her zaman yapılmakta olan liman çalışmalarının gereği gibi yürütülmesi için gerekli olduğundan serbest bölge konusunda göz önünde bulundurulacak bir etmen oluşturmayacakları açıktır.

Denizyolları Yönetiminin Tophane Rıhtımı ve Depoları

Tophane'de Denizyolları yönetimine verilen rıhtımın uzunluğu 180 metre ise de, saat kulesinin bulunduğu bölüme ait olan rıhtım da 107,5 metre uzunluğundadır.

Bundan başka Salıpazarı tarafında 135 metre uzunluğunda bir rıhtım kalmaktadır ki burası da Denizyolları yönetimi emrine verildiği takdirde —sürekli olmak koşulu ile— bugünkü rıhtımın uzunluğu 422,5 metreye ulaşır. Doğal olarak bu da küçümsenecek bir uzunluk değildir.

Denizyolları yönetimine bu alan üzerinde verilen yapılardan, öndeki 4071 metrekare alan üzerinde 5 metre yükseklik ile 20255 metreküp hacme, arkadaki yapılar ise 9111 metre kare alan üzerinde 14 metre yükseklik ile 127554 metreküp hacme sahip bulunmaktadır. Bu, 12182 metrekare alan ve 147609 metreküb hacimden oluşan bir toplam demektir. Bundan başka Balıkpazarı tarafında aşağı yukarı varolan alanın üçte birine eşit kullanılabılır ve yararlanılabilir bir alan da bulunmakta, burada biraz değişiklikle oluşturulabilecek antrepoların hacimleri de kesine yakın bir hespla yüz elli bin metreküpten fazla bir miktara ulaşır. Bu da demektir ki, bölge üzerinde hacim bakımından 200,000

metre küp depolama hacminde kurulabilecek tüm antrepolar, bugün İstanbul'da kullanılan, gümrük ve rıhtım yönetimlerinin ayrı ayrı yerlerdeki toplam depolama hacimlerine göre daha fazladır. Öte yandan gerektiğinde bu antrepolarda yeraltı katları ve üst katlar da kurularak hacimlerin en azından şimdikinin bir yarısı kadar daha arttırılması olanak içine girecektir. Bu anlamda, arazisi ve yapıları bir yerde toplu, rıhtımı hazır, ilk elde istimlak için büyük paralar sarf edilmesi zorunluğu, dalga kıran yapma yüküne gereksinmesi olmayan bu alan, serbest bölgenin ilk aşamaları için olsun uygun bir yer olarak kabul olunabilir. Bu yön üzerinde önemle durulup incelenmelidir. Zaten Denizyolları yönetimi bu kıyıyı aldığından beri bir hayli masrafa girerek rıhtım binalarında önemli düzeltmeler yapmaya başlamış ve Avrupa'dan son sistem doldurma ve boşaltma vinci de ısmarlamış bulunmaktadır. Bu yerin seçilmesi ilke olarak kararlaştırılacak olursa saat kulesi tarafında ve Salıpazarı yönündeki bugün sevkıyat yönetimine ait alan ve yapılar da zorlukla karşılaşılmaksızın şimdiki alana eklenir ve kullanılabilir. Bugünkü yapıların durumları ve aralarındaki düzenli aralıklar ile mal taşıyan demiryolu araçlarının gelip geçmesine uygun bir genişlik ve yön de bulunmaktadır. Tophane rıhtımının bu hizmete ayrılmasına karşı tek söylenebilecek söz varsa o da büyük lodos havalarına açık olmasıdır. Fakat bu rıhtımda gemilerin yükleme ve boşaltma etkinliklerine engel olabilecek nitelikte büyük lodos fırtınalarının toplam günleri bir kış mevsimi süresinde ençok on beş yirmi günü geçmiyeceğinden maddi bir öneme sahip olmayacaktır. Öte yandan, böyle günler için gemilerin yükleme ve boşaltma etkinlikleri, limanlık yerlerde serbest liman sanayi depolarında ya da lodostan etkilenmeyen kıyıda en fazla iki üç gemi için kurulacak yedek bölgede kolayca gerçekleştirilebilir. Bununla beraber önümüzdeki ilkbahardan başlamak üzere Tophane rıhtımına dikey ve kısmen yuvarlak ya da kırık bir biçimde bir ya da birkaç taş kolon (joe) lar yapımına girişildiği takdirde, bundan sonra söz konusu yer için lodos sorunu artık söz konusu olamaz.

İlk devre için yeterliği yüzde doksan olası bulunan bu biçim kabul edilirse ve gelecek için de büyük umutlar başgösterirse o zaman serbest bölgenin bir dalgakıran manivelasıyla donatılarak ideal bir yer haline getirilecek olan Yenikapı'ya taşınması olanak içine girecektir. Böylece Yenikapı'da oturan Türk işçilerinin istihdamı ve toplumsal gönenci de arttırılabilecektir.

EK II

SERBEST BÖLGE İLE İLGİLİ İKİNCİ RAPOR (1927)

Serbest bölgeyi kapsayacak kent ve limanların bir takım özel durum ve koşullara sahip olmaları gerekir. Bu özel durum ve koşulların en önemlilerinden biri kentin bir ticaret limanı olmasının yanı sıra, ticaret yolları üzerinde bulunacak kara ve deniz özellikle deniz yolculuklarının başladığı ya da bittiği veya bulunduğu yer olması ve kendisinin bir hinterlandı bulunmasıdır.

Bu koşullara göre İstanbul limanı zaten bir ticaret limanıdır. Uzun yüzyıllardan beri bu görevi yerine getirmiş ve getirmektedir. İskenderiye, Marsilya, Aden, Port Sait, Malta ve Havr gibi çok büyük ve evrensel ticaret yolları üzerinde olduğu ileri sürülemezse de Rusya gibi geniş bir ülkenin ihracatında önemli bir yere sahip olması nedeniyle ve Romanya, Bulgaristan kıyılarına geçiş alanı olan Karadeniz havzası ile, en önemli bir ticaret yolu olan Akdenizi birleştirdiğinden merkezi, bir dağıtım yeri olması çok geniş ve doğal bir limana sahip olması nedeniyle bir önemi vardır.

Bugün İstanbul'un iç hinterlandı Rumeli tarafında dar olmakla birlikte, genel iç ticaretimiz bakımından geniş Anadolu kıtasını da kapsadığından ihracatımız için de verimlidir. Fakat ilerde Mersin, Samsun, Trabzon limanlarının gelişmesiyle İstanbul'un daralması doğaldır.

Serbest bölgede hinterland deyimi iç hinterlanddan başka bir anlama alınmalıdır. Serbest bölgeyi aslında ilgilendiren iç hinterland, yani serbest bölgenin bulunduğu devlet sınırı içindeki hinterland değildir, ekonomik hinterlanddır. Dünya ticaretinin oluşumunda çok açık örneklerle görüldüğü gibi ekonomik hinterlandlar, siyasal sınırlara pek uymaz. Bazan gümrük birlikleri, bazan ekonomik gereksinmeler ve malların özelliği, ticaretin yürütülmesinde yetenekler, iç sınırları aşarak bir limanın hinterlandını çok geniş alanlara yayarlar. Bu alanlar sınırdaş olmayan ülkeleri bile içine alabilirler. Rusya, İran, Bulgaristan da bu bakımdan bizim ekonomik hinterlandımız niteliğine sahip olabilir. Bilgi, çalışma, yetenek ve ticarete yakınlıkla bu ülkelerin ithalat

ve ihracatı için İstanbul serbest bölgesini önemli bir merkez durumuna dönüştürmek olanakları vardır.

Yine bu hinterland konusunda İstanbul'da son bulan Doğu Demiryolu bakımından Balkan yarımadasının kuzey doğu ve kuzey bölümlerini göz önünde bulundurulmak gerek, İstanbul'dan geçerek Tuna'ya giren ve Orta Avrupa'ya doğru uzayan nehir yolu bakımından da Kuzey Tuna havzası önemlidir.

Bir liman için bu ekonomik hinterlandın sağlanabilmesi ya da bugün varolması, o limanda serbest bölgenin kurulması için en güçlü nedenlerden birini oluşturur.

Serbest bölgeyi kapsayacak liman ve kentler için gerekli özellikler ve koşullardan ikincisi de ticaret eşyasının uzun süre depolanmasına, gerekenlerin işlenmesine ve tüccara ayrılarak kiraya verilmeye uygun depolar, antrepolar bulunmasıdır. Bunun yanı sıra vapurların bu depolara bitişik rıhtımlara yanaşmasına uygun ve hava koşullarının etkisinden yeterli bir biçimde korunan rıhtımlar, yükleme ve boşaltmayı en büyük hızla gerçekleştirmeye olanak sağlayan her türlü donatımı ile bu vagonların bu donatım altına gelmesine hizmet edecek döşenmiş rayların bulunması da önemlidir.

İstanbul limanındaki bugünkü gümrük depolarıyla, özel antrepoların ve rıhtım depolarının günümüz ticari etkinliklerini gerçekleştirmek için bile yetersiz olduğu hakkında öncelerden beri bir çok yakınmalar duyulmuştur. Bu yakınmaların ne derece doğru olduğu kesinlikle bilinmediğini, hatta varolan depo ve antrepoların depolama hacimlerinin büyük miktarda eşyayı ve ticaret mallarını depolamaya yeterli olduğunu kabul edelim. Bu durumda bile söz konusu yapıların ayrı ayrı yerlerde bulunması, ayrı ayrı dairelere, tüzel kişilere bağlı olması serbest bölgenin incelenmesinde göz önünde bulundurulmalarına engeldir. Serbest bölgeyi hiç olmazsa ilk gelişme aşamasında— yeterli olacak depo ve antrepo sağlanmasına elverişli bir yerde yapmak, ya da en uygun serbest bölge alanında bu yapıları süratle kurmak zorunluğu vardır.

Bu yapı ve rıhtımların ne derece geniş olabileceği ile ilgili kesin bir ölçü belirtmek olanaksızdır. Bununla birlikte Selanik'teki Yunan serbest bölgesinin boyutları, kapsama hacmi ile ilgili bazı sayıların verilmesi yararlı görülmüştür. Selanik'teki Yunan serbest bölgesinin tüm rıhtım uzunluğu 1200 metredir. Bunun dışında gümrük iç limanının uzunluğu, belirtilen rakamın yarısını bulur.

Yugoslav ve Yunan serbest limanının toplam yüzeyi 288008 metrekaredir.

Bunun 192280 metrekaresi, yani üçte ikisi Yunanistan'ındır. Yunanistan bölümü üzerinde 120.000 ton ticaret eşyasını alabilecek, 64715 metre kare üzerine kurulmuş depo ve antrepolar vardır. Söz konusu 64715 metre karelik binadan 33308 metre karelik yapılar doğrudan doğruya Yunan hükümetinin olan depo ve antrepolardır.

31.407 metre kareli toprak üzerindeki depolar, bankalar, ticaret ortaklıklarının ve ticaretle uğraşan bir takım özel kişilerindir. İstanbul limanında Eminönü-Sirkeci rıhtımı 265 metredir. Bunun 280 metresi gümrük etkinliklerine ayrılmıştır. Galata Top-hane rıhtımı 760 metredir.

Serbest liman ve bölgeleri içerecek kentlerin özelliklerinden biri de şudur: Bu kentlerin transit eşyayı çıktığı yerde sağlamaya ve önemli bir bölümünü gerektiğinde uzun bir süre depoda bekletmeye ve satışlarda süreler vermeye uygun ve yetenekli sermaye ve itibara sahip ve ticaretin bugünkü günde neden olabileceği ticari spekülasyonun sonuçlarına dayanabilen, geniş örgütlü bir tüccarlar topluluğuna sahip olması, bu serbest bölgeden yararlanmak isteyen bir kent için ideal denebilecek koşullardır. Bu koşulların bulunması durumunda yukarıda belirtilen ekonomik hinterlandlar için en güçlü etmen elde edilmiş demektir.

Bir limanın ve kentin bu koşullara sahip olması kentte önceden varolmayan, ya da varken birtakım özel nedenler yüzünden azalan transit ticaretini serbest bölgeye geri döndürebilir. Bu koşulun ne denli önemli olduğunu kanıtlamak için 1917'de serbest liman ve bölgelerle ilgili olarak Fransa'da düzenlenen rapordan tümüyle bu konuya doğinen şu satırları tanık olarak kabul edebiliriz.

«Serbest limanların başarısı için gerekli koşullardan biri de önceden kurulmuş ve gelişmiş ulusal bir pazarın varlığıdır. Çünkü ancak böylelikle ki serbest limandan beklenen uluslararası pazarın kurulması amacına kolaylıkla varılır. Fakat bu temel koşul bu sorun ile ilgilenenlerce çoğu zaman gözardı edilmektedir. Açıkça görülmektedir ki, birçok serbest liman geçen elli yıl süresi içinde dikkat çekici bir gönençlik ve gelişme dönemi yaşamışlardır. Fakat bu gelişmenin gerçek nedenlerini kesinlikle saptamak zor bir sorundur. Yakından incelendiği zaman şu gerçek görülür: İster Hamburg'da, ister Kopenhag'da, isterse

Cenova'da olsun. uluslararası pazarın gelişmesi oralardaki ulusal pazarın gelişmesi sonucu gerçekleşmiştir.

Örneğin Hamburg, Elbe nehrinde gerçekleştirilen büyük ve şaşılabacak iyileştirmeler ve uzun çalışmalar sonucunda Almanya'ya, hatta Avusturya'ya güçlü bir biçimde bağlanmıştır. Yoğun bir demiryolu ağı zengin bir hinterlandın ticaret ve endüstri ürünlerini dışarıya göndermek ve yabancı ülkeler mallarını da ülke içinde dağıtmak olanağını sağlamıştır. Ancak o zaman bugün tanık olduğumuz uluslararası ticaret deposu durumunu kazanmıştır.»

Bu görüşü aktarmakla birlikte şunu da ekleyebiliriz: Bir kent ve liman serbest bölgenin öteki koşullarını elinde bulundurursa, bu bölge giren çıkan mallarını oluşturacak ticari mallar yabancı tüccarlar tarafından bile gönderilse yine de ülke için büyük çıkarlar sağlar. Bundan başka bu ticaret etkinlikleri ülke tüccarı için bir inceleme, gözlem ve deneyim yolu, bir tür geniş bir etkinlikler okulu görevi yapar. Bir kaç yıl sonra ülke ticareti de gerek kişisel sermayeler gerekse gruplar ve ortaklıklar halinde serbest limanın oluşturduğu çeşitli iticaret ve endüstri dallarına geçebilirler.

İSTANBUL LİMANINDA SERBEST BÖLGE

Serbest liman ve serbest bölgeler, çeşitli ülkelerdeki durumları ve çeşitli açılardan ele alındıkları görüşler ile incelenip gözden geçirildiği için artık yeterli derecede belirginleşen bir düşünce ile İstanbul'da serbest bölge kurulması gibi önemli bir sorunu karşımıza alabiliriz.

Şimdi yapılacak iş, İstanbul limanının coğrafi ve ekonomik durumunu, gerçek niteliğine en yakın bir biçimde saptamak, geçici ve olağanüstü nedenleri sürekli nedenlerden ayırmaktır. Bundan sonra geçici nedenleri ancak kendilerine uyan bir önemle ele almak koşuluyla, kentin ve limanın genel durumunun serbest bölgeden yararlanıp yararlanamayacağını incelemek gerekir.

Önce şu noktayı yineleyelim: Serbest bölge kurulmasıyla hedef alınan başlıca nokta ülkenin transit ticaretidir. Buna göre serbest bölgenin kurulmasını ve varolmasını gerektirecek etmenler şunlardır:

1 — Ülke ve liman transite uygun olmalıdır, ya da limanda zaten gelişecek bir transit ticareti varolmalıdır.

2 — Limanda eskiden transit ticareti yoksa serbest bölgenin varlığı bu ticareti toplayabilmeli ve doğurabilmelidir.

3 — Transit ticaretinin gelişmesini geciktiren sakıncaların bulunması durumunda, hiç olmazsa, yapılan tesisler ve verilen ayrıcalıkların özverisini koruyabilmek için serbest bölgede ülke gereksinmelerine ve ekonomisine uygun, ülkenin işçi yaşamında bolluk ve rahatlığa yol açacak nitelikte endüstri meydana gelebilmelidir. Çok geniş çizgileri içinde belirttiğimiz şu üç temel koşulu çözümlemek için önce İstanbul'un transit ticaretine bir göz gezdirelim.

Burada uzun uzadıya ayrıntılara girmekten kaçınarak kısaca söyleyelim ki aşağı yukarı 27 ya da 30 kalem kadar tahmin olunan genel ithalatımızın mal ve eşya miktarı 1926 Ocak, Şubat ve Mart aylarında 92870 tondur. Bundan 19447 tonu transit olarak geçmiştir. 220 kalemden oluşan ve içerdiği 290 ton halı ile birlikte değeri 4.924.512 liraya ulaşan bu transit eşyasının nitelik ve niceliğini gösteren ayrıntılı çizelgeler raporumuza eklenmiştir. Bu yılın ikinci üç ayı süresinde meydana gelen İstanbul transiti ise 14.168 ton olarak saptanmıştır. Bununla birlikte istatistik çok gerekli olduğu için bildirimler üzerinden ve gümrükle karşılaştırılmaksızın yapıldığından çekingenlikle ele alınmalıdır. Limanımıza en fazla transit işlem yapan İtalya'nın Triyeste, Venedik ve Katanya limanlarıyla Hamburg olduğu görülmüştür.

İstanbul serbest bölgesinin kurulmasına girişilmesi İstanbul'un bir eksikliğini gidermek amacı ile ele alındığından bugünkü transitemizin biraz noksan görünmesinden hemen üzüntüye kapılmak doğru olmaz.

İstanbul transitinden söz edilirken İran-Avrupa halı ticaretinden önemle söz edildiği bilinmektedir.

Bu nedenle raporumuzda sorunla ilgili olmak üzere bir kaç söz söylemek gereksinmesini duyuyoruz.

İstanbul yalnız İran halıları için değil Romen halıları için de önemli bir ticaret merkezi olarak kabul olunabilir. Bununla birlikte bu ticaretin son yıllarda önemli ölçüde azaldığı da yadsınmaz. Elimizde bulunan, fakat gerektiği kadar açık ve kusursuz olmayan istatistiki sayıları incelerken 1923'de İstanbul'dan 34 bin balya halı gönderildiğine ilişkin bir kayda rastlanmaktadır. Bundan başka Trabzon'dan İstanbul'a uğramaksızın doğrudan doğruya Avrupa'ya halı gönderilmektedir. 1923'de Trabzon'dan doğrudan doğruya gönderilen halılar 1500 balyayı bulmuştu. Zaten Dünya savaşı da İstanbul'un halı ticareti üzerinde yıkıcı bir etki yapmıştır. Bu savaştan önce İran halılarının bir bölümü Ben-

der Buşir ve Süveyş Kanalı yoluyla Londra'ya gitmekte idi. Savaş nedeniyle İstanbul-Londra yolu kapanınca halılar İran'dan Newyork ve Londra'ya Bender Buşir yolu ile gönderilmeye başlandı. İngilizler halı ticaretini Londra'da odaklaştırmak için İran tüccarlarına son derece kolaylık göstermekte idiler. Birçok İranlı halı tüccarları doğrudan doğruya Londra'da birleşmişler ve önemli İngiliz halı tüccarlarından bazıları İran'da ticarethaneler açmışlardır. Bütün bu düzenlemeler İstanbulun halı ticaretine önemli bir darbe olmuştur. Aynı zamanda İran-Trabzon ticaret yolunun zorlukla geçilmesi bugünkü ticaret ilkelerine kesinlikle uymayacak kadar uzun bir zamanı gerektirmesi, hatta güvenlik-ten yoksun bulunduğu ileri sürülmesi aşağıda belirtilen durumun ortaya çıkmasına yol açan etmenlerden biri olsa gerektir. Hatta bugün Bender Buşir'den Londra'ya deniz yolu ile halıların gönderilmesi için gereken harcamanın, İran'dan İstanbul'a gönderilmesi için harcanan paraya eşit olacak kertede azaltılmış olduğu da söylenmektedir.

İran halı transitİ İstanbul için ayrıca iki bakımdan önemli ve değerli bulunmaktadır. Bu odaklaşma nedeniyle birçok Avrupa tüccarı İstanbul'a geliyor ve böylece Türkiye halılarını görerek tanıyor ve İran halıları arasında Türk halılarını da satın alıyorlar. Bundan başka İran tüccarları da halılarını İstanbul'da satınca ellerine geçen parayla buradan manifatura satın alarak İran'a götürüyorlar. Buna göre İran halı ticaretinin İstanbul'dan uzaklaşması ülke için bir çok bakımlardan zarara neden olacaktır.

İstanbul'da İran halılarının geçirdiği önemli bir işlemi de burada belirtmek yerinde olur. Bu da halıların yıkanması ve bazı onarımlar görmesidir. Bu halıların gördüğü bu işlemler onlara eskilik biçim ve rengi verebilmek içindir. Amerikalılar bir aralık halı yıkama yerleri kurmuş oldukları halde bu işlem o kadar geliştirilmemiştir. Bugün halıların yıkanma işlemi İstanbul Rıhtım Ortaklığı'nın özellikle kurmuş olduğu lavrilerde yapılmaktadır (1)

(1) İran ve Kafkasya'dan gelen halılara İstanbul'da yapılan işlem temelde transit niteliğinde olmakla birlikte tüccarlar kilo başına verdikleri 27 kuruş resmi geri almamak üzere ödüyor, ve böylece gümrük işlemi zorluğundan kurtuluyorlardı. Bir aralık ithalat vergisi 12 katına daha sonra 9 katına yükselince tüccarların bu biçimde hareket etmesine olanak kalmadı. Bugün ya vergi reddedilir yada rıhtım anbarlarında işlem yapılabilir. Oysa ne olursa olsun tüccar bu 9 katı vergiyi sonradan almak üzere bile ödemek istemiyordu. Geçici kabul usulünün

Serbest bölgeye ait olan bu raporda İstanbul halı ticareti ile ilgili oldukça geniş bilgi verilmesinden amaç, bu konu üzerinde başlıca halı ticaretinin ileri sürülmesi ve gerçekten de bu konunun ülke ekonomisinde oldukça önemli bir sorun oluşturmamasıdır. Ancak bütün istatistik verilerden bu ticaretin büyük bir darbeyle uğradığı görülmektedir İran-Irak-Suriye-Akdeniz otomobil yolu da büyük adımlarla gelişmektedir. Bu noktalar ve bir İran iskelesinden çıkıp ayrı ayrı gümrük sınırları geçmeksizin tek vapur yolculuğu ile halıları serbest ticaret ülkesi olan İngiltere'ye götüren Bender Buşir ucuz deniz yolunun etkileri göz önünde bulundurulursa Trabzon-Erzurum-Kızıldere yolunun çok önemli ve ivedi çabalarla düzeltilmesi sağlanmadıkça yalnız İstanbul'da serbest bölge kurulmasının bu güçlüğümüzü çözmeye yetmeyeceğine inanmak gereği ortaya çıkar. İstanbul'un şeker, halı, kahve vb. temel transit eşyasının miktar ve durumunu böylece gözden geçirdikten sonra limanımızda serbest bölgeye ilişkin tekel ve bir bölümü olumlu nitelikte bulunan bazı yargıları burada belirtmek gerekir.

İstanbul, Dok ve Antrepo Türk Anonim Ortaklığı (Şirketi) müdürlüğünden limanımızın transit ticareti ile ilgili olarak yazı ile bilgi istemi üzerine verilen yanıtta şöyle denilmektedir:

«Dünya Savaşı'ndan önce yabancı ülkelerin diğer taraflarına limanımız aracılığıyla gönderilen transit eşyasının miktarı çok azdı. Bu transitin yapılmasının nedeni de yabancı ülkelere limanımıza ihraç edilmeleri ve buradan başka gemiler aracılığıyla be-
hertilen limanlara gönderilmeleri idi.

Dünya Savaşından sonra deniz araçlarının gelişmesi sonucu

de bir takım zorlukları ve sakıncaları vardır. Halıların miktarı çok olunca memurlar bunları tartmak, kurşunlamak ve benzer işlemler için vakit bulamıyorlar. Tüccar da uzun gecikmeler ve formaliteler için hareket serbestliğine sahip değil. Rıhtımın transit anbarlarıyla «lavri» dalresine gelince, Dünya Savaşından önce yapımına başlanan bu yıkama tesisleri savaştan sonra tamamlanmıştır. Burada 60-70 kişi çalışmaktadır. Kış mevsiminde 1000 metre kare halı kurutacak makinelerle donatılmıştır. Kentte birkaç yıkama yeri varsa da kusursuz olmaktan uzaktır. Bunun için halıların kente girmesine izin verilse bile tüccarın yine görece kusursuz olan Rıhtım Ortaklığı lavrisini yeğleyeceği kuşkusuzdur. Özellikle Rıhtım Ortaklığı şimdiki gibi çalışma saatlerini sınırlamayıp uzatır ve bazı düzenlemelere girişirse fazla iş görmek planına girer. Bununla birlikte Rıhtım Ortaklığı bu konuda hiç bir ayrıcalığa ve tekel türünden bir şeye sahip değildir.

olarak eşyanın yüklendiği limanlarla boşalacağı limanlar arasındaki taşıma doğrudan doğruya sağlanmakta olduğu için limanımızın aracılığına gerek duyulmamaktadır. Hatta Karadeniz limanlarımıza bile yabancı limanlardan gönderilen eşya doğrudan doğruya ulaştırılıp ihraç edilmektedir. Gerçekten de limanımızda yıllardan beri kökleşmiş yalnız İran ve Kafkasya halı transitivardır. Bu etkinlikleri de şirketimizin İstanbul'da bulunan antrepoları sağlamaktadır. Ortaklığımızca bu konuda oluşan kanı, kurulması tasarlanan serbest bölgeyle ilgili işlemlerin antrepolarımızda yapılmasının olanak içinde olacağı biçimindedir. Arz ederiz.» Bununla birlikte İstanbul'da serbest bölge oluşturulmasının İstanbul rıhtım ortaklığı üzerinde olası etkilere göre Rıhtım Ortaklığı'nın bu konudaki görüşü, bizce tümüyle yansız bir düşünce olarak kabul edilemez. İstanbul İktisat Komisyonunun (1924) tarihli geniş raporunda genel olarak şu görüş vardır.

«İstanbul'u büyük bir uluslararası transit merkezi yapmak gibi çok yüksek tasarımlar düzenlemezdence önce elimiz altındaki ticareti koruyacak ve kentimiz tüccarlarının sızlanmalarını ortadan kaldıracak düzeltmeleri yapmak gerekir. İstanbul, (Londra, Hamburg, Holanda limanları, Anvers, Marsilya, Cenevre) gibi, hatta Portsait, İskenderiye gibi büyük ticaret yolları üzerinde bulunan bir kent değildir. Ne yolları üzerinde Japonya, Çin ve Hindistan, ne arkasında İsviçre ve Güney Batı Almanya gibi zengin ülkeler, ya da tüketimine yeterli eşya yetiştirecek milyonlarca nüfusu vardır.

Uzak Doğu'nun, Güney Amerika'nın ilkel maddeler ve besin maddeleri dağıtılma yeri olmak üzere zengin ülkelerin her türlü teknik araçlarla donatılmış limanlarını seçerler. O limanlara bağlı gemiler okyanusları dolaşarak malları en ucuz biçimde kendi ülkelerine getirirler. Bu ülkeler hem nüfusları, hem zenginlikleri bakımından bir tüketim yeridir, hem de bir transit limanı ve merkezidir.

İstanbul'u çevreleyen fakir ülkelerin ekonomik koşulları nedeniyle dünyanın her yerinde tüketilen temel mallar için uluslararası başat bir duruma sahip değildir.

Bugün taşıma araçları merkezlerinin yerlerinin değişmesine neden olan bir ekonomik durum oluşmuştur. İstanbul'un bugünkü örgütü ile karşılaştırılmayacak kadar büyük bir limanı, antrepoları, dokları da olsa bizim yargımızın sınırları içinde olan uzak

bir gelecekte böyle bir yere sahip olması olanak dışıdır. (1)

Bununla birlikte bu olumsuz yargılara karşı İstanbul'da serbest bölge kurulması ile ilgili olarak olumlu görüş veren çevreler de yok değildir. Böyle bir serbest bölge haberinin Karadeniz'de kıyısı olan, hükümetlerin ekonomi ve siyaset adamlarınca olumlu karşılandığını söylemek zorundayız. Romanya gazetelerinin İstanbul'da serbest bölge hakkında beğeni taşıyan yazılar yazmış oldukları bizim gazetelerde belirtilmişti.

İstanbul serbest bölgesinin Bulgaristan transiti ile ilgili olarak ne derece etkin olacağı hakkında bazı ilkel incelemeler yapılması için Burgaz Konsolosluğu tarafından yapılan bir istem üzerine Bulgar ticaret adamları ve ülkelerinin ekonomisi ile ilgilenen bazı kimseler aşağıdaki görüşü bildirmişlerdir.

«İstanbul'da serbest bölge kurulduğu zaman bugün Pire'yi transit merkezi yapan Lloyd Triestino vapurlarıyla öteki büyük vapur kumpanyaları derhal İstanbul'a yöneleceklerdir.

Hamburg, Marsilya, Amsterdam, Trieste gibi başlıca transit merkezlerinde şubeleri bulunan Avrupa ticarethaneleri İstanbul'da birer şube açacaklardır.

Bugün İstanbul limanındaki Yükleme ve Boşaltma Şirketinin aldığı harçlar çok pahalı ve harç işlemleri çok karışıktır. Bunun daha basit bir biçime dönüştürülmesi gereklidir.

Ticaret yapmak amacıyla İstanbul'a gelecek tüccar ve yolculara polisçe kolaylık gösterilmesi ve vapurlara serbestçe girilip çıkılmasının sağlanması, yükleme ve boşaltma harçlarının azaltılması için Avrupa limanlarından alınan ücretlerin incelenmesi şimdilik daha gerekli ve çıkar sağlayıcıdır. Bu konuda kuramsal olmaktan çok uygulamaya yönelik incelemelerde bulunularak yurt dışından döviz çekilmesi ve Türk parasının satın alma değerinin yükseltilmesine çalışılması da bu arada incelenmesi gereken konulardandır. İhracatın arttırılması için kooperatifler kur-

(1) İstanbul limanına giren çıkan gemilerin operasyonlarının tarihçesini şöyle özetleyebiliriz.

İstanbul limanına giren gemilerin tonilatosu elli yıl süresinde sürekli bir artış göstermiştir.

1875—76'da 4.961,628 ton

1885—86'da 7.500,000 ton

1895—96'da 13.000.000 tonu geçkin.

Dünya savaşından önceki 1912 ve 1913 yıllarında sırasıyla 15 ve 17,5 milyon tondur.

Mütarekeden sonra düşme başladı.

1920'de 5,5 milyon tondan fazla, 1923'de 8.310.000 ton.

makla birlikte kredi kurumlarının artırılması gereklidir...»

Bulgar tüccarlarının bu görüşlerine ek olarak yine İstanbul Ekonomi Komisyonunun raporundan bu görüşlere değinen şu satırları da aktaralım:

«Çoğu büyük Avrupa ticarethanelerinin bütün Doğu için merkezlerinin İstanbul'da bulunması, bazı stokların büyük miktarlarda İstanbul'a çekilip buradan satılması, şeker, kahve gibi sömürge eşyası için İstanbul'un depo görevi yapması, bu ülkeler yani (Romanya ve Bulgaristan) tüccarlarını İstanbul'dan tümüyle uzak tutamaz...»

Serbest bölgenin kurulması durumunda bile ticareti çekmek için bir takım öğeler daha gereklidir. Örneğin transit ticaretinin hemen her bölümünün gerek gösterdiği büyücek sermayelerle çevre ülkelerin ticaret gereksinmelerini, genel işlemlerini bilen tüccarlar.

Bununla birlikte bu ikinci gereksinme ile ilgili olarak iyimser olmak olanağı vardır. Serbest bölgenin kurulması durumunda büyük bir olasılık ile bu bölgeyi canlılığa yöneltcek büyük miktarda malın yabancı sermayesi olacağını belirtsek bile bu çalışmalar ticari yeteneğinden kuşkumuz olmayan Türk tüccarı için bir örnek, bir deneyim oluşturacaktır. Bu durumda birkaç yıl sonra Türk tüccarlarının da gerek kişisel sermayeler, gerek ortaklıklar halinde gruplarla transit ticaretinin şubeleri haline gelebileceğini umut edebiliriz.

Serbest bölgenin ülke ya da kent endüstrisine yapacağı hizmete gelince bu konu da bir kaç açıdan incelenebilir. Önce malları elden geçirmek, biçimlerini değiştirmek ve değerlendirme çalışmaları ile ilgili olarak yukarıda belli bir ayrıntıdan söz edilmiştir. Serbest bölgelerde bundan sonra gelen en önemli endüstri, deniz endüstrisidir. Örneğin gemi yapım, onarım ve donatım tezgahları gibi.

Bu bölgede böyle önemli bir gemi yapımı tezgahlarının kurulması şimdilik olanaksız görülse bile doğu sularının gereksinmelerine yetecek bir gemi onarım tezgahı ile bu tezgahın gerekli ve tamamlayıcı bölümleri oluşturulabilir ve bu tezgah teknik ve sermaye bakımından yine yabancılar tarafından yönetilse bile İstanbul işçisine iş sağlanmış olur.

Ne var ki bütün bu ikinci derecedeki çıkar düşünceleri büyük ölçüde ve büyük özveri ile kurulacak bir serbest bölgenin milyonlar harcanmasıyla kurulmasına girişilmesi için yeterli güdüleme olamaz.

HAZİNE VE DİŞ TİCARET MÜSTESARLIĞI
SERBEST BÖLGELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
FİZİBİLİTE FORMU ÖRNEĞİ

I.BÖLGE KURUCU VE İŞLETİCİSİ (BKİ)
ADAYI FIRMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

BKİ ADAYI FIRMANIN;

1. Adı
2. Hukuki Yapısı :
3. Sermayesi :
 - a. Kayıtlı Sermayesi :
 - b. Ödenmiş Sermayesi :
4. Adresi :
5. Telefon No :
Faks No :
6. Bağlı Olduğu Vergi Dairesi ve Hesap Numarası
7. Tüzel Kişi ise Ortaklar Hakkında Bilgi
8. Firma ve Ortaklar Hakkında Bilgi Alınabilecek Özel ve Resmi Kuruluş ve Bankalar, Adresleri ve Telefon Numaraları
9. Firma'da Projeden Sorumlu Şahıs ve Şahısların
İsimleri :
Adresleri :
Telefon Numaraları :

II. SBKİ'NİN YATIRIM FAALİYETİ İLE İLGİLİ BİLGİLER

BÖLÜM 1

GENEL BİLGİLER

- 1.1. Yatırımın Cinsi
Komple Yeni, Tevsi, Tamamlama, Yenileme, Modernizasyon, vb. açıklanacaktır.
- 1.2. Yatırımın Konusu
- 1.3. Serbest Bölge Yeri ve m2'si
Yatırım yeri il ve ilçe bazında verilecektir.
- 1.4. Yatırıma Başlama Tarihi
- 1.5. Serbest Bölgenin Faaliyete Geçiş Tarihi
- 1.6. İstihdam
 - a) SBKİ'nin
 - b) Diğer KullanıcılarınTam kapasitedeki işçi ve personel sayısı belirtilecektir.

BÖLÜM 2

SERBEST BÖLGE PROJEZİNİN GEREKÇESİ

- 2.1. Projenin Kısa Anlatımı
Proje kısaca açıklanarak önemi ve amaçları belirtilecektir.
- 2.2. a) BKİ'nin yapacağı tesisler ve/veya hizmetler
b) Kullanıcıların yapacağı tesis ve hizmetler kısaca açıklanacaktır.
- 2.3. Çekilmesi Hedeflenen Sektörler
İnşa edilecek tesisler ve/veya sunulacak hizmetler açısından hedeflenen sektörler, Türkiye geneline ve/veya yurtdışına yönelik açıklama yapılacaktır.

BÖLÜM 3

SERBEST BÖLGE YATIRIMININ TUTARI

3.1. Sabit Yatırım Tutarı

Aşağıdaki açıklamalar ışığında sabit yatırım kalemleri ayrı ayrı belirlenerek, EK-1'deki Toplam Yatırım ve Yıllara Göre Dağılımı Tablosu düzenlenecektir.

3.1.1. Arsa Bedeli: Birim fiyat ve alan belirtilerek toplam arsa tutarı ortaya konacaktır.

3.1.2. Etüd ve Proje Giderleri: Yatırıma ait etüd ve proje çalışmalarıyla ilgili ekonomik ve teknik araştırma masrafları ile Yatırım Dönemi ve İşletmeye Geçmesi sırasında ihtiyaç duyulacak harcamalar bu kaleme dikkate alınacaktır.

3.1.3. Arazi Düzenlenmesi ve Hazırlık Yapıları: Tahsis edilen arazinin tapu kayıtlarına göre belirlenmesi, gerekli paftalarının hazırlanması, parselasyonunun yapılması gerekli kazı ve dolgu çalışmaları, arazi emniyet marjının tesbiti istinad duvarları, şantiye tesisleri, servis yolları, kanalizasyon, arazinin çevrilmesi ve saha düzenlenmesi ile ilgili harcamalar hakkında bilgi verilecektir.

3.1.4. İnşaat Giderleri: Bölge Müdürlüğü, Gümrük ve Güvenlik birimleri binalarının inşa edilmesi ile bilumum inşaat malzemeleri ulaştırma için gerekli iç yollar, bağlantı yolları ve bölgenin dış çevresindeki ulaşım yolları ile bağlantı yöntemleri belirtilerek giderler ortaya konacaktır.

3.1.5. Su, elektrik benzeri hizmetler Giderleri: Su, elektrik, yakıt, arıtma tesisi vb. hizmetler için gerekli donatım giderleri cıkartılacaktır.

3.1.6. Taşıma ve Sigorta Giderleri: Belli ağırlıktaki ve başka nitelikteki bir malın serbest bölgeye getirilişinde navlun ve sigorta giderleri yurtdışı ve yurtiçi ayırımı yapılarak verilecektir.

3.1.7. Taşıt Araçları: Tesis için gerekli taşıt araçları için öngörülen harcamalar gösterilecektir.

3.1.8. Genel Giderler: Haberleşme, aydınlatma, ilan vs. masrafları ile personel eğitimi ve yönetim giderleri, idari ve sosyal binaların tefrişi ve çeşitli demirbaşlarla ilgili giderler verilecektir.

3.1.9. Diğer Giderler: Başta yatırım dönemi finansman giderleri ve çeşitli fon masrafları gösterilecektir.

3.2. Yıllık İşletme Giderleri (Maliyet)

Tam kapasitede aşağıda verilen harcama kalemleri ele alınarak, EK-3'de verilen Tam Kapasitede Yıllık İşletme Giderleri Tablosu hazırlanacaktır. (İşletmenin özelliğine bağlı olarak harcama gerektirmeyen kalemler dikkate alınmayacaktır).

3.2.1. Hizmet Giderleri: Verilen hizmetlerdeki birim fiyatlar dikkate alınarak hesaplanacak, bu esnada kullanılan herbir madde ve malzeme için tüketilen miktar ve birim fiyat belirtilecektir.

3.2.2. Yardımcı Kullanım Kaynakları: Tam kapasitede Yıllık elektrik, su, yakıt vb. giderler bildirilecektir.

3.2.3. İşçilik ve Personel Giderleri: Vardiya sayısı belirtilerek, tüm çalışanlar, sayıları, brüt aylıkları, ikramiyeler ve sosyal sigorta ve çeşitli sosyal haklarla ilgili harcamaların yer aldığı İşçilik ve Personel Giderleri Tablosu düzenlenecektir.

3.2.4. Bakım Onarım Giderleri: Bölgeden ve uygulanacak prosedürlerin karmaşıklığı veya işletmenin özelliklerine bağlı olarak, toplam sabit yatırımın belli bir oranı bakım ve onarım gideri olarak alınacaktır.

3.2.5. Amortismanlar: Genel uygulamalar çerçevesinde kabul edilecek amortisman oranına göre, yıllık amortisman giderleri hesaplanacaktır.

3.2.6. Sabit Giderler: Arazi ve/veya bina kiralari, sigorta giderleri bu kalemden gösterilecektir.

3.2.7. Genel Giderler: İdari masraflar haberleşme, sağlık, güvenlik giderleri bildirilecektir.

3.2.8. Finansman Giderleri (Faizler): Yıllık ödenmesi gereken yatırım ve/veya işletme dönemi kredilerine ait faiz tutarları gösterilecektir.

3.2.9. Tanıtım Giderleri: Pazarlama için tanıtım ve reklam faaliyetleri masrafları gösterilecektir.

3.3. İşletme Sermayesi

3.3.1. Nakit İhtiyacı: İşçilik ve Personel Giderleri, Elektrik, Su, inşaat madde ve malzemeleri Bakım-Onarım, Genel Giderler, Pazarlama ve Reklam giderleri gösterilecektir. Bu kalem için öngörülen yıllık giderler, Ek-3'de verilmiş olan Tam Kapasitede Yıllık İşletme Giderleri Tablosundaki ilgili kalemlerden alınacaktır.

3.4. Toplam Yatırım

Toplam Sabit Yatırım ve İşletme Sermayesi tutarları gözönüne alınarak Toplam Yatırım belirlenecek ve Ek-1'deki Toplam Yatırım ve Yıllara Göre Dağılımı Tablosunda gösterilecektir.

BÖLÜM 4

YATIRIMIN FİNANSMANI, İŞLETME DÖNEMİ BİLGİLERİ VE FİNANSAL ANALİZ

4.1. Yatırım Dönemi Finansmanı

İşletme kredisi dahil olmak üzere kullanılması düşünülen tüm krediler, özkaynaklar ve yatırım teşvikleri gözönüne alınarak Ek-5'de verilen Yatırım Dönemi Finansman Planı Tablosu hazırlanacaktır. Bu sırada, Toplam Sabit Yatırım Ek-1'deki Toplam Yatırım ve Yıllara Göre Dağılımı Tablosundan, İşletme Sermayesi Ek-2'deki Tam Kapasitede İşletme Sermayesi Tablosundan alınacaktır. (Ek 2'deki Yatırım Dönemi Finansman Planı Tablosunda

yer alan Toplam Sabit Yatırım Kalemine, Yatırım dönemi Finansman Giderleri de dahildir).

4.2. Kredi Kaynakları

Yatırımda kredi kullanılacak ise, kredi cinsi (İç, dış, döviz vs.) ve miktarı belirtilecektir.

4.3. İşletme Dönemi Bilgileri

Bölge için alınan Faaliyet Ruhsatı süresi gözönüne alınarak, bu süre boyunca her bir yıl için kapasite kullanım oranları belirlenecektir. Yıllık İşletme Giderleri, Ek-3'de verilen Tam Kapasitede Yıllık İşletme Giderleri Tablosundan yararlanarak hesaplanacaktır.

4.4. Proje Gelir-Gider ve Fon Akışı

Aşağıdaki açıklamaların ışığı altında Ek-4'de verilen Proje Gelir-Gideri Tablosu hazırlanacaktır.

4.4.1. Proje Karı: İşletme Gelirlerinden, İşletme Giderlerinin Çıkartılması ile bulunacaktır.

4.4.2. Amortismanlar: Hesaplanan yıllık amortisman tutarları Tabloda (Ek-4) gösterilecektir.

4.4.3. Faiz Ödemeleri: Kredi kullanılması durumunda, belli bir Kredi Ödeme Planı dikkate alınarak, yıllık ödenecek miktarlar bulunacak ve Tabloda (Ek-5) yerine konulacaktır.

4.4.4. Kanuni Kar: Proje karından, amortismanlar ve faiz ödemelerinin çıkartılması ile bulunacaktır.

4.4.5. Teşvikler: Yatırım yeri ve sektör gözönüne alınarak, işletme döneminde yararlanılması sözkonusu olan teşvikler ve tutarları bu kalemde gösterilecektir.

4.4.6. Anapara Ödemeleri: Anapara ödeme tarihleri dikkate alınarak yıllık ödenecek miktarlar hesaplanacak ve Ek-4'deki Tablo'da gösterilecektir.

4.5. Proje Nakit Akımı

Aşağıdaki açıklamalar çerçevesinde, yatırım ve işletme dönemlerine ait tüm nakit giriş ve çıkışlarını gösteren Ek-5'deki Proje Nakit Akımı Tablosu hazırlanacaktır.

4.5.1. Kaynaklar (A)

4.5.1.1. Ödenmemiş Sermaye: Ek-2'de verilmiş olan Yatırım Dönemi Finansman Planından da yararlanarak, proje ile ilgili sarf edilecek sermaye yıllar itibarı ile gösterilecektir.

4.5.1.2. Uzun Vadeli Borçlar: Orta ve Uzun Vadeli Borç

kredileri bu kalemde gösterilecektir.

4.5.1.3. Kısa Vadeli Borçlar: Kısa vadede ödenmek üzere alınacak krediler, alınış tarihleri gözönüne alınarak Tabloda verilecektir.

4.5.1.4. Amortismanlar: Yıllık amortisman gelirleri Ek-4'de verilmiş olan Proje Gelir Gider ve Fon Akışı Tablosundan alınacaktır.

4.5.1.5. Diğer Kaynaklar: Teşvik Mevzuatları çerçevesinde Yatırım ve İşletme dönemleri boyunca yararlanılması düşünülen teşvik, nakit girişleri bu kalemde gösterilecektir.

4.5.1.6. Net Kar: İşletme dönemi boyunca, ve/veya çeşitli teşvikler dışında yatırımdan elde edilebilecek net nakit girişleri bu kalemde gösterilecektir. Ek-4'deki Proje Gelir Gider ve Fon Akışı Tablosunda gösterilen Kar, işletme döneminde sağlanan teşvik tutarlarının çıkartılmasıyla bulunacaktır.(Böylelikle teşviklerin Proje Nakit Akımı Tablosunda iki defa yer alması önlenmiş olacaktır).

4.5.2. Harcamalar (B)

4.5.2.1. Toplam Sabit Yatırım: Ek-1'de verilmiş olan Toplam Yatırım ve Yıllara Göre Dağılımı Tablosundan alınacak, fakat faiz ödemeleri ayrıca gösterileceği için, yatırım dönemi faizleri dahil edilmeyecektir.

4.5.2.2. Faiz Ödemeleri: Faiz ödeme tarihleri dikkate alınarak, faiz ödemeleri verilecektir.

4.5.2.3. Borç (Anapara) Ödemeleri: Yine anapara ödeme tarihleri arasında alınarak yıllara göre ödenecek tutarlar hesaplanacak ve Tabloda gösterilecektir.

4.5.2.4. Kar Dağıtımı: Yapılacak temettü dağıtımları bu kalemde gösterilecektir.

4.5.2.5. Diğer Ödemeler: İşletme dönemi yatırım harcamaları, ek işletme sermayesi ihtiyaçları gibi nakit çıkışları sözkonusu olması durumunda bu kalemde gösterilecektir.

BÖLÜM 5

PROJENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Proje aşağıda belirtilen mali değerlendirme kriterleri vasıtasıyla BKİ açısından ve milli ekonomi yönünden değerlendirilecek ve devletin projeden kazancı ve kaybı ortaya konacaktır.

5.1. BKİ Açısından Değerlendirme

Bu amaçla Ek-6'da verilen Mali Değerlendirme Tablosu hazırlanacak ve bu esnada, Yatırım Harcamaları Ek-1'deki Toplam Yatırım Tutarı ve yıllık karlarla kaç yıl içinde amorte edilebilmesi için tablo düzenlenecektir.

5.1.1. Sermayenin Karlılığı (%): Yatırılan özkaynağın karlılığı her yıl için,

Sermayenin Karlılığı= $\text{Kar} / \text{Özkaynak} \times 100$ ifadesine göre hesaplanacaktır. (Özkaynak tutarı Ek-2'de verilmiş olan Yatırım Dönemi Finansman Planı Tablosundan alınacaktır).

5.1.2. Yatırımın Karlılığı (%): Yüzde olarak,

Yatırımın Karlılığı= $\text{Kar} / \text{Toplam Yatırım} \times 100$ şeklinde tanımlanmış olan yatırımın karlılığı yıllık değerler şeklinde tanımlanmış olan yatırımın karlılığı yıllık değerler halinde Ek-2'deki Mali Değerlendirme Tablosunda gösterilecektir.

5.1.3. Yatırımın Geri Dönüş Süresi: İşletme dönemi boyunca sağlanan yıllık fon akışları her yıl aynı ise, yatırımın geri dönüş süresi.

Yatırımın Geri Dönüş Süresi= $(\text{Toplam Yatırım} / \text{Yıllık Fon Akışı})$ ifadesinden hesaplanacaktır. Fon Akışları yıllara göre farklılık gösteriyorsa, kümülatif fon akışının toplam yatırıma eşit olduğu işletme yılı yatırımın geri dönüş süresi olarak alınacaktır.

5.2. Milli Ekonomi Yönünden Değerlendirme

Ek-2'de verilen Ekonomik Değerlendirme Tablosu hazırlanacaktır. Serbest bölgenin dışına çıkarılan mallardan, giderlerin çıkarılması sonucu elde edilen rakam ile istihdam faizler toplamıyla devlete katma değer gösterilecektir.

5.2.1. Fon Gelirleri: Serbest bölge'ye yurtdışından getirilen mallar ile serbest bölgeden yurtdışına ve Türkiye'ye çıkartılan mallardan alınan fon gelirleri,

5.2.2. BKİ'nin serbest bölgede verdiği hizmetler karşılığında elde ettiği gelirler ile kullanıcılara kiraladıkları yerlerden alınan kira gelirleri ve faiz giderleri,

5.2.3. Net Milli Katma Değer: Net Yurtiçi Katma Değer ile yurtdışına yapılacak çeşitli ödemeler arasındaki farktan bulunacaktır.

TOPLAM YATIRIM VE YILLARA GÖRE DAĞILIMI
(Milyon TL.)

YATIRIM HARCANALARI	YILI	YIL 2 (YIL 3 VS.)	GENEL TOPLAM
	İç Para Dış Para Toplam	İç.P.Dış P. Toplam	İç P.Dış P. Toplam
1. ARSA BEDELİ 2. ETÜD VE PROJELER GİDERLERİ 3. ARAZİ DÜZENLENESİ ALTYAPI VE HAZIRLIK YAPILARI a- Yol b- Su c-Elektrik d- Doğalgaz e- Haberleşme f- Kanalizasyon g- Arıtma Tesisi h- Drenaj ı- Kapı i- Çit j- Araç Park alanları k- Yeşil alanlar l- Bölge içindeki tüm altyapıların bölge dışındaki altyapılar ile bütünleşmesi 4. BİNA-İNŞAAT GİDERLERİ a- Bölge Md.lüğü, Gümrük Md.lüğü, Gümrük Muhafaza Md.lüğü, Polis ve İletici kuruluş binaları inşaatı b- Diğer İdare Binaları c- Ambarlar d- Sosyal Tesisler e- Ulaşım Giderleri f- Altyapılar. Galerileri 5. TAŞIMA VE SİGORTA GİDERLERİ 6. MONTAJ GİDERLERİ 7. TAŞIT ARAÇLARI 8. İŞLETMEYE ALMA GİDERLERİ 9. GENEL GİDERLER 10. FİNANSMAN GİDERLERİ			
TOPLAM SABİT YATIRIM			
İŞLETME SERMAYESİ			
TOPLAM YATIRIM			

TAN KAPASİTEDE YILLIK İŞLETME GİDERLERİ (HALİYET)*
(Milyon TL.)

HARCAMA KALEMLERİ	HARCANALAR	SABİT/DEĞİŞKEN (\$)	SABİT İŞLETME GİDERLERİ	DEĞİŞKEN İŞLETME GİDERLERİ
	İç P. Dış P. Toplam			
1. İŞÇİLİK VE PERSONEL				
2. SU				
3. ELEKTRİK				
4. YAKIT				
5. HAMMELER				
6. YARDIMCI MADDELER VE İŞLETME MALZEMELERİ				
7. SABİT GİDERLER				
8. BAKIM VE ONARIM				
9. AMORTİSLANLAR				
10. GENEL GİDERLER				
11. FİNANSMAN GİDERLERİ				
12. TANITIM VE REKLAM GİDERLERİ				
13. BÖLGEYE KABUL GİDERLERİ				
GENEL TOPLAM				

* Sabit/Değişken Oranları Yatırımın Özelliklerine Göre Farklı Alınabilir.

** Yatırım ve İşletme Dönemi Kredileri ve Faizlerine Bağlı Olacaktır.

EK-2
YATIRIM DÖNEMİ FİNANSMAN PLANI
(Milyon TL)

AÇIKLAMALAR	YIL 1	YIL 2	YIL 3	YIL 4
	İç Para Dış Para Toplam	İç.P.Dış P. Toplam	İç P.Dış P. Toplam	İç Para Dış Para Toplam
A.FİNANSMAN İHTİYACI 1. Toplam Sabit Yatırım * 2. İşletme Sermayesi				
TOPLAM				
B.FİNANSMAN KAYNAKLARI 1. Özkaynaklar a- Sermaye b- Fonlar 2. Yatırım Teşvikleri 3. Yabancı Kaynaklar a- Orta ve Uzun Vadeli - İç Kredi - Fon Kaynaklı Kredi - Dış Kredi - Döviz Kredisi b- Kısa Vadeli Krediler				
TOPLAM FİNANSMAN				

* Yatırım Dönemi Finansman Giderleri Dahildir.

EX: 4
PROJE GELİR-GİDER VE FON AKIŞI
(Milyon TL)

ACIKLAMALAR/VİLLAR	1.İŞLETME YILI	2.İŞLETME YILI	3.İŞLETME YILI	3.İŞLETME YILI		SON İŞLETME YILI
1.İŞLETME GELİRLERİ						
2.İŞLETME GİDERLERİ						
3.PROJE KARI (1-2)						
4.AMORTİSMANLAR						
5.FAİZ ÖDEMELERİ						
6.KANUNİ KAR (3-4-5)						
7.YEŞİLKLER Kredi İmkanları (6-9-10)						
8.ANAPARA ÖDEMELERİ						

EK: 5
PROJE NAKİT AKIŞI
(Milyon TL)

AÇIKLAMALAR	YATIRIM DÖNEMİ			İŞLETME DÖNEMİ				
	YIL 1	YIL 2	YIL 3	1.İŞL.YILI	2.İŞL.YILI		SON İŞL.YILI	SON İŞLETME DÖNEMİ
A-KAYNAKLAR								
1.Ödenmiş Sermaye								
2.Uzun Vadeli Borçlar								
3.Kısa Vadeli Borçlar								
4.Amortismanlar								
5.Diğer Kaynaklar (Yesvikler vb.)								
6.Net Kar								
TOPLAM KAYNAKLAR								
B-HARCAHALAR								
1.Toplam Sabit Yatırım **								
2.Net İşletme Sermayesi								
3.Faiz Ödemeleri a-Kısa Vadeli b-Uzun Vadeli								
4.Borç (Anapara) Ödemeleri								
5.Kar Dağıtım								
6.Diğer Ödemeler								
TOPLAM HARCAMALAR								
C-FARK (A-B)								

Yatırım Dönemi Faiz Ödemeleri Dahil Değildir.

HALI DEĞERLENDİRME:

YATIRIM Yıllık Kar
HARCAMALARI - (Proje Gelir Gider Farkı = Telafi Yıl Miktarı
EK: 4

* Parasal Büyüklükler Milyon TL. Olarak Verilecektir.

Ek: 7
EKONOMİK DEĞERLENDİRME*

AÇIKLAMALAR	YATIRIM DÖNEMİ			İŞLETME DÖNEMİ	
	YIL 1	YIL 2	YIL 3	1.İŞL.YILI	2.İŞL.YILI
A-NİLLİ EKONOMİ YÖNÜNDEKİ DEĞERLENDİRME					
1.Fon Gelirleri					
S.B.den yurtdışına					
S.B.den Türkiye'ye					
Yurtdışından S.B.ye					
Türkiye'den S.B.ye					
- Fark					
+ İstihdam					
+ Faizler					
2.Net Vurtiçi Katma Değer					
-Proje Karı					
-İşçilik ve Personel					
-Faizler					
C- DEVLETİN KAYBI					
Vergi Muafiyet					

* Parasal Büyüklükler Milyon TL. Olarak Gösterilecektir.

Karar No.83/7285
Tarihi: 3.11.1983

R.Gazete No.18219
R.G. Tarihi: 12.11.1983

Antalya ve Mersin Limanlarının serbest bölge olarak kabulü ve hudutlarının bilahare tesbiti; adı geçen serbest bölgelerin işletmeye açılmaları için gerekli alt yapı tesislerinin kurulmasıyla Bayındırlık Bakanlığının görevlendirilmesi; İdari ve Teknik düzenlenmesinin de Serbest Bölgeler Teşkilatı'nca sağlanması; Devlet Bakanlığının 1/11/1983 tarihli ve 8.001/1339 yazısı üzerine, 21/12/1983 tarihli ve 6209 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ve 14/10/1983 tarihli ve 151 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre, Bakanlar Kurulunca 3/11/1983 tarihinde kararlaştırılmıştır.

B. ULUSU
Başbakan

Kennan EVREN
Cumhurbaşkanı

Not-Bu Karar konusu Antalya ve Mersin Serbest Bölgelerinin hudutları için, bu Bölümdeki 85/9200 ve 87/11908 s. Kararlara bakınız.

-Bu Kararda bahsi geçen:

6209 s. Kanun; KISIM:I Bölüm:1'deki 3218 s. Kanunun 11. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

151 s. Kanun Hükmünde Kararname; 22.3.1991 R.G. tarihli 3701 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmıştır.

Karar No.84/8097
Tarihi: 17.5.1984

R.Gazete No.18415
R.G. Tarihi: 29.5.1984

3/11/1983 tarihli ve 83/7285 sayılı Kararnameye Ektir.

Antalya ve Mersin Serbest Bölgeleri hudutlarının tespiti ile bu bölgelerin işletmeye açılmaları hakkındaki ekli «Karar» ın yürürlüğe konulması; Devlet Bakanı - Başbakan Yardımcılığı'nın 11/5/1984 tarihli ve 103-1/225 sayılı yazısı üzerine, 21/12/1963 tarihli ve 6209 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ve 14/10/1983 tarihli ve 151 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre, Bakanlar Kurulu'nca 17/5/1984 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

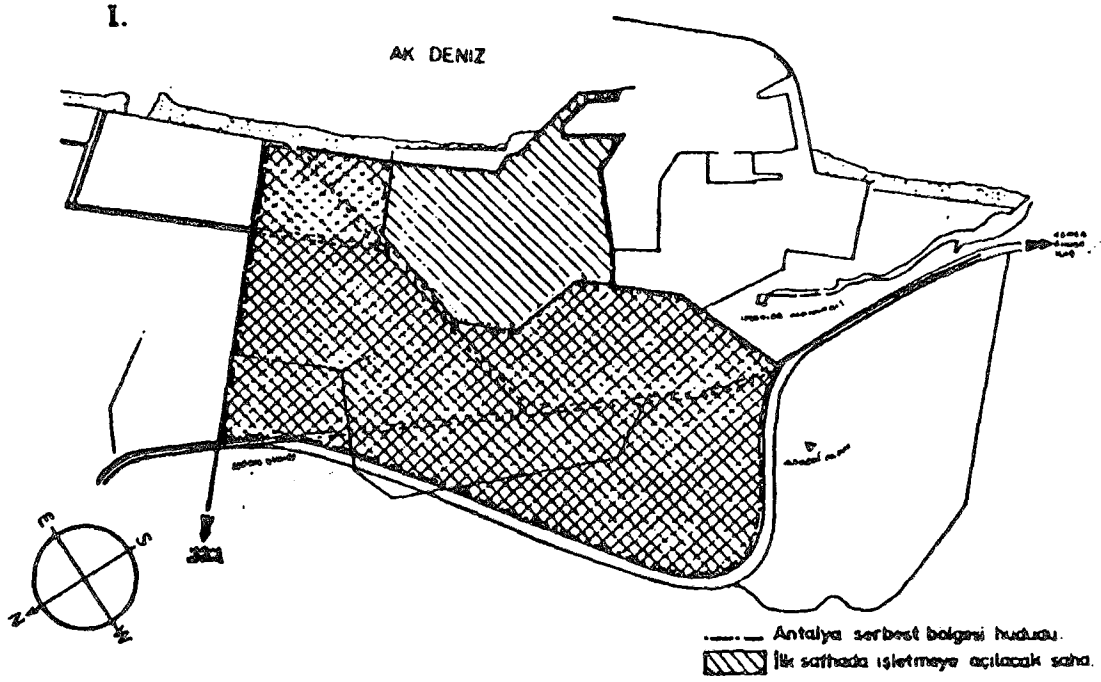
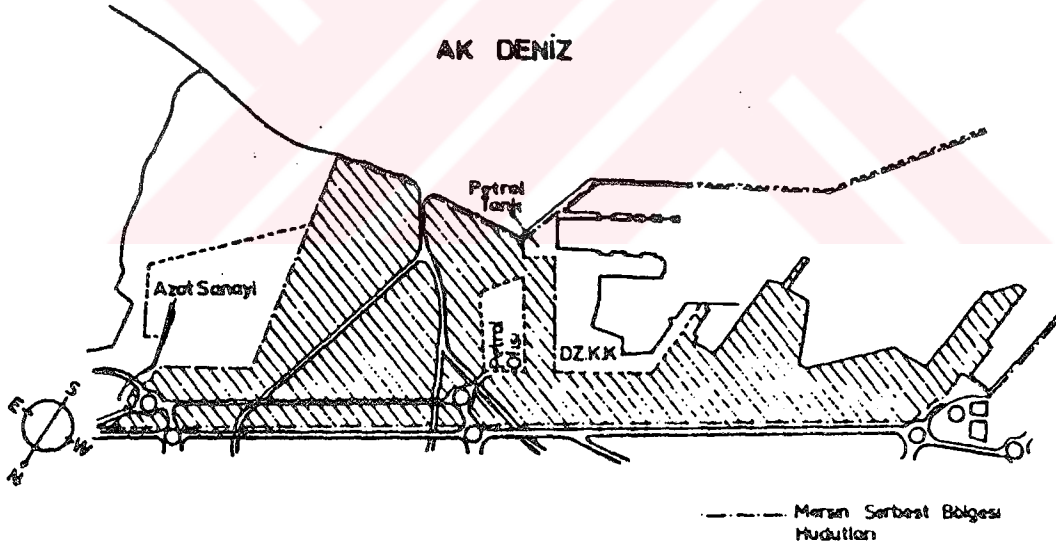
T. ÖZAL
Başbakan

17/5/1984 tarihli ve 84/8097 sayılı Kararnamenin Eki

1. Antalya Serbest Bölgesinin hudutları ekli (1) sayılı krokide gösterilmiştir. İlk safhada, krokide tarıma ile gösterilen saha işletmeye açılacaktır. Hudutlar içindeki diğer sahanın işletmeye açılması Serbest Bölgeler Teşkilatınca kararlaştırılacaktır.

2. Mersin Serbest Bölgesinin hudutları ekli (2) sayılı krokide gösterilmiştir. Krokide hudutlar içinde kalan, ancak taranmamış olan sahalar, Serbest Bölgeler dışındadır. Hudutlar içindeki taranmış sahanın tamamı işletmeye açılacaktır.

Not-Bu Karar, bu Bölümdeki 85/9200 s. Karar ile yürürlükten kaldırılmıştır.

ANTALYA SERBEST BÖLGESİ**MERSİN SERBEST BÖLGESİ**

Karar No.85/9200
Tarihi: 4.3.1985

R.Gazete No.18694
R.G. Tarihi: 14.3.1985

3/11/1983 tarihli ve 83/7285 sayılı Kararnameye ektir.

(x) Antalya ve Mersin Serbest Bölgeleri hudutlarının tespiti ve bu bölgelerin işletmeye açılmaları hakkındaki ekli «Karar» ın yürürlüğe konulması ve 17/5/1984 tarihli ve 84/8097 sayılı Kararnamenin yürürlükten kaldırılması; Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcılığı'nın 27/2/1985 tarihli ve DPT: 8 (4-1-5)-14 sayılı yazısı üzerine, 21/12/1983 tarih ve 6209 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun birinci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 4/3/1985 tarihinde kararlaştırılmıştır.

T. ÖZAL
Başbakan

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

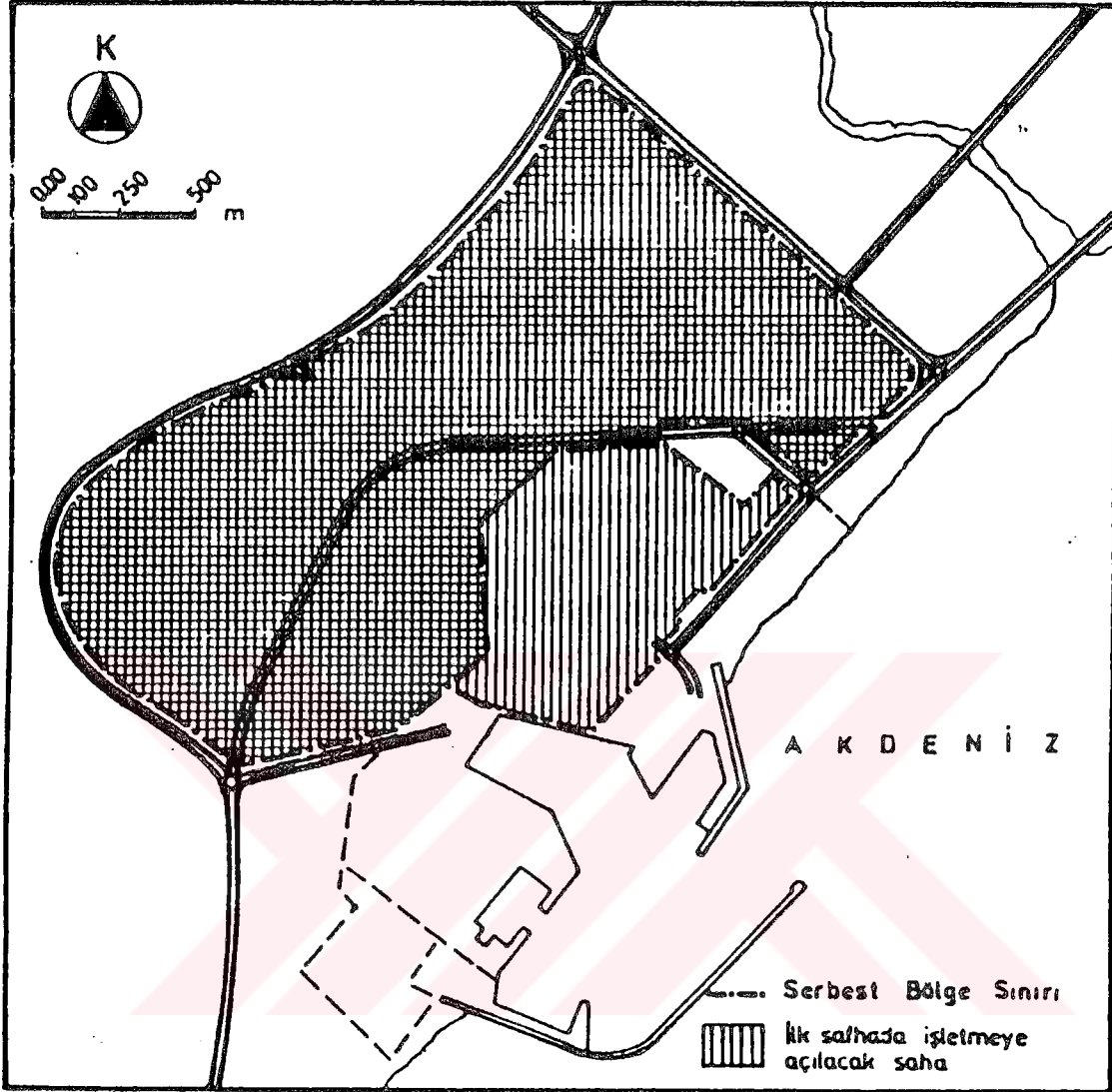
4/3/1985 tarihli ve 85/9200 sayılı Kararnamenin eki Karar

(y) 1. Antalya Serbest Bölgesinin hudutları ekli (1) sayılı krokide gösterilmiştir. Krokide hudutlar içinde kalan taranmamış saha Serbest Bölgeler dışındadır. İlk safhada krokide tarama ile gösterilen saha işletmeye açılacaktır. Hudutlar içindeki diğer sahanın işletmeye açılması DPT Serbest Bölgeler Başkanlığınca kararlaştırılacaktır.

2. Mersin Serbest Bölgesinin hudutları ekli (2) sayılı krokide gösterilmiştir. Krokide hudutlar içinde kalan taranmamış sahalar Serbest Bölgeler dışındadır. İlk safhada krokide tarama ile gösterilen saha işletmeye açılacaktır. Hudutlar içindeki diğer sahanın işletmeye açılması DPT Serbest Bölgeler Başkanlığınca kararlaştırılacaktır.

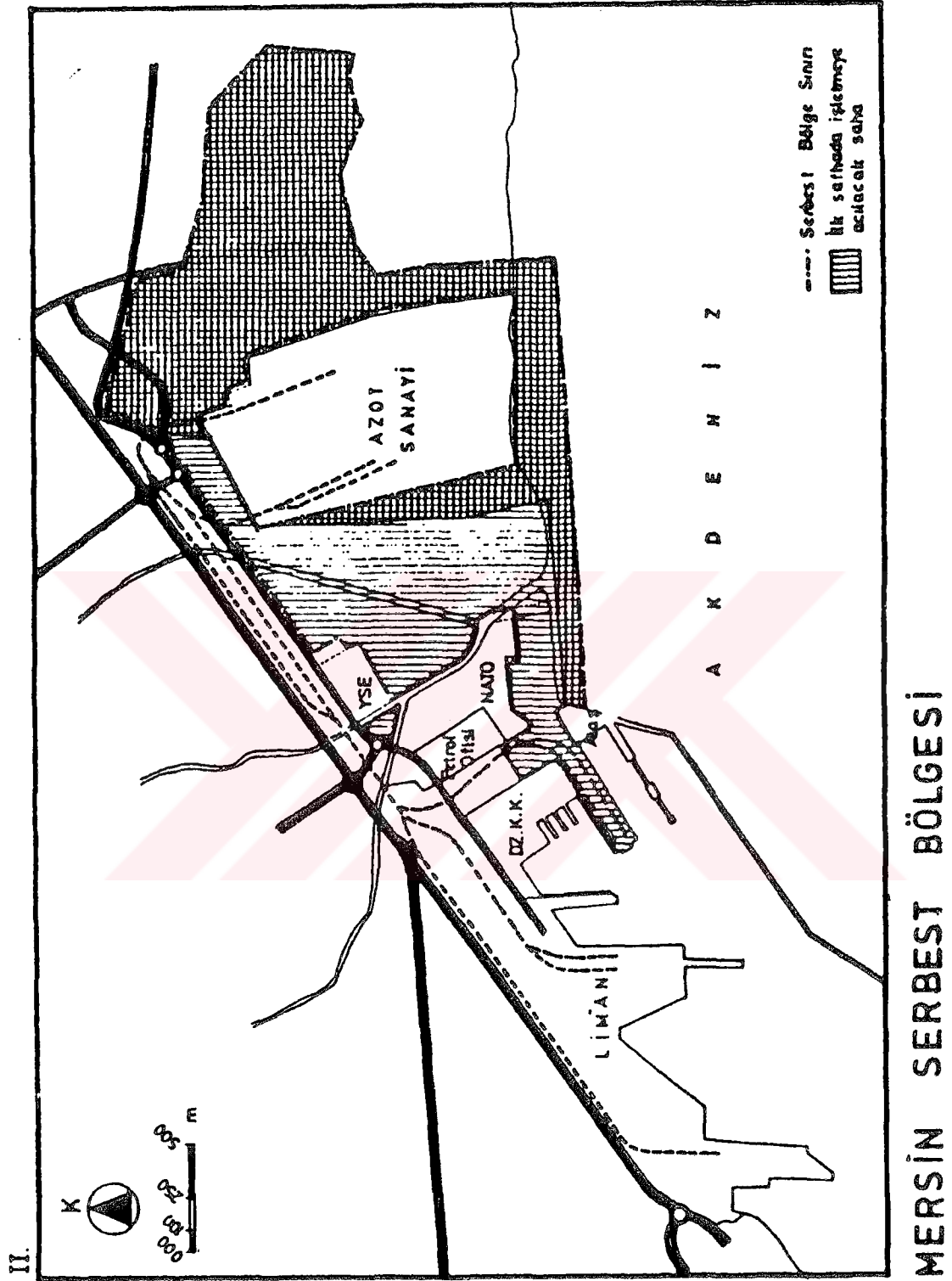
-
- (x) Bu Kararda bahsi geçen 6209 s. Kanun; KISIM:I Bölüm:1'de ki 3218 s. Kanunun 11. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.
- (y) Bu paragraf; bu Bölümdeki 87/11908 s. Kararla yürürlük - ten kaldırılmıştır. Antalya Serbest Bölgesi için mezkûr 87/11908 s. Karara bakınız.

I.

ANTALYA SERBEST BÖLGESİ

Not-Bu kroki yürürlükten kaldırılmış olup yeni kroki için bu Bölümdeki 87/11908 s. Karar ekine bakınız.

Karar No.86/10877
Tarihi: 6.8.1986

R.Gazete No.19206
R.G. Tarihi: 29.8.1986

Antalya Serbest Bölgesinin, ASBAŞ - Antalya Serbest Bölge İşleticisi Anonim Şirketi, Mersin Serbest Bölgesi'nin, MESBAŞ - Mersin Serbest Bölge İşleticisi Anonim Şirketi, tarafından işletilmesine izin verilmesi; Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcılığı'nın 15/7/1986 tarihli ve 8 (4.9) 243 sayılı yazısı üzerine, 6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Kanun'un 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 6/8/1986 tarihinde kararlaştırılmıştır.

T. ÖZAL
Başbakan

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

Karar No.87/11908
Tarihi: 25.6.1987

R.Gazete No.19519
R.G. Tarihi: 16.7.1987

Antalya Serbest Bölgesi hakkındaki ekli Karar'ın yürürlüğe konulması; Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcılığı'nın 4/6/1987 tarihli ve 8.3.2.412 sayılı yazısı üzerine, 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kanun'un 27 nci, 4/12/1984 tarihli ve 3096 sayılı Kanun'un 11 inci, 6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Kanun'un 2 nci maddelerine göre, Bakanlar Kurulu'nca 25/6/1987 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

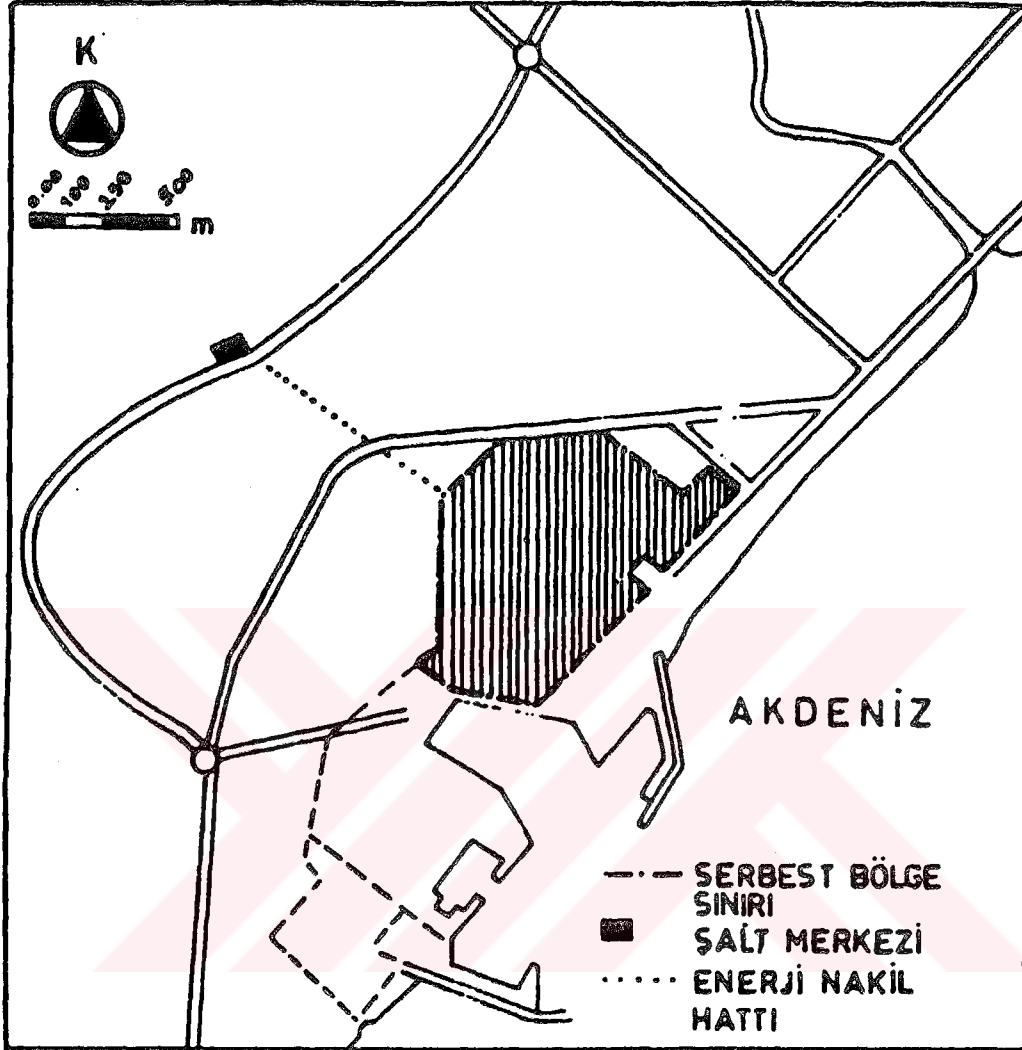
T. ÖZAL
Başbakan

**25/6/1987 Tarihli ve 87/11908 Sayılı
Kararnamenin Eki Karar**

- 1 — Antalya Serbest Bölgesi'nin hudutları ekli krokide belirtildiği şekilde yeniden tesbit edilmiştir.
- 2 — Bu bölgeye enerji getirecek nakil hattı altına isabet edecek özel mülkiyete ait taşınmazların irtifak haklarının tesisi, aynı güzergah üzerine dikilecek elektrik direklerinin bulunduğu yerlerin acele kamulaştırılması işlemlerinin yürütülmesinde Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü görevlendirilmiştir.
- 3 — Kepez ve Antalya Havalisi Elektrik Santralleri T.A.Ş. tarafından kurulacak şalt merkezinde özel mülkiyete ait taşınmazların acele kamulaştırılması Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nca yapılacaktır.
- 4 — 4/3/1985 tarihli ve 85/9200 sayılı Kararname eki Karar'ın 1 numaralı paragrafı yürürlükten kaldırılmıştır.

Not-Bu Kararda bahsi geçen:

- 3218 s. Kanun, KISIM:I Bölüm:1'dedir.
- 2942 ve 3096 s. Kanunların ilgili hükümleri, KISIM:II Bölüm:2'dedir.
- Bu Karar konusu Antalya Serbest Bölgesi ile ilgili olarak, bu Bölümdeki 94/6036 s. Karara bakınız.

ANTALYA SERBEST BÖLGESİ

Karar No.94/6036
Tarihi: 24.8.1994

R.Gazete No.22094
R.G. Tarihi: 27.10.1994

Antalya ili, Hurma köyü sınırları içinde ve Antalya Serbest Bölgesi yanındaki, halen Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları (SEKA) Genel Müdürlüğü tasarrufunda bulunan rıhtım ve üzerindeki binalar ile sair tesislerin yer aldığı 30.000 m² lik arazinin ekli krokide gösterildiği biçimde, yapılan masraflar karşılığı 50 milyar liranın SEKA Genel Müdürlüğü'ne ödenmek kaydıyla, adıgeçen Serbest Bölgeye dahil edilmesi, bu Serbest Bölgenin yer ve sınırlarının krokideki şekliyle belirlenmesi ve anılan rıhtım, binalar ile sair tesisler ve arazinin, Hazine ve Dış-ticaret Müsteşarlığı Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğüne tahsisinin yapılmasıyla Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nün görevlendirilmesi; 6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 24/8/1994 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Prof. Dr. Tansu ÇİLLER
Başbakan

Süleyman DEMİREL
CUMHURBAŞKANI

Not-Bu Kararda bahsi geçen 3218 s. Kanun, KISIM:I Bölüm:1'de dir.

ANTALYA
SERBEST BÖLGESİ

Ö: 1/5000

SERBEST BÖLGE SANIRI
SERBEST BÖLGE ALANI
SERBEST BÖLGEYE DAA

LIMAN SAHASI

AKDENİZ

SEABEST BÖLGE RUMYI

REF ID: A66033

Karar No.85/9201 (x)
Tarihi: 4.3.1985

R.Gazete No.18695
R.G. Tarihi: 15.3.1985

Adana / Yumurtalık ve İzmir / Nemrut Körfezinde kurulması planlanan sınırlı amaçlı Serbest Bölgeleri hudutlarının tespiti hakkındaki ekli Kararın yürürlüğe konulması; Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcılığı'nın 27/2/1985 tarihli ve DPT : 9 (4 - 1 - 5) - 13 sayılı yazısı üzerine, 21/12/1982 tarihli ve 6209 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun birinci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'na 4/3/1985 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kennan EVRİM
Cumhurbaşkanı

T. ÖZAL
Başbakan

4/3/1985 Tarihli ve 85/9201 Sayılı Kararnamenin Ekl (x)

(y) 1. Adana / Yumurtalık Serbest Bölgesinin hudutları ekli (1) sayılı krokide gösterilmiştir. Krokide taranmış olan alan, Adana / Yumurtalık Serbest Bölgesidir.

(z) 2. İzmir / Nemrut Serbest Bölgesinin hudutları ekli (2) sayılı krokide gösterilmiştir. Krokide taranmış olan alan, İzmir / Nemrut Serbest Bölgesidir.

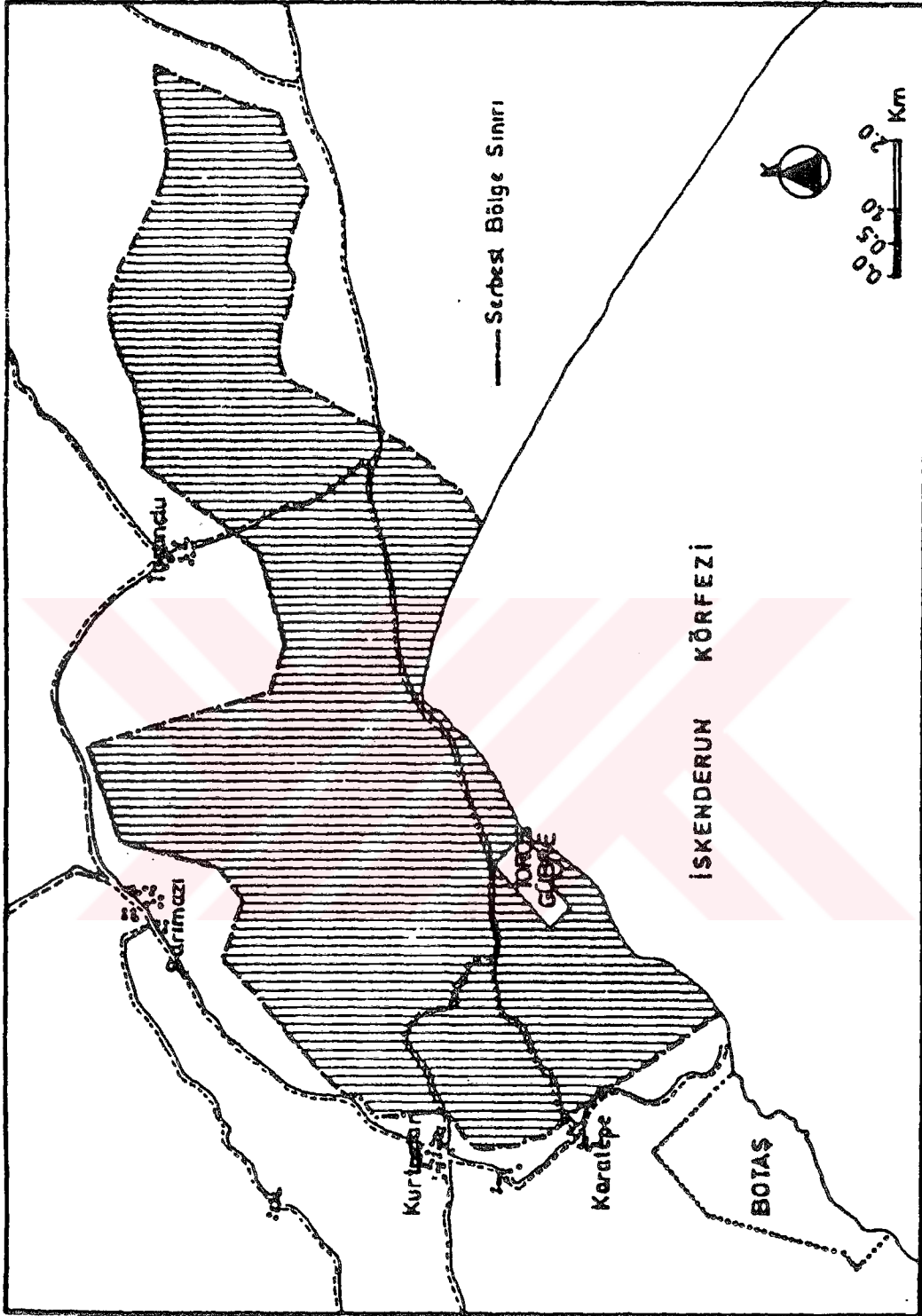
Not-Bu Kararda bahsi geçen 6209 s. Kanun; KISIM:I Bölüm:1'deki 3218 s. Kanunun 11. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

(x) Bu Kararname ile eki Karar ve Krokiler; bu Bölümdeki 92/2797 s. Karar ile iptal edilmiştir.

(y) İlgili olarak bu Bölümdeki 90/1214 s. Karara bakınız.

(z) Bu Kararın İzmir/Nemrut ile ilgili hükmü, bu Bölümdeki 87/11401 s. Kararla iptal edilmiştir.

I.

ADANA-YUMURTALIK SERBEST BÖLGE ALANI

Not-85/9201 s. Kararname ile eki Karar ve Krokiler bu Bölümdeki 92/2797 s. Karar ile iptal edildiğinden; yeni kroki için mezkûr 92/2797 s. Karara bakınız.

Karar No.90/1214
Tarihi: 30.11.1990

R.Gazete No.20717
R.G. Tarihi: 6.12.1990

1 — Sınai amaçlı serbest bölge olarak kurulması planlanan 4/3/1985 tarihli ve 85/9201 sayılı Kararname ile hudutları belirlenen Adana - Yumurtalık Serbest Bölgesinin sınai ve ticari amaçlı olarak kullanılması,

2 — Adı geçen Serbest Bölgenin yap - işlet - devret modeline göre TAYSEB - Toros Adana Yumurtalık Serbest Bölgesi Kurucu ve İşleticisi Anonim Şirketi tarafından kurulup işletilmesine izin verilmesi,

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 2 nci ve 6 ncı maddelerine göre, Bakanlar Kurulu'nca 30/11/1990 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Turgut ÖZAL
Cumhurbaşkanı

Y. AKBULUT
Başbakan

Not-Bu Kararda bahsi geçen Adana-Yumurtalık Serbest Bölgesi ile ilgili 85/9201 sayılı Kararname ile eki Karar ve kro-kiler; bu Bölümdeki 92/2797 s. Karar ile iptal edilmiştir.

-Bu Kararda bahsi geçen 3218 s. Kanun, KISIM:I Bölüm:1'dedir.

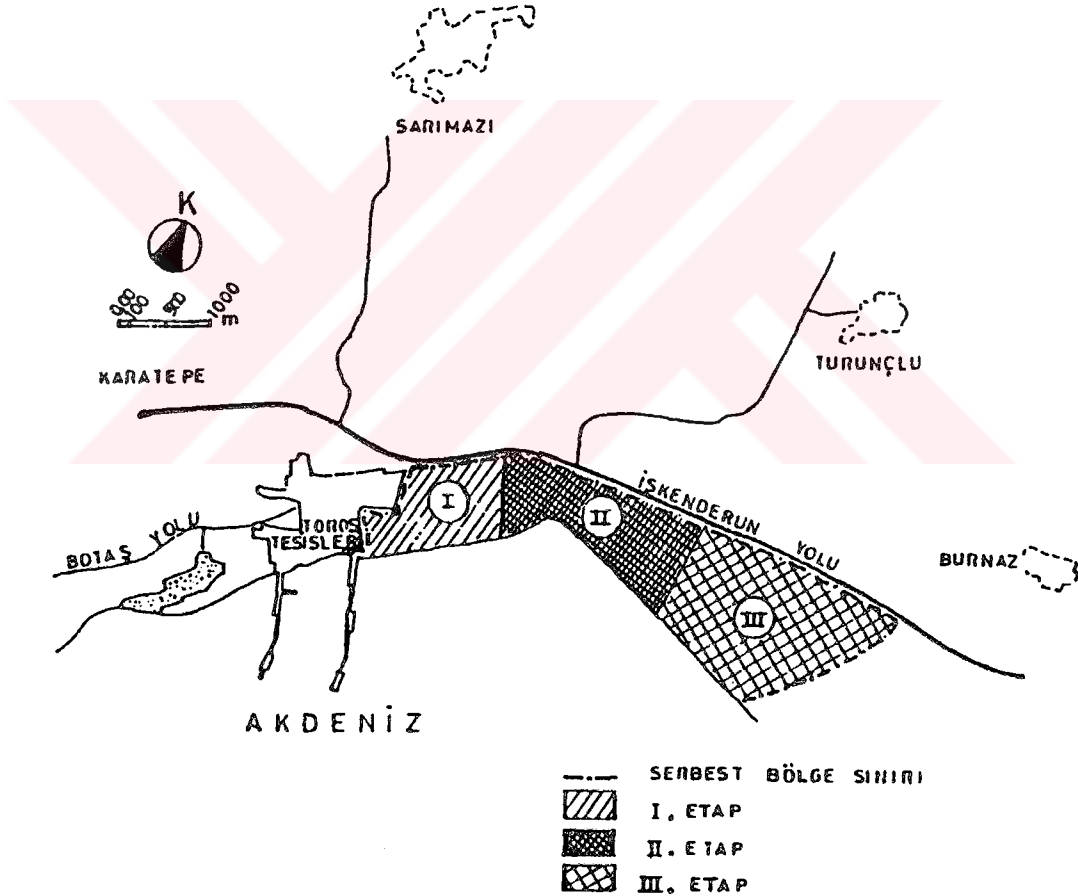
Karar No.92/2797
Tarihi: 29.2.1992

R.Gazete No.21207
R.G. Tarihi: 22.4.1992

Sınai amaçlı Adana/Yumurtalık Serbest Bölgesinin hudutlarının ekli krokide belirtilen şekilde yeniden tesbiti, bu alan dahilinde özel mülkiyete ait taşınmazların acele kamulaştırılması, kamulaştırma işlemleriyle Maliye ve Gümrük Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nün görevlendirilmesi ve 4/3/1985 tarihli, 85/9201 sayılı Kararname ile eki "Karar"ın ve krokilerin iptali; 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 2 nci maddesi ile 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 29/2/1992 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Turgut ÖZAL
Cumhurbaşkanı

Süleyman DEMİREL
Başbakan

Not-Bu Kararda bahsi geçen:
-3218 s. Kanun, KISIM:I Bölüm:1'dedir.
-85/9201 s. Karar, bu Bölümdedir.

Karar No.90/1102
Tarihi: 31.10.1990

R.Gazete No.20703
R.G. Tarihi: 22.11.1990

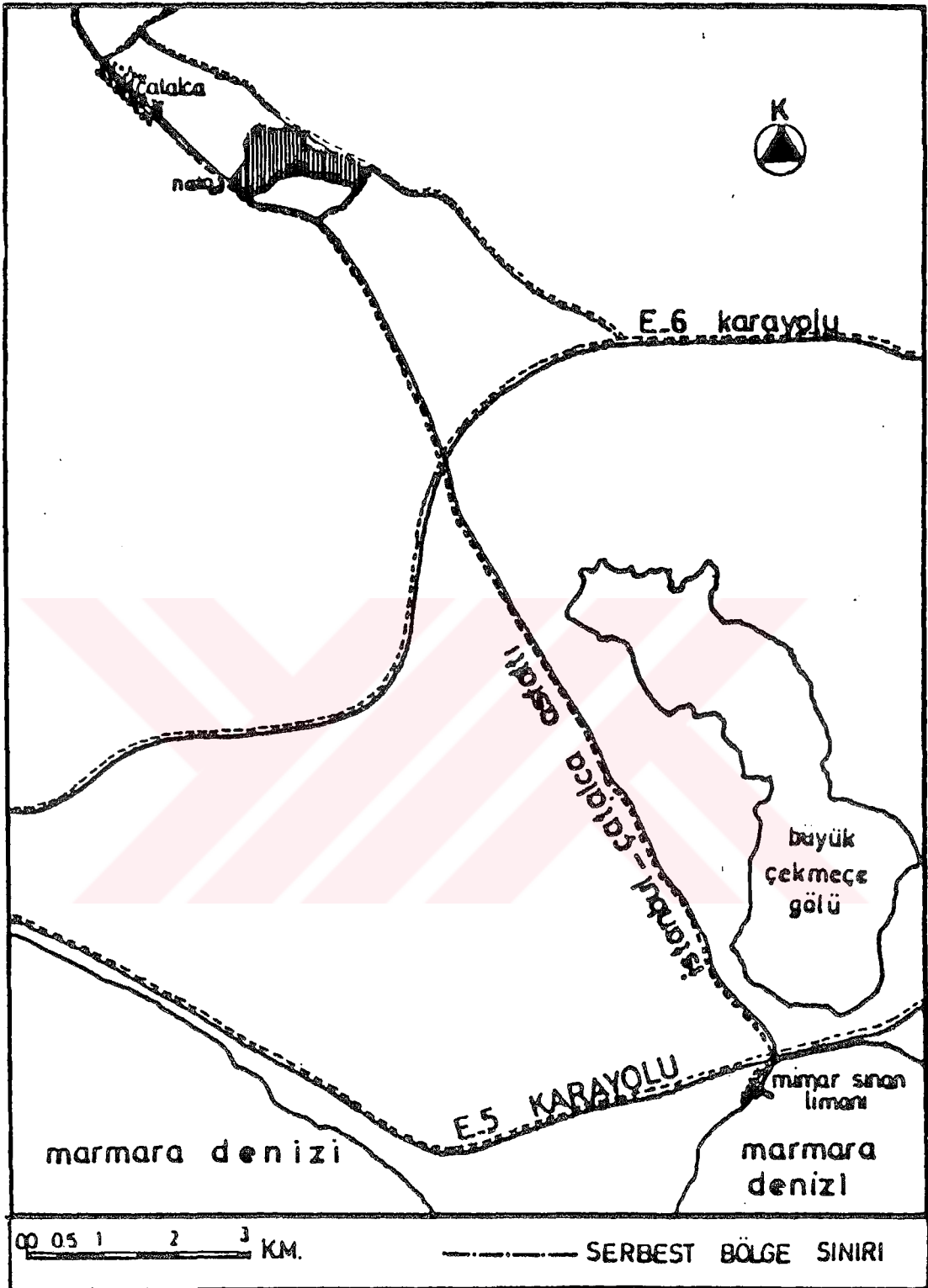
Ekli krokide sınırları belirtilen yerde İstanbul-Trakya Serbest Bölgesinin kurulması; Devlet Bakanlığı'nın 16/10/1990 tarihli ve 1042 sayılı yazısı üzerine, 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 31/10/1990 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Y. AKBULUT
Başbakan

Turgut ÖZAL
Cumhurbaşkanı

Not-Bu Kararda bahsi geçen, 3218 s. Kanun KISIM:I Bölüm:1'de dir.

-İlgili olarak bu Bölümdeki 91/1409 s. Karara bakınız.

İSTANBUL — TRAKYA

SERBEST BÖLGE ALANI

Karar No.91/1409
Tarihi: 21.1.1991

R.Gazete No.20774
R.G. Tarihi: 2.2.1991

31/10/1990 tarihli ve 90/1102 sayılı Kararname ile kurulan İstanbul - Trakya Serbest Bölgesinin, İSBAŞ İstanbul Trakya Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi Anonim Şirketi tarafından kurulup işletilmesine izin verilmesi; Devlet Bakanlığı'nın 26/12/1990 tarihli ve 1344 sayılı yazısı üzerine, 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 21/1/1991 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Y. AKBULUT
Başbakan

Turgut ÖZAL
Cumhurbaşkanı

Not-Bu Kararda bahsi geçen İstanbul-Trakya Serbest Bölgesi ile ilgili 90/1102 s. Karar, bu Bölümdedir.
-Bu Kararda bahsi geçen 3218 s. Kanun, KISIM:I Bölüm:1'dedir.

Karar No.94/6028
Tarihi: 27.9.1994

R.Gazete No.22069
R.G. Tarihi: 2.10.1994

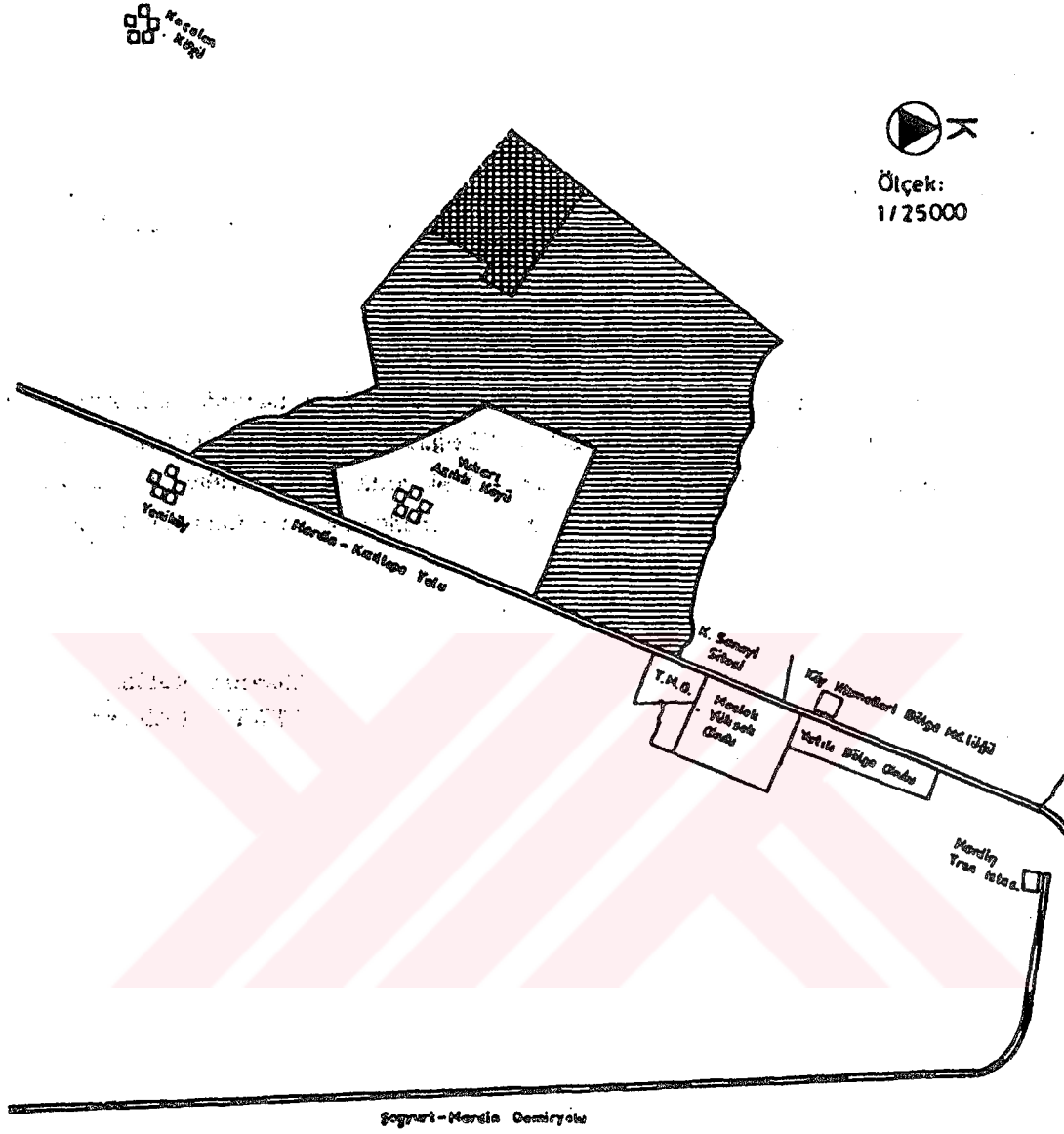
Mardin İli Organize Sanayi Bölgesi ile Erzurum Doğu Fuarı alanında, ekli krokilerde gösterildiği şekilde "Mardin Serbest Bölgesi" ile "Doğu Anadolu Serbest Bölgesi"nin yer ve sınırlarının belirlenmesi; Devlet Bakanlığı'nın 26/9/1994 tarihli ve 1549-66996 sayılı yazısı üzerine, 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun 2 nci maddesine göre Bakanlar Kurulu'nca 27/9/1994 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Süleyman DEMİREL
CUMHURBAŞKANI

Prof. Dr. Tansu ÇİLLER
Başbakan

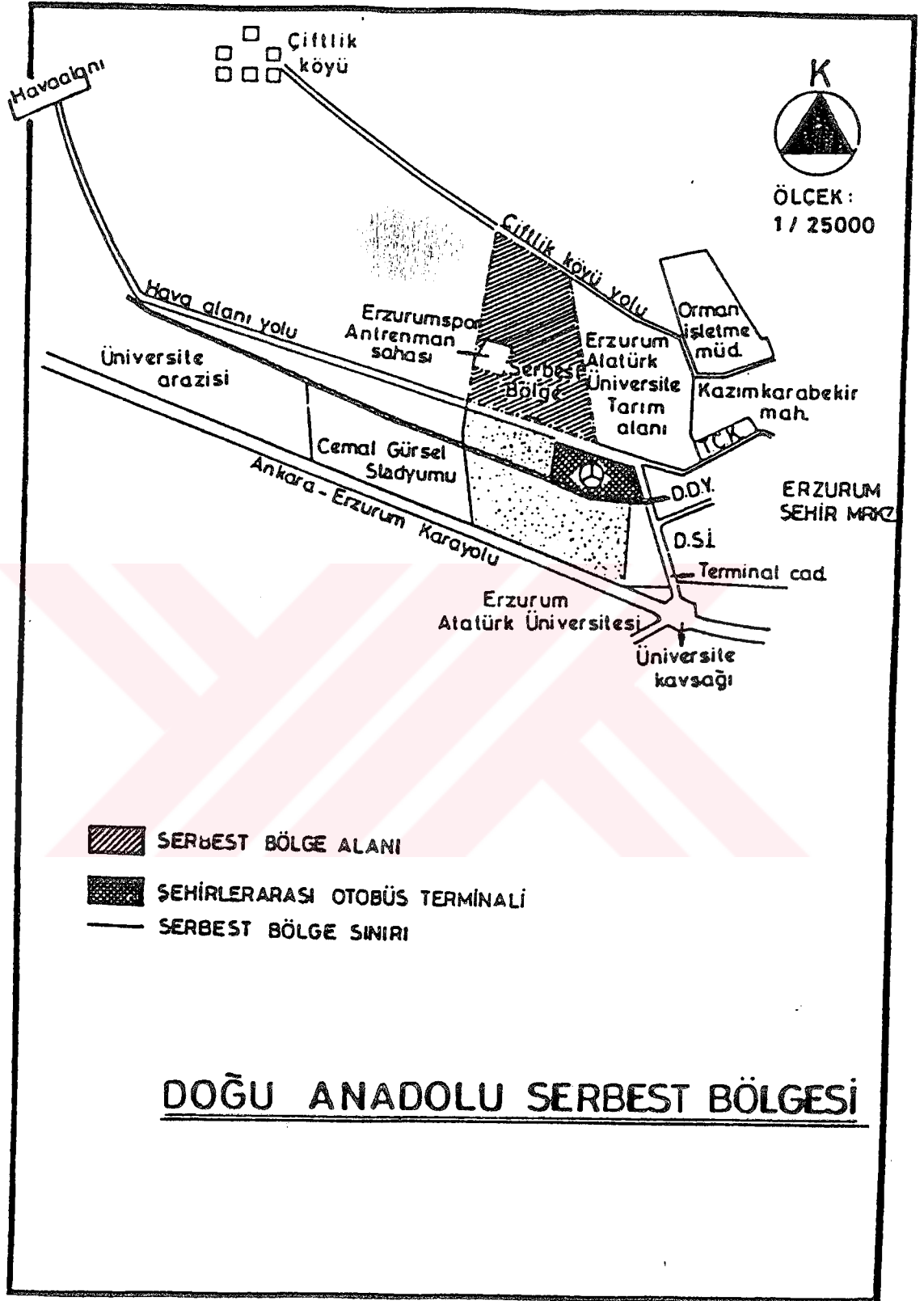
Not-Bu Kararda bahsi geçen 3218 s. Kanun, KISIM:I Bölüm:1'de dir.

-İlgili olarak bu Bölümdeki 95/6742 s. Karara bakınız.

MARDİN SERBEST BÖLGESİ

- Serbest Bölge Alanı
- Organize Sanayi Bölgesi Alanı
- Serbest Bölge Sınırı
- Organize Sanayi Bölgesi Sınırı

Karar No.95/6742
Tarihi: 4.4.1995

R.Gazete No.22291
R.G. Tarihi: 23.5.1995

27/9/1994 tarihli ve 94/6028 sayılı Kararname ile yer ve sınırları belirlenen;
— Mardin Serbest Bölgesinin, MASBAŞ-Mardin Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi Anonim Şirketi,
— Doğu Anadolu Serbest Bölgesinin, DASBAŞ-Doğu Anadolu Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi Anonim Şirketi,
tarafından kurulup işletilmesine izin verilmesi; Devlet Bakanlığı'nın 29/3/1995 tarihli ve 20289, 20290 sayılı yazıları üzerine, 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 4/4/1995 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Prof. Dr. Tansu ÇİLLER
Başbakan

Süleyman DEMİREL
CUMHURBAŞKANI

Not-Bu Kararda bahsi geçen:

- 3218 s. Kanun, KISIM:I Bölüm:1'dedir.
- 94/6028 s. Karar, bu Bölümdedir.

Karar No.87/11401
Tarihi: 11.1.1987

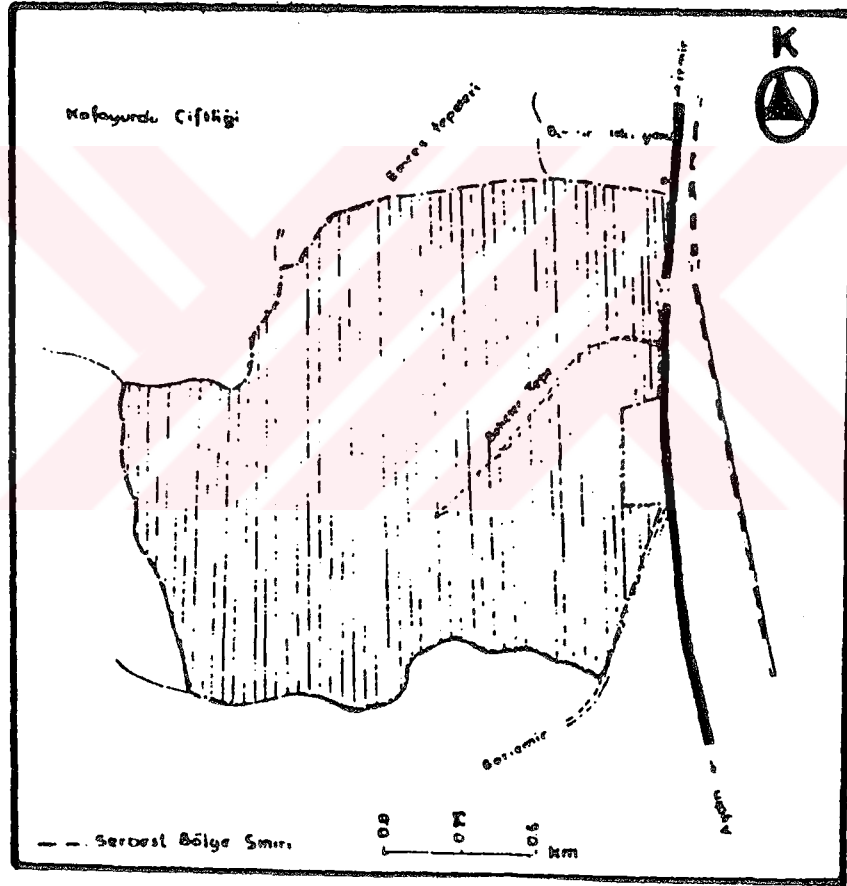
R.Gazete No.19379
R.G. Tarihi: 21.2.1987

Ekli krokide hudutları belirtilen alanda sinai amaçlı İzmir/Gaziemir Serbest Bölgesi'nin kurulması, bu alan dahilindeki özel mülkiyete ait taşınmazların acele kamulaştırılması, kamulaştırma işlemleriyle Maliye ve Gümrük Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğünün görevlendirilmesi ve 4/3/1985 tarihli, 85/9201 sayılı Kararnamede yeralan İzmir/Nemrut'la ilgili hükmün iptali; Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcılığı'nın 18/12/1986 tarihli ve 8.3.2/573 sayılı yazısı üzerine, 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun 2 nci, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 27 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 11/1/1987 tarihinde kararlaştırılmıştır.

T. ÖZAL
Başbakan

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

İZMİR - GAZİEMİR SERBEST BÖLGE ALANI (x)

Not-Bu Kararda bahsi geçen:

-3218 s. Kanun, KISIM:I Bölüm:1'dedir.

-2942 s. Kanunun ilgili hükümleri, KISIM:II Bölüm:2'dedir.

(x)-Bu serbest bölge, bu Bölümdeki 89/14427 s. Kararla "Ege (İzmir/Gaziemir) Serbest Bölgesi" şeklinde isimlendirilmiş olup bu Bölgenin işletilmesi ile ilgili olarak mezkûr Karara bakınız.

Karar No.89/14427
Tarihi: 10.8.1989

R.Gazete No.20296
R.G. Tarihi: 28.9.1989

1 — Sınaf amaçlı serbest bölge olarak, 11/1/1987 tarihli ve 87/11401 sayılı Kararname ile hudutları belirlenen İzmir/Gaziemir Serbest Bölgesinin, sınıf ve ticarî amaçlı kullanılmak üzere Ege (İzmir/Gaziemir) Serbest Bölgesi şeklinde isimlendirilmesi,

2 — Ege Serbest Bölgesi'nin yap-işlet-devret modeline göre ESBAŞ-Ege Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi Anonim Şirketi tarafından kurulup işletilmesine izin verilmesi;

3 — Bu Bölgede ESBAŞ-Ege Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi Anonim Şirketi ile diğer kullanıcıların, Teşvik Belgesi almak kaydıyla, normal yörelerde yatırım yapanların yararlandıkları oranda Kaynak Kullanımı Destekleme Primi, Teşvik Primi, Yatırım İndirimi ve Finansman Fonu'ndan faydalanmaları;

Devlet Bakanlığı'nın 26/7/1989 tarihli ve 8.4.0/699 sayılı yazısı üzerine, 6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Kanun'un 2 nci ve 6 ncı maddelerine göre, Bakanlar Kurulu'nca 10/8/1989 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

T. ÖZAL
Başbakan

Karar No.90/220
Tarihi: 3.3.1990

R.Gazete No.20490
R.G. Tarihi: 12.4.1990

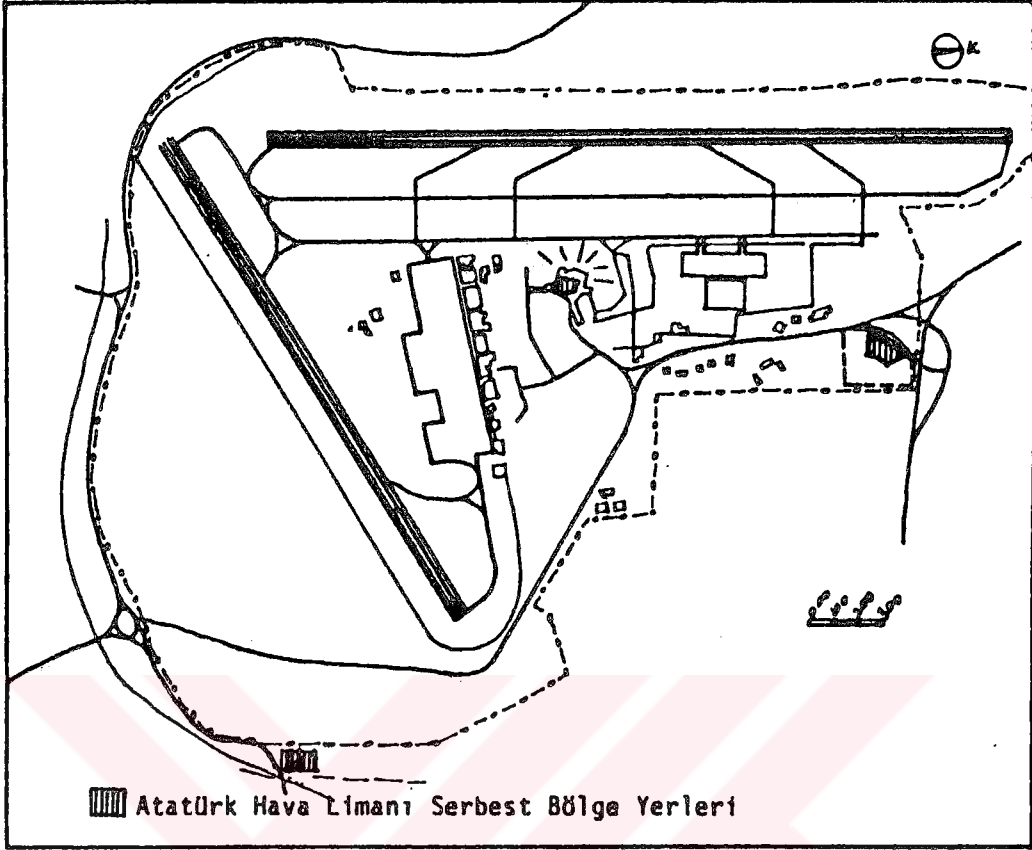
İstanbul Atatürk Hava Limanı sınırları içinde ekli krokilerde sınırları belirtilen yerlerde Serbest Bölge Kurulması ve gerekli idari ve teknik düzenlemelerin Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Serbest Bölgeler Başkanlığınca yapılması; Devlet Bakanlığı'nın 3/3/1990 tarihli ve 8.4.0/269 sayılı yazısı üzerine, 6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 3/3/1990 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Y. AKBULUT
Başbakan

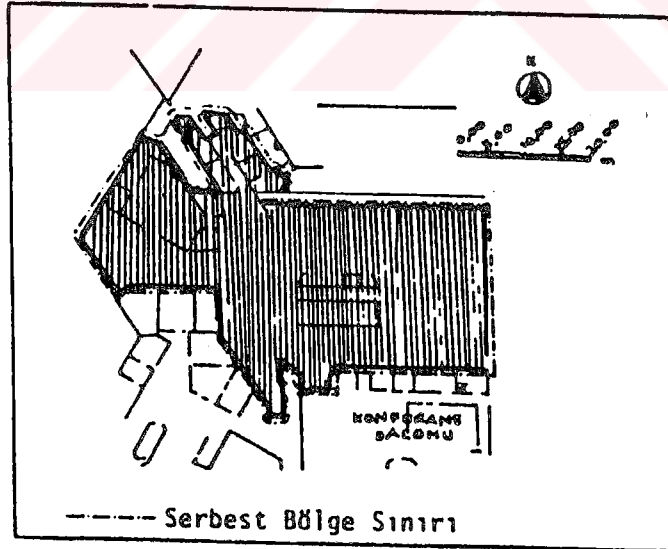
Turgut ÖZAL
Cumhurbaşkanı

Not-Bu Kararda bahsi geçen 3218 s. Kanun, KISIM:I Bölüm:1'dedir.

I.

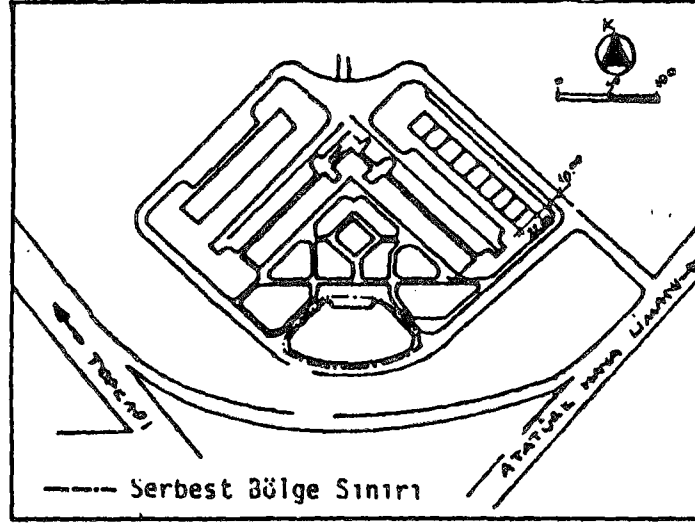

II.

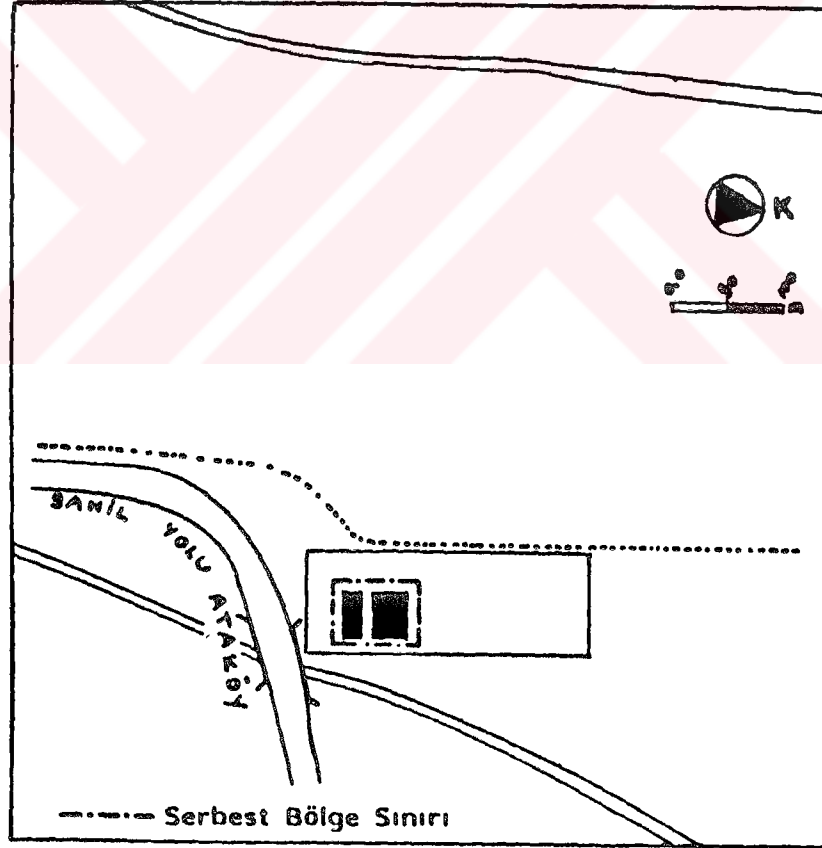
ATATÜRK HAVA LIMANI SERBEST BÖLGE ALANI
(1. Terminal Ünitesi)

III.

Atatürk Hava Limanı, Maliye ve Gümrük Bakanlığı
Yurtici Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazaları
ve Depoları Sahasındaki Serbest Bölge

IV.

MALİYE VE GÜMRÜK BAKANLIĞI TASFİYE İŞLERİ
DÖNER SERMAYE İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
YEŞİLKÖY SUNDURMA SAHASINDAKİ SERBEST BÖLGE

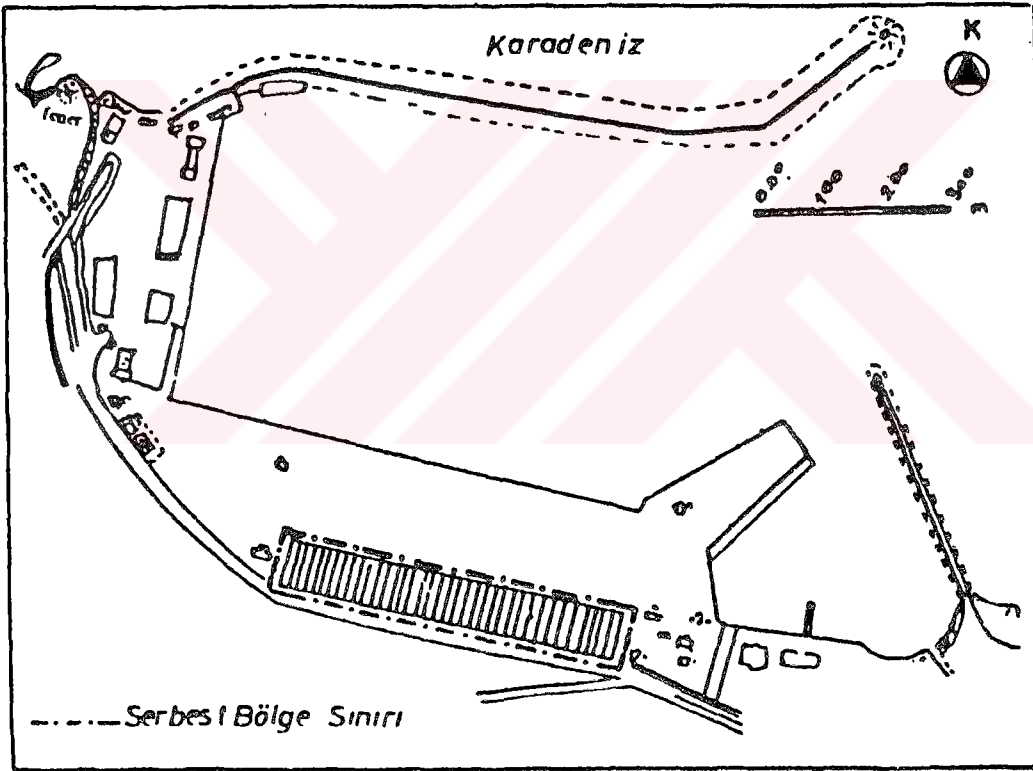
Karar No.90/450
Tarihi: 8.5.1990

R.Gazete No.20525
R.G. Tarihi: 22.5.1990

Ekli krokide yer ve sınırları belirtilen alanın Trabzon Serbest Bölgesi olarak tesbiti ile bu bölgenin idari ve teknik düzenlemesinin Serbest Bölgeler Başkanlığınca sağlanması; Devlet Bakanlığı'nın 19/4/1990 tarihli ve 451 sayılı yazısı üzerine, 3218 sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 8/5/1990 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Y. AKBULUT
Başbakan

Turgut ÖZAL
Cumhurbaşkanı

TRABZON SERBEST BÖLGE ALANI

Not -Bu Kararda bahsi geçen, 3218 s. Kanun KISIM:I Bölüm:1'dedir.
-İlgili olarak bu Bölümdeki 91/1693 s. Karara bakınız.

Karar No.91/1693
Tarihi: 6.4.1991

R.Gazete No.20866
R.G. Tarihi: 9.5.1991

8/5/1990 tarihli ve 90/450 sayılı Kararname ile kurulan Trabzon Serbest Bölgesinin, TRANSBAŞ Trabzon Serbest Bölge İşleticisi Anonim Şirketi tarafından kurulup işletilmesine izin verilmesi; Devlet Bakanlığı'nun 26/3/1991 tarihli ve 314 sayılı yazısı üzerine, 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 6/4/1991 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Y. AKBULUT
Başbakan

İ. Kaya ERDEM
Cumhurbaşkanı V.

Not-Bu Kararda bahsi geçen Trabzon Serbest Bölgesi ile ilgili 90/450 s. Karar, bu Bölümdedir.
-Bu Kararda bahsi geçen 3218 s. Kanun, KISIM:I Bölüm:1'de dir.

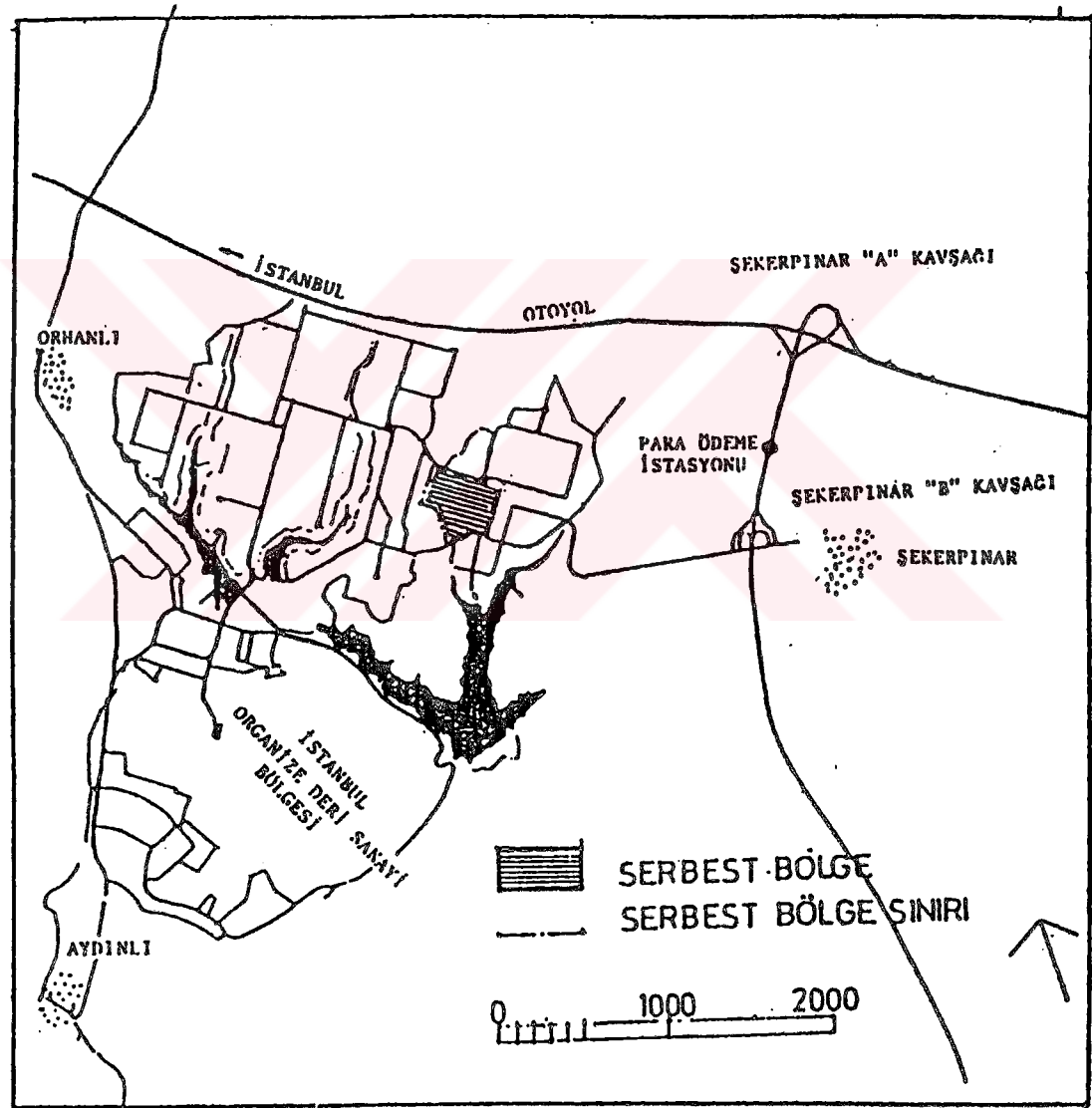
Karar No.92/2778
Tarihi: 2.3.1992

R.Gazete No.21176
R.G. Tarihi: 19.3.1992

İstanbul, Kurtköy, Şekerpınar kavşağı, Orhanlı ve Aydınli mevkileri arasındaki, İstanbul Kazlıçeşme Organize Deri Sanayicileri Derneğince gayrimenkul satış vaadli sözleşmesi ile DESBAŞ-İstanbul Deri Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi Anonim Şirketine bırakılan ve ekli krokide sınırları belirtilen arazinin İstanbul Deri Serbest Bölgesi olarak tesbiti; 3218 sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 2/3/1992 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Turgut ÖZAL
Cumhurbaşkanı

Süleyman DEMİREL
Başbakan

Not-Bu Kararda bahsi geçen 3218 s. Kanun, KISIM:I Bölüm:1'dedir.
-İlgili olarak bu Bölümdeki 93/4181 ve 95/6767 s. Kararlara bakınız.

Karar No.93/4181
Tarihi: 22.2.1993

R.Gazete No.21546
R.G. Tarihi: 8.4.1993

2/3/1992 tarihli ve 92/2778 sayılı Kararname ile yer ve sınırları belirlenen İstanbul Deri Serbest Bölgesi'nin, DESBAŞ- İstanbul Deri Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi Anonim Şirketi tarafından kurulup işletilmesine izin verilmesi; Devlet Bakanlığı'nın 12/2/1993 tarihli ve 19550 sayılı yazısı üzerine, 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 22.2.1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Turgut ÖZAL
CUMHURBAŞKANI

Süleyman DEMİREL
Başbakan

Not-Bu Kararda bahsi geçen 92/2778 s. Karar bu Bölümdedir.

Karar No.95/6767
Tarihi: 10.4.1995

R.Gazete No.22292
R.G. Tarihi: 24.5.1995

2/3/1992 tarihli ve 92/2778 sayılı Kararnameye ektir.

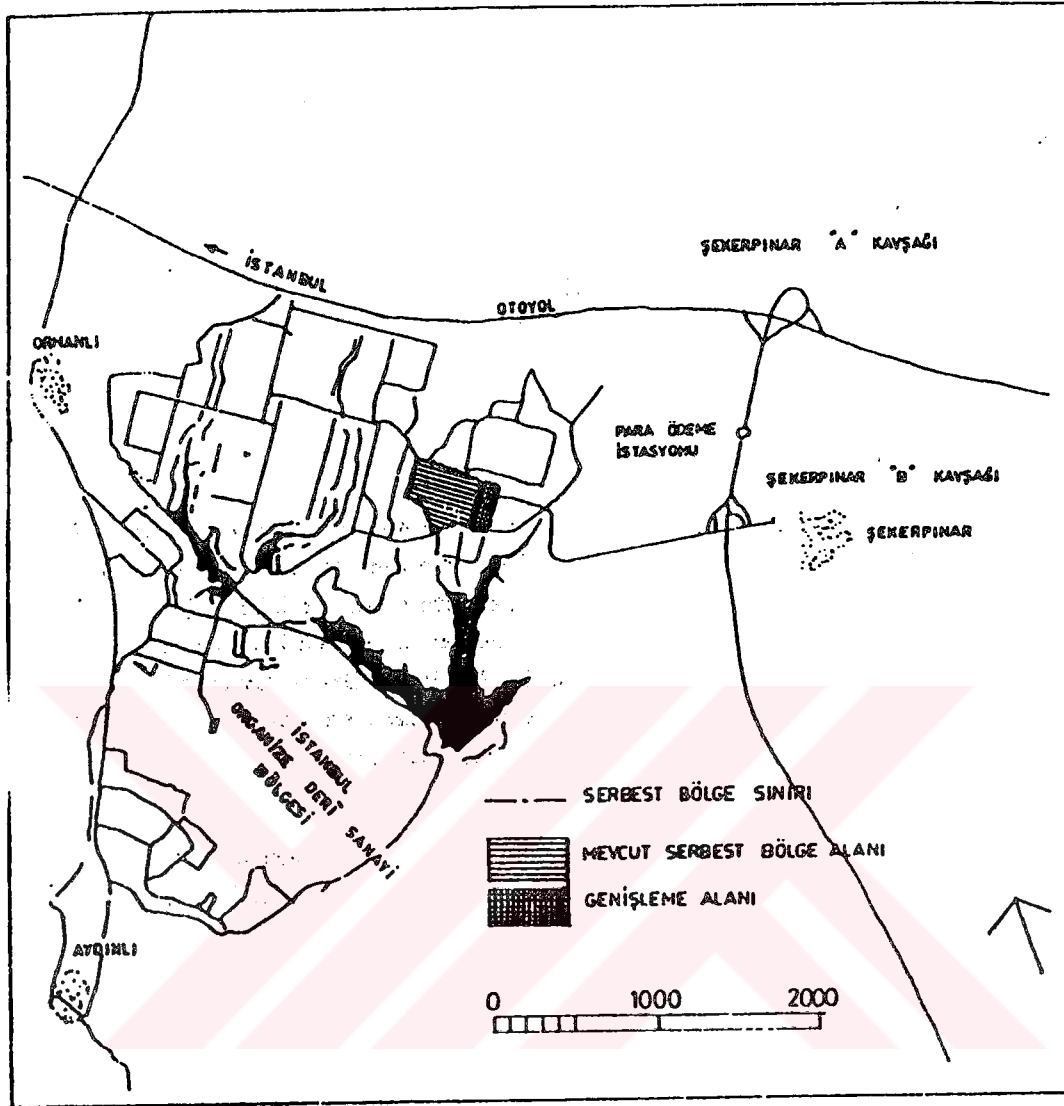
İstanbul, Kurtköy, Şekerpınar kavşağı, Orhanlı ve Aydınli mevkileri arasında, İstanbul Organize Deri Sanayi Bölgesi gelişme alanı içinde kalan ve İstanbul Kazlıçeşme Organize Deri Sanayicileri Derneği'nce gayrimenkul satış vaadi sözleşmesi ile DESBAŞ-İstanbul Deri Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi Anonim Şirketi'ne devredilen ekli krokide yer ve sınırları işaretli arazinin, İstanbul Deri Serbest Bölgesi'ne dahil edilmesi; Devlet Bakanlığı'nun 3/4/1995 tarihli ve 21406 sayılı yazısı üzerine, 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 10/4/1995 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Prof. Dr. Tansu ÇİLLER
Başbakan

Süleyman DEMİREL
CUMHURBAŞKANI

Not-Bu Kararda bahsi geçen:

- 3218 s. Kanun, KISIM:I Bölüm:1'dedir.
- 92/2778 s. Karar, bu Bölümdedir.

ÖZGEÇMİŞ

1971 yılında İstanbul'da doğmuş olan Banu Çetinbahadır, ilk öğrenimini tamamladıktan sonra, 1989 yılında Kadıköy Anadolu Lisesi'nden mezun olmuştur. Aynı yıl üniversite sınavlarında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ne girerek bu bölümden 1993 yılında "Şehir Plancısı" unvanıyla mezun olmuş ve halen aynı üniversitenin "Şehir Planlama" bölümünde yüksek lisans öğrenimini sürdürmektedir. 6. Dünya Şehircilik Günleri kapsamında düzenlenen, "Nasıl Bir Kentli?" konulu araştırma yarışmasında, yarışmaya beraber katıldığı sınıf arkadaşı Selen Özkan ile ikincilik derecesi almıştır.

2024.12.15